Poštarina plaćena u gotovu

Pojedini broj 1 dinar

Mali ISTRANIN

GOD. XI SIJEČANJ 1940 BROJ 5

JAPANSKA ULJUDNOST

Japanci su poznati kao nadasve uljudni ljudi. Ako treba nekome nešto žalosna ili neugodna javiti Japanac će mu to javiti na tako obziran način, kao nijedan drugi narod na svijetu. Ovih dana dogodio se u Tokiu ovaj istiniti slučaj:

Amerikanski novinar Sherer napisao je svome listu u Ameriku nekoliko po Japan vrlo nepovoljnih dopisa.

Japansko ministarstvo vanjskih poslova zamolilo ga je na to, da bi se potrudio u njihov ured »u jednoj sasvim privatnoj stvari«. Opće je bilo poznato da taj mladi novinar nije oženjen i da uopće nema djece. Međutim mu je jedan viši činovnik japanskog ministarstva čim ga je ugledao, žalosno pristupio i izrazio mu svoju žalost zbog toga što mu je, navodno, u Americi teško bolesna kćerka.

— Naše je ministarstvo — reče Japanac — upravo ovaj čas primilo od Vaše vrlo cijenjene gospođe supruge vijest, da je Vaša draga kćerka u Americi teško bolesna. Vaša vrlo cijenjena gospođa toplo Vas moli, neka smjesta otputujete u Ameriku, da posjetite vašu bolesnu kćerku. —

Novinar, koji uopće nije bio oženjen, odmah je razumio uljudnu molbu japanskog ministarstva, pa je brzo kupio kartu za San Francisco i otputovao u Ameriku.

GRAD S MNOGO IMENA

Nema valjda na svijetu grada, koji bi imao toliko imena, kaošto ih ima poljski grad Lvov. Malorusi ga zovu: Lwow, Lviv, Lvihrad, Lvihorod, Ilviv. Latinski se je taj grad zvao: Lemburga, Lamburga, Leontopolis, Leopolis, Leone, Livovia, Leopoya. Nijemci ga zovu: Lemborg, Lemberg, Löwenburg. Grci su ga zvali: Litbon ili Litbada. Carigradski patrijarhe pisali su ga: Leovios ili Leoutopolis. Turci su ga zvali: Ili, Ilbo, Ilibot, Ilibov, Ilbadir. Armenci su ga pisali: Ilof, Rusi: Lvof, Hrvati: Lavov, a Poljaci mu kažu Lvov.

* * *

Grad koji poklanja zlatne ribice. Gradsko vrtlarstvo u Remscheidu u Njemačkoj pustilo je prije nekoliko godina u jedan gradski ribnjak nekoliko zlatnih ribica. Ove su se ribe jako razmnožile, tako da je uprava bila prisiljena da ih porazmjesti po svim gradskim ribnjacima. Sada nudi gradsko vrtlarstvo svakom građaninu onoliko zlatnih ribica, koliko želi. Svaki stanovnik Remscheida može dobiti na poklon mnogo zlatnih ribica, jer je zaliha velika.

MALI ISTRANIN

GOD. XI SIJEČANJ ŠK. GOD. 1939/40 BR. 5

Dječak i njegov pas

Ovaj se je događaj zbio prije nekoliko mjeseci na francusko-njemačkoj granici. I opet je između Njemačke i Francuske buknuo rat, i opet su počeli gruvati topovi, čiji su smrtonosni hici rušili sela i gradove, prouzrokovali požare i ubijali muževe, žene i djecu.

Iz jednog malog sela uz granicu morali su iseliti svi stanovnici. U selu su smjeli ostati samo oboružani vojnici, koji su dan i noć kopali duboke šančeve, utvrđivali se u njima i čekali da odbiju napadaje neprijatelja, koji hoće da im otme zemlju.

Već nekoliko dana vršila se u onom kraju prava seoba naroda. Ljudi su bježeći ispred vatre strahovitih topova uzimali samo ono što im je najpotrebnije, žurno sjedali u vojničke teretne automobile i odlazili u druge udaljenije krajeve.

I mali Pierrot, dječak od dvanaest godina, morao je ostaviti svoj dom i bježati zajedno sa svojom majkom i sestrom. Otac mu je bio negdje daleko na drugom kraju granice i branio je domovinu.

Žandari su požurivali seobu i ljudi su suznih očiju sjedali u automobile vukući sa sobom u zavežljajima ono što im je bilo najpotrebnije.

Majka Pierrotova uzela je samo rublje, neke dragocjenosti i razne sitne stvarčice, koje su joj bile draga uspomena. Sve su to umotali u jednu plahtu i s tim zavežljajem sjeli u auto.

Mali Pierrot imao je krasno crno psetance. Nikako ga nije htio ostaviti sama u selu. Metuno ga je u košaricu, pokrio ga rupcem i spremao se da se i on popne u auto. Ali pseto, koje se nije dobro osjećalo u košarici najednom zacvili. Crni repić podigne platno i stane veselo mahati.

— Hej, dječače, kuda ćeš s tim psetom? Ne znaš li da je najstrože zabranjeno nositi sa sobom bilo kakve životinje? Dolje s njim!

— Kako dolje? To je moj pas! — odvrati Pierrot.

— Da li je tvoj ili nije, to se mene ne tiče. Naredba je naredba: Pse se ne smije nositi sa sobom..

— Pa on ne smeta nikome, — reče majka, a sestra Pierrotova stane plakati. Bilo joj je veoma žao drage životinjice, koja je s njima provela u kući toliko lijepih časova.

Žandar možda i nije bio tvrda srca, ali nije htio da se pokaže popustljivim.

— Ali, gospođo, kad vam kažem, da je takova naredba. Što vam ja mogu? Imamo malo kola i za djecu, pa ne ćemo još i pse sobom voziti.

— Ta nemojte, gospodine, pas ne će nikome smetati. Pierrot će ga držati na krilu. Ostavite im ga, kad vidite da ga djeca veoma vole.

— Oprostite, gospođo, žao mi je, ali ja tu ne mogu ništa. Pse se ne smije voditi sa sobom.

— Kuco moj, kuco, ne boj se, ja te ne dam, šaptao je Pierrot svome crnom psetancu.

— No, dakle, hoćeš li ga pustiti — stao se žandar srditi. — Nemam ja vremena da se tu natežem s tobom. Kola čekaju, treba da krenu!

— Ne ću, ne puštam ga, pa makar i ja ovdje ostao — odvrati dječak.

— Ali, Pierrot, — reče majka. — Budi dobar pa poslušaj! Kad se ne smije što možemo. Ostavi pseto ovdje.

— Ne, ne, ne! reče Pierrot, a na oči mu navriju suze.

— A što ću se tu s tobom natezati — reče žandar, primi dječakove ruke, otkine ih od pseta, a psetance primi za ogrlicu i metne ga na zemlju.

Pas je počeo režati i pokazivati svoje oštre bijele zube.

Dječak je bio neobično žalostan.

— Grizi ga, grizi ga! — poviče ljutito, kad je vidio, kako ga je žandar nemilosrdno spustio na zemlju.

A pseto u času, kad je čulo glas svog malog gospodara skoči na jednog gospodina, koji je baš u tom času prolazio mimo njih i stane mu zubima trgati hlače. A mladi gospodin bjež' što su ga noge nosile. No ni pas nije zaostajao, nego je skakao na njega i sve mu hlače poderao. Pierrot potrči za svojim psetom, a i žandar također.

Nije prošlo ni deset časaka, a Pierrot se vrati kolima noseći u naručaju svog psića, koji je veselo mahao repom. Za njim je išao žandar i veselo se smješkao:

— Možete uzeti psića — reče. — To bi bio izvrstan policijski pas. Kako je samo brzo nanjušio onog uhodu?

— Uhodu? — začudi se Pierrotova majka.

— Jest! Onaj je gospodičić bio neprijateljski uhoda. Svakakvih je papira imao kod sebe i raznih povjerljivih izvještaja o kretanju naše vojske. Sve je to htio javiti neprijatelju, no na sreću ovo ga je psetance raskrinkalo. A ti ćeš Pierrot dobiti nagradu, jer je tvoje pseto otkrilo opasnog špijuna, koga je naša komanda već dugo tražila...

Dotle se je psić veselo namještao na koljenima Pierrotovim.

— Samo ga pokrij, da se odviše ne vidi — reče udobrovoljeni žandar — jer naredba je ipak naredba.

Pierrot pokrije psića, a kola krenuše. Međutim ma koliko ga dječak pokrivao, ispod marame je neprestano poigravao pasji repić.

Ne znam da li od veselja, što putuje sa svojim malim gospodarom ili od ponosa, što je domovini iskazao jednu veliku uslugu.

Francuski napisao: **Henri Laroche**

Zima u šumi

Tišina. Priroda mirno šuti
Pod teretom hladnoga snijega.
Hrastovi drevni snijegom
zasuti
Ko aveti stoje na vrhu brijega.

Tmurno je nebo zastrlo sunce
Koje nam tužno katkada sine
A snijeg je zastro brda
vrhunce
Dubrave i puste planine.

Hladni sjever polako piri
Tresući snijeg sa mrzlih grana
Nagla hladnoća brijegom se širi
Dok s neba pada i mraz i
slana.

Marko Mirosav

Majčina slika

Nekoliko časaka prije pomorske bitke kod Manille pao je nekom mladom mornaru u more kaputić. Molio je zapovjednika da mu dozvoli da skoči u more po kaputić. Časnik mu strogo odgovori:

— Ne smiješ!

A što je učinio mornar? Unatoč stroge zabrane skoči preko ograde palube u more, dohvati kaputić i dopliva do broda, pa se po konopu popne ponovno na palubu i stane u red.

Zbog kažnjive neposlušnosti mornara su zatvorili i izveli ga pred vojni sud. Admiral je trebao da potpiše osudu, kojom se neposlušnog mornara kažnjava s nekoliko godina teške tamnice. Međutim prije potpisa pozove admiral optuženog vojnika pred sebe i upita ga, kako je mogao neposredno prije bitke zbog jednog običnog kaputića počiniti tako težak prekršaj.

Mornar je sav skršen segnuo rukom u džep kaputića i izvadio iz njega jednu sliku, pokazao je admiralu i rekao:

— To je slika moje starice majke. Bila je u džepu kaputića, koji mi je pao u more!

Admiral je sav ganut pristupio k mornaru, stisnuo mu ruku i rekao:

— Mornari, koji su za majčinu sliku spremni žrtvovati život, sigurno su spremni da ga žrtvuju i za zajedničku našu majku, Domovinu! Pođi, momče! Ti si slobodan!

Na žalu

Sjedio sam iznad mora
na oštrom grebenu
gledajući u daljinu
ustalasanu...

Male barke plovile su
kao galebi,
a pod Učkom naricahu
sela, gradovi.

Jauk njihov donio mi
vjetrom gonjen val —
iz dalekog našeg kraja
na domaći žal.

Čermak Ivica

Vrijedan naučnik

Na vratima neke trgovine visjela je drvena tablica, na kojoj je bilo napisano: »Prima se naučnik!«

Neki dječak prolazio je mimo trgovine, pročitao je natpis na tabli i odmah se javio trgovcu, izrazivši želju da ga primi za naučnika.

Odmah za njim prođe kraj trgovine drugi neki dječak, pročita natpis, skine tablu i uđe s tablom pod pazuhom u dućan.

— Što hoćeš? — upita trgovac dječaka. — Zašto si mi skinuo ploču s dućana?

— Zaštoš Zato jer Vama ova ploča više ne treba. Vi ćete me uzeti u službu i ne ć Vam biti žao.

— To ćemo istom vidjeti — reče trgovac. — Ovdje je još jedan dječak, koji je prije tebe ušao i koji također hoće da bude primljen. Onaj koji bude vrijedniji bit će primljen u službu. A sada da vidimo! Evo vam dva zamotka. Tko prije odveže svoj zamotak toga ću zadržati.

To rekavši metne pred svakoga od njih po jedan zamotak, dobro svezan.

Prvi dječak pažljivo je odvezao čvor, špagu je metnuo na jednu stranu, a papir je smotao i odložio.

Drugi dječak — onaj koji je skinuo ploču i donio je u trgovinu — prerezao je špagu, potrgao papir i za čas je bio gotov.

Trgovcu se je to svidjelo, pa je rekao drugom dječaku:

— Takvog naučnika trebam! Ti si brz! Kraj onog prvog bi čovjek zaspao prije nego što razveže uzao. Kod mene svaki posao mora biti brzo obavljen. Žurno škare u ruke, to je ono što ja tražim.

I uze u službu drugog dječaka. Trgovac je stanovao u visokoj kući, koja je imala dizalo. Trgovac je htio na večer izići poslije večere u gostionicu, da se sastane sa svojim prijateljima. Ušao je u dizalo i počeo se spuštati dolje iz četvrtog kata u kom je stanovao. Najednom dizalo (lift) stane. Nešto se u njem pokvarilo.

— Halo! — vikne trgovac naučniku, koji je stajao u gornjem katu — skoči i pobrini se da se dizalo makne.

Naučnik, koji je dobro zapamtio što mu jetrgovac ujutro rekao, skoči po škare za rezanje žice i za čas prereže žicu, o kojoj je visjelo dizalo. U istom trenutku bubne dizalo na zemlju, a trgovac se je u njem sav natukao. Pipajući svoje natučene bokove i rebra trgovac je uzdahnuo:

— Ipak bi bilo bolje da sam uzeo u službu onog prvog dječaka! Bolje je raditi polako ali sigurno!

Na snijeg

Ima l', djeco
Ljepšeg čeg
Do kad pane
Visok snijeg?

Vuci sanke,
Hajd na brijeg,
Pa se živo
Spusti s njeg!

Halja leti
Kao stijeg,
Zviždi uzduh,
Pršti snijeg...

Al je onda
Mio brijeg! —
Zagrliti
Da je sveg!

A kog žele
Snijeg i brijeg? —
Ta dakako:
Hrabrijeg — — —

Šime Fučić

KLOK i JOŽIĆ

Sve do sada bili su Klok i Jožić u engleskim kolonijama. Isprva su bili u koloniji Kenia, zatim su prešli u Ugandu, dospjeli su kako znamo i među Šiluk crnce, gdje su se namjerili na našeg Hrvata oca Mlakića, koji je tamo skoro 30 godina ako ne i više misionar i baš su se spremali da pređu kroz engleski Sudan do Egipta, odakle bi bili došli do Sredozemnoga mora, a odanle u Jadran pa kući, tako da do školskih praznika budu već kod kuće i da praznike provedu kod nas u Zagrebu u našem uredništvu. Klok bi nam u uredništvu vrlo dobro došao. On je pametan majmun, pa bismo ga mogli za koješta upotrijebiti. Mogao bi nam lijepo pospremiti sobu, pomesti je i oprašiti, a svakog bi nam dana s torbom pod pazuhom išao na poštu, donio pisma i odnio pakete Malog Istranina. Istina jednom nam je ono prije 9 godina bio napravio u uredništvu cijelu zbrku, kad je bio pomiješao neke slike i neka pisma, pa je nekim našim prijateljima poslao slike majmuna, pod kojima su bili svakojaki smiješni napisi, te smo zbog toga imali mnogo neprilike, no sad je to već sve zaboravljeno. A vjerojatno je sada i Klok mnogo pametniji. Onda je još bio jako mlad, pa je uvijek zbijao kojekakve vragolije.

I baš su se, kako rekosmo, spremali da preko Sudana i Egipta dođu kući, kad li u jednoj engleskoj stražarnici, nedaleko gradića Lado na gornjem Nilu saznadoše od engleskih vojnika, da na krajnjem sjeveru Evrope bijesni rat. Sovjetska Rusija da je navalila na malu Finsku i sada da se tamo naganjaju po sniježnim poljanama i beskonačnim šumama dvije vojske.

— Klok! spremi se na put! Idemo u Finsku! — reče odlučno Jožić Kloku, čim je to čuo.

— Brrrr! — strese se Klok kad je čuo riječ Finska. Znade on da je tamo vraška zima, pa mu se nikako ne da odavle, iz tople Afrike, gdje mu je tako ugodno, jer tu se osjeća kao kod kuće, te se znade snaći u svakoj prilici.

— E, nema druge, nasmiješi se Jožić, kad je vidio, kako se Klok stresao pri samoj pomisli na Finsku. — Dobit ćeš opet topao kožuh od

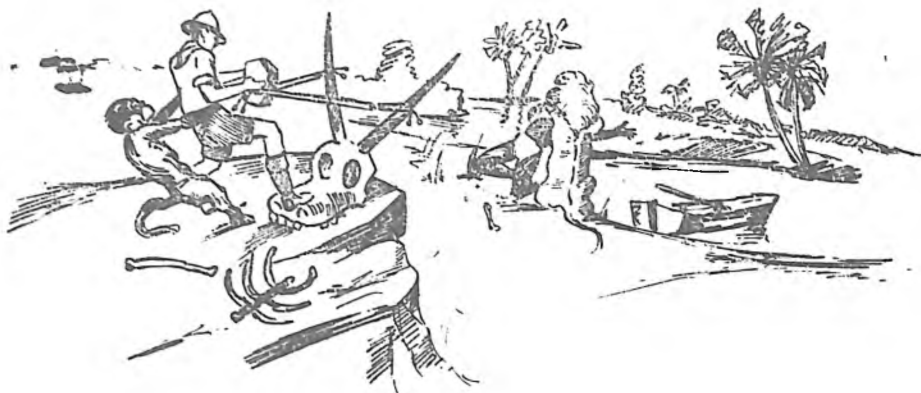
sobovine, a bude li potrebno dobit ćeš i tople krznene šlapice na tabane. ali gore moramo poći.

Klok samo strese ramenima. Svaka želja Jožićeva njemu je zapovijed i on je odmah bio spreman da krene.

A zašto se je onako stresao Klok pri spomenu riječi Finska. Kako znamo, Klok i Jožić bili su prije nekih 8 godina već u Finskoj. Oni su jednom odletjeli na raketi iz Zagreba kroz stratosferu ravno u Laponsku na krajnjoj sjevernoj granici Finske, te su tamo doživjeli mnogo pustolovina. Zemlja im je poznata, a i dobri Laponci koji su ih sa sobovima na saonicama vozili, ostali su im još uvijek u lijepoj uspomeni. I Laponci njh poznaju. Ta sjećamo se još kako su ih Klok i Jožić liječili aspirinom i drugim nekim lijekovima, kada su se prehladili i kihali po svojim šatorima...

No dosta o tome što je bilo...

Klok i Jožić odlučili su da najkraćim putem dođu do mora, a odanle će na kakvom velikom brodu na sjever do Švedske ili Norveške, pa u Finsku.

Ići kroz sudansku i egipatsku pustinju bilo bi im predaleko. Odlučili su zato da krenu na zapad prema Atlantskom oceanu. Krenuli su na zapad prema izvorima rijeke Uelle-Makua, koja izvire nedaleko Albertova jezera, a onda kreće na zapad, mijenja ime u Ubangi, a zatim se izlijeva u veliku rijeku Kongo, koja utječe u Atlantik. Naumili su sjesti isprva na čamac, a kasnije na koji od belgijskih riječnih brodića, koji će ih brže bolje prebaciti do mora.

Smišljeno učinjeno. Za par dana stigoše do rijeke. Tamo naiđoše na jednoga crnca, koji im je najpripravnije htio prepustiti čamac, da se njime odvezu niz rijeku. To je bilo baš na mjestu, gdje su se divlje zvijeri dolazile napajati jutrom i večerom. Bila je tamo zato kao neka kosturnica. Mnoga antilopa ili hitra gazela postala je plijenom kakvog grabežljivog gladnog tigra ili pantere, kad bi došla da se napije vode na rijeci.

Jožić i Klok bili su bez puške i sve im je oružje bio oštri nož. Puška je Jožiću bila pala u vodu, kad ih je ono zadnjiput onaj bijesni vodeni konj napao i nestala je negdje u dubokom mulju. I tako je Jožić

morao tako rekuć goloruk na put uzdajući se jedino u svoju bistru glavu i Klokovu vještinu.

Baš su se spremali da preuzmu od crnca čamac, kojim će krenuti, kad li se najednom začuje lavlja rika u neposrednoj blizini. Spuštala se večer a zvijeri su stale dolaziti na vodu. Prvi je došao taj lav. Sudeći po njegovom rikanju lav je bio gladan, te mu je vjerojatno negdje izmakao plijen.

Videći lav crnca stao se šuljajući približavati da ga napadne. Jožić je stojeći na jednom povišenom kamenu opazio u kakvoj se smrtnoj opasnosti nalazi jadan čovjek. Nenadano mu sine u glavi ideja. Pred njime je stajala ogromna lubanja neke afričke divokoze, koja je bila sasvim nalik na golemu jednu praćku. Čini se da je u istom času ista ideja bljesnula i u Klokovom mozgu, jer što bi okom trenuo naš ti Klok skine Jožiću bijeli platneni kaputić i skine mu jednom kretnjom s leđa naramenice. Jožić se sve onako uzrujan morao nasmiješiti ovoj divnoj ideji svog dragog majmuna. U jednom je hipu pričvrstio gumene naramenice za rogove lubanje i napravio tako čvrstu praćku. Klok dohvati omašan okrugli kamen, te mu ga doda, a ujedno ga obuhvati oko bokova, da mu napravi tako čvršće uporište.

A Jožić metne kamen u tu neobičnu praćku, nacilja na lava i pusti. A kamen odleti svom snagom i ravno lava u zatiljak. Bilo je krajnje vrijeme, jer se lav upravo u tom trenu dignuo na dvije noge i zahvatio jadnog crnca. Ali u tom istom času dohuji omašan kamen i tresne ga svom snagom u glavu, da ga je odmah omamio i lav ko pijan zatetura. Ta smućenost i vrtoglavica tako ga je preplašila, da je dao petama vjetra i ne čekajući na drugi hitac pobježe.

Crnac je samo začuđeno gledao taj neobični i dosad nikad neviđeni top, koji bez glasa praši kamene kugle. A Klok sav sretan, što je lava najurio stane se smijati ko lud od veselja, da je sve naokolo kriještalo.

Crnac se je dugo zahvaljivao Jožiću, ali Jožić nije se htio dugo zadržavati. Htio je da svakako još prije noći stigne do prvog sela, pa je zato brže bolje skočio u čamac, a Klok za njim i oni se otisnuše. Čamac zaplovi, a oni su gonjeni strujom lijepo plovili prema zapadu kroz Belgijski Kongo...

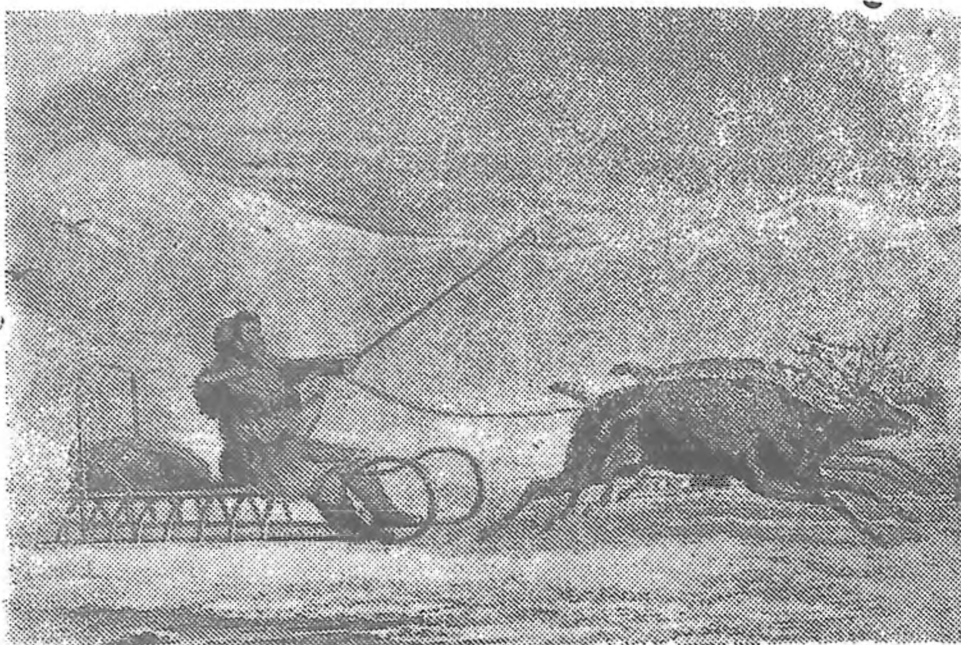

Iz stranih zemalja

Finska - Suomi

O Finskoj se danas mnogo govori i piše. To je mala državica na krajnjem sjeveru, koja graniči s jedne strane s Rusijom, a s druge sa Švedskom i jednim dijelom s Norveškom. Rusija je navalila na Finsku i svi su očekivali, da će je u roku od osam dana pregaziti i osvojiti. Međutim što se dogodilo? Finci su veliki rodoljubi, vješti sportaši i vojnici i oni su odlučili, da se uhvate u koštac sa golemom ruskom snagom. Njih 3 milijuna naprama 180 milijuna Rusa. I bome evo ne samo da nisu pod-

Laponac na saonicama koje vuku sobovi.

legli, nego su već nekoliko puta Ruse natjerali u bijeg. Eto što znači samopouzdanje, junaštvo i rodoljubje!

Ne će nam biti na odmet, ako saznamo nešto više o Fincima, nego što se čita u novinama.

Finska ima 3,526.000 stanovnika. Od toga ih 600.000 živi u gradovima, a skoro tri milijuna po selima. U Finskoj žive zapravo tri naroda: Finci, Švedi i Laponci. Finaca ima najviše: 3,100.000, Šveda oko 350.000, a ostalo su Laponci. Švedi žive po gradovima, oni su trgovci i građani, dočim su Finci seljaci, a Laponci stočari. Finci svoju državu ne zovu Finska, nego

Suomi. Švedi je zovu Finland, pa je tako i drugdje u svijetu uobičajeno, da se je naziva: Suomi znači u finskom jeziku močvara ili mekana zemlja.

Finska se zove i zemlja jezera, jer ima oko 70.000 raznih većih ili manjih jezera, od kojih je najveće jezero Ladoga.

Najveći finski grad je Helsinki. To je glavni grad Finske, središte trgovine i kulture. Ima 250.000 stanovnika, te je nešto manji od Zagreba. U Helsinki-u se nalazi najveće finsko sveučilište sa 6000 đaka. Sveučilišna knjižnica ima 500.000 knjiga i oko 2000 starih skupocjenih rukopisa. Osim toga ima finsku i švedsku trgovačku školu i još cijeli niz drugih škola i kulturnih ustanova.

Laponsko selo

Drugi veliki grad Finske je grad Abo ili kako ga Finci zovu: Turku. Ima 65.000stanovnika , a nekada je to bila finska prijestolnica. U tom se gradu nalazi najstarija finska crkva.

Drugih većih gradova iFnska ni nema. Najveći drugi grad ima 10.000, a najmanji koji se zove Naantali ima samo 800 stanovnika.

Glavni dio stanovništva živi dakle na selu. Ali sela u onom smislu kao kod nas tamo nema. Kuće su raštrkane po poljima, usred šuma, po planinama, uz rijeke ili uz jezera. Skoro cijela Finska je jedna velika šuma, zato se odanle i izvažaju ogromne količine drva u sve krajeve svijeta. Šume su narodno bogatstvo Finske. Sve su kuće građene iz drva. Uz kuću je bunar, a redovito se na svakoj kući nalaze naslonjene ljestve i pokraj njih kabao s vodom. To je zao, da bi u slučaju požara imali odmah pri ruci ljestve, kabao i vodu za gašenje.

Finci su kako smo čuli kulturan narod. Osobito veliku pažnju posvećuju tjelovježbi. Najbolji trkači i najbolji skijaši na svijetu su Finci. To im je u ovom nejednakom ratu s Rusijom vrlo dobro došlo. Njihovi brzi i okretni vojnici, odjeveni u bijelo, da ih se ne vidi na snijegu, jure na skijama poput strijele i unašaju strah i trepet među nespretne i trome ruske vojnike.

Dječje novine

Finska. O neravnoj borbi koja se vodi između malog Finskog naroda i daleko brojnijeg i moćnijeg Ruskog naroda govori danas sav svijet. Svi se dive junačkim Fincima, koji su se usudili oduprijeti tolikoj snazi samo da sačuvaju svoju samostalnost i slobodu. Na drugom mjestu donosimo malo opširniji prikaz finskog naroda i finske zemlje, kako bi ih naši mladi čitatelji upoznali.

Ruska je vojska već bila probila na nekojim mjestima finsku frontu, ali je ubrzo morala uzmaknuti, jer su joj vješti i spretni Finci zašli iza leđa i odrezali je od njenog zaleđa. Tako je pod vatrom finskih pušaka izginula čitava jedna ruska divizija, a baš zadnjih dana javljaju novine, da je opet uhvaćeno u sklopku 24.000 ruskih vojnika, koje su Finci opkolili.

Kako vidimo brojčana nadmoć nije uvijek najvažnija u ratu. Mnogo više vrijedi požrtvovnost, spretnost i rodoljublje. Finci znaju da se bore za svoju grudu, za svoju slobodu i za slobodu svoje zemlje.

Više je nego sigurno da Finska ne će moći dugo odolijevati ruskoj premoći, jer je isključeno da bi jedan mali narod od 3 i pol milijuna mogao pobijediti narod od 180 milijuna. To bi se moglo dogoditi samo u slučaju, da Finskoj priteknu u pomoć drugi veliki narodi. Da li će se to dogoditi, pokazati će najskorija budućnost. Za sada je ipak mala i junačka Finska dokazala, da ni golema ruska vojska nije onako jaka, kako se je mislilo.

Jugoslavija je u posljednje vrijeme otkako je sklopljen sporazum s Hrvatima ojačala. Samo zadovoljan narod tvori zadovoljnu i jaku državu. Hrvati su dobili svoju banovinu u kojoj su sami gospodari, ali oni zato ne dopuštaju da se oslabi država, koja je zajednički krov nad glavom i Srbima i Hrvatima i Slovencima. Oni je vole i spremni su braniti je od svakog vanjskog napadaja, bilo s koje strane on došao. U Zagrebu je dne 14., 15. i 16 siječnja boravio Knez Namjesnik Pavle s Kneginjom Olgom. Prijestolnica svih Hrvata, glavni grad Zagreb, dočekao ih je s veseljem i pokazao tom prilikom, da su Hrvati odani i državi i vladaru, kao njenom predstavniku, iako su se uvijek borili da na svojoj zemlji i u

svojoj domovini budu gospodari svoga džepa.

Madžari su se veoma zabrinuli, kada je Rusija zaposjela Poljsku i došla sve do madžarske grancie. Oni se boje, da Rusija ne će stati na granici nego da bi mogla pokušati prodirati naprijed u Evropu. Zato su se njihovi političari užurbali i učvršćuju saveze s drugim jačim državama. Posljednjih je dana jedan njihov političar grof Csaky bio u Veneciji gdje je raspravljao s talijanskim političarima.

U Turskoj se početkom ovog mjeseca dogodila strašna nesreća. Veliki potres porušio je mnoga sela i gradove, a nakon potresa došla je i strašna poplava, pa je nastradalo preko 100.000 ljudi. Računa se da je poginulo preko 25.000 ljudi, a skoro 80.000 ljudi da je ostalo bez krova nad glavom, jer im je potres sve uništio, a poplava sve odnijela. Iz cijelog svijeta stiže im pomoć, da bi se ublažila bijeda jadnih Turaka, koji su nastradali.

Engleska i Francuska s jedne, a Njemačka s druge strane još uvijek ratuju. Velikih bitaka na granicama nema, jer su se i jedni i drugi na granici tako utvrdili, da i jedni i drugi znaju da bi bilo nemoguće probiti onaj gvozdeni lanac pograničnih utvrda, koje se zovu s francuske strane Maginotova linija, a s njemačke strane Siegfriedova linija. Te su utvrde takove da je nemoguće živom stvoru probiti se kroz njih. Zato se te neprijateljske države bore na drugi način. Njihovi aeroplani lete nad neprijateljskim gradovima i bacaju bombe, kud stignu. No sve to još uvijek nije pravo ratovanje. I jedni i drugi čekaju pravi čas, kad će da se pograbe u koštac. A nitko ne zna, gdje će to biti. Moglo bi to biti na zemljištu koje druge države.

Tako eto stoje prilike danas u svijetu. Svuda se ratuje, svi se bore, svuda nesreće, sve se sprema na teške dane, koji bi imali doći. A ma sav svijet kao da je izgubio pamet. A ljudi hoće da mirno žive i rade svaki svoj posao. Nikoga nije volja ići gubiti glave, stradati po ratištima i ostavljati kod kuće gladne žene i djecu. Kako će sve to završiti i kada, Bog sam zna.

Potopljen njemački ratni brod

Prošlog mjeseca dogodila se je jedna velika bitka na moru između Nijemaca i Engleza i to ne možda uz njemačke ili englesku obalu nego čak tamo daleko uz obale Južne Amerike. Stvar je bila u tome: Njemački ratni brod »Admiral von Spee krsta-

rio je po Atlantskom oceanu vrebajući na engleske i francuske trgovačke brodove, koji su vozili živež, oružje i opremu iz Amerike u En-

glesku, te ih je redom potapljao. Engleski krstaši krenuli su u potjeru za njim, ali dugo ga nijesu mogli uhvatiti. On je krstario na sve strane od Amerike do Afrike po Atlantiku. Na velikom oceanu teško je uhvatiti jedan brod. To bi značilo isto kao kad bi netko na ogromnom jednom trgu htio uhvatiti jednu buhu.

Ali jednoga dana engleski su ga brodovi ipak uhvatili i to u času, kad je htio da se u jednoj luci Južne Amerike opskrbi gorivom i hranom. »Admiral von Spee« upustio se je u borbu s daleko nadmoćnijim neprijateljem, ali je morao podleći, jer je engleskih brodova bilo više. Pobjegao je po ušću rijeke La Plata do gradića Montevideo u Urugvaju. Međutim ga urugvajska vlada nije htjela pustiti da se tamo skriva, nego mu je naredila, da nakon tri dana isplovi. Brod videći da će ga englesko brodovlje potopiti, ako izađe na ocean, zapalio je svoje skladište municije i odletio u zrak. Mornari su se spasili, a kapetan se je ubio. Brod je za kratko potonuo na dno mora. Nijemci, koji imaju veoma slabu ratnu mornaricu teško su osjetili gubitak tog svog brzog i vanredno dobro opremljenog ratnog boda.

Barut. Bez baruta ne može se pucati. O tome smo svi danas uvjereni, a ipak se je nekada i »pucalo« i ratovalo bez baruta, jer barut još nije bio izumljen. Tada se još pucalo drvenim topovima, praćkama, katapultama. Katapulta je bila neka drvena naprava, koja bi izbacila veliki kamen nekoliko stotina metara daleko, pa je prema tome bila ko neka vrst drvenog topa.

Medutim su godine 1250 ustanovili, da mješavina ugljena, salintre i sumpora, kad se zapali ima strašan učinak. Ali tek 400 godina kasnije počeli su svojstvo te mješavine, koju su nazvali barut, upotrebljavati kao »vatreno« oružje. Natrpali bi u jednu cijev tog baruta, metnuli na otvor cijevi željeznu kuglu i zapalili barut. Strašna snaga izbacila bi kuglu stotine metara daleko. To su bili prvi topovi. Isprva se nije znalo, odakle barutu ta snaga. Tek je flamanski liječnik Van Helmont otkrio, da je to zapravo plinski tlak, koji izbacuje kuglu. Barut kad izgara proizvodi velike količine plina, a taj plin traži izlaz iz cijevi.

Švedanin Kristijan Schönbein ustanovio je da pamuk, namočen u salitrenu kiselinu mnogo brže izgara nego obični barut, pa je počeo izrađivati barut pomoću takvog pamuka. Ta vrst baruta zove se nitroceluloza, te ima daleko jaču snagu nego obični crni barut. Kad izgori jedan kilogram nitroceluloze proizvede 1000 litara plina, dočim jedan kilogram običnog crnog baruta proizvede samo 290 litara plina. Nitroglicerin ne izgara prenaglo, nego postepeno, pa ga se zato upotrebljava za pucanje iz topova. Kad bi naime naglo planuo top bi se rasprsnuo.

Još jaču snagu ima nitrirani barut. To je mješavina od glicerina, salitrene kiseline i pamuka. Ako toj mješavini dodamo još mješavinu od kremena i salpetra onda nastaje »želatinski dinamit«, najstrašniji razorni barut. Taj se upotrebljava za punjenje mina. Naglo plane, proizvodi silne količine plina i prema tome raznese sve oko sebe.

Danas, kad se toliko govori o razornom djelovanju torpeda, topova i mina dobro je da znamo i to.

Što su to kozmičke zrake? Osim sunca koje mi vidimo i koje grije našu zemlju dajuć joj život, ima u svemiru još bezbroj drugih sunaca, iz kojih također izlaze zrake i prodiru do naše zemlje. Razne zrake imaju razna svojstva. Sve zrake, koje se križaju u svemiru ne mogu doći do naše zemlje, jer im to brani naslaga zraka, koji okružuje našu zemaljsku kuglu. One zrake, koji iz svemira mogu prodrijeti kroz naslagu zraka, jer su vanredno jake, zovemo kozmičkim zrakama. Istraživanja jakosti tih zraka dokazala su da su te zrake kadre ne samo probiti naslagu zraka oko zemlje, nego da mogu doprijeti i u vodene dubine do 240 m. U Crvenom moru ustanovili su da su takve kozmičke zrake prodrle kroz vodu do dubine od 300 metara. Te bi zrake mogle proći i kroz jedan metar debelu plohu olova. Daleko su dakle jače nego li zrake našega sunca. Sprava za mjerenje kozmičkih zraka zove se »elektroskop«.

Ružmarinovo ulje lijek protiv padavice. Protiv padavice do sada nije bilo lijeka. U posljednje vrijeme neki liječnici preporučuju ulje od ružmarina, koje da djeluje vrlo dobro, te da u mnogo slučajeva može i izliječiti ovu bolest. Treba, kažu, uzimati dnevno najviše po 25 kapljica ružmarinova ulja (već prema snazi, godinama i veličini tijela (u šećeru ili čašici vode i treba držati dijetu t. j. ne jesti ni piti ništa žestoka. Ružmarinovog ulja može se dobiti u ljekarnama, samo što je u ljekarnama skupo. Na otoku Hvaru postoji »Ružmarinska zadruga«, koja ga destilira i prodaje jeftino. Na Hvaru i Visu ima mnogo ružmarina, čitave šume, pa čak i zimi cvate. Cijeli je kraj zbog toga zasićen opojnim mirisom ružmarina.

Jedite povrće! Da bismo očuvali zdravlje potrebno je jesti dosta povrća, jer ono sadržava neke tvari, koje su našemu tijelu vrlo potrebne. Ono ima u sebi željeza, od kojeg se u našem tijelu stvara krv, ima fosfora i vapna, od čega nam se jačaju kosti i zubi, ima vitamina, koji nam očuvaju tijelo svježim, pospješuju rast i općenito nas jačaju. Jedimo dakle mrkvu, špinat, salatu, cvjetaču (karfiol) i drugo povrće, da budemo čili i zdravi!

Učitelj: Jučer sam te vidio, kako si vozio svog malog brata na saonicama, a bio je gologlav po najvećoj zimi. Znaš da je termometar pokazivao 14 stupanja ispod ništice? Zašto ga nijesi pokrio?

Jurić: Ah, to ne smeta ništa gospodine učitelju. Moj brat se i onako ne razumije u termometar!

* ■ *

Franić: No što ti veliš, Juriću, kako se Finci junački bore i tuku kraj temperature od 30 stupanja?

Jurić: Pa što je na tom takova? Ja sam se junački borio i tukao s dječacima a bila je temperatura također preko 30 stupanja.

Franić: Kada? Gdje?

Jurić: Pa ovog ljeta, kada sam bio na moru!

Ovom broju prilažemo čekovne uplatnice. Tkogod još nije platio pretplatu, molimo da je odmah doznači. Tko može da plati pretplatu i za kojeg siromašnog učenika, učinit će plemenito djelo.

Tko je već platio pretplatu neka ne baci uplatnicu, nego neka nastoji da nađe još bar jednog pretplatnika.

Jurićevima je došla u pohode tetka.
Kada je odlazila dođe Jurić k ocu, pa mu reče:
— Oče, pazi, nad tvojom glavom visi svjetiljka!
— Zašto da pazim? začudi se otac.
— Pa rekao si, da ćeš od radosti skočiti do stropa, kada teta bude otišla.

* ■ *

Jurić je pokazao Franiću tri jabuke i rekao je:

— Evo tu su tri jabuke, ali ako dobro promisliš ima ih pet.

— Kako to? začudi se Franić. — Ako imaš tri jabuke ne možeš ih imati pet.

— A ipak je tako, kako sam ti kazao — reče Jurić. — Poslušaj: Tko ima tri jabuke ima sigurno i dvije, zar ne?

— To je istina — morao je priznati Franić.

— Tri i dva je pet! Tko dakle ima tri jabuke ima i dvije jabuke, a tri i dva je pet.

— To je zbilja istina — morao je priznati Franić. A jesi li ti, Juriću, uvjeren da imaš pet jabuka?

— Naravno — odgovori slavodobitno Jurić, koji se je htio pokazati pametnim.

— No dobro! Daj ti meni ove tri jabuke, a one druge dvije si pojedi sam! — usklikne Franić, pograbi jabuke i pobježe s njima.

A Jurić ostade duga nosa.

* * *

Jožić: Jučer sam vidio čarobnjaka, koji je pretvorio vodu u mlijeko.

Jurić: Ha, to nije bio čarobnjak. To je bio sigurno naš mljekar.

* * *

Otac: Zašto si ti Juriću uzeo tri kolača, a Franiću, koji je od tebe tri godine stariji, si ostavio samo dva?

Jurić: Baš zato jer je stariji dao sam mu dva. On jede kolače tri godine dulje od mene.

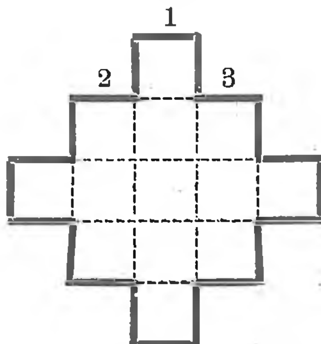
ZAGONETKE

POSJETNICA
(Tomić Josip, Petrinja)

N. N. KELIČER, SISAK

zanimanje

KRIŽALJKA
(Boris Ravrahrib, Zagreb)

1 Nar. muško ime

2 Neobuven

3 Mliječni proizvod

Okomito i vodoravno isto

VINKO BRUD

odakle je?

POSJETNICA

MARICA KELJ

zanimanje

ISPUNJALKA

(Josip Bošnjak, Osijek)

I

nije velika

prevozno sredstvo

žensko ime

muško ime

ribja jaja

rijeka u Jugoslaviji

nevjerni apostol

surla

mužar

grad na franc. rivijeri

šivaće sretstvo

ništica

II

Od I—II jedan od najljepših dječjih listova u Jugoslaviji.

ISPUNJALJKA

(Marija Piškulić, Novi Vinodol)

1 nije gladan

2 žensko ime

3 miran

1—3 mjeri vrijeme

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — a inostranstvo dvostruko.
Uredništvo i uprava nalaze se u Krajiškoj ulici br. 12.
Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Krajiška ulica 12. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26
Za tiskaru odgovara: Petar Acinger, Zagreb, Radićeva 26

Poštarina plaćena u gotovu

Pojedini broj 1 dinar

Mali ISTRANIN

GOD. XI VELJAČA 1940 BROJ 6

Mala pošta

Petar Cukon, Krk — Oprosti, što ti nijesmo odmah odgovorili. Lijepa hvala tebi i tvojim drugovima, koji ste evo iz vlastite pobude najispravnije shvatili svoju dužnost. To je jedini ispravni put, jer dolazi odozdo, od srca i osjećaja. Šaljemo ti 18 komada. Živjeli!

Duško Turina, Kraljevica — Oprosti, što tvojih zagonetaka nijesmo mogli uvrstiti. Imamo toliko materijala, a tako malo prostora, da ne možemo svima udovoljiti. Lijepo te pozdravljamo!

Živojin Juzbašić, Petrinja — Ti neprestano pišeš: poslat ću! poslat ću! a još uvijek nijesmo ništa dobili. Požuri!

Ivan Došen, Sušak — Hvala na lijepoj suradnji!

Vjekoslav Frlan, Kastav — Ti si nam stari prijatelj i drago nam je da nas ne zaboravljaš. Javi nam se još kadgod!

Veljko Segarić, Ist — Malo je bilo »maćano«, ali to nije smetalo. Drago nam je da imamo i na dalekim otocima vjernih čitača.

Marko Mirosav, Daruvar — Tebe uopće više ne smatramo »malim« suradnikom. Tvoje su stvari dobre i vrijedne i vjerujemo da će se tvoje pero jednom iskazati. Ostani nam i dalje dobrim prijateljem. Živio!

Josip Mihaljević, Osijek — Drago nam je, da voliš naš list. U Osijeku imamo već odavna lijep broj prijatelja, a i ti si eto kako vidimo u toj rodoljubnoj četi.

*

U fond lista, a na račun pretplate za siromašnu istarsku djecu, darovali su: **Po 3.— Din:** Tonko Mladineo, Podšpilje — Ivo Mašina, Preko — Don Nikola Grego, Omišalj — Fran Rebec, Ljubljana, **po 8.— Din:** Ivo Budinić, Karađorđevo — Marija Zidarić, Novimarof — Eta Mardešić, Trilj — Ljudevit Iveša, Split — Nikola Široki, Krapina — Dr. Mijo Deklić, Bela Crkva — Boris Slipčević, Zemun — Ivan Slavić, Banjaluka — Roko Peričić, Zagreb — Zvonko Mavar, Zelenika — Dr. Josip Štajduhar, Zagreb, **po 12.— Din:** Pavica Kaftanić, Sušak, Josip Bazeli, Tivat — **po 28.— Din:** Aneta Dušak, Beograd — **po 38.— Din:** Eugen Matković, Split.

Usrdno zahvaljujemo!

MALI ISTRANIN

GOD. XI VELJAČA ŠK. GOD. 1939/40 BR. 6

Sudbina maloga Martina

Zagreb je veliki grad. Računa se da u njemu živi oko 300.000 stanovnika. Po glatko asfaltiranim ulicama, koje su skliske i blistave poput stakla, jure na sve strane gospodski automobili, trube trublje, zvone tramvajska zvonca.

A kada pod večer bljesnu mlazovi električnog svijetla, iz svih prozora iz svih bogatih dućana, noć se pretvara u dan, sve se prelijeva u svim mogućim duginim bojama.

Tako u središtu grada.

Ali ne živi tih 300.000 ljudi samo u središtu grada, u gospodskim palačama, u bogato rasvijetljenim dućanima, snabdjevenim svakim darom Božjim, što ga samo srce čovječje može zaželjeti.

Daleko se prostire grad, sve tamo do iza maksimirskog perivoja; do Save, a i preko nje; na zapad do Kustošije i Vrabča i na sjever sve do podnožja Zagrebačke gore. I što dalje od središta to su kućice manje, skromnije, siromašnije. I u premnogim od tih skromnih kućica od kojih su neke skalupljene tek od nekoliko dasaka, s naherenim krovovima, žive ljudi. Živi zagrebačka sirotinja. U glavnom su to ljudi sa sela, koji na selu nijesu imali zemlje, pa nijesu mogli gdje da zarade koru kruha, te su se otputili u grad, da u kakvoj tvornici radeći najteže poslove, zasluže komadić kruha za sebe i svoju obitelj...

Daleko tamo izvan grada, od maksimirske šume prema Savi prostiru se livade preko kojih se ponekad znade razliti Sava, kad izađe iz svog korita, pa su zato te livade često vlažne i močvarne. I po tim livadama raštrkale se kućice, bez reda, bez ravnih i asfaltiranih ulica, Kad je kiša po tim se ulicama gazi po blatu do koljena, a kad ljeti sunce žestoko pripeče a vjetrić sa Sljemena samo malo pirne, dižu se oblaci prašine i rojevi muha...

A pod naherenim krovovima tih sirotinjskih kućica žive ljudi, radnici, koji svakog jutra pješače, po kiši i blatu, po suncu i zapari, po jedan sat daleko u grad, u tvornice i tamo u dimu i prašini rade i grbe se, da u znoju lica svoga zarade komadić hljeba za sebe i porodicu.

U jednoj od tih kućica živi i mali Martin.

Ovo, djeco moja, nije pripovijest!

Ovo je gorka i žalosna istina, od prvoga do zadnjega retka!

Mali Martin živi i sada su mu upravo tri godine. A ovo što ću vam ispričati dogodilo se dne 1. veljače i to su zabilježile sve zagrebačke novine.

Na jednom od tih puteva na maksimirskim livadama, na Livadarskom putu, kako ga zovu, u jednoj ruševnoj kućici živi mali Martin s ocem i majkom. Njegov je otac bio radnik u jednoj od zagrebačkih tvornica i dok je radio bilo je kruha u kući. Ali u to je došla nevolja. Otac je jednoga dana počeo poboljevati, kašljati i deško disati, sve ga je češće stala hvatati slabina i jednoga dana Martinov otac nije više mogao na posao. Legao je u krevet. Napala ga je teška bolest: sušica.

I od toga dana uvukla se u kuću maloga Martina bijeda i nevolja.

Mali trogodišnji Martin nije znao što se sve zbiva oko njega. Nije znao što je to tvornica, ni što su tvornički dimnjaci, nije znao što znači biti bez posla u velikom gradu. Čak se je prvih dana veselio, kada je otac ostao kod kuće i mislio je da će se sada s njime moći igrati cijelog dana do mile volje. Ta on je toliko volio svoga oca i jedva je čekao, kada će uveče izaći iz one smradne i zadimljene tvornice. Dočekao bi ga pred vratima i potrčao mu sav sretan u susret. A otac bi ga dignuo na ruke,

poljubio bi ga i izvukao iz džepa bilo kakvu sitnicu. Nekad skromnu igračku, nekad dva tri slatkiša, a nekad opet komadić bijela kruha ili čak slasnu žemičku...

A sad je svega toga nestalo. Otac je kašljao, uzdisao i stenjao. Teško je hodao, te je većinom ležao. Majka se uozbiljila, pognula i smršavila... Mali je Martin uzalud tražio kruha. Kruha više nije bilo. Onda je počela odlaziti u grad majka...

Tražila je posla. Prala je, tuđe podove ribala i mučila se kao zmija na trnu. Uveče bi se vraćala na smrt umorna. Opet je bilo kruha, ali radosti u kući više nije bilo...

U to je došla i zima. Snijeg je ove godine zameo sve. Ptice su nebeske pogibale od gladi, jer nigdje nije bilo mrvice za njih. Martinova je majka odlazila u grad i vraćala se promrzla suznih očiju.

— Nema posla! Odbili su me. Prati će istom druge sedmice...

A od čega živjeti do druge sedmice...

Jednoga dana legla je i ona.

Glad, oskudica, zima i bijeda, shrvale ju. Uzalud je mali Martin vapio za komadićem kruha. Kruha u kući već nekoliko dana nije bilo.

— Martine, pođi u grad, pokucaj na vrata bogatih ljudi. Zamoli u ime Isusovo, da te nahrane ,da ne umreš ovdje zajedno s nama od gladi! rekla je majka i poslala maloga trogodišnjega Martina u grad...

Putevi i ceste zameteni su snijegom do koljena.

Gazi mali Martin, gazi jadno trogodišnje dijete snijeg, ručice mu i noge promrzle, lice mu poplavilo, ali on ide.

Ne zna, što se to zbiva oko njega. Osjeća tek jedno: glad!

I penje se po stepenicama gospodskih kuća, staje pred vratima, kuca, zvoni i čeka.

Dolaze sluškinje i bogate gospođe, izvirkuju, pa videći otrcanog dječaka, zatvaraju mu pred nosom vrata. Kućepaziteljice tjeraju ga sa stubišta, da im mokrim cipelicama ne zamaže gospodskih stepenica.

I mali se Martin vuče ko prebijeno psetance, drhturi od zime i izlazi opet na ulicu...

Nigdje nikoga da ga razumije.

A on ne zna reći što ga bije. Znade tek da je gladan, da mu je zima.

Cijelog je dana lutao tako gradom, a pod večer se pomalo vraća kući. Tri je dinara skupio od dobrih ljudi, stišće ih u promrzloj ruci, teško diže umorne nožice i gazi po snijegu. Gazi...

Dug je put od središta grada do Livadarskog puta. Koraca Martin po snijegu, a tijelom mu prolazi nekakva čudna slabina. Tamo negdje pri kraju Zvonimirove ulice klonuo je. Sjeo je na kup snijega uz cestu, da se odmori. Najednom kao da ga je omamila nekakva vrućina, zaklopi oči. Zaspao je. A studen sve jače pritište, obrazići mu se najprije zacrvenili, a zatim i poplavili. Snijeg lagano pada i nježno ga pokriva mekim bijelim pokrivačem...

U to su došli radnici, koji su čistili ulicu od snijega, da bi mogao proći tramvaj. Razgrću lopatama snijeg, bacaju ga u tačke i odvoze na kupove.

Nečija lopata zapne o nešto crna u snijegu.

— Ljudi Božji, ta ovdje leži dijete — krikne jedan radnik.

Drugi radnici priskoče i imaju što vidjeti: mali Martin leži ukočen, skutren u klupko i spava, a na licu mu osmijeh. Bog zna kuda je misao njegova u snu letjela. Možda je mislio na svog dobrog oca, kako ga diže u naručaj, kako ga gladi i ljubi u čelo i pruža mu bijelu žemičku.

— Je li već mrtav? pita jedan radnik.

Pipaju mu bilo, otkapčaju poderani kaputić, osluškuju malo srce. Kuca li još? Ili je već zastalo, da se smiri zauvijek?

— Još mu malo kuca! viče jedan i žurno ga stane trljati snijegom. A drugi mu primi ručice i stane ih gibati, da mu opet po žilama potjera krv. Nakon dugog trljanja Martin se konačno probudi. Otvori oči i začuđeno gleda oko sebe.

Kakvi su to ljudi? Što hoće od njega? Što ga trljaju ledenim snijegom...

U to dolaze kola. Vode ga u bolnicu, u topli krevet.

A Martin stišće u rukama grčevito tri isprošena dinara...

— Dajte to mami, da kupi kruha! šapće...

. . . .

Spasili su ga!

Što je dalje bilo s malim Martinom? Ne znam.

Novine ništa više nijesu o tome donijele.

Da li je mali Martin još živ? Jesu li se dobri ljudi pobrinuli za njegovog bolesnog oca, za njegovu siromašnu majku?

Nigdje nijesam o tome ništa čitao...

A tako bih rado pročitao vijest, da su spašeni, da im je dobro, da imaju kruha u obilju ,da imaju tople juhe. Da i u njihovoj kućici veselo praska vatra.

Ovako, ova je priča o malom Martinu bez svršetka!

Ali vi, djeco, koja imate kruha u obilju, kad prođete ulicom i vidite malog kojeg otrcanog dječarca, kako drhturi od zime, upalih plavih obrazića, dajte mu malo od svoga obilja!

I ako vam dođe na vrata nemojte ga potjerati. Možda je to baš ovaj mali Martin.

Jer on živi. Ova pripovijest nije izmišljena!

Dogodila se na dan 1. veljače ove godine.

Ernest Radetić

Selo u snijegu

Na podnožju malog brda,
Prostire se moje selo;
Što je čisto, što je lijepo,
Kad obuče ruho bijelo!

Pahuljice sitne male
I po brdu i po dolu;
Iskitile golo granje
Po drveću pustu, golu...

Lijepo li si selo moje
U te bijele zimske dane;
Mom si srcu jošte ljepše
Kad proljeće divno svane!

Živojin Juzbašić

Priča o malom ježu

U šumi kraj niskog grmlja stajao je poveći kamen. Ispred kamena bilo je mnogo suhog lišća. Pas Mukić, koga je gospodar poveo sobom u šetnju, tumarao je neprestano okolo i svojom njuškom omirisao suho lišće i najednom stao jače njuškati. Bio je to još mladi psić, koji još ne zna ni pravila lova, ali gospodar je njegov vidio da Mukić ne njuška badava ovako snažno. Nije samo znao što bi to moglo biti u blizini što je mladog psića uznemirilo. Dok je gospodar tako razmišljao, psić je već bio zavukao svoju njuškicu ispod kamena koliko se je dalo i zatim je naglo povukao. Gospodar više nije sumnjao da je ispod onog kamena nešto živo. Nagne se pod kamen obazrivo i jedva vidljivo ugleda ježa, koji se je svojim capicama uhvatio čvrsto za suho lišće htijući da se sakrije od opasnosti. Nije mu pomoglo. Gospodar ga je jednim štapićem ispod suhog lišća izgurao na površinu. Psić više nije znao što čini od veselja. Skakao je oko jadnog ježa, njuškao ga, a jež bi se čvrsto omotao i svojim bodljikama opominjao malog Mukića da s njuškom ne ide previše blizu, jer bi je mogao krvavu izvući, a na to ga je i gospodar upozoravao. Gospodar skine zatim ispod kaputa prsluk i metne ježa u njega, a pas Mukić je stalno poskakivao i njuškao prsluk, a pri tome i cvilio tako da se jadan ježola nije htjeo odmatati.

Donijeli su ga kući i položili u jedan ugao. Mali Mika je prvi put u životu vidio ježa i silno se obradovao. Htjeo ga je i pomilovati, ali jež kao da nije trpio takve stvari. Začas bi se zamotao u svoje klupko i nije se više htjeo odmotati. Majka je govorila Miki kako ga ne treba stalno zadirkivati, kako on to nikako ne voli, ali Mika mu je donašao repice, korjenja, trave i zelenja. Kad nije nikoga bilo u blizini, noću, jež je nešto malo jeo, ali ukućani, a osobito mama nisu s tim bili zadovoljni, pa je često govorila djetetu da pusti malog ježolu na slobodu. On tamo najvoli živjeti, hvatajući miševe i guštere. Jede on i otpale kruške sa stabla, crvljive jabuke, a nekad kad ga sreća posluži uhvati se on u koštac i sa zmijom, ma bila ona i prava otrovnica. Majstorski je nadmudri i kad bi ga ona htjela ugristi i uštrcnuti mu otrova, on se samo smota, a zmija se nabode. I ako mu je u kući malog Mike bilo sasvim dobro, on kao da je postajao svaki dan žalosniji. Majka je Miku sve više molila da ga pusti na slobodu i on se napokon dao nagovoriti. I jednog dana kad je išao na izlet u kolima sa ocem, povedu i ježa sa sobom. Kad su došli daleko kraj jedne šume, naredi otac malom Miki da siđe i uzme ježa i odnese ga u šumu. Mika ga je pažljivo ostavio kraj jednog grma posmatrajući sa strane šta će jež raditi. Bilo mu ga je čak i žao, a u sebi je već mislio kako će ježu morati biti strašno što su ga doveli

u šumu daleko od lijepoga i udobnoga života, ali se je prevario. Jež se je uskoro odvažio i odmotao i odmah počeo njuškati. Njemu je tamo bilo ipak najljepše! Ta bio je na slobodi! Iako daleko od one šume u kojoj je bio pronađen, on se je osjećao potpuno slobodan kao da se je u njoj i odgojio.

I kao što ljudi vole slobodu, tako je vole i životinje i ako to one jadne ne znaju kazati. Tko zna koliko je dobrih djela siromah ježola počinio živeći u slobodi i loveći slobodno miševe, zmije, skakavce i ne praveći baš nikakove štete, a možda bi u kući u ropstvu bio skoro i uginuo od tuge za slobodom koja je ipak vrijednija od svega blaga na svijetu!

A. M.

Zeko

Poznao sam jednog zeku
gospodin je htio biti
pa je u grad jednog dana
išo sebi naručiti:

cipelice baš od laka,
tvrdi šešir, prsluk sivi,
zelen kaput, bijele hlače,
naočale, štapić krivi!

Neka mu se, misli zeko,
u poljima svatko divi,
i nek vidi rod mu zečji,
kako on gospodski živi!

Uspraviv se na nogama
tak' odjeven poljem šeće...
Samo katkad, iz visoka,
na drugove glavu skreće!

Mislio je: ni psi neće
gospodina vijat, tjerat.
Ne treba se njemu kriti
i korovom šuljat, verat!

Al' se jadan prevario,
jer čim ga je pas spetio:
na njega je, vijuć repom,
kao mahnit poletio!

A naš zeko, sve od straha,
odbacio štap daleko,
pa ko vjetar pojurio —
po četverce sve popreko!

U guštiku jedva nekom
jadan zeko k sebi dođe
i drhćući očicama
po odijelu svome prođe.

Što li jao, od sveg' osta:
sam si štap je odbacio,
naočale, tvrdi šešir
trčeć poljem izgubio.

Kaput, prsluk, cipelice
i još k tome bijele hlače
verući se izderao,
pa sad bolan, za tim plače!

I ojađen zakleo se:
nikad više poljem šetat,
već popreko od sada će —
kao mahnit skakat, lijetat!

Ljubo Brgić

Vatra i dim

U mračnoj noći naložili pastiri vatru. Plamen je lizao i vatra je živo plamsala, ali između plamena i plamena sve se provlačio dim kao da želi ugasiti žar i potamniti sjaj ognja. Vatri dodijala ta zloba dima i reče mu:

— Zašto se oko mene viješ: Bježi od mene, ti samo mračiš moj sjaj i gasiš moj plamen.

— Istina je — odgovori dim — ja gušim tvoj plamen i tamnim tvoj sjaj, ali bilo to, seko, tebi pravo ili krivo, ja ću vazda za tobom...

....I Nenad, stari pastir, vilenjak, koji razumije govor lišća i vode, vatre i dima, kad začu taj razgovor, za druge ljude nerazumljiv, pogladi svoje bijelo jagnje, pa mu zašapta:

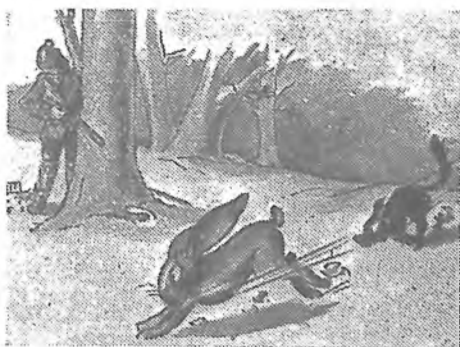
— Bijelko moj, vatra to ti je slava, a dim zavist, i uvijek ti, moj bijelko, u svijetu, crna zavist svijetlu slavu mrači.

Rikard Katalinić Jeretov

Ludi zekan

Zalud bježiš, zekane
Od paščeta ljuta,
Kad te čeka, bijedniče,
Lovac ukraj puta!

Što ne bježiš u goru,
Gdje ni staze nema?
Tamo nitko zekanu
Zasjede ne sprema.

O zekonjo, zekonjo,
Jadna li ti njuška!
Skreni s puta, nesrećo!
Sad će planut puška...

Šime Fučić

KLOK i JOŽIĆ

Otvorite zemljovidnu kartu Afrike!

Jedan od pritoka rijeke Kongo, koji izvire daleko na istočnoj strani belgijskog Konga, zove se Ouele Makoua.

I po tom pritoku, koji je zapravo ogromna jedna i široka rijeka, spustili su se u jednostavnom čamčiću, niz vodu, naša dva junaka.

Dugačak je to bio i naporan put. Trajao je skoro mjesec dana. Spuštali su se niz brzice i vodopade, čas izvlačeći čamac na obalu i noseći ga na ramenima (na svu sreću bio je vrlo lagan, jer je bio od bambusa) čas ga opet gurajući u vodu i jureći u njem kroz virove.

U Djabbiru i Bangui-u opskrbili su se živežem i odjećom. To su dva poveća crnačka gradića, gdje živi i veliki broj bijelaca, trgovaca, vojnika i svakojakih pustolova...

Kad su došli do lijepog gradića Leopoldville, koji je već bliže ušću Konga napustili su svoj lagani čamčić i prešli na redoviti riječni brod. Veličanstvena je to bila vožnja. I tko se još nije onuda provezao nikada si ne će moći zamisliti, kako je to divno.

Zamislite široku rijeku, kojoj jedva jedvice možete okom kraj doseći. Rijekom plovi parobrod. Uz obale prostiru se veličanstvene prašume u koje rijetko kada stupi čovječja noga. Žirafe pružaju dugačke svoje vratove iznad stabala i začuđeno gledaju kakvo se to čudo vozi rijekom. A kad sirena na brodu zazviždi razbježe se ko bez glave. Divljač zaurla, lavovi zariču, tigrovi zareže i bježe u unutrašnjost tamne prašume.

Brod je vozio iz Leopoldvilla prema moru, niz rijeku.

Čudnovata je ta rijeka Kongo. I ona ima plimu i osijeku. Tako je prvi dan voda bila visoka, a rijeka široka kao more. Tek tu i tamo izvirivao je usred rijeke po koji busen, po koji grmečak. Sutradan voda je spala za 20 metara, a putnici su imali što vidjeti. Svi oni jučerašnji grmečci i buseni izdigli se iz vode. Nijesu to bili nikakvi grmečci nego ogromna stabla visoka po 50, 80 i 100 metara, a po njihovim granama osulo se na hiljade žaba.

Vozili se tako naši junaci na brodu, živjeli gospodski i uživali u čudesima Afrike. Putnici su ih veoma voljeli. Kapetan broda, Belgijanac,

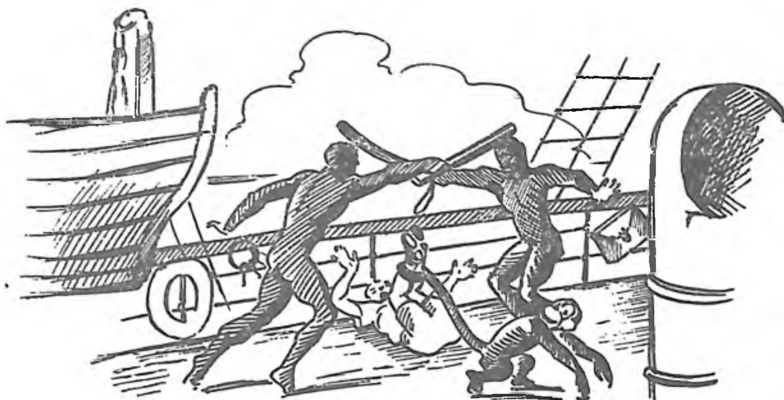
jer je Kongo belgijska kolonija, uvijek ih je pozivao na svoj kapetanski most i tamo bi s njim sjedeći za stolom, koji je bio natkriven platnom da ih žarko sunce ne spali, dugo čavrljao. Grla su hladili hladnim pićem od naranača i kokosova mlijeka.

Jožić je pričao svoje pustolovine, a Klok bi samo potvrđivao glavom ili mahao repom. Mornari su ga veoma voljeli i divili se njegovim majstorijama. Svaki čas donio bi mu koji putnik ili koji mornar grudicu šećera.

Jednoga dana dođe kapetanu jedan putnik i potuži se, da ga je netko okrao. Kapetan je bio u neprilici. Tko bi mogao biti na brodu, koji krade?

Sutradan se slučaj ponovio. Opet je došao jedan putnik i prijavio, da mu je netko noću provalio u kabinu i odnio mu sve dragocjenosti. Tražio je da se pretraže svi putnici. Kapetanu je bilo veoma neugodno. Što je mogao? Naredio je da se pretraži svakog putnika, da se prevrne sve putničke kabine, ali sve je bilo uzalud. Lopova se nije moglo pronaći.

Neki Talijan koji je bio na brodu, a koji je uopće bio neki sumnjivi tip, došao je i šapnuo povjerljivo kapetanu u uho, neka malo pripazi na Kloka i Jožića, jer da su možda oni ti tajanstveni tatovi.

Kapetan, dobričina, nije htio u to povjerovati. Pozvao je Jožića i saopćio mu sumnju toga putnika.

Jožić se ražestio, a kad je Klok shvatio o čemu se radi, umalo te nije pobjesnio od srdžbe. Režao je kao bijesan pas.

— Gospodine kapetane, ja ću Vam do sutra pronaći lopova! reče Jožić odrešito.

— Bit ću ti, mladi moj prijatelju, veoma zahvalan, odvrati kapetan, koji bi zaista bio sretan, kad bi mu uspjelo da uhvati zlikovca.

Kad se spustio mrak, ušuljao se Klok u jedan čamac za spasavanje, a Jožić na protivnoj strani broda u drugi. Ispod platnene plahte, kojom je bio pokriven čamac, virile su im samo bistre oči, zirkajući na sve strane.

Oko jedanaest sati sve je na brodu spavalo. Putnici se povukli u svoje kabine, kapetan je predao dužnost prvom oficiru, koji je sjedio u sobici na kapetanskom mostu i pomalo drjemuckao.

Klok i Jožić nijesu spavali. Odlučili su da pošto poto uhvate tajanstvenog lopova.

Bilo je već ponoći, a nigdje ništa sumnjiva.

Najednom se u mraku stade dizati iz otvora, kroz koji se u utrobu broda ubacuje ugljen, crna neka sjena. Nedugo zatim evo i druge. Kao dva duha dizale su se te dvije prikaze. Bile su sasvim crne, bosonoge i posve gole. Trebalo je imati zaista bistre oči, da u mraku vidiš crnca. Ali Klokovo je oko naviklo na takve zgode.

Tek što su se te dvije sjene nečujno razišle brodom, šuljajuć se kao magla uz drvene stijene putničkih kabina i pružajući ruke kroz otvorene prozorčiće grabile sve do čega bi stigle, skoči Klok ko strijela iz svog zakloništa.

Jožić, videći kako je njegov drug skočio poleti i on za njim. Na palubi sasvim uz ogradu nalete na te dvije crne prikaze. Jožić skoči medu njih i pograbi ih za vrat.

Ali što je to?

Ruke mu se odskliznu kao da je zahvatio zmiju.

Crni lopovi bili su namazani uljem tako da ih nikako nijesi mogao uhvatiti. Tijelo im je bilo sklisko kao u zmije.

A oni, videći opasnost navale obojica na Jožića. U ruci su imali svaki po jedan crni gumeni štap, da se ne čuje kad udare. Nasrnu na Jožića i zamahnu svaki sa svoje strane, što su snažnije mogli.

Ali što je to?

Jožić kao da je udaren strijelom u jednom se trenu sroza na pod, a dva lopova umjesto da udare njega po glavi, kako su snažno zamahnula, odalame jedan drugoga tolikom snagom, d su se srušili onesviješćeni.

Što je bilo?

Klok videći opasnost u kojoj se Jožić nalazio, smota mu repom noge i povuče. A Jožić se u istom trenu, kad su crnci zamahnuli, sruši, tako da su crnci udarili po praznom odnosno ne po praznom, nego po svojim tvrdim glavama.

Klok digne uzbunu. Stao je drečati tako strašno, da se sav brod probudio. Priskočili su mornari, dotrčali putnici, dojurio i kapetan. Mornari su brže bolje svezali lopove.

Što je bilo?

Onaj Talijan bio je neki pustolov, koji je imao dva spretna crnca, koji su za njega krali. Uvukli bi se u spremište ugljena na brodu i noću izlazili i opkrali umorne putnike, a novac i dragocjenosti predavali tom pustolovu, koji je kasnije sve to prodavao u lučkim gradovima i dijelio dobit sa svojim pomagačima.

Crnački lopovi pritisnuti o zid, priznali su, pa je kapetan uapsio i tog pustolova, te ga zajedno s crncima svezao i zatvorio u jednu kabinu, a u prvoj ih luci predao policiji, koja se je vrlo veselila, jer je tog internacionalnog lupeža već dugo tražila zajedno s njegovim dvam crnačkim brodskim štakorima.

Da su Klok i Jožić bili junaci dana, ne treba spominjati. Svaki putnik koji je njihovom pomoću došao evo opet do svojih ukradenih stvari bogato ih nagradio. I tako su se, zveckajući zlatnicima i šuštajući s papirnim banknotama iskrcali u Bomi, da pređu na veliki transoceanski brod, koji će ih odvesti na sjever.

Iz stranih zemalja

Ribnjak prouzročio poplavu. U nekom slovačkom selu imao je neki vlastelin velik ribnjak iz koga nije puštao vodu već preko 30 godina. Zbog toga se naleglo u ribnjaku mnogo riba, pa se je vlasnik već unaprijed veselio kako će imati lijep dobitak. Ovih dana naumio je da pusti iz ribnjaka vodu, pokupi ribe i ribnjak očisti i uredi. Međutim nekoliko dana prije nego što je započeo s radom voda je sama probila nasipe, koji već 30 godina nijesu bili pregledani i učvršćeni i provalila je u selo. Poplava je bila velika pa je seljacima nanijela mnogo štete. Međutim i u toj nesreći bilo je nešto sreće. Poplava je nosila sa sobom na tisuće riba. Te su ribe vrlo dobre i slasne, pa se je svatko trsio, da ih čim više nabere. Posljedica je bila, da je vlastelin ne samo izgubio ribe, nego je morao još i platiti seljacima štetu, koju im je svojim nemarom prouzročio.

Najveći bič Kine: Žuta rijeka. Često čitamo u novinama, kako Japanci, koji ratuju u Kini, ne mogu napredovati zbog poplave ove ili one rijeke, kako ih je mnogo izginulo kad su Kinezi razbili nasip Žute rijeke i prouzročili poplavu i mnogo drugih sličnih vijesti. Što je to dakle s tom Žutom rijekom u Kini?

Žuta rijeka ili kako Kinezi kažu: Huang-ho, je po dužini druga kineska rijeka. Ali po količini vode i po razornom djelovanju njezinom je najstrašnija kineska rijeka. Dugačka je 4500 kilometara, a na nekim je mjestima široka do 10 kilometara. Izvire u brdima Tsing-haj, 4500 visoko, prolazi pokraj Mongolije, a onda se u veličanstvenim slapovima, koji negdje padaju po 1000 metara duboko, izlijeva u zaliv Čili. Godine 1852 pro-

mijenila je svoj tok, jer je do tada tekla sasvim drugim koritom. I tada je prouzročila strahovite poplave, gdje je stradalo na milijune ljudskih života. To je isto, kao da bi sada Dunav najednom izmijenio svoj tok, pa umjesto preko Rumunjske u Crno more krenuo kroz Srbiju na Solun. Zamislite, koliko nesreće bi tu bilo. A kako je istom bilo sa Žutom rijekom u Kini!

U porječju te rijeke živi skoro sto milijuna ljudi. Oni se muče da izgrade oko Žute rijeke čvrste i visoke nasipe, kako bi se obranili od njezinih poplava. Sve im to slabo koristi. Njezinoj razornoj snazi ne mogu se oduprijeti ni najčvršći betonski zidovi. Čim samo na jednom mjestu vodi uspije probiti nasip cijele su pokrajine najednom pod vodom, koja nosi sa sobom zemlju, kuće, drvlje i kamenje. Tamo gdje su nekad bila plodna polja nastaje pustoš, tamo gdje je nekoć bila pustoš nastaje najednom naslaga najplodnije zemlje, koju je voda bogzna otkale naplavila. U posljednjih 2500 godina Žuta je rijeka 7 puta promijenila svoje korito i svaki put se na drugoj strani Kine izlijeva u more. Zadnji put je to bilo, kako smo spomenuli, godine 1852, na 7. srpnja. I tada je baš bio u Kini rat. Buntovnici pod vodstvom Tai-Pinga digli su bunu i htjeli su srušiti carsku kuću Mandžu. Velike buntovničke čete krenule su na Peking. U to je nenadano provalila Žuta rijeka nasip. Rat je bio gotov. Na stotine je tisuća ljudi poginulo, voda je preplavila čitave pokrajine i odnijela sa sobom u more sve živo i mrtvo.

Kad su Japanci provalili u Kinu, Kinezi su u svoju obranu probili nasipe Žute rijeke. Da su Japanci uslijed toga grdo stradali, ne treba isticati. Zato kad smo evo upoznali, što je Žuta rijeka i što ona za Kinu znači, ne trebamo se čuditi vijestima, koje javljaju, da Japanci ni nakon skoro tri godine ratovanja nijesu mogli Kinu ostvjiti, nego da su pridonijeli i da još pridonose goleme žrtve.

Dobro je, dakle, da i to znamo. Zar ne?

Je li kokoš u istinu bedasta? Prirodoslovci su pronašli, da su kokoši neobično bistre životinje. Kvočka se sporazumijeva sa svojim pilićima dok su još u jajetu. Pile još prije nego što je probilo lupinku jajeta dozivlje kvočku i ona mu se odziva. Ako kvočka opazi pogibelj, mačku ili kakvu pticu grabilicu, odmah se oglasi, a pile u jajetu utihne. Kad kvočka vodi piliće ona se s njima razgovara i opominje ih, prigovara im nek se ne udaljuju i dozivlje ih, kad nađe kakvo zrno ili crvića. Pijetao ima petnaest vrsti glasova, kojima može cijelom dvorištu reći što želi. Što ne može glasom izraziti, izražava kao pravi kućegazda, kljunom ili ostrugama.

NAJVEĆA ŽIVOTINJA — NIJEMA. Žirafa je jedini sisavac, koji ne može dati glasa od sebe. Ona ostaje nijema čak u smrtnoj borbi. Da je žirafa najveća životinja, to je poznato. Međutim je manje poznato, da hrana, dok se posve probavi, mora prijeći u žirafinu tijelu put od 81 m.

POBRINUO SE ZA ZIMU. Kako sebi jedan crvendać zna pomoći, kad dođe zima pokazuje slučaj u Dillenburgu u Westerwaldu. Čim započne hladno godišnje doba, javlja se ovdje svake godine na prozoru nekoga limarskoga majstora mali crvendać, da se useli u svoj zimski stan. Preko zime ostaje u tome svome zimskom prebivalištu, a u proljeće mu otvore krletku, našto on opet odlazi u slobodnu prirodu. Mala povjerljiva ptičica pojavila se na početku ove zime opet na prozoru limarskog majstora. Najavila se time, što je letjela amo-tamo pred prozorom. Nato je limar postavio na prozor krletku, u koju je crvendać odmah unišao. Ovo je već peta zima, koju ptičica provodi kod limara, koji je osobit prijatelj životinja.

Ptice koje imaju svjetiljku. U Južnoj Americi živi jedna vrst ptica, koje se zovu amadina, a spadaju u red tako zvanih ptica tkalaca. Te ptice naime grade svoja gnijezda tako savršeno i tako spretno povezuju niti i slamčice kao da tkaju. Njihova su gnijezda sasvim zatvorena, tek je jedan mali otvor na njima, kroz koji ulaze u njih. Prema tome je u gnijezdu osobito pod večer skoro potpuni mrak.

Priroda se je međutim i tu pobrinula, da mlade ptičice u gnijezdu ne budu u tami. Mladi u gnijezdu imadu sa svake strane kljuna jednu masnu izraslinu u obliku sitne bobice, koja noću svijetli poput krijesnice. Ta bobica jače zasvijetli, kada ptičica otvara kljun. Uslijed toga je omogućeno majci, da vidi kuda će i kojem ptičetu dati u kljun crvića ili mušicu.

Kad ptičad poodraste tih bobica im nestaje. Znači da im nijesu više potrebne, kad više ne moraju živjeti u mračnom gnijezdu. Zaista je priroda mudra!

Tuča prenosi bolesti. Ovog ljeta proučavali su liječnički učenjaci sadržaj zrna tuče. Kad su nekoja zrna rastopili i tu vodu analizirali, pronašli su na svoje veliko začuđenje u njoj bakcile tifusa, šarlaha i drugih nekih opasnih bolesti. Došli su do zaključka, da je sigurno vjetar te bakterije odnekale digao i ponio ih u visine, gdje su se pomiješale s oblacima i kad se voda smrznula pale zajedno s njome u obliku tuče. Nije dakle zdravo lizati zrna tuče, kako to često neka djeca rade.

LUK JE DOBRO SREDSTVO PROTIV PREHLADE I KAŠLJA. Luk i češnjak spadaju među začine koji su vrlo lako probavljivi, a osim

toga pospješuju probavu. Osim toga luk odlično regulira plinove, koji se skupljaju u čovječjem tijelu. — Inače obiluje luk vitaminima, pa je dobar i kao lijek protiv bronhitisa. Dvije glavice luka srednje veličine izrežemo na ploške, posipamo ih šećerom i ostavimo stajati preko noći. Za to vrijeme razvije se sok, koji dajemo bolesniku. Ovaj sok je odlično sredstvo protiv prehlade i kašlja. Tko može podnijeti najbolje je da jede sirov luk. Neprijatan zadah, koji se javlja nakon uživanja luka, možemo lako odstraniti, ako popijemo zdjelicu sirova mlijeka ili kave.

MED U ISHRANI. Med je po kemičkom sastavu čisti šećer, i već kao takav odlična hrana. Zatim, on sadrži vitamina i razne biljne bjelančevine i organske kiseline. Stoga ima vrijednost i kao mnogostruki lijek. To je sasvim razumljivo kad se zna da potiče od različitih biljaka. Od meda se prave odlični kolači i bonboni. Kad se uzme čist, ispoljava se njegova dvostruka vrijednost: hranivost i ljekovitost.

TROGODIŠNJI DJEČAK — NEIZLJEČIVI PUŠAČ. Iako ima svega 3 godine, Melville Foster, sin jednog trgovca iz Čikaga, strastven je pušač. Takvo dijete svakako je jedinstveno na svijetu. — Jednoga dana, kada mu je bilo svega 13 mjeseci, mali Melville zgrabio je jednu cigaru, koja je gorjela, stavio sebi u usta i počeo pušiti. Poslije se navikao na duhan i pušio je stalno. Roditelji su pokušali da ga od pušenja odučc, ali su liječnici savjetovali da zasada ne odvikavaju dijete od pušenja. Oni smatraju, da će se kasnije ono samo odreći.

DŽEPNI SAT KAO KOMPAS. Ako se mala kazaljka džepnoga sata drži u pravcu Sunca, onda crta ,koja ide sredinom između brojke 12 i velike kazaljke pokazuje sjevero-južni pravac.

Čovjek, koji lebdi u zraku. Na sveučilištu u Baltimore-u u Sjedinjenim Državama Amerike, istražuju sada liječnici jedan neobičan slučaj. Tamo je naime jedan đak, neki Frank Wiltsey, čije tijelo ima tu tajanstvenu moć, da može lebdjeti u zraku, ali jedino kad spava. Njegovi roditelji su tu čudnu prirodnu pojavu prvi opazili. Kada su jedne noći došli u njegovu sobu nijesu ga našli u krevetu, nego je lebdio u zraku pod stropom i hrkao. Kad su ga probudili on se trgnuo i srušio se na krevet. Sada su mu učenjaci i liječnici na sveučilištu napravili posebnu sobicu, u koju su postavili razne aparate, koji ga važu i mjere, pri svakom njegovom pokretu, a osobito kada se u snu digne i spavajući lebdi u zraku, poput balona.

To je pravo prirodno čudo, koje si učenjaci nikako ne mogu rastumačiti.

Dječje novine

ŠTO JE NOVA PO SVIJETU?

U Finskoj nastavlja se rat nesmanjenom žestinom. Budući da su se dosada sve ruske navale razbile i ostale bez uspjeha, to je na frontu došao sam vrhovni zapovjednik ruske vojske Vorošilov s ogromnim mnoštvom vojske i topova i započeo strahoviti napadaj. Borba je bila vraška, Finci su se junački opirali, ali nijesu mogli odoljeti i tako su Rusi na više mjesta probili njihove utvrđene položaje i prodrli u njihovu zemlju. Ako Fincima ne dođe uskoro bilo s koje strane pomoć, Finska će ubrzo biti pregažena od Rusa.

NEOBIČAN SPAS JEDNOGA DJEČAKA.

Srne ga zaštitile od smrznuća.. Ljubijana. — Kako se sada saznaje, desio se o Božiću neobičan događaj kod Vrtalika u Sloveniji. Iz kuće seljaka Adalberta Toplaka, koja stoji u visini od neko 1000 metara, nestao je najmlađi sin Matija. Djed je djetetu poklonio za Božić male saonice. Dječak se sa svojom sestricom cijelo popodne vozio na saonicama po obronku, koji se nalazi u bliizni roditeljskog posjeda. Kad se spustio mrak, roditelji su dozvali kući djecu, koja su se vani igrala, ali Matije nije bilo.

Smjesta su pošli u potragu za njim. Jaka sniježna bura zamela je međutim svaki trag. Roditelji su bez prekida tražili dijete. Tek poslije podne dne 27. prosinca otkrio je kućni pas trag, koji je vodio do grmlja, koje je bilo udaljeno pet kilometara od kuće. Kad su ljudi stigli onamo, poplašili su stado od šest srna. Iz grmlja se čuo plač, a ljudi su ubrzo pronašli nestaloga dječaka. Ležao je u jami, koja je bila ispunjana suhom travom i crnogoričnim lišćem. Dječak je bio iscrpen, ali živ i zdrav. On je zabludio i dospio u to grmlje, gdje je sjeo. U noći su došle srne pa su bez ikakvoga straha legle kraj njega, pa su ga svojom toplinom očuvale od smrznuća. Kraj studeni od 20 stupnjeva nalazio se bez ikakve hrane 48 sati u šumi.

DJECA DOBILA NA DAR 500 SKIJA

Ljubljana. — Da bi se što više proširio skijaški šport, pokrenule su vlasti u Sloveniji akciju, da se djeci pokloni veći broj skija. I zaista, potporom privatnik osoba i raznih tvornica skupljeno je toliko novaca, da se djeci u Sloveniji moglo pokloniti 500 pari skija na kojima sada veselo jure po snježnim planinama.

UHVAĆEN KIT.

Dubrovnik. — U jednoj maloj uvali u blizini Cavtata uhvaćen je ovih dana jedan morski sisavac, po svoj prilici kit, u težini od 900 kg. Pri hvatanju neman se nasukala na pješčanoj plićini, pa su je onda ribari dotukli.

Došao u selo neki stranac i susreo na cesti Jurića.

— Zdravo, dječače! Tvoje mi je lice nekako veoma poznato.

— Može biti! — odgovori Jurić.

— Mora da sam ga već vidio na kojem drugom mjestu.

— To je nemoguće, gospodine, jer ja svoje lice nosim uvijek na istom mjestu — odbrusi mu Jurić.

* ■ *

J u r i ć: Grozna je zima. U posljednja tri dana u našem je gradu toplomjer pokazivao 75 stupanja ispod ništice.

F r a n i ć: To je nemoguće. Takve zime nema ni u Sibiriji.

J u r i ć: Kako ne? Pa ja sam kazao u posljednja t r i d a n a, a to znači da je svaki dan bilo po 25°.

* ■ *

Jurić se je igrao sa svojom sestrom. Našao je negdje slike raznih životinja, pa ih je pregledavao. Najednom naidje na sliku magarca. Htijući ju rasrditi pokaže joj sliku i zlobno joj reče:

— Ha-ha-ha! Evo gledaj sliku svoga brata, ha-ha-ha-ha!

* ■ *

Jednoga dana išao Jurić u školu. Pod pazuhom nosio je neku staru torbu s knjigama. Ide ulicom i fućka, a ma kao pravi šegrt.

Neki čovjek stajao je na prozoru pa videći ga pomisli da je to brijačev šegrt te mu vikne kroz prozor:

— Hej dečko, hoćeš li me ošišati?

— Zašto ne? Evo me odmah — odgovori Jurić i uđe u kuću. Na jednom stolu ugleda škare, uzme ih, čovjek sjedne, a moj ti ga Jurić stane šišati.

— Zaboga, ta što si to uradio od mene? klikne prestravljeno čovjek kad se je poslije pogledao u zrcalo.

— Što bih uradio? Ošišao sam Vas.

— Jao pa izgledam kao oguljena ovca. Ta ti uopće ne znaš šišati!

— Naravski da ne znam, — odgovori mirno Jurić. — Pa vi me nijeste ni pitali da li znam.

To rekavši pograbi svoju torbu i bjež niz stepenice, jer bi ga inače dotični gospodin bio ponovno »krstio«.

* ■ *

JURIĆ SLIKAR

Jurić i Franić prepiru se, tko od njih zna bolje risati.

J u r i ć: Što si nacrtao ovome anđelu šest prsti na nozi. Gdje si vidio anđela sa 6 prsti?

F r a n i ć: A reci ti meni, jesi li ti ikada vidio anđela sa 5 prsti?

ODGONETKE

Posjetnice: Sreski načelnik
Dubrovnik
Mljekarica

Križaljka: Boris, Bos, Sir

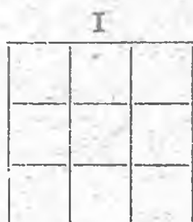
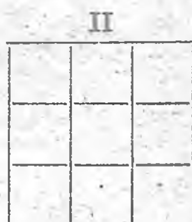
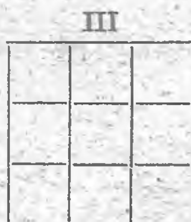
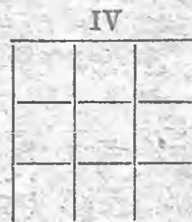
I. Ispunjaljka: Mali Istranin

II. Ispunjaljka: Sit, Ana, Tih

Nagrađeni odgonetači: Ivan Ketović, Petrinja — Ana Pavelić — Jelka Ladavac, Sl. Brod — Pavao Danko, Ivanićgrad — Viktorija Vidaković, Zagreb

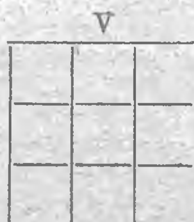
PET KVADRATA
(Ivan Došen, Sušak)

I
II
III
IV

Vodoravno i okomito isto.

I kvadrat	II kvadrat	III kvadrat	IV kvadrat
srdit	grad u Dalmaciji	broj	sat
dio glave (množ.)	muško ime	eto	žestoko piće
miran	dio lica	vatreno oružje	ovamo

V

V kvadrat

tišina
veznik
prijestolnica Italije

DVIJE ISPUNJALJKE

(Ivan Ketović, Petrinja)

I

otok

vađi se iz zemlje

piće

žensko ime

nevjerovani apostol

noćna ptica

prevozno sredstvo

zapomaganje

II

Od I—II naša Banovina

I

prvi čovjek

kazna đaka

dio kilograma

ruda koja gori

naša rijeka

pritisak

poljska ptica

muško ime

dio tjela

broj

muslimanski bog

II

Od I—II ime i prezime hrvatskog pisca.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — a inostranstvo dvostruko.
Uredništvo i uprava nalaze se u Krajiškoj ulici br. 12.
Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: **Ernest Radetić, Zagreb, Krajiška ulica 12.** — Tiskara **C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26**
Za tiskaru odgovara: **Petar Acinger, Zagreb, Radićeva 26**

Poštarina plaćena u gotovu

Pojedini broj 1 dinar

Mali ISTRANIN

GOD. XI OŽUJAK 1940 BROJ 7

Mala pošta

Sretan Uskrs

želi svim svojim povjerenicima, pretplatnicima i čitateljima

Uredništvo

Malog Istranina

MLADIM SURADNICIMA

Od mnogih naših malih čitatelja dobivamo skoro svaki dan mnogo priča, pjesmica, zagonetaka i raznih drugih sastavaka. Svi oni žele, da se njihovi sastavci štampaju. Priznajemo, da su mnoge stvari dosta dobre, poneki pokazuju dar zapažanja, bujnu maštu i — uzevši u obzir, da su sve to još djeca, — lijepu vještinu pera.

Mi medutim sve te stvari ne možemo štampati. Da štampamo jednom, stotine bi se drugih rastužilo, a svima nikako ne možemo udovoljiti. Osim toga moramo znati, da naš list ima točno odreden pravac: da odgaja mladež u ljubavi prema rodu i domovini, a naročito prema jednom nesretnom dijelu njezinom. I u tom su smjeru pisane sve stvari u našem listu. Djeca moraju biti odgajana tako da zavole ono što je lijepo i plemenito.

Naši će mladi suradnici morati priznati, da oni za sada još nijesu pozvani da druge odgajaju. Za sada moraju oni biti odgajani od starijih i zrelijih. U naš list pišu veliki za male. A i ti veliki, koji pišu ne mogu biti istom kakvagod piskarala. U pitanju suradnika smo jako izbirljivi. Stojimo na stanovištu da ono što se djetetu pruža mora biti savršeno u svakom pogledu.

Neka nam stoga naši vrijedni mladi prijatelji ne zamjere, što nijesmo mogli njihove mnogobrojne sastavke štampati. Neka budu uvjereni da je ovako bolje za njih i za sve ostale naše mlade čitatelje!

MALI ISTRANIN

GOD. XI   OŽUJAK ŠK. GOD. 1939/40   BR. 7

Desetgodišnjica smrti oca Istre Dra. Matka Laginje

Na 18. ožujka navršilo se je točno deset godina otkako je umro u Zagrebu Dr. Matko Laginja, koji je kroz punih 60 godina bio vođa istarskih Hrvata i učinio im svojim nesebičnim i požrtvovnim radom toliko dobra, da ga je sav hrvatski narod u Istri jednodušno prozvao ocem Istre.

Poslije rata, kada je Istra potpala pod Italiju Dr. Matko Laginja je morao poput mnogih tisuća drugih istarskih Hrvata prebjeći u Hrvatsku te je došao u Zagreb, koji ga je dočekao

kako je taj vrijedni velikan i zaslužio. Hrvatski ga je narod godine 1920. postavio za hrvatskog bana. Kad se zbog starosti povukao u mir narod ga još uvijek nije zaboravljao i sa svih su se strana domovine osobito naši istarski izbjeglice obraćali na nj za pomoć i savjet. Godine 1930. umro je skroman i siromašan, kaošto je bio kroz cijeli svoj život.

Njegov sprovod prije deset godina u Zagrebu bio je veličanstven. Na desetke tisuća naroda došlo je da ga isprati na posljednji počinak. Ljudi su na ulicama plakali. Njegovi

Istrani s one strane Učke nijesu na žalost mogli doći da se poklone na grobu svog velikog oca, ali kad se je po Istri proširila vijest da je umro Laginja cijela je Istra u tišini gorko zaplakala.

Dr. Matko Laginja rodio se u Klani, malom selu nedaleko Kastva, koje je sada potpalo pod Italiju. Rodio se 10. kolovoza 1852 godine. Gimnaziju je svršio na Rijeci, a pravne nauke na sveučilištu u Zagrebu i Grazu. Osim toga učio je na trgovačkoj školi u Trstu trgovačke znanosti, koje su mu kasnije u radu na gospodarskom pridizanju hrvatskoga seljaka u Istri vrlo dobro došle.

Već kao đak istakao se javnim radom. Napisao je zbirku pjesmica i pričica, a sabirao je i istarske narodne pjesme, te ih je izdao u posebnoj knjizi. Njima je dokazao, da u Istri živi hrvatski narod, koji govori istim jezikom kao i mi, koji pjeva iste pjesme kao i mi.

Općina u Kastvu još kao mladog studenta izabrala ga je za svoga tajnika i on je vrlo vješto i mudro uspio, da uredi općinu i njezine prihode tako da su mu svi općinari bili uvelike zato zahvalni.

Još prije nego što je položio doktorat već ga je narod izabrao za narodnog zastupnika u istarskom saboru. I tada poče njegov veliki narodni rad. Preselio se je u Pulu i otvorio tamo odvjetničku pisarnu, ali ne zato da narod iskorištava nego da ga pomogne riječju i djelom.

Hrvatski narod u Istri, koji sačinjavaju sami seljaci, živio je tada u veoma teškim prilikama. Građanska gospoda, koja su mu za slabih i nerodnih godina davala pozajmice tako su ga sapela u svoju mrežu, da je više bio njihov sluga nego svoj gospodar. Prezadužen i izrabljivan nije se imao kome obratiti za pomoć i za savjet.

U to je došao među narod Laginja. U njegovoj pisarni nije se radilo za novac. On je svakome pomogao, kome je samo mogao, a sam je sa svojom obitelju zbog toga često stradao, nemajući ni najpotrebnijih sredstava za život.

Kako je radila njegova pisarna najbolje će pokazati ovaj istiniti slučaj:

Jednoga dana došao je u njegovu pisarnu neki seljak iz sela Juršića. Zadužen do grla očajno je zavapio:

»Spasi me, gospodine i oče moj, ako Boga znaš! Za tri dana ide mi zemlja na dražbu radi duga!«

Laginja se daje na posao. Onoga dana nije ni jeo. Cio dan je trčkarao od jedne oblasti do druge, iz pisarne na sud, iz suda u pisarnu, slagao molbe i utoke, pisao i upućivao. Na koncu uspjelo mu je da čovjeku pribavi negdje zajam s vrlo malim kamatama i tako mu spasi djedovinu od očite propasti.

Svršivši sve, odahne i otpravi seljaka kući.

A seljak ga na polasku ponizno upita:

»Dragi oče naš, što sam ti dužan za toliki trud?«

A Laginja će: »Imaš li što?«

»Nemam, gospodine dragi, ni šolda! U kući nisam imao ničega do par jaja i te sam Vam donio. U Pulu sam došao pješice, a danas nijesam još ništa jeo. Ako ikako možete dajte mi, gospodine, koju krajcaru za vlak, da ne umrem od umora na putu.«

Laginja izvadi krunu i dade je seljaku. Te večeri ostao je Laginja bez večere, jer je to bila posljednja kruna što ju je imao.

Takav je eto bio rad Oca Istre našega Dra Matka Laginje. Kroz njegove ruke prošli su milijuni novaca, što ga je sakupljao i primao sa svih strana domovine za hrvatski narod u Istri, za hrvatske škole, za otvaranje posujilnica i gospo-

darskih zadruga, ali je on ostajao siromah, te je siromah i umro. Jer njegov je glavni životni cilj bio da pomogne hrvatskome narodu u Istri, za čija se je prava borio s Talijanima u Poreču, s Nijemcima u Beču i svagdje, gdje mu je ma tko zaprijetio.

Na stotine je hrvatskih škola otvorio, na stotine gospodarskih društava osnovao, koja su pomagala narod, na stotine čitaonica pokrenuo, gdje se je hrvatski narod naš u Istri sastajao i podučavao.

Kada su godine 1907 bili izbori sav je narod kao jedan izabrao Laginju svojim vođom. Kada je odmah iza izbora Laginja došao u Pazin na jednu narodnu skupštinu, seljaci su ga dočekali na kolodvoru, ispregnuli konje ispod njegove kočije i sami ga odvezli u grad, a onda su ga na rukama ponijeli u naš Narodni dom u Pazinu.

Godine 1918. kada je završio rat Istra koja je čekala da će biti sjedinjena s Hrvatskom potpala je pod Italiju. Sve su hrvatske škole zatvorene, sve su zadruge i gospodarska društva i čitaonice zatvorene. Hrvatski je jezik zabranjen. Hrvatske se novine i knjige ne smiju čitati, u crkvi se ne smije hrvatski ni propovijedati.

Laginja je morao prebjeći u Hrvatsku. Narod ga je hrvatski dočekao raskriljenih ruku i postavio za bana. Ali Laginja je bio tužan. Znao je da je njegov istarski narod osuđen na propast i da je sva njegova muka od šezdeset godina bila uzaludna. Obolio je od tuge. Životario je u Zagrebu nekoliko godina, dok nije u utorak dne 18. ožujka 1930 u 11 sati i po u noći, od tuge i slabosti umro.

Na 18. ožujka ove godine prošlo je 10 godina od njegove smrti. Ali uspomena na tog velikog istarskog sina ostat će u srcu svakoga istarskog Hrvata vječna.

Neka je slava ocu Istre Matku Laginji!

Ptica i zvonce

Toranj u selu
Uvis se diže;
Tanak i vitak
Pod nebo siže.

U njemu zvonce
Ciliče, zvoni,
Veselo bruji,
Slatko romoni.

Tankog do tornja
Jablan se viti
Zelenim listom
Ponosan kiti.

U njemu ptica
Radosna pjeva:
U sitan žubor
Glasove slijeva.

U skladnoj pjesmi
Hoće i ona
Stopiti glase
Sa zvukom zvona.

Biserni glasi
Zveče i ječe,
I složna pjesma
Uzduhom teče.

Šime Fučić

Uskrsna priča

Mali je Milovan za rana izgubio majku. Ostao je sam s ocem u potleušici povrh sela sa dvije koze, nekoliko ovčica i jednom kravicom. Živjeli su kojekako, no bili su ipak zadovoljni. Da je samo još majka bila na životu njihova bi sreća bila potpuna. Ali ovako, mučili su se obojica. Milovan je pasao koze i ovčice, otac se brinuo za krmu kravi, okapao je krumpir i kukuruz, plijevio vrt, a uz to kuhao, kako je bolje znao i mogao.

U selu je živjela Milanova tetka, koja bi od vremena do vremena došla k njima, da im uredi kuću, ispeče kruh, opere rublje i obavi druge poslove u kući, a često bi Milovan sam pošao do nje, kad je trebalo da ga okrpi ili uredi prije kakvog svetka.

Približavao se Uskrs. Bila je velika subota kasno popodne. Nad krajinu spuštao se prvi sumrak. Milovan je bio sam u kući. Sjedio je kraj ognjišta, na kom je plamsala vatra pod loncem u kom se kuhala večera.

Otac Milovanov krenuo je u selo. U crkvi se slavilo uskrsnuće, pa je pošao da se pomoli Bogu, a poslije toga će kupiti kod seoskog trgovca razne potrebštine za kuću, svrnut će i k teti Anki, koja je rekla neka dođe po neke stvarce za maloga Milovana, a onda će kući.

Milovan bi bio rado pošao sam u selo, osobito u crkvu, da prisustvuje svečanom uskrsnuću, kad bruje orgulje, zvone zvona, a ljudi pjevaju zažarenih obraza, puni nekog svetog ushita. Al' eto nije mogao. Morao je ostati kod kuće, da ne bude kuća sama. Mogao bi kakav zlikovac provaliti pa ukrasti koze i ovčice, mogla bi planuti vatra, a i koješta bi se drugog moglo desiti, pa je zato netko morao biti kod kuće.

Sjedio je tako Milovan uz ognjište, čeprkao po zažarenom ugljevlju željeznim puhačem i razmišljao o sutrašnjem danu. Sjetio se je kako je prije par godina, dok mu je još dobra majčica bila živa, išao s njome u crkvu, koja je sva bila u jednom sjaju, kako su ljudi zanosno pjevali o Isusu, koji je slavno uskrsnuo i kako je majka bila lijepa i radosna.

Razmišljajući tako sjetio se je i tetke Anke, koja mu je obećala da će mu poslati lijepih šarenih jaja i sve tako razmišljajući stane kraj tople vatre dremuckati...

Najednom se sjetio, da bi bilo lijepo, kada bi otišao malo ocu ususret. Dremuckao je i hodao ili mu se bar tako činilo...

Spustio se stazicom prema selu. Išao je, išao dosta dugo, mrak se već spustio, a on još uvijek nije bio u selu. Ogleda se desno, ogleda lijevo, ali kuće tetkine nigdje nije vidio. Da nije zalutao? I već je htjeo da se vrati natrag, kad najednom spazi kraj sebe nekakvog dječačića.

— Oho, što tu radiš, mali? — upita ga.

— Izgubio sam majku, zalutao sam... odvedi me k majci... — plakao je dječačić.

Milovan se počeše za uhom. Hm! Sam je zalutao i ne zna kako će što prije kući, a sad evo još i te neprilike. Sad bi morao da se brine i za tog sirotana, pa da mu traži majku.

U njega je bilo dobro srce.

— Hajde! — reče — daj mi ruku i pođi sa mnom! Odvest ću te k tvojoj majci!

Dječačić ga pogleda svojim velikim plavim očima ispod mekanih uvojaka. Njegov je pogled bio tako mio, da se je Milovan sav raznježio.

Koracali su tako po stazi preko trnja i kamenja.

— Znadeš li ti da je sutra Uskrs? — zapita Milovan nepoznatog dječačića.

— Znadem! — odvrati dječak i rastuži se.

Milovan ga pogleda, a ono na bosim mu nožicama krv. Curila je iz dviju otvorenih rana.

— Jao, pa ti si se nabo na trn? — sućutno će Milovan.

— Nije to od trna nego od oštrih čavala — odgovori dječak.

— Od čavala? Pa kako bi to moglo biti od čavala, kad ovdje u šumi nema čavala? — pomisli Milovan u sebi, ali se tada sjeti, da bi to ipak moglo biti od čavala, koji su možda ispali iz potkove kakvog konja, koji je prolazio šumom.

I smilio mu se dječačić.

— Hajde mali, nemoj hodati, popni se na moja ramena, ja ću te ponijeti. — To rekav digne dječaka na ramena i ponese ga stazom. Dječak je za čudo bio lagan kao perce. Nikakvog tereta nije Milovan osjetio, nego mu je naprotiv bilo jako ugodno pri duši. Noge su mu lagano skakutale s kamena na kamen, preko trnja i granja, a da ih uopće nije osjećao.

— Sada ćemo k mojoj tetki! reče Milovan.

— Ne, ne, ja moram k mojoj majci, moram k mojoj majci — zaplače dječak.

Milovan ga pogleda, i ima što vidjeti. Sve oko čela dječakova u obliku vijenca skupile se kapljice crvene krvi. I iz malih ručica curila mu krv.

— Ta gdje si se tako izgrebao, zaboga? — presenećeno će Milovan.

— Trnje mi je glavu izgreblo! — reče dječak, a rane na rukama su mi od čavala. Nosi me kući, nosi me mojoj majčici...

— Ne plači, mali, ne plači, odnijet ću te! Kako bih te mogao sada ostaviti u noći sama u ovoj tamnoj šumi. Nosit ću te, pa makar do zore!

To rekavši zakorakne junački naprijed... Nije napravio ni par koračaja kad li ugleda nekakve kućice. Kakvo je to selo? mislio je u sebi. Nikad ga još nije vidio. Kuće su blještile kao da su od dragog kamenja. Prekrasni vrtovi prelijevali su se u

tisuću boja, a najraznovrsnije cvijeće šarenilo se u njima i opajalo božanskim mirisima.

Pred jednom kućom, koja je bila najljepša i koja je sva sjala od blještavila stanu.

Vrata se otvore, a na njima se ukaza jedna gospa u bjelini, ogrnuta modrim plaštem.

— Majčice, majčice, klikne dječak i ispruži ruke prema njoj.

Milovan skine dječaka s ramena, primi ga za ruku i da će ga odvesti u kuću, kad li ima što vidjeti. Odmah kraj ove prelijepe gospođe pojavi se, sva u bjelini njegova dobra majčica...

— Majčice, — klikne sada Milovan i raširi ruke.

Njegova se majčica približi i pomiluje ga rukama po licu. Ruke su bile tako mekane, da ih je jedva osjetio. Mekanije od najfinijeg baršuna. Oči su njegove majčice blistale od sreće i ushita. Oko nje se širio ... maman miris, kakvog nikada još Milovan nije osjetio.

Onaj mali siromašni dječak, koga je do sada Milovan nosio na ramenima sada je izgledao sasvim drukčije. Sav je bio okružen svijetlošću, ogrnut je bio zlatnim plaštem, a na rukama i nogama poznavale su mu se tek male svježe ranice... Njegove velike modre oči odsijevale su blagošću i milinom...

— Milovane! — začuje najednom ugodan neki glas, koji ga je zazvao.

Bio je to glas njegove dobre majke. Okrene se.

— Pokloni se gospođi majci Božjeg Djeteta. To je Majka Božja! — reče majka.

A Majka Božja mu se približi, zagrli ga i pogladi jednom rukom po kovrčavoj kosi. Milovan se sav rastapao od milja. Tako je divno bilo sve to!

— Nemoj nikada više plakati za svojom majčicom — rekla je Blažena Gospa, jer to je bila Ona. — Njoj je dobro i sretna je što zna da si ti dobar. Hvala ti, što si danas ponio moga Sina! Blažene majke, koje rađaju takovu djecu...

Milovan pogleda svoju majku. Smiješila se sva sretna s tolike hvale što ju je iskazala sama Blažena Gospa...

Dok je Blažena Gospa govorila začuje se najednom zvonjava srebrnih nebeskih zvona, orgulje zabrujaše, a nepregledni redovi bijelih anđela stanu pjevati...

— Milovane! Zar si zaspao — začuje najednom glas svoga oca.

Milovan se trgne, protrlja oči i pogleda oko sebe. Vatra na ognjištu je dogorjevala. Milovan je zadrijemao i sve je to sanjao...

— Oče! Ja sam vidio mamu. Nitko tko to nije vidio ne može si ni zamisliti, kako joj je lijepo u nebu... Tata, tata, naša je majčica sretna. Ja sam ju vidio i govorio sam s njom. I Isusa sam vidio. Nosio sam ga na svojim ramenima...

Milovan je govorio pun nekog svetog zanosa...

Njegov se otac nasmiješi i stane vaditi ispod kaputa razne zamotke:

— Eto, to ti je poslala tetka Ana. Ovo je dao trgovac; gospodin župnik je rekao neka ti odnesem ovo, a gospodin učitelj ti je poslao evo ovu knjigu. — Tako govoreći njegov je otac samo redao razne uskrsne darove...

Milovan je sav sjao od ushita. Sve ga je to veselilo. No najviše ga je veselilo to, što je tako jasno vidio svoju dobru majku, koja je u nebu u najneposrednijoj blizini Božje Majke...

E. R—ć

Zečja škola

Starac zeko, učo stari
Nataknuo naočari
Pa se jadnik grdno muči
Pisat zece da nauči.

Nemirnjaci zeci mali
Uvijek skloni svakoj šali
Jedan drugog samo tuku
I za duga uha vuku.

KLOK i JOŽIĆ

Kako na ušću Konga u Fomi ne pristaju veliki transoceanski parobrodi, to su se Klok i Jožić ukrcali na mali obalni brodić i odvezli se do velike Luke St. Paul de Loanda. Tu su se zadržali samo jedan dan, jer je već sutradan stigao s juga, čak iz Capetowna veliki prekooceanski brod »Wellington«, koji ih je imao odvesti na sjever najprije u Englesku, a odanle u Norvešku odakle su se kanili prebaciti u Finsku.

Već kod ukrcaja dočekalo ih je iznenađenje. Kapetan je izjavio, da ne preuzima nikakve odgovornosti za život putnika.

Čuo je da oceanom krstare dva njemačka ratna krstaša, koji da potapljaju svaki enleski brod, koga zateknu na pučini.

— Hm, to baš nijesu utješljive vijesti — promrmlja Jožić. A ja sam mislio, da ćemo sada kad dođemo među kulturne ljude biti sigurniji nego li u afričkoj prašumi. Tamo vrebaju na nas divlje zvijeri i po kakav divlji crnac, a ovdje kako vidim vrebaju na nas civilizirani ljudi, s bijelim rukavicama i zlatnim epoletama na ramenu ,a na koncu te zadave baš kao i onaj divljak.

To rekavši uzme majmuna i prošeta se palubom.

Rijetki putnici gledali su ih začuđeno. Kakav je to par taj dječak s majmunom.

Jožić se je međutim odmah išao javiti kapetanu. Rekao mu je tko je i što je, kako je on već nekoliko godina svjetski putnik i istraživač, a majmun da je glasoviti Klok, koji ga prati i u svakoj mu je prilici pri ruci.

— Drago mi je što sam vas upoznao — rekao je kapetan, jer je i on čitao koješta o našim dvam junacima. Engleske su novine često donosile vijesti o njima i njihovim pustolovinama.

— Ja se nadam, da će nam možda vaše iskustvo dobro doći, doda kapetan, kad mu je Jožić ispripovijedio razne svoje doživljaje, od kojih se brodskim oficirima, koji su to slušali samo kosa ježila.

Svi su gladili Kloka, donijeli su mu šećera, kolača i voća, a on se s njima igrao i zabavljao.

Nije prošlo ni tri dana vožnje, kad li najednom na brodu zazvoni alarmno zvonce. Bilo je to negdje u blizini gradića Dakara u Senegalu.

— Svi neka su spremni. Pojase za spasavanje! poviče kapetan kroz doglasalo, a na palubu istrčaše svi putnici i mornari. Mornari, osim strojara, otvarali su škrinje s pojasima za spasavanje i u najvećoj ih žurbi dodavali putnicima.

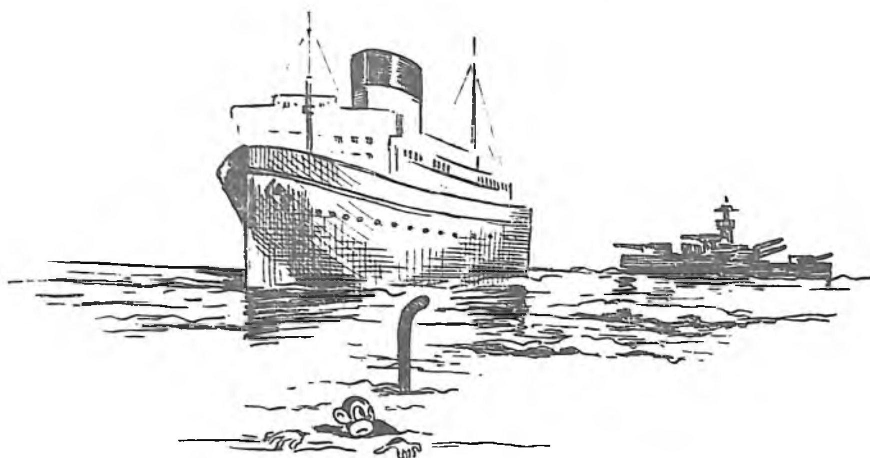
Drugi su počeli odvezivati konope kojima su bili vezani čamci za spasavanje spremni da se spuste u more.

— Njemački ratni brod je na vidiku! javljao je kapetan.

I zbilja u daljini se najprije vidio gusti dim, a zatim kao neka crnkasto siva gusjenica nekakav ratni brod.

— A nije li možda brod engleski ili francuski? upita Jožić kapetana.

— Na žalost je njemački. Potopit će nas ko miševe, — uzdahne kapetan. — Nitko se ne će spasiti, jer je do Dakara jako daleko, pa ne će nitko moći donle doplivati.

Jožić se zabrinuto povuče u stranu. Vjeran njegov Klok odmah se stisne k njemu. Što su te dvije glavice razmišljale teško bi bilo reći. Kakve su se sve smione misli rađale u njihovim glavama? Ali nešto su ipak izmudrili, kad su se najednom javili kod kapetana sa smionim prijedlogom.

— Nemojte pokazivati da se bojite, gospodine kapetane, — reče Jožić, a majmun kao da je razumio potvrdi glavom. — Ne izvješavajte bijele zastave, pokažite kao da ste tobože spremni upustiti se u borbu.

— A čime? žalosno će kapetan, kad nemam uopće nikakvog oružja do ovog malog topića, koji ne nosi ni tri kilometra.

Ništa zato! Ja sam se nečemu dosjetio, pa ako trik uspije dobro, ako ne, hvala Bogu. Plivat ćemo dok budemo mogli.

To rekavši ode s majmunom na krmu, a Klok: ljos u more!

Putnici i mornari samo su gledali.

A Klok udri plivati što je bolje mogao, pružajući pri tom svoju repinu uspravno u vis. Izgledao je kao pravi pravcati periskop kakve podmornice.

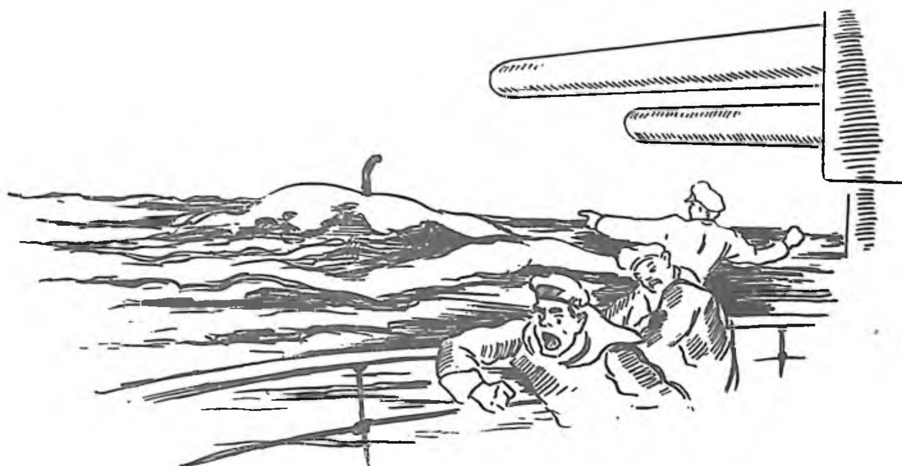
Njemački ratni brod sve se je više približavao. Istaknuo je ratni stijeg i zapištao sirenom.

Malo zatim javio se komandant ratnog broda kroz doglasalo i javio kapetanu »Wellingtona« da mu daje rok od 5 časaka, da iskrca ljude, jer da će brod biti potopljen.

— Ne prihvaćam odgovori kapetan! Upuštamo se u borbu!

To rekavši ispali iz svog topića hitac!

Zapovjednik se krstaša začudi. Odakle tom trgovačkom brodu tolika odvažnost. I još kaže: upuštamo se u borbu! kao da ih je više. Tako misleći zaokruži dogledalom po moru i ima što vidjeti: nedaleko »Wellingtona« nešto se u moru pjeni i juri punom parom prema krstašu. Što je to? Pogleda bolje, a ono nekakva crna cijev viri iz vode. Ta to je podmornica. Periskop! I što bi okom trenuo krstaš okrene pravac i bjež punom parom na protivnu stranu sve u strahu da ga podmornica ne bi torpedirala. Nije čak ni jednog hica ispalio, da spasi čast. Toliko se prepao navodne podmornice, koja mu se zaista velikom brzinom približavala.

A što je to bilo, svi znamo. Klok je ispružio rep i punom parom rezao valove.

Kad je krstaš nestao na obzorju, Klok se vrati na brod.

Kako su ga dočekali nije potrebno da vam kažemo. Kapetan je dao otvoriti sanduk šampanjca. Flaše su pucale, čepovi su skakali u vis, nastala je prava gozba. Putnici su okružili Kloka i ljubili ga, pitajući ga šećerom, kolačima, bananama i svakojakim najfinijim voćem. A on je pohlepno jeo, jer ga je dugo plivanje baš pošteno izmorilo.

Tako se najeo da ga je tri dana poslije toga želudac bolio.

A Jožiću su svi čestitali, što ima takova druga. Čak je kapetan rekao da će ga engleskom ministru rata predložiti na odlikovanje.

— Mene ili majmuna? pitao je Jožić.

— I jednoga i drugoga! odvrati veselo kapetan.

I tako sada Jožić i Klok čekaju svaki na svoje odlikovanje, koje ima da im pošalje gospodin Chamberlain.

Dječje novine

Strašna nesreća u istarskom ugljenokopu. U istočnoj Istri, nedaleko gradića Plomina i Labina, nalazi se seoce Krapan. U tom se kraju nalaze duboko u zemlji velike naslage ugljena. Kako u Italiji nema nigdje ugljena nego samo nešto malo na Sardiniji dala se ona na posao da što više iskopa istarskog ugljena, koji se pokazao kao dosta dobar. U tu svrhu je talijanska vlada u malom nekad selu Krapanu izgradila čitav gradić, u kom je naseljeno skoro 10.000 rudara. Ti rudari kopaju dan i noć duboko pod zemljom ugljen. Pojedini rovovi sežu u dubinu od 328 metara, a idu na sve strane kao paukova mreža. Neki krakovi mu sežu čak daleko pod morsko dno. Godišnje se iskopa u ugljenokopu preko milijun tona ugljena.

Rad u ugljenokopu bez svijetla, i bez pravog zraka veoma je naporan pa rudari ne mogu dugo izdržati pod zemljom. Zato rudari rano umiru. A osim toga nalaze se uvijek u životnoj opasnosti, jer se pod zemljom razvijaju razni plinovi, koji se mogu lako upaliti i onda je katastrofa gotova. Pod zemljom nastaju eksplozije, koje ruše zemlju, zatrpavaju rovove i ljude u njima.

Takva jedna strašna nesreća dogodila se na 28. veljače u krapanskom ugljenokopu. Toga se dana začula u dubinama zemlje strašna tutnjava. Zemlja se potresla, naslage kamenja, zemlje i ugljena stale su se rušiti, a na stotine rudara, koji su poput krtica rovali pod zemljom zatrpano je i ugušeno. Kad su drugi rudari koji su u tom času bili vani, priskočili i pokušali spasavati svoje drugove u rovovima imali su što vidjeti: 250 njihovih drugova bili su mrtvi, a nekoliko stotina njih bili su što teže što lakše ranjeni.

Kako su sve to većinom seljaci iz raznih okolišnih mjesta, to je sva Istra zakukala, jer nema tako reći sela, koje nije izgubilo kakvog svog čovjeka. Iz same labinske općine poginula su 43 rudara.

Rat u Finskoj je završen. U utorak 12. ožujka skopljen je u Moskvi između Finske delegacije i moskovske vlade mir. Finska je prema tom ugovoru morala prepustiti Rusiji jedan dio svoje zemlje i nekoje otoke kao pomorska ratna uporišta.

Svakako je Finska ipak uspjela sačuvati svoju slobodu, makar na nešto manjem zemljištu. Kad se ima to pred očima, kao i odnos snaga između Finske, koja ima u svemu samo 3 i pol milijuna ljudi, naprama 180 milijuna koliko ima Rusija, onda se vidi da je finski narod za sva vremena sebi osvjetlao lice. Pokazao je da i najmanji narod, ako je čvrst i jedinstven, zadojen žarkom ljubavlju, ne može propasti i da može skrhati zube daleko nadmoćnijoj sili.

Italija i Engleska posljednjih su se dana nešto bile zakvačile. Engleska je naime zabranila svim državama, da bilo što morskim putem izvoze iz Njemačke odnosno uvoze u

Njemačku, jer hoće da Njemačku prisile na predaju glađu. Italija je međutim kupila u Njemačkoj ugljen, pa ga je 6 velikih talijanskih parobroda ukrcalo i htjelo odvesti. Engleski ratni brodovi su pak talijanske brodove zaustavili, ugljen im zaplijenili i odvezli ga u Englesku. Italija je nato protestirala i izgledalo je da bi moglo doći do sukoba. Međutim se je sve u zadnji čas na miran način riješilo. Englezi su brodove pustili, a Italija će u buduće ugljen kupovati u Engleskoj. Što bude kupovala u Njemačkoj uvažat će kopnenim putem preko Švicarske ili Jugoslavije.

Iz stranih zemalja

Jubilej japanske vladarske kuće. U veljači ove godine proslavila je japanska vladarska kuća značajnu obljetnicu. U tom mjesecu navršilo se ravnih 2000 godina otkako je današnja japanska dinastija zasjela na japansko prijestolje. To je bilo godine 660. prije rođenja Isusovog, a prvi car bio je Džimmu. Današnji japanski car Hirohito je njegov 124. nasljednik. Niti jedna druga vladarska kuća na svijetu ne može se pohvaliti da tako dugo vlada jednim narodom.

Golemu sipu su uhvatili ribari u Švedskoj u fjordu Vikibestadu. Sipa je, kako znamo, morski mekušac, neka vrst polipa s krakovima, a vrlo je dobra za jelo. Ova, što su je uhvatili u Švedskoj težila je ništa manje nego 200 kg, izgledala je kao ogromna bačva, a pojedini njezini krakovi dugački su preko 8 m.

Zdravlje

Jakost kose. Jedna ljudska vlas može nositi težinu od 60 do 70 grama. Čovjek ima otprilike 80.000 vlasi na glavi. Znači da bi njegova kosa mogla podnijeti težinu od 4800 kg.

Dobar nos čuvar zdravlja. Pokusi su dokazali da čovječji nos može zadržati 70 posto sve prašine, koja lebdi u zraku i ulazi u čovječje tijelo. Liječnici dijele ljude u dvije skupine: u one koji imaju zdrav nos i one čiji nos ne vrijedi mnogo. Ljudi sa zdravim nosom ne mogu tako lako oboljeti na plućima, jer njihov nos zadrži i uništi bakcile već prije nego što uđu u pluća. Ne čeprkajte dakle po nosu, čuvajte ga pazite, jer je on čuvar vašeg zdravlja.

Naj . . .

Najviši most, koji se diže nalazi se u Sjevernoj Americi. Dugačak je 166 metara, a širok 8 metara. Može se dignuti do visine od 42 metra, da bi ispod njega mogli proći brodovi.

Najbrži ljudi na svijetu jesu: Nijemac Harbig, koji je pretrčao 800 metara za jednu minutu i 46 sekunda, zatim Talijan Lanzi, koji je tu udaljenost pretrčao za jednu minutu i 49 sekundi. U trku na dulje pruge najbrži su Švеđanin Anderson i Švеđanin Jonson, koji su pretrčali 1500 metara za 3 minute i 49 sekunda. Jednu englesku milju pretrčao je Englez Wooderson za 4 minute, a Belgijanac Nostert za 4 minute i 10 sekudi. U natjecanju na udaljenost od dvije milje pobjedu su odnijeli Finci Mäki i Tuominen, koji su 2 milje prevalili za 8 minuta i 53 sekunde.

Najviše može skočiti Amerikanac Steers i to 203 cm visoko. Za njim slijedi Japanac Tanaka 201 cm, pa Finac Niklen 200 cm i Amerikanac Watson 186 cm. U troskoku najdalje skoči Norvežanin Ström, koji je skočio u tri koraka 15 metara i 82 cm.

Čekić od papira. Od tvrdoga papira izrađuju se danas ne samo držala za razni alat, nego čak i čekići. Budući da su takvi čekići dosta elastični upotrebljavaju se za izravnavanje limenih ploča, blatobrana na automobilima i slično, i uopće tamo gdje bi obični željezni čekić mogao oštetiti predmet, jer je pretvrd.

Kako je pronađen sapun? Sapun je pronašla neka pralja iz talijanskog gradića Savona. Tu su ženu bili pozvali na jedan brod, da bi mornarima oprala rublje. Brod je bio natovaren uljem, pa je rublje mornara bilo sve zamašćeno uljem. Žena je rublje metnula u vodu u kojoj je bilo sode i ostavila ga da se malo namače. Kad je zatim počela prati opazila je da se je od ulja, vode i sode napravila neka smjesa, koja se je pjenila i veoma dobro prala rublje. To je bio sapun.

Tražio sam sebe. Glasoviti filmski glumac Lon Chaney, koji je umro prije par godina bio je prozvan »kralj maske«, jer se je znao tako maskirati i lice tako izobličiti, da ga nitko nije mogao prepoznati. Jednom pri-

likom, kad su u filmskom atelieru snimali jedan film, on je najedamput nekamo izginuo i nikako ga nijesu mogli naći. Svi drugi glumci i statisti počeli su ga tražiti na sve strane, ali uzalud. Najedamput je jedan od slugu, koji su ga tražili obrisao znoj sa čela i skinuo vlasulju. I gle: to je bio sam Lon Chaney, koji se je tako maskirao, da ga nitko nije mogao prepoznati.

Kako nas vide životinje? Dva liječnika, dugo su istraživala, kako izgleda životinjsko oko, pa su izradili povećala, koja su bila sasvim nalik na oči pojedinih domaćih životinja. Pokusima je dokazano, da konj vidi čovjeka dva i pol puta većeg nego što je u naravi. Ovca ga vidi za jednu trećinu manjega, a pas nas vidi osamnaest puta manje nego što jesmo.

Sunce se rasprsnulo. Na svu sreću nije to ovo naše sunce, što ga mi svaki dan gledamo, nego drugo jedno sunce u dalekom svemiru. Zvjezdoznanci u Hamburgu i Sonnebergu promatraju već dulje vremena neke čudne pojave, koje se dešavaju na nebu u tzv. »kumovskoj slami« ili »mliječnom putu«. Tamo se ukazala velika vatra, koja se sve više povećavala, a odmah zatim počela nestajati. To je, kako kažu učenjaci, jedno daleko sunce, koje se je rasprsnulo i razletjelo u dalekom svemiru na tisuće komada. To se međutim nije dogodilo ni danas ni jučer nego prije nekoliko stotina godina, a kako je od nas beskonačno daleko, to je svjetlost s toga sunca trebala više stoljeća dok je prevalila taj golemi put do nas, da ga možemo vidjeti.

Sunce stoji i ne miče se, ali se zato zvijezde kreću oko njega. Naša zemlja putuje oko sunca po točno određenoj kružnici i dok ga obiđe treba 365 dana ili jednu godinu. Planet Mars, na kome kažu da također žive ljudi kao i na našoj zemlji, treba nešto dulje. On obiđe sunce za 687 dana. Jupiter treba na svom putu 11 godina i 10 mjeseci, a Saturn 29 godina i po.

Jeste li kada gledali nebo na zapadu, odmah iza zapada sunca? Vidjeli ste jednu zvijezdu, koja jače svijetli nego sve druge zvijezde, pa ste ju zato i prvu ugledali. To je zvijezda večernjica nazvana Venera. Ona putuje brže nego naša zemlja, jer prevali svoj put oko sunca za 225 dana.

Zašto se zemlja okreće oko svoje osi? Česki inženjer Dr. Křižik izumio je stroj, pomoću kojega je dokazao, zašto se zemlja okreće oko svoje osi i to od zapada prema istoku. On kaže, da su sunčane zrake uzrokom što se zemlja okreće. Izradio je jedan mali globus na čijim su polovima dva magneta. Kroz globus prolazi željezna šipka kao osovina. U izvjesnoj udaljenosti postavljena je golema električna žarulja, koja predstavlja sunce. Globus, koji lebdi mirno i nepomično, stane se okretati čim se zapali žarulja. I okreće se baš kao i naša zemlja od zapada prema istoku. To znači, da se okreće zato, što na nj padaju tople i svijetle zrake. I kad bi sunce prestalo sijati, zemlja bi najedamput stala.

JURIČEVA PORUKA

Majstor Luka je klesar. Nedavno je po poslu morao otići na groblje, da tamo popravi jednu mramornu ogradu. Na vratima svoje radionice ostavio je cedulju s riječima:

— Nalazim se na groblju.

Jurić prolazeći kraj kuće, nadopisao je ispod njegovih riječi:

— Počivaj u miru!

Možete si zamisliti kakovo je bilo iznenađenje majstora Luke, kad se je vratio.

* ■ *

JURIĆ JUNAK!

Okupiše se drugovi oko Jurića, a Juriću sav nos otečen i modar.

— Šta je za Boga, Juriću, što ti se dogodilo?

— Djeco — odgovori im Jurić — idem ja mirno putem, a na mene navali neki bezočni deran, a vjerujte mi ni za što.

— Da mu nisi štogod kazao? — upita ga Ivić.

— Bože moj, reko sam mu da je magarac, a on na mene šakom. Ali ja sam junak, pa sam mu se i junački opro...

— Kako? Čime? — zagrajaše sva djeca.

— Bogme nosom...

Djeca se razbježala kojekuda da ponesu vijest o junačkoj Jurićevoj obrani.

* * *

Jurić je rekao svojoj sestri da je bedasta. Sestra ga tužila majci. Majka se razljuti i reče Juriću:

»Odmah da si se ispričao sestri i reci joj da ti je žao!«

Jurić otrči k sestri pa joj reče: »Draga sestro, meni je jako žao, da si bedasta!«

■

Učitelj: Kaži mi, Juriću, što je zlo?

Jurić šuti.

Učitelj: No, pa kaži mi onda, što je dobro?

Jurić: Kiselo zelje s kobasicama!

* * *

ODGONETKE

iz br. 6

1. **Pet kvadrata:** 1. ljut—uši—tih. — 2. Nin—Ivo—nos. — 3. set—evo—top. — 4. ura—rum—amo — 5. mir — ili — Rim.

2. **Dvije ispunjaljke:** 1. Hrvatska — 2. August Šenoa.

Ispravno su odgonetali: Franjo Dobrodel, Visoko (Bosna) — Teodor Blažina, Kraljevica — Josip Baljak, Petrinja — Ante Levačić, Ist — Ivan Kresina, Dubrovnik — Slav. Ridan, Slav. Brod, Vinogorje — Duško Turina, Kraljevica — Vinko Sokolić, Novi Vinodol — Mira Bauernfreund, Pleternica — Aleksandar Jurjavčić, Krk — Angelina Štajdohar, Ivanić-grad — Jelka Ladavac, Slav. Brod — Marijan Kroupa, Ivanić-grad — Nikola Hero, Sušak — Edmund Klem, Osijek — Ivica Kauzlarić, Ivanić-grad, Nikola Kalšan.

ZAGONETNI ČEŠALJ

Veljko Segarić, Ist

1 2 3 4 5 6

I II

1 Gora, planina — 2 Raka — 3 Rijeka u Hrvatskoj — 4 Izbacuje vulkan — 5 Grad u Dalmaciji — 6 Muslimanski svećenik.

I - II Hrvatski književnik i pjesnik (suradnik Malog Istranina)

POSJETNICA

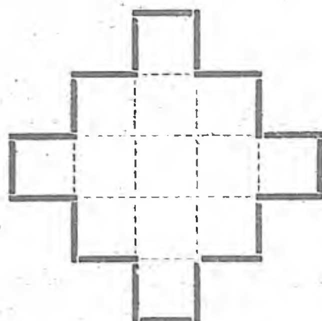
ANKA LJUBA

Ova djevojčica krije svoje prezime, ali zato si je na posjetnicu dala štampati dva imena. Pogodite, djeco, iz kojeg je mjesta ta hirovita djevojčica?

Zagonetka: U jednoj staji ugnijezdile se lastavice. Krave i lastavice imaju zajedno 20 glava i 68 nogu. Koliko ima u staji krava, a koliko lastavica?

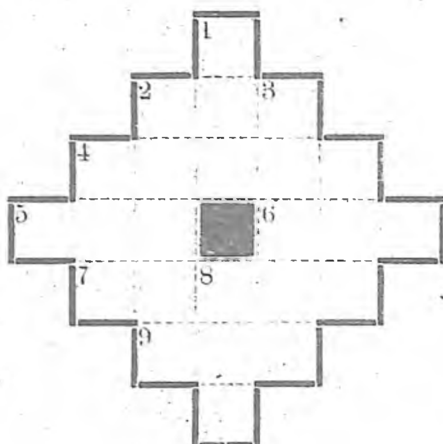
DVIJE ISPUNJALJKE

Josip Bošnjak, Osijek III

samoglasnik
insekt
poluotok u Jadranskom moru
vrst papige
samoglasnik

Okomito i vodoravno isto

Vodoravno:
2 kamen
4 poljodjelac
5 svatovi
6 glavni grad Italije
7 Njemačka pokrajina
9 kratica za „Trgovački agrarni odjel"

Okomito:
1 borba
2 mjera za zlato
3 evanđelist
4 zvijer
8 ura

MAGIČNI KVADRAT

Josip Tomić, Petrinja

tišina
muško ime
skup pčela

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — a inostranstvo dvostruko.

Uredništvo i uprava nalaze se u Krajiškoj ulici br. 12.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Krajiška ulica 12. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26

Za tiskaru odgovara: Petar Acinger, Zagreb, Radićeva 26

Poštarina plaćena u gotovu

Pojedini broj 1 dinar

Mali ISTRANIN

GOD. XI TRAVANJ 1940 BROJ 8

LISICA SE IGRA SA ZEČIĆIMA. U blizini sela Kejeteina, nedaleko Olomouca, jedan seljak promatrao je jednu neobičnu igru. Kad je došao u polje, zatekao je tamo grupu zečića kako se veselo igraju. Iznenada doletila je među zečiće jedna lisica i seljak je očekivao da će sad uslijediti čitav pokolj. Međutim na njegovo veliko iznenađenje lisica je prišla zečićima i počela je da se s njima igra.

Čovjek koji cjeliva zmiju. U Zagreb je doputovao seljak Petar Brakus iz sela Založnice u Lici. Sa sobom je u košari donio nekoliko zmija i pokazivao ih za par dinara općinstvu. Bili su pozvani i novinari da vide, kako je to on uspio da ukroti zmije. Brakus je pred činovnicima policije i pred novinarima priredio čitavu predstavu s tim zmijama ljuticama. On je zmije cjelivao, stavljao im glave u svoja usta, fućkao im, pjevuckao i svirao u frulu, a one su ga samo prijazno promatrale i s njime se zabavljale. Valja naglasiti, da su to bile sve same otrovnice, koje žive u našim krajevima i to: poskok, riđovka, kamenjarka i šarka, koja živi ponajviše u Bosni, a spada među najotrovnije naše zmije. Kako vidimo čak se i zmiju ljuticu dobrim postupkom može pripitomiti.

500 godišnjica prve tiskane knjige. Ove se godine navršava 500 godina otkako su izumljena tiskana slova. Izumio ih je Nijemac Ivan Gutenberg u Mainzu godine 1440. Do tada su se knjige pisale samo rukom. On je prvi izrezao pojedina slova u drvu, složio cijelu stranicu, namazao slova crnom bojom i otisnuo stranicu na papir. Prva knjiga, koja je na taj način tiskana, bila je biblija ili sveto pismo. Sam Gutenberg otisnuo je 250 knjiga biblije. Od tih prvih Gutenbergovih knjiga sačuvalo ih se do danas samo 60, a od toga ih je 18 tiskano na pergameni. Gutenbergov izum znači pravu revoluciju na svijetu. Danas si ne bismo mogli svijet bez tiska niti zamisliti. U našim zemljama osnovana je prva tiskara u Nedelišću u Međumurju.

Povećana potrošnja crnila. Otkako je počeo rat, povećala se potrošnja crnila, ne samo u zaraćenim, nego i u neutralnim državama: — u Nizozemskoj, Belgiji, Norveškoj i Švedskoj, gdje je bila provedena mobilizacija. Pisma su jedina sredstva, kojima roditelji ostaju u vezi sa svojim sinovima. Britanske tvornice jedva mogu proizvoditi toliko crnila, koliko ga se sada traži. I prođa naliv-pera je veoma dobra.

Psi prenašaju bolesti? Mnogi liječnici tvrde, da psi šire ne samo neke životinjske bolesti, nego veoma često sušicu, a osobito bolest raka. Pokusi su naime dokazali, da se u nekim gradovima bolest raka jako širila dok je u gradu bilo mnogo pasa, a da se je smanjila, kada su pse pobili. Tko ima kod kuće psa, pa se s njime rado igra, neka svakako uvijek prije jela dobro opere ruke.

MALI ISTRANIN

GOD. XI TRAVANJ ŠK. GOD. 1939 40 BR. 8

Dobro djelo

U školi. Bilo je vrijeme odmora. Djeca su izletjela na školsko dvorište, skakala, vriskala, igrala se i podcikivala.

Tko je donio kruha, vadio ga je iz torbe i slasno utisnuo u nj zube. Netko je donio jabuku, drugi žemičku s maslacem, a treći opet samo suhi kruh.

Mali je Milan donio od kuće krasnu crvenu jabuku. Izvadi je iz džepa lijepo je obriše i već je htio da zagrize u nju, kad li opazi s druge strane ograde siromašnu jednu djevojčicu, kćerku bolesne susjede, kako željno upire pogled u njegovu jabuku.

Smilila mu se. Skoči k ogradi i pruži djevojčici jabuku. Jao, s kolikom je slašću sirotno djevojče utisnulo zube u krasnu zrelu jabuku.

Dok je djevojčica slasno grizla jabuku, promatrao je Milan njezine upale obraziće, njezinu haljinu, koja je bila puna krpa i njezine bose noge. Smilila mu se. Ne razmišljajući dugo turi opet ruku u džep, izvadi još jednu jabuku i komad kruha, te ga pruži djevojčici. Ona mu se nasmiješi, lijepo mu zahvali i sva sretna pohita kući.

Milan je gledao kako joj se sreća odrazila na licu i bio je zadovoljan. Nešto ugodna i topla kao da mu se razlilo oko srca.

»Ha-ha-ha, baš si bedaček — oglasi mu se za leđima Branko — sve si razdao, a sada si sam gladan. Pravo ti budi, sada gutaj sline...«

Prije nego što je Milan mogao išta odgovoriti oglasi se za njihovim leđima prijekorni glas učiteljev.

»Sram neka te bude, Branko! Ako već ti sam nemaš srca za sirotinju, ne rugaj se barem drugima. Pomisli, kako bi tebi bilo, da si na mjestu one djevojčice, pa da nemaš ni komada kruha u kući, da si bos i gladan. Branko, ti si objestan, jer ne znaš što je siromaštvo!«

Branko se pokunji i ode. Učitelj se pak okrene Milanu, pogladi ga po glavi i reče mu:

»Promatrao sam te, kad si onoj sirotici dao sav svoj zajutrak. I baš zato hoću da te nagradim. Dođi sa mnom gore u moj stan, pa ćeš sa mnom zajutarkovati.« To rekav odvede Milana k sebi u stan, sjedne s njime za stol i ponudi ga kavom i kolačem.

Milan se je osjećao vanredno počašćenim. Učitelj ga je promatrao dok je jeo, a kad je svršio reče mu očinski:

»Milane, tvoj je dar razveselio troje ljudi. Usrećio je i nahranio gladnu udovičinu djevojčicu. Obradovao je mene, jer vidim, da si dobar dječak i da su moje upute i moje riječi pale na plodno tlo. A zadovoljan si sigurno i ti, jer ti tvoja savjest kaže, da si učinio dobro djelo. Budi i u buduće takav i bit ćeš čestit i vrijedan čovjek!«

Manica

Stari brijest

Zvali smo ga »stari brist«. Stajao je nakraj vinograda kraj kolibe u koju bi se za nevremena sklanjali kada bi obrađivali vinograd, pljevili ili čistili loze. Koliko je brijest bio star ne znam, a nije to znao ni moj pokojni otac. Bio je svakako vrlo star. Otac je samo govorio da ga je još njegov djed onamo posadio. Pod brijestom rasla je bujna, zelena trava, a on je svojim ne odviše dugačkim granama širio uokolo hlad. Pod njim bi se odmarali radnici za ljetnje žege, kada bi se pljevilo, okopavalo vinograde, ili štrcalo modrom galicom. Njegove su grane bile sve među sobom povezane tako da su pravile gusti hlad. Poslije ručka umorni težaci lijegali bi pod njim u hlad i kratko vrijeme spavali da priberu novu snagu za rad. U redu su stajali kameni stočići, ili kako su ih kod nas zvali »coki« i na njima bi težaci sjedili. Nedavno su mi od kuće pisali da su ti »coki« još pod brijestom. Nitko ih još nije pomakao. Iz godine u godinu brijest pozeleni, a pod njim raste bujna zelena trava, ali su coki često pusti i sami. Ni vinograd nije onakav kakav je negda bio. Pod starim brijestom slabo se tko odmara, a on kao da nestrpljivo čeka da uljulja u san umorne težake, koji su se nekada pod njim odmarali. Prolaze ljeta i zime, prolaze lijepi sunčani dani, nad njegovim granama fijuče bura, a on svemu tomu prkosi, strpljivo čeka!

Ne kloni, stari »briste«, i čuvaj coke pod tvojim granama. Ne srdi se, što te već davna nisam posjetio i pomilovao rukom tvoje debelo i jako stablo, ne srdi se što već toliko godina ne napravih sviralu od neke tvoje grančice. Oprosti, što smo te mi djeca nekada i čupali tražeći gnijezda u tvojim gustim granama. Za tebe su vezane mnoge djetinje uspomene, za tebe su vezane mnoge dosjetke i šale žuljevitih ruku mojih pređa. Živi i prkosi stari moj brijeste, prkosi buri i oluji. Tko zna neće li jednom i tebi iza Učke gore sinuti ljepše sunce, neće li pozlatiti tvoje gusto spletene grane.... Prkosi, stari moj brijeste!

Prikodražan

Nema ti meda, bez ovog reda

Kroz proljetni bistri zrak
Spustit će se sunčev trak.

Probudit će biljni svijet,
Izmamiti breskvi cvijet.

Na breskvu će sjesti roj,
Sitnih pčelica bezbroj,

Vješto kupit sladak med,
Punit saće — red po red.

Kapi meda — koja slast! —
Tebi će na usne past...

Šime Fučić

Miško na firmi

Skoro sav četvrti razred ove je godine trebao ići da primi svetu potvrdu ili kako su djeca govorila, da se »firma«.

Miško je među njima bio najmanji, no to ne znači, da je bio manje vrijedan. O ne, bio je on dečko i pol! Dok je još bio sasvim malen kupio mu je djed harmoniku, i on ju je tako dugo navlačio, dok nije konačno naučio na nju svirati. Eh, to je bilo veselje, kada bi Miško zaigrao kakvu koračnicu, pa kakvu veselu planinarsku! Cijela je kuća plesala, bar se je tako Mišku pričinjalo!

Zadnji tjedan pred Duhovima — jer na potvrdu se ide uvijek na Duhove — djeca su često razgovarala o tome. O kumovima, naravski, o darovima, što će ih dobiti, o biskupu, koji će im sa tri prsta dati pljusku po licu i mnogo toga još. Jedan je želio uru, drugi bi bio vrlo rado dobio naliv-pero, da ne mora neprestano pero umakati u crnilo, a treći je opet živo želio, da dobije usnu harmoniku.

Miško nije ni sam znao što bi zaželio. Najradije bi bio dobio od kuma i uru i usnu harmoniku i naliv-pero i kolača i medovine i svega, svega...

Došao je i dan firmanja. Toplo je bilo, sunce je palilo, djeca su se sva u novim bijelim odijelima spremala u crkvu. Kumovi su došli s kolima po njih i značajno se smiješili. Bog zna kakva sve iznenađenja nisu spremali.

— Hajde, Miško, kud se skrivaš? Idemo! — zovnuli su Miška, ali Miška nema.

— Kuda je otišao, nevaljalac jedan — stao se već srditi djed, kad li eto ti Miška. Odjeven u novo novcato odijelo, s naherenim šeširićem na glavi vuče ti on svoju harmoniku.

— Kuda ćeš s tom harmonikom? — upita ga kum. Ta valjda ne idemo u svatove?!

— Ostavi kod kuće harmoniku — viknula je majka i uzela mu harmoniku.

— Ako druga djeca sviraju na usnu harmoniku zašto ne bih ja uzeo svoju, pa i ja zasvirao? — zaplaka Miško.

— Ne budi bedast, — rekao mu je otac. — Ima još vremena za sviranje. Kad se vratiš iz crkve možeš navlačiti tu harmoniku ko vrag griješnu dušu, a sada žurno u kola, pa idemo!

I odoše u crkvu na firmanje. Miško je bio cijelo vrijeme nezadovoljan. On bi tako rado bio zasvirao pred biskupom i pred drugim ljudima, kojih će tamo sigurno biti veoma mnogo, pa nek čuju kakav li je on majstor, a ne oni derani, koji ne znaju drugo nego samo cviliti na usnu harmoniku...

Kad je svršila firma i kad je konačno dobio »pakstekum«, odveo ga je kum k licitaru i kupio mu toliko slatkiša i kolača, napio ga medovine i pokazao mu toliko lijepih stvari u gradu, da je Miško na svoju harmoniku sasvim zaboravio.

Kod kuće ih je čekao svečani objed. Stol je bio krcat finim i biranim jelima, koja su mirisala i draškala nosnice, da je bila milina.

Dok su tako sjedili najednom će kum:

— Hajde, Miško, daj malo zažmiri!

Miško, navikao da sluša, zažmiri.

— A sada otvori oči!

Miško otvori oči i ima što vidjeti: pred njim se na stolu pojavila kao da je iz neba pala nova novcata harmonika, pred kojom se je ona njegova stara, rasklimana i piskutava morala sakriti...

— Joj, joj! Kako je divna ova harmonika... kliktao je Miško sav sretan. Jer on je bio veoma glazben, pa mu je najveće veselje činila harmonika. A kad je ova još zasvirala, takvi su krasni i čisti glasovi izlazili iz nje da je Miško od sreće i ushita samo podcikivao...

— No kumče moje, smijao se je kum, srdiš li se još na mene, što ti nijesam dopustio da vučeš na firmu onu svoju staru rasklimanu harmoniku, a?

— O, moj dobri, dragi kume! — mucao je Miško i priskočio kumu, obujmio ga oko vrata i utisnuo mu u lice vruć poljubac...

Manica

Žaba i komarci

Zujahu komarci
nedaleko bare
slušale ih žabe
i mlade i stare.

A jedna im reče:
— Ajte, bliže nama,
užit bi se htjela
divotnih pjesama.

Slušah vašu pjesmu
Nekoć mnogo puti,
Sad bih vas s blizine
Samo mogla čuti.

Jer ja sam vam, djeco,
već ponešto gluha,
no u meni osta
muzičkoga sluha.

Ali komarcima
pred očima sinu:
— Opasno je, kumo,
u tvoju blizinu.

Reć ćemo ti sasma
iskreno, po duši,
želiš li nas čuti,
a ti liječi uši!

Bogumil Toni

Dolazak Hrvata

Daleko tamo na sjeveru, odakle nam hladan vjetar duva i snijeg vije, dižu se visoke planine, Karpati. Uz te planine živjeli su u prastaro doba naši djedovi, a tu su zemlju nazivali Bijelom Hrvatskom.

Jednoga dana stali su sa istoka prema Bijeloj Hrvatskoj prodirati razna tatarska divlja plemena. Hrvati su čuli, da se dolje na jugu prostire krasna zemlja, bogata i plodna, uz krasno, beskonačno, modro more i ne htijući dalje živjeti u neprestanoj borbi s divljim Tatarima, krenuše na daleki put prema toplome jugu.

Vodilo ih je petero braće: Kluk, Lovel, Kosenac, Muhlo i Hrvat, te dvije sestre: Tuga i Buga. Najstariji brat zvao se Hrvat, a najmlađa sestra Tuga. Junački i hrabri Hrvat branio je na putu braću od neprijatelja i divlje zvjeradi. A Tuga, krasna djevojčica zlatne kose i crnih očiju svake bi večeri pjevala umornoj braći tihe uspavanke, a ranim ih jutrom pjesmom budila.

A djedovi su naši išli sve dalje i dalje put toploga juga, u novu domovinu. Kad su došli do mora Jadranskoga, stali su i rekli: Tu smo i tu ostajemo! I razdijelili su zemlju među dvanaest plemena. Svako pleme dobilo je svoj dio zemlje. Najmlađoj sestrici svojoj, Tugi, dodijeliše lijepu ravnicu u Dalmaciji. Ta se ravnica zvala Poljica.

U Poljicama sagradiše Tugi krasan dvor, a oko njega podigoše njeni pratioci i velikaši svoje gizdave domove. Vojnici i seljaci skupiše se oko njih i sazidaše niz kućica. I tako nastade lijep gradić, komu nadjenuše ime Tugari. Selo Tugari nalazi se i danas usred Poljica.

Poljičani spominju i danas Tugu i pričaju, kako je za Tugina vladanja vladala u njih pravica i poštenje. Nitko se nije svađao, nitko nije krao, sve je živjelo u ljubavi i slozi, nitko nije nikome štete nanosio.

Po narodnoj priči.

Na Savi

Haj na Savi
srebropjeni
vali tiho plove,
a ribice
vitoperke
po njima se love.

I čamčići
perolaki
po vodici klize,
a kamenje
se svjetluca
ko biser iz nize.

Tek je vrba
nešto tužna
ovjesila grane,
a na njima
grakćuć sjede —
gosti . . .
crne vrane.

Čermak Ivica

Gdje leži svijet?

Gdje leži svijet? Pruski kralj Fridrih Veliki običavao je svoje stare vojnike nagraditi na taj način, da bi ih pod stare njihove dane postavio za učitelje. Dakako da takvi stari vojnici, koji su i sami bili jedva pismeni, nijesu mogli biti jako dobri učitelji, pa su se roditelji djece često na njih tužili. Godine 1780 kada je kralj putovao po pokrajini Pomoraniji pritužili su mu se neki ljudi na seoskoga učitelja. Fridrih Veliki ode sam u školu, da se uvjeri kako učitelj podučava djecu.

Kad je kralj stupio u školu dođe mu ususret stari učitelj, koji je nekad bio kapral u kraljevskoj vojsci. Bio je bez jedne noge, jer mu ju je topovsko tane u jednoj bici otkinulo.

— Kako se zovete? zapita kralj učitelja osorno.
— Johann Miederstock, odvrati učitelj pokorno.
— Što ste bio prije?
— Kapral u vojsci Vašega Veličanstva.
— Gdje ste izgubili nogu?
— Kod Leuthena, Veličanstvo. Odnijelo mi ju topovsko tane.

Kraljevo se lice razblaži.

— Zadajte učenicima nekoliko pitanja iz zemljopisa — naredi kralj.

Stari se učitelj malo nakašlja, a zatim poče stavljati pitanja:
— Gdje se mi nalazimo? upita jednog dječaka.
— U Niederwitzu! odgovori dijete.
— Gdje je Niederwitz?
— U pokrajini Pomoraniji.
— Gdje je Pomoranija?
— U Pruskoj!
— Gdje je Pruska?
— U Njemačkoj!
— Gdje je Njemačka?
— U Evropi!
— Gdje je Evropa?
— Na svijetu!

Ovo se je kralju pričinilo prebedastim pa upravi on jedno pitanje na djecu:
— A gdje je svijet?
— Svijet je u Božjoj ruci! odvrate djeca.

Fridrih je bio dirnut. Staroga je kaprala odmah odlikovao, a kad je izišao iz škole reče onima, koji su se tužili na učitelja:
— Pustite mi ovoga staroga učitelja. On uči vašu djecu bolju mudrost, nego svi učeni spisatelji!

E. R.

KLOK i JOŽIĆ

Jeste li ikada čuli za »fjord«?

Znate li što to znači fjord? Ako još nijeste znali, čut ćete evo sada.

Daleko tamo na sjeveru, na zapadnoj strani Skandinavskoga poluotoka prostire se uska i dugačka jedna zemlja, čija je obala tako razvedena, da se, tako reći, nigdje ne pruža u jednoj ravnoj crti. Na tisuće, čak na desetke tisuća luka i lučica, zaljeva i zaljevića, usjeklo se u njezinu obalu. A neki su od tih zaljeva upravo veličanstveno lijepi. S jedne i s druge strane visoka strma planina, sva obrasla divnom šumom, a u sredini vijuga se duboki zaljev i u njemu tiho, tamno-modro more. Ti zaljevi zovu se fjordovi.

U jedan od takvih zaljeva nanijela je sudbina i naša dva junaka. Ploveći na jednom engleskom brodu na sjever, u Finsku, na grdnoj se muci nađoše. Upravo je ovih dana izbio na Sjevernom moru žestoki sukob između Njemačke i Engleske. Njemačke podmornice vrebale su na engleske brodove, a engleski brodovi krstarili su uz obalu Norveške i Danske dočekujući njemačke lađe, da ih potope.

Nijemci su upravo u to doba prebacili svoje čete u Norvešku i kaša se je još više zamutila.

Jadni naš Klok i Jožić kuda će sada? Uputili se na jednom engleskom brodu u Norvešku, pa što Bog dade i sreća junačka!

Al eto ti jada iznenada! Jedan njemački aeroplan koji je letio nad morem izviđajući kretanje brodova, razabravši englesku zastavu na brodu, ni pet ni šest, spusti se niže i saspe nekoliko teških bombi na brod. Nasta eksplozija, brod se nagne i nije prošlo ni desetak časaka, a brod se nađe na dnu. Mornari su se pokušali spasiti plivanjem i raštrkali se po valovima na sve strane.

Naši Klok i Jožić opasali su oko sebe pojas od pluta i zaplovili. Valovi su bi bili visoki, more uzburkano i mnogo su se vode nagutali.

— Brr! cvokotao je zubima majmun, nenavikao na tu sjevernu studen ali plivao je svejedno ko mahnit prema obali.

Jožić se kraj njega u samoj košulji valjao među valovima ko bundeva. Bili su već smalaksali.

Najednom opaze kako po moru nešto pliva, ko nekakva okrugla posuda.

— Mina! istisne Jožić sve strepeći da joj se ne približi. Ali majmun je bio odvažniji. S dva tri zamaha dopliva do te posude, pregleda je sa svih strana i stade se kreveljiti od smijeha, mašući Jožiću rukom da se

približi. Jožić dođe i odahne. Bila je to neka velika drvena posuda sa tri noge, u kojoj Norvežani obično tuku maslac.

Okrenuta izgledala je baš kao kakva pomorska mina, a oni klinovi bili su sasvim nalik na kapsule, koje se zapale i eksplodiraju kad brod o njih udari.

Klok i Jožić izmoreni od plivanja prihvate se svaki jednom rukom za te klinove i zaplovište u fjord prema obali.

Kad su se približili obali imaju što vidjeti. Na obali se utaborila jedna četa njemačkih vojnika, podigla šatore i čuva pristup na kopno.

Što će sada Klok i Jožić? Natrag ne mogu, jer je iza njih široki ocean s uzburkanim valovima, u kojima će se udaviti. Ako izađu uhvatit će ih Nijemci i strijeljati kao neprijateljske, engleske uhode! U grdnoj su se muci našli!

Ali nešto je ipak trebalo započeti.

Sakriju se lijepo oni iza posude da su im jedva glave virile iz vode i stanu gurati pred sobom posudu, koja se je sve brže primicala obali. Nijemci je opaze.

— Achtung, Mine! stane vikati stražar, a moja ti četa, ugledavši »minu«, koja se je sve brže bližala k obali i prijetila da će svaki čas udariti o kopno i eksplodirati, pojuri u divlji bijeg, pa u planinu. Bilo je opasno čekati je, mišljahu vojnici.

Čim su vojnici odmaglili iskočiše Jožić i Klok iza bureta na kopno, pa udari grabiti što su vojnici ostavili. Bilo je tu konzerva, kruha, vina, kobasica, a ma svega, čega je našim junacima trebalo. A kad su se brže bolje obukli u neke njemačke bluze, zaogrnuli se u kabanice i natrpali si žepove konzervama, kobasicama i kruhom, strugnuše i oni u planinu, ali na protivnu stranu od vojnika. Znali su da će se vojnici, ne čuju li eksploziju mine, uskoro vratiti, pa su zato brže bolje podbrusili pete. Nestali su u šumi i hvala Bogu i ovaj put spasili živu glavu. E, pa vidjet ćemo dokle će im to uspijevati!

IGRA BROJEVA

Izgleda nevjerojatno, a ipak je i matematika, koju inače mnoga djeca ne vole, ponekad veoma zabavna.

Na pr.:

$$123456789 \times 8 = 987654312$$
$$+ \quad 9$$
$$987654321$$

KAKO PIŠEMO VELIKE BROJEVE?

Jedna tisuća ima, kako znamo 3 ništice, jedan milijun ima 6 ništica, jedna milijarda ima 9 ništica, jedan bilijun ima 12 ništica i t. d. Da ne moramo pisati tako velike brojeve mi možemo to i skratiti, pa napisati ovako:

1 tisuća	= 10^3	= jedna	brojka	1	i	3	ništice
1 milijun	= 10^6	= jedna	brojka	1	i	6	ništica
1 milijarda	= 10^9	= jedna	brojka	1	i	9	ništica
1 bilijun	= 10^{12}	= jedna	brojka	1	i	12	ništica
1 trilijun	= 10^{18}	= jedna	brojka	1	i	18	ništica
1 kvadrilijun	= 10^{24}	= jedna	brojka	1	i	24	ništice
1 kvintilijun	= 10^{30}	= jedna	brojka	1	i	30	ništica
1 sekstilijun	= 10^{36}	= jedna	brojka	1	i	36	ništica

A sada, što je to na pr. jedan trilijun? Jedan trilijun je milijun bilijuna ili jedna milijarda milijardi. Promjer jednog makovog zrnca iznosi 1 milimetar. Sa milijunom makovih zrnaca pokrili bismo plohu od jednog četvornog metra (1 m^2), sa jednim bilijunom makovih zrnaca pokrili bismo plohu od 1 četvornog kilometra, a s trilijunom makovih zrnaca plohu od jedan milijun četvornih kilometara to jest površinu cijele Njemačke i Italije zajedno. Jedan trilijun pišemo tako, da napišemo brojku 1 i k tome 18 ništica.

Orijaške ljubičice. Ljubičice ne će više morati cvasti na skrovitim mjestima. Kalifornijskim cvjećarima pošlo je za rukom da odgoje ljubičice, koje su visoke do 40 centimetara, dok sami cvjetovi postizavaju veličine od 4 do 5 centimetara. Te su velike ljubičice, na žalost, bez mirisa ili pak mirišu vrlo neugodno. Zato će mala skromna šumska ljubičica ostati ipak najljepši i najdraži naš cvijet.

Zmija koja leti. O letećoj žabi na otoku Borneu već se više puta pisalo. To je žaba sa crnim nožnim prstima, koja živi na visokom Mount Dulitu na sjeveroistoku ovoga otoka. Kada ona želi poletjeti, popne se na krošnju drveta, napuni što je više moguće pluća zrakom i odjedri. Ovako zrakom napunjena žaba leti gore i dolje, naprijed i natrag, pri čemu se jednom nogom služi kao veslom. — Ali u istom ovom kraju živi također i zelena zmija, koja obitava na drveću. Od drveta do drveta leti ona kroz slobodni zrak, kao odapeta strijela. Ona najprije stisne svoja rebra, isprazni iz trbuha zrak, snažno se odbije i dospije do mahovine na obližnjem drvetu. Ona je inače potpuno bezopasna.

Pitalice

1) Ruši se niz brijeg, a ne polomi noge. Što je to?
2) Kad me imaš ne znaš za me. Kad me izgubiš čezneš za mnom.
3) Ima mnogo listova, a stablo nije.
4) Kad se vodu može nositi u rešetu?
5) Pod kakvim se grmom skriva zec, kad kiši?
6) Kako mačka lovi miševe?
7) Što čovjek nikad ne može opisati?

(Odgovori na str. 16)

Dječje novine

ŠTO JE NOVA PO SVIJETU?

Rat traje nesmanjenom žestinom. Engleska i Francuska odlučile su da Njemačku prisile na predaju glađu. One imaju jaku mornaricu, gospodarice su mora, a Njemačka mora uvoziti hranu, željezo, petrolej i sve druge sirovine, bez kojih se ne može ratovati. Sve te sirovine dovoze se u Njemačku uglavnom morem. Engle-

ska i Francuska zaokružile su svojim ratnim brodovljem čitavu Njemačku i nijesu propuštale niti jedan brod, ma čiji bio, koji je ma što vozio u Njemačku.

Njemačka se je branila kako je znala i mogla. Poslala je svoje podmornice, koje su nevidljivo plovile po moru i gdje bi god stigle kakav engleski ili francuski brod jednostavno su ga potopile. Ali i Englezi i Francuzi nijesu stajali skrštenih ruku, nego su vrebali na njemačke podmornice i potapljali ih, gdje bi stigli. Njemačka se je našla u neprilici. Englezi su joj presjekli vezu s Norveškom. To je za Njemačku bio težak udarac, jer je ona iz Norveške uvozila veoma mnogo željeza, koje joj je za izradu oružja veoma potrebno.

Njemačka, videći se ugrožena, učinila je jedan korak koji je iznenadio cijeli svijet. Jedne noći provalila je sa svojom vojskom u Dansku i zaposjela ju. Tamo je našla velike količine hrane, koja joj je potrebna za prehranu vojske i pučanstva. Odmah zatim udarila je i na Norvešku, iskrcala tamo svoje vojnike i počela zaposjedati i tu državu. Norvežani su protiv toga prosvjedovali ali uzalud. I tako su dvije sjeverne države izgubile svoju slobodu, a da ni same nijesu znale kako.

Englezi i Francuzi poslali su žurno u Norvešku svoju ratnu mornaricu, da istjera Nijemce. Došlo je do žestoke pomorske bitke, u kojoj je potopljeno mnogo brodova, ali Nijemci još nijesu iz Norveške istjerani. Izgleda da će doći do teških bojeva na norveškom tlu, gdje će

najviše stradati nedužni Norvežani, koji ne samo što su izgubili svoju slobodu, nego su ni krivi ni dužni postali ratnim poprištem gdje im se razaraju i ruše kuće i gradovi.

Sve male evropske države, sada su veoma zabrinute za svoju slobodu. Nitko više nije siguran da ga preko noći ne će napasti jači i moćniji susjed. Vremena su zaista ozbiljna i Bog sam zna, kako će ta ratna vrtoglavica, koja uništava na stotine tisuća života, koja zavija u crno na tisuće majki i otima očeve stotinama tisuća siročadi, završiti.

Neka bi samo Bog očuvao našu lijepu domovinu od tih ratnih strahota!

Jurić: — Djede, jesi li i ti nekada bio sasvim malen?

Djed: — Naravno da jesam, dragi moj!

Jurić: — O, mora da si bio veoma zgodan s tom dugačkom bradom i tim velikim naočalima.

*

Učitelj: Opečeno se dijete boji vatre. Znaš li ti, Juriću, kakvu sličnu poslovicu?

Jurić: Oprano se dijete boji vode!

*

Učitelj: Hajde, navedite mi jedan primjer, koji će potvrditi narodnu poslovicu: »Poštenje najduže traje!«

— Jurić: Evo primjera, gospodine učitelju: ako ja svoju zadaću prepišem od svoga susjeda, što nije pošteno, to sam veoma brzo gotov. Ali ako ju sam pišem, onda je to pošteno, ali i veoma dugo traje!

*

Jurić je donio na poštu pismo, koje je bilo naslovljeno u Slavonski Brod.

Poštar: Hej, Juriću, pa tu si metnuo za 2 dinara više maraka nego što je potrebno.

Jurić: Joj, zaboga, skinite brzo tu marku, da ne bi pismo zbog toga otišlo predaleko.

*

Jurićeva sestra dobila je nov šešir a na njemu su kao nakit bile dvije krasne crvene trešnje.

— Što će ti trešnje na šeširu? upita je Jurić.

— Pa znaš i sam, da ja veoma volim trešnje — odvrati mu ona.

— No pa i ja veoma volim kobasice, pa ih ipak ne nosim na šeširu — odbrusi joj Jurić.

*

U č i t e l j: Kaži mi, Juriću, jednu korisnu domaću životinju.

J u r i ć: Guska, gospodine učitelju!

U č i t e l j: Vrlo dobro! A zašto je guska korisna?

J u r i ć: Jer nam daje dobro meso.

U č i t e l j: Dobro, ali što nam još daje?

J u r i ć: Daje nam i dobra gušća jetra!

U č i t e l j: Dobro je i to, ali nemoj spominjati samo jelo. Još nam nešto korisno i potrebno daje!

J u r i ć (šuti)

U č i t e l j: No misli malo. Kaži mi što vi imate u krevetu?

J u r i ć (slavodobitno): Buhe!

*

J u r i ć: Kad smo se vraćali iz škole, jedan je dečko poderao hlače. Svi su se smijali, samo se ja nijesam smijao.

M a j k a: To je lijepo od tebe. Ne smije se čovjek smijati tuđoj nevolji. Nego reci mi zašto se ti nijesi smijao?

J u r i ć: Jer sam ja bio taj dečko, koji je poderao hlače.

*

Jurić je velika lijenčina. To je opće poznato. Kad je išao na svetu potvrdu dobio je od kuma sat. Jurić je sat navijao uvijek poslije ručka.

— Juriću, čemu ti navijaš sat uvijek baš poslije ručka? — upita ga jednom prilikom njegov kum.

— To je zbog zdravlja — odgovori Jurić. — Liječnik mi je preporučio, da se poslije ručka moram malo gibati, a ja evo navijam sat!

Naj . . .

Najveći sat na svijetu nalazi se u Americi na jednom aeroplanskom uzletištu. Zapravo je čitavo uzletište ploča sata, jer su na zemlji označene brojke, koje se redom rasvjetljuju svake minute i pokazuju koliko je točno sati. Te brojke mogu se vidjeti iz visine od 1200 metara.

Najveći dragi kamen je komad akvamarina, koji je nađen godine 1910. u Braziliji. Dugačak je preko pol metra, a pronalazač ga je prodao za 25.000 dolara. Taj su kamen razrezali da bi od njega dobili više komada. Akvamarin ima prekrasnu prozirnu boju morske vode. Najveća nalazišta akvamarina nalaze se na otoku Madagaskaru.

Tko je brži: konj ili jelen? Oba jednako. I konj i jelen mogu prevaliti 130 km na sat.

Zvijezda od suhoga zlata. Nekako na sredini između planeta Marsa i Jupitra kreće se oko sunca veoma mnogo malenih zvijezdica, zvanih asteroidi. Jedna od tih asteroida zove se Libuša, jer ju je pronašao češki zvjezdoznanac Šafaryk. Druga se zove Eros po grčkom Bogu ljubavi erosu. Te su dvije zvijezdice sastavljene iz tvari, koja je 14 do 19 puta gušća nego li naša voda, što znači da su složene od neke tvrde kovine: urana, volframa ili što je najvjerojatnije od čistoga zlata.

Zvijezda koja svijetli jače nego sto milijuna sunaca. Zvjezdoznanci su pronašli na nebu zvijezdu koja svijetli jače nego li sto milijuna naših sunaca, a upravo je neizmjerno udaljena od naše zemlje. Zraka svijetla s toga sunca treba dvadeset milijuna godina dok dođe do naše zemlje, a putuje brzinom od 300 tisuća kilometara u sekundi. Zamislite dakle kolika je to silna udaljenost. Tu nam pamet staje. Velik je zaista Bog, koji je sve to tako mudro udesio!

Iz stranih zemalja

Etna proradila. Javljaju iz Messine, da je vulkan Etna opet proradio. Provala je vulkana bila tako jaka, da sličnu ne pamte stanovnici Sicilije već 40 godina. Podzemna tutnjava trajala je deset minuta, a onda je provalio pepeo pomiješan kamenjem i lavom. Jak vjetar nosio je pepeo sve do Messine. Vulkan još uvijek radi.

Čudo u Meksiku. Meksička je mladež ove zime bila oduševljena, jer je prvi put vidjela snijeg, koji je pao u nekim krajevima Meksika. I led, koji se pohvatao na prozorima, bio je za meksičku mladež događaj, kakav još nikada nijesu doživjeli.

Jato galebova napalo ribarski auto. U potražnji za hranom napalo je jedno jato galebova neki otvoreni ribarski auto u nizozemskoj luci Ymuiden. Ptice su za čas potpuno opljačkale natovareni auto. Vozač se htio obraniti od galebova, bacajući na razbojničko jato prazne drvene sanduke, ali mu sve to nije ništa koristilo.

Otkriven nepoznat narod. Njemački istraživač Erich Wustmann, koji je tri godine promatrao život Laponaca, pronašao je na sjevernoj rusko-finskoj granici dosada nepoznati nomadski narod. Ovaj narod sačinjava svega dvije stotine članova. Pripadnici se ovoga naroda već nekoliko vijekova žene isključivo s članovima svoga naroda, tako da u cijelom narodu ima svega šest porodičnih imena.

Kineski novac u indijanskim grobnicama. Svi mi znamo, da je Ameriku otkrio Krištof Kolumbo godine 1492. On je htio doći u Indiju, a znajući da je zemlja okrugla, krenuo je prema zapadu uvjeren da će na taj način sigurno stići do Indije i preploviti kuglu zemaljsku. Međutim je najednom usred oceana ugledao kopno i on je dugo vremena mislio da je to Indija, pa su zato Španjolci tamošnje urođenike crvenokošce prozvali Indijancima. Istom kasnije je Amerigo Vespucci, moreplovac, obišavši cijelu Ameriku ustanovio da je to poseban kontinenat, koji s Azijom i Indijom nema ništa zajedničko, nego da ih dijeli Veliki ili Tihi ocean.

Uvijek se vjerovalo, da je istom Kolumbo otkrio Ameriku. Međutim su sada istraživači u nekim indijanskim grobnicama pronašli stari kineski novac, što znači da su Kinezi već davno prije Kolumba doplovili do Amerike i s tamošnjim urođenicima trgovali.

Rudnik, koji gori već 50 godina. U državi Ohio u Americi zapalio se je u jednom ugljenokopu duboko pod zemljom ugljen. Svi pokušaji nijesu uspjeli da vatru ugase i tako ugljen pod zemljom lagano izgara već pedeset godina. Računa se da je u ugljenokopu u ovih 50 godina izgorjelo najmanje 50 milijuna tona ugljena. Iz izvora, koji teku iznad ugljenokopa teče vrela voda, jer ju je unutarnji žar tako zagrijao, da je zakipjela. Nedavno su htjeli vatru ugasiti na taj način da su pojedine dijelove rudnika zazidali betonskim zidovima. Međutim su zidovi od vrućine prsnuli i vatra gori dalje.

Srebro je otrov za bakterije. Jedna je od čudnih pojava prirode svakako ta, da ima metala, koje su prije mnogo tisuća godina ljudi upotrebljavali, a tek su sada upoznali njihovo pravo značenje. Tako na pr. znamo, da su Rimljani za zaštitu protiv zaraznih crijevnih bolesti, kao tifusa, griže i t. d., bacali u svaki vrč vode, koji su zagrabili iz bunara, srebrne komade novca. Tvrdili su, da je voda time bila posvećena. U stvari se istraživanjem pokazalo, da taj postupak ima ispravnu pozadinu. Srebro je stvarno otrov za bakterije. Kad se naime postavi srebrni novac u vodu, tada se oko novca stvara prostor slobodan od bakterija, jer su mali djelovi srebra, koji su se u tekućini otopili, dostajali da ubiju bakterije. To isto vrijedi i za zlato i bakar. Bakar se pokazao kao uspješno sredstvo protiv sušice.

Kada djeca nemaju teka. Loše je djecu siliti na jelo, kad nemaju teka. Ali treba pokušati istražiti razloge, zašto dijete nema teka. Ako dijete samo zgodimice ne će jesti, to iz toga ne treba praviti pitanje, ali ako slab tek traje dulje vremena, treba potražiti liječnika. Ni u kojem slučaju ne će škoditi, ako se djetetu dade limunovog ili narančinog soka. Ako je ono

umorno to će mu dobro doći toplo mlijeko; ako se učenjem previše naprezalo, dobro će biti da neko vrijeme spava prije nego što uzme svoj objed. Uopće treba djeci davati jednostavno hranjivo jelo, dakle nikakva preoštro začinjena jela i nikakve slatkiše. Ako dijete ne će za ručak jesti, tada ga treba pustiti da čeka do slijedećeg jela i za to vrijeme neka mu se ništa ne dade jesti. To vrijedi za svu djecu, pa i za odraslije.

Dječji auto. U Engleskoj su izumili auto, koji je težak 70 kila, a ima benzinski motor od jedne konjske sile, te može prevaliti 16 km na sat. Izrađen je sasvim kao veliki auto, ali je baratanje njime tako jednostavno, da može njime bez poteškoća upravljati dijete od 6 godina.

Prva mina. O strašnim minama, koje potapljaju brodove čitamo skoro svaki dan. Međutim malo tko zna, da je prvu minu izumio glasoviti švedski izumitelj Nobel. On je godine 1857 prodao taj svoj izum Rusiji, koja je minama zaštitila Finski zaliv. Jednu minu uhvatili su Englezi, digli je na palubu svog broda i dok su je pregledavali mina je eksplodirala i ubila nekoliko mornara. Od tada se u tadašnjem krimskom ratu ni jedan brod nije usudio ulaziti u ruske luke. Izumitelj Nobel se je mnogo bavio proučavanjem ubojnog oružja. Prigodom jednog pokusa odletio mu je cijeli laboratorij u zrak i tom mu je prilikom poginuo sin Emil. Istom njegov sin Alfred uspio je izumiti dinamit, najstrašnije razorno sredstvo. On je ustanovio tako zvanu Nobelovu nagradu, kojom se svake godine nagraduje najbolje pisce, liječnike, kemičare i političare. Te nagrade su veoma visoke i iznose više milijuna dinara. Ovogodišnju nagradu za kemiju dobio je Hrvat iz Vukovara, kemičar Ružička, koji inače živi u Zürichu u Švicarskoj.

Odijela, koja se lože. Kažu, da su u Sjedinjenim državama zimus nosili odijela, koja se mogu ložiti. Ta se odijela sastoje od kovine, koja je isprepletena vunom i svilom, a griju se električnom baterijom. Ta odijela nijesu baš lijepa, ali kažu, da su veoma praktična, jer je nepotreban zimski kaput.

Ugljen iz dima. Neki danski inžinir pronašao je postupak, kojim se iz dima dobiva ugljen. Posebnim uređajem za čišćenje dima, koji izlazi iz dimnjaka, dobivaju se goleme količine čađe koje se potom prešaju u kocke. Ovaj izum, za koji javljaju, da je praktički već ispitan, ima još i tu dobru stranu, da će industrijske gradove riješiti čađe.

ODGOVORI

1) Voda — 2) Zdravlje — 3) Knjiga — 4) Kad se smrzne 5) Pod mokrim — 6) Jednako kao i mačak — 7) Kako je umro.

ODGONETKE

ODGONETKE IZ BR. 7

Zagonetni češalj: Bogumil Toni

Posjetnica: Banja Luka

Zagonetka: U staji ima 14 krava i 6 lastavica.

Dvije ispunjaljke: 1. Osa. Istra. Ara. — 2. Ris, karat, Marko. Ria, — Kam, ratar, pir.

Magični kvadrat: Mir, Ivo, Roj

Ispravno su odgonetali: Dragutin Crnković, Osijek — E. Klem, Osijek — Davor Rogutić, Kraljevica — Marica Baukovac, selo Nevinac p. Nova Rača — Mira Bauernfreund, Pleternica — Gjorgje Šećerinac, Tompojevci p. Sr. Čakovci — Nikola Kalšan, Visoko, Bosna — Dobrobl Franjo, Visoko, Bosna — Teodor Ursičić, Kraljevica — Duško Turina, Kraljevica — Aleksandar Jurjavčić, Krk — Teodor Blažina, Kraljevica — Cvetko Paić, Sušak, Krimeja — Pavao Danko, Ivanićgrad — Čuklić Bojkica, Knežija-Zagreb — Gustika Zaje, Sl. Brod — Paraić Bogdan, Pahinsko — Branko Ključarić, Zagreb, Dobranska 12 — Mirna Nola, Split, Marjanska cesta 10 — Olga Pratić, Slav. Brod — Grbac Josipa, Nehajska 27, Zagreb — Boris Ravnahrib, Zagreb, Sv. Duh — Ivanka Draganić Split. —

Nagrađeni: Nikola Kalšan, Visoko — Gustika Zaje, Slavon. Brod — Branko Ključarić, Zagreb, Dobranska 12 — Dragutin Crnković, Osijek III, Hutierova 1. —

ZAGONETNI ČEŠALJ

Veljko Segarić, Ist

1 2 3 4 5 6

I — II

1 Dio našeg novca, — 2 Mrak, — 3 Dio čovječjeg tijela — 4 Prevozno sredstvo, — 5 Dio vojske, — 6 Pokrivač.

I — II Posljednji Hrvatski kralj narodne krvi.

ISPUNJALJKA

(Ivan Ketović, Petrinja)

I III

egipatski bik sa crnom mrljom na čelu

odijelo

igrač nogometa

jednako

tama

muško ime

vokativ od duša

II IV

Od I—II grčki pjesnik; od III—IV grčki matematičar

ISPUNJALKA

Teodor Blažina (Kraljevica)

I

Grad u Dalmaciji pod tuđom vlašću

ore zemlju

žensko ime

naredba

ljepljiva tvar iz crnogoričnog drva

domaća životinja

otok u Evropi, samostalna državica

II

Od I—II ban koji je smaknut u Bečkom Novom Mjestu

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — a inostranstvo dvostruko.

Uredništvo i uprava nalaze se u Krajiškoj ulici br. 12.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Krajiška ulica 12. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26.

Za tiskaru odgovara: Petar Acinger, Zagreb, Radićeva 26

Poštarina plaćena u gotovu

Ovaj dvobroj stoji 2 dinara

Mali ISTRANIN

GOD. XI SVIBANJ-LIPANJ 1940 BROJ 9-10

Mala pošta

Ovih dana razašiljemo svim dužnicima čekovne uplatnice, na kojima je naznačeno koliko tko duguje u ime pretplate.

Lijepo ih i ovom zgodom molimo, da ne odgađaju s doznakom, nego da nam novac odmah pošalju. Time će nam učiniti veliku uslugu, jer zaostaci u pretplati teško ugrožavaju opstanak našega lista.

Tko može neka pošalje makar i najmanju svotu u fond lista, jer će time platiti pretplatu za onu siromašnu istarsku djecu, koja list ne mogu platiti, a željela bi da im ga šaljemo.

Dužnici! Ponovno Vas molimo, ne odgađajte!

Pošaljite odmah dužnu pretplatu!

*

U FOND »MALOG ISTRANINA« darovali su učenici iz Brgulja kod Molata, svaki po 3.— Din i to: Šime Marketo, Augustin Maletić, Šime Lovretić, Stanko Maras, Albino Šarunić, Kraljević Vojko, Maletić Stanko i Robert Didov.

Svima se najljepše zahvaljujemo. Ugledali se i drugi u njihov lijepi primjer.

Razno

Rakija mjesto petroleja. Novine pišu kako se je zgodno snašao naš težak u okolici Smedereva u nestašici petroleja. U voćarskim a i vinogradarskim krajevima seljak ove godine obiluje rakijom šljivovicom i lozovačom, koju slabo i teško unovčuje. Trgovci u Smederevu zapazili su kako je najedamput opala potrošnja petroleja. Seljaci su prestali kupovati petrolej, a zašto? Zamijenili su petrolej rakijom od 50 stepena. Rakija u svjetiljci s dobrim fitiljem gori bijelom svjetlošću vrlo jako, a k tome ne daje nikakav neugodan miris kao petrolej. Uistinu je naš seljak domišljat.

Beskrajno ime. Kada je ovih dana jedan čestiti građanin La Plate u Braziliji zatražio na policiji jedan dokument, činovnici su se preplašili. Taj čovjek, koji je u svom životu sigurno već mnogog činovnika doveo do očajanja, zove se: Pedro de la Preciosisima Sangro de Nuestro Senor del Sagrade Bernabe de la Santisima Trinidad Compory. Ovo je zbilja dugačko ime.

MALI ISTRANIN

GOD. XI SVIBANJ-LIPANJ ŠK. GOD. 1939/40 BR. 8-10

Zadnji dan obuke

(Priča jednog malog Alzačanina)

Alzacija i Lorena ili kako ih Nijemci nazivaju Elzas-Lotringen su dvije francuske pokrajine tik uz njemačku granicu. Godine 1870. za francusko-njemačkog rata u kom su Nijemci pobijedili Francuze, te su pokrajine oduzete Francuskoj i priključene Njemačkoj. Mnogo je Francuza zato iselilo iz nje, ne htijući živjeti pod njemačkom vlašću. U svim uredima i školama bio je uveden njemački jezik.

Pisac ove pripovijesti koji je jedan od najvećih francuskih pisaca, opisao je u njoj događaj, kad stari francuski učitelj napušta školu i oprašta se s djecom. 48 godina bila je Alzacija i Lorena pod njemačkom vlašću. Za velikog svjetskog rata, koji je trajao od 1914 do 1918, Francuska je pobijedila Njemačku i ponovno osvojila Alzaciju-Lorenu. Sada se međutim i opet vode u toj pokrajini strašne borbe između Francuza i Nijemaca.

Toga sam jutra jako zakasnio u školu i bojao sam se, da ću biti grđen, to više, što nam je gospodin Hamel rekao, da će nas ispitivati o glagolskim prilozima, a ja o njima nisam imao ni pojma. U jednom času pade mi na pamet, da izostanem od obuke i da se malo prošetam po polju.

Vrijeme je bilo tako toplo, tako vedro!

Na rubu šume čulo se zviždanje kosova, a na susjednoj livadi vježbali su Prusi. Sve me je to privlačilo mnogo više od pravila o prilozima, ali sam se ipak svladao i potrčao prema školi.

Prolazeći ispred općine, opazio sam svijet, koji se zaustavio pred oglasnom pločom. U posljednje dvije godine doznavali smo s nje samo loše vijesti: o izgubljenim bitkama, o oduzimanju hrane i stoke, i ne zaustavljajući se pomislio sam:

— Što li je opet sada?

Dok sam trčao preko trga, kovač Wachter, koji je sa svojim naučnikom čitao oglas, doviknuo mi je:

— Ne žuri toliko, mali, stići ćeš u školu dosta rano!

Mislio sam da mi se ruga, i sav zadihan ušao sam u školsko dvorište.

U školi je obično na početku obuke bila velika galama, koja se čula čak na ulicu: otvaranje i zatvaranje ladica, glasno ponavljanje zadaća, pri čemu su đaci začepili uši da bolje upamte, i učiteljevo veliko ravnalo, kako udara po stolu.

Ja sam sa svim tim računao, pa sam mislio, da ću se došuljati neopaženo do svog mjesta, ali upravo toga dana bilo je sve mirno kao nedjeljom ujutro. Kroz otvoren prozor vidio sam svoje drugove, kako već sjede na svojim mjestima, i g. Hamela, koji je šetao po razredu s onim strašnim željeznim ravnalom pod pazuhom. Trebalo je otvoriti vrata i ući po takvoj mrtvoj tišini. Možete zamisliti, da sam bio crven i uplašen!

Ali g. Hamel pogledao me je bez srdžbe i rekao mi blago:

— Idi brzo na svoje mjesto dragi Franc, već smo htjeli početi i bez tebe.

Prekoračio sam preko klupe i odmah sjeo na svoje mjesto. Istom tada, kad sam se malo sabrao, vidio sam da je na učitelju lijepi zeleni kaput i crna svilena vezena kapica, koje je nosio samo kada je dolazio nadzornik i na zaključnoj školskoj svečanosti. Uostalom, cijeli je razred bio nekako neobičan i svečan. Ali najviše me je iznenadilo, kad sam u dnu učionice, na klupama, koje su obično bile prazne, vidio kako šutljivo sjede mještani: stari Hauser s trorogim šeširom, stari načelnik, stari poštar i još nekoliko njih. Svi su izgledali žalosni, a Hauser je donio staru poderanu početnicu, koju je širom otvorenu držao na koljenima, i na njoj je držao svoje naočare.

Dok sam se svemu tome čudio, g. Hamel popeo se na katedru i onim istim blagim i ozbiljnim glasom, kojim je mene dočekao, reče nam:

— Draga djeco, danas vam predajem zadnji put. Iz Berlina je došla zapovijed, da se od sada u školama Alzacije i Lorene uči samo njemački... Sutra dolazi novi učitelj. Danas je zadnji dan obuke na franceskom jeziku. Molim vas, da budete pažljivi.

Mene su te riječi ganule. Sigurno je to pisalo na oglasnoj ploči pred općinom!

Moj zadnji dan obuke na franceskom jeziku, a ja sam jedva znao pisati! Ne ću ga, dakle, nikada ni naučiti! Morat će ostati pri tome!... Kako sam sada sebi predbacivao izgubljeno vrijeme, što sam izostajao od obuke, tražeći gnijezda ili sklizući se na Sarri! Knjige, koje su do malo prije bile dosadne, koje mi je bilo tako teško nositi, moja gramatika, moja biblija, činile su mi se sada kao stari prijatelji, s kojima mi se teško rastati. Tako mi je i s g. Hamelom. Pri pomisli da će otići i da ga ne ću više vidjeti, zaboravio sam na sve kazne i na sve udarce ravnalom.

Jadni čovjek! U čast svoga zadnjeg dana obuke obukao je svečano odijelo, i sada mi je bilo jasno, zašto su došli seoski starci i sjeli u dnu učionice. Njihova prisutnost kao da je značila da žale, što nisu češće dolazili u školu. U isti čas kao da su se na taj način htjeli zahvaliti našem učitelju za njegovu četr-

deset-godišnju službu i da učine svoju dužnost prema domovini, koju će izgubiti...

Tako sam razmišljao, kad najednom čuh svoje ime. Bio je moj red da govorim. Što sve ne bih dao, da mogu lijepo, glasno, jasno i bez pogreške govoriti o prilozima! Ali sam se spleo već kod prvih riječi, stajao sam u klupi žalostan, ne usuđujući se podići glavu. Čuo sam g. Hamela, kako mi govori:

— Ne ću te grditi, dragi Franc, već si dosta kažnjen. Tako je to. Svaki dan govorimo: »Ah, ima još vremena, naučit ću sutra.« A sad vidiš, što je došlo... Ah, za našu Alzaciju velika je nesreća, što je svoje obrazovanje odlagala za sutra. Sad su ti ljudi u pravu, da nam kažu: »Šta, tvrdite da ste Francezi, a ne znate ni govoriti ni pisati svojim jezikom!«... Pri svemu tome, jadni moj Franc, nisi ti najviše kriv. Svi mi zaslužujemo po dio prigovora.

Vašim roditeljima nije bilo stalo do toga, da budete obrazovani. Oni su vas radije slali da obrađujete zemlju i da radite u predionicama, da zaradite što više novaca. A zar i ja nemam sebi ništa da prigovorim? Nisam li vas često vodio da mi zalijevate vrt, mjesto da učite? A kad sam htio ići u lov na pastrve, zar vas nisam puštao kući bez ustručavanja?...

Zatim prelazeći s jednog predmeta na drugi, stade nam g. Hamel govoriti o franceskom jeziku, o tome kako je to najljepši i najjasniji jezik na svijetu, kako ga trebamo čuvati i nikada ne zaboraviti, jer kad neki narod padne u ropstvo, dok čuva svoj jezik, kao da čuva ključ svoje tamnice...

Tada je uzeo gramatiku i pročitao nam zadaću. Čudio sam se, kad sam vidio, da sve razumijem. Sve što nam je govorio, činilo mi se lakim. Čini mi se, da nikad nisam slušao tako pažljivo, a i da on nije nikada tako strpljivo tumačio. Rekao bih da nam je taj čovjek htio prije svog odlaska dati sve svoje znanje i uliti nam ga u glavu najedamput.

Nakon toga prešli smo na pisanje. Za taj dan priredio nam je g. Hamel posve nove primjere. Na predlošcima bilo je lijepim, okruglim slovima napisano: **Franceska, Alsace, Franceska, Alsace.** Predlošci su izgledali kao zastavice koje su lepršale po razredu. Trebalo je vidjeti, kako je svaki nastojao, da piše što ljepše. Bila je takva tišina, da se čulo samo škripanje pera po papiru. U jednom času uletljeli su u razred hruštevi, ali se na njih nije nitko osvrtao.. Na školskom krovu gukali su golubovi. Slušajući ih, ja sam se pitao:

— Možda će i njih prisiliti, da pjevaju njemački?

S vremena na vrijeme, kad bih podigao oči s pisanke, vidio sam g. Hamela, kako nepomično sjedi za katedrom, pažljivo promatrajući stvari oko sebe, kao da je u svojim očima htio ponijeti cijelu školu... Zamislite, već četrdeset godina sjedi on tu na istom mjestu, sa dvorištem pred sobom i istom učionicom. Samo su se klupe izlizale zbog upotrebe. Orasi u dvorištu već

su narasli, a hmelj, koji je zasadio, okruživao je sada prozore i penjao se sve do krova.

Kako je teško moralo biti tome jadnom čovjeku, što ostavlja sve to i čuje, kako mu sestra, u sobi iznad nas, hoda i zatvara kovčege, jer je već sutra trebalo otputovati odavle zauvijek...

Pri svemu tome on je imao snage da održi obuku do kraja.

Poslije pisanja imali smo povijest.

Zatim su najmanji đaci sricali: ba, be, bi, bo, bu.

U dnu učionice stari je Hauser metnuo naočare i, držeći početnicu objema rukama, sricao je zajedno s njima. Vidjelo se, da i on marljivo prati zadaću. Glas mu je drhtao od uzbuđenja. Bilo ga je smiješno slušati, da nam se svima i smijalo i plakalo.

Ah, uvijek ću se sjećati toga zadnjeg dana obuke...

Najednom je crkveni sat izbio podne, a onda su zvona zazvonila »Anđeo Gospodnji«. U isti čas zaječale su pod našim prozorima trube Prusa, koji su se vraćali s vježbe...

G. Hamel, blijed, ustao je iza katedre. Nikad mi se nije pričinio tako velikim.

— Djeco — reče — djeco, ja...

Ali ga je gušilo, nije mogao dovršiti rečenicu.

Zatim se okrenuo ploči, uzeo komad krede i, pritišćući svom snagom, napisao je što je krupnije mogao: »ŽIVJELA FRANCUSKA!«

I ostao je tu, naslonivši glavu na zid, i — ne govoreći ništa — dao nam je rukom znak:

— Obuka je gotova... idite.

Francuski napisao: **Alfons Daudet** — Preveo **J. Ž.**

Na osamljenom otoku

Pustih i nenastanjenih otoka na kojima bi živjeli Robinzoni danas više kažu da nema. Po svim morima krstari dan i noć na stotine tisuća brodova, koji su već pronašli svaki kutić zemlje, svaki, pa i najzabitniji otočić usred nepreglednih oceana.

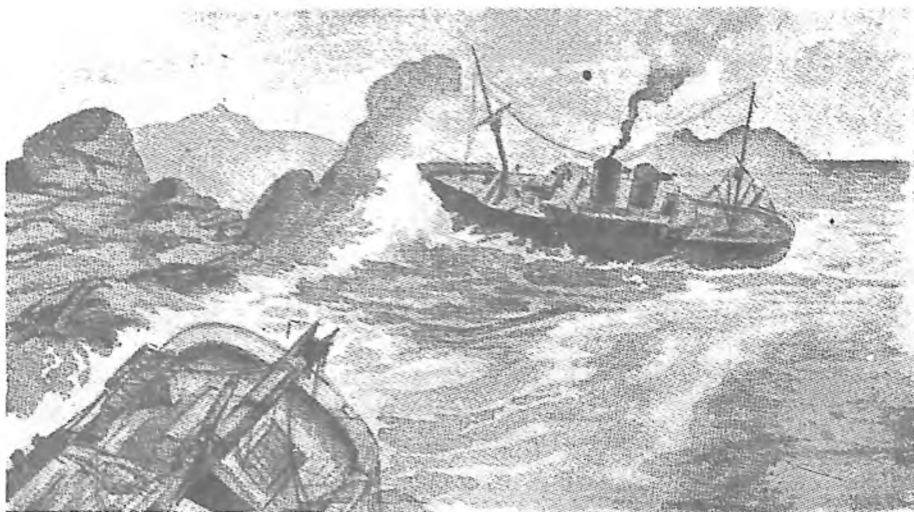
Pa ipak još se uvijek nađe po kakova klisura, koja je izvan morskih puteva, pa je se parobrodarske pruge ne dotiču, i ako kakav brodolomac slučajno tamo zaluta može biti siguran, da će dugo čekati dok ga pronađu, ako prije toga od gladi i zime ne pogine.

Čudan slučaj opisan je u nekim engleskim novinama. Zvuči nam upravo nevjerojatno, a ipak je — kažu istinit. Ovih su se dana naime u jednoj engleskoj luci iskrcali brodolomci, od ko-

jih su neki preko 30 godina čamili na pustom jednom otoku, a da nikada žive duše vidjeli nijesu. Bili su sasvim podivljali te su izgledali kao špiljski ljudi. Nije ni čudo, kad se uzme, da su već od 1905 godine živjeli odrezani od cijelog svijeta, pa nijesu uopće znali, da je bio svjetski rat. O radiu, aeroplanu, električnim željeznicama jedva da su što čuli.

Svoj spas zahvaljuju samo našem velikom učenjaku Nikoli Tesli. Zašto? pitat će mnogi. Zato jer je on izumio brzojav bez žica. Kako je to bilo ispričat ćemo odmah.

Parobrod »Manchester« vozio je iz Južne Amerike u Kinu žito. Na putu ga je najednom zahvatilo nevrijeme, koje ga je progonilo nekoliko dana, tako da je već došao u opasnost, da se potopi. Radiotelegrafista davao je očajne znakove SOS, zovući u pomoć.

Njegovi su pozivi glasili ovako:

»Naš je brod zapao u morsku struju, koja nas tjera u nepoznatom pravcu. Svi napori da zapovijedamo kormilom ostali su nam uzaludni. Virovi nas bacaju i poigravaju se nama kao da smo orahova ljuska.«

Malo kasnije izdao je radiotelegrafista drugi poziv:

»Dali smo strojevima punu paru htijući izići iz struje. Nije nam uspjelo. Kormilo se prelomilo kao tanka šipka, a vijak se otkinuo. Tajanstvena morska struja tjera nas brzinom od 15 milja na sat prema nekom klisurastom otočiću. Sada se nalazimo 550 milja južno od...«

To su bile posljednje riječi radiotelegrafiste. Iza toga se više nije čulo ništa. Brodovi, koji su primili zov SOS uputili su se u pomoć no kako nijesu znali gdje se zapravo brod nalazi, jer im nije više mogao naznačiti točnu geografsku širinu, odustali su od traženja.

Brod je međutim strahovitom snagom bio bačen o klisuru. Kotao je prsnuo, daske su letjele po zraku, od 27 mornara koliko ih je bilo na brodu petorica su se utopila, dočim ih se 22 spasilo pograbivši se rukama za kamenje.

Kapetan broda nakon što je skupio mornare stade razgledavati kraj na koji su bačeni. Bila je to jedna uvala u kojoj je more neprestano ključalo. Na sve strane vidjele su se podrtine brodova. Znači da je tu bilo kao nekakvo groblje postradalih brodova. Tajanstvena morska struja ovdje je završavala. Jao si ga brodu, koji je zapao u tu struju. Strašnom ga je snagom tjerala naprijed da ga konačno baci ovamo među te klisure i tu ga razmrska.

Tek što su brodolomci, mokri do kože, izranjeni i raskrvavljeni, stupili na kopno, dogodi se nešto čudnovata: iz kamenitih špilja stadoše izlaziti neka čudna bića. Na pola goli, bradati ljudi, odjeveni u najšarolikije krpe, okružili su ih. Brodolomci su se prepali.

Konačno se jedan od tih špiljskih ljudi, nekakav pognuti, mršavi starčić duge bijele brade i još dulje kose, približi i predstavi im se:

— Ja sam Road Mudsen, kapetan broda »Albakrong«, koji je nastradao godine 1906... Norvežanin sam.

— A ja sam drugi časnik s broda »Paloma«, koji je doživio ovdje brodolom 1904. Zovem se Jose Meiro, Španjolac rodom. — Tako se predstavio drugi čovjek, crne puti, crne već prosijede brade i kose.

— Ah, sada se sjećam — reče kapetan broda »Manchester«. Zaista on se je sjećao, da su brodovi »Albakrong« i »Paloma« prije nekih tridesetak godina na tajanstveni način nestali.

Sada su i ostali brodolomci stali pristupati i predstavljati se. Bilo je tu mornara sa svih strana svijeta, svih mogućih narodnosti, a bilo je i nekoliko Hrvata. Od ganuća su plakali.

— Ja sam tu trideset i dvije godine — reče jedan.

— A ja sam već potpunoma zaboravio, koliko je godina prošlo od dana moje nesreće, doda drugi.

— Molim vas pričajte nam nešto o svijetu, o našoj domovini — grozničavo stade ispitivati treći.

— Ja sam iz Amsterdama!

— Ja iz Los Angelesa!

— A ja sam iz Kostrene kod Sušaka.

I sada započne pričanje. Mornari koji su sada istom došli pričali su što se sve u posljednjih 30 godina dogodilo na svijetu. Kako su mnoge države propale, mnogi kraljevi svrgnuti, a mnoge se nove državice rodile na ruševinama drugih.

— A od čega živite? upita kapetan »Manchestera« brodolomce.

— Evo od podrtina drugih brodova, koji ovako nastradaju kao vi — ispripovijeda jedan mornar. Čekamo svakog dana, kada će da struja dovuče ovamo trupinu kakvog nastradalog

broda. Mi ga pretražimo i redovito nailazimo u njem na kakav sanduk hrane, konzerva, suha kruha i slično. Od toga živimo. Od krpa, koje more izbaci skrojimo si odijelo i time se pokrivamo da se zaštitimo od zime.

Bilo je zaista žalosno pogledati te nesretnike. Bili su izgladnjeli, izmučeni, ispijeni, sama kost i koža. A na njima su visjele same krpe mornarskih odijela svih mogućih narodnosti.

— A sada ste i vi osuđeni na propast — reče jedan. Jer tko ovamo zaluta, taj je izgubljen. Nikada ga više svijet ne će vidjeti. Odavle se ne može. Mnoge smo već ovdje zakopali. Eno tamo među klisurama ima dvadesetak grobova. Nema ovdje ni liječnika ni lijekova.

Kapetan problijedi. Zadrhtaše i mornari. Nikada! Nikada! To je strašna riječ. Nikada više ne će vidjeti svojih domova, svoje djece, svojih majka,

Grozan krik strave izvi se iz grudiju svih mornara.

— Ne! reče jedan od njih. Mi se moramo spasiti! Moramo, čujete li, moramo! — To je bio glas radiotelegrafiste.

Kao da je poludio potrči on do trupine broda, koji se je nagnut valjao na valovima.

Poput mačka popne se po konopu na brod, uđe u radiotelegrafsku kabinu i stane drhtavim rukama pregledavati aparate. Vršljao je oko akumulatora, čas zdvojno psujući, čas klikćući od radosti.

Najednom potrči van na palubu i klikne mašući kapom po zraku:

— Spašeni smo, drugovi, spašeni. Aparati funkcioniraju.

Kapetan broda »Manchester« zagrli staroga Norvežanina, kapetana »Albakronga« i reče mu: Zvat ćemo putem radia po-

moć iz Australije. Doći će s hidroplanima, uzet će nas i odvesti kućama našim.

— Radio? Hidroplan? Što je to? pitali su stari brodolomci, koji tada još nijesu ni slutili, kolika je blagodat izumljena od onda otkako su oni prije skoro 40 godina ovdje nastradali.

— To je brzojav bez žica. Izum Nikole Tesle, najslavnijeg fizičara na svijetu, rodom iz Smiljana u Lici — reče kapetan »Manchestera«.

— Aha! nešto se sjećam — potvrdi jedan Španjolac. Sjećam se da su se onda pravili nekakvi pokusi s tim brzojavljanjem bez žica. Bilo je to negdje u Americi...

I zaista. Radiotelegrafisti je uspjelo, da za kratko vrijeme dobije vezu s nekim brodovima, a i s nekim radio-stanicama u Australiji. Javljeno im je da će se odmah organizirati ekspedicija, koja će ih aeroplanima doći preuzeti. Točnim mjerenjem kapetan im je naznačio mjesto gdje se nalaze, na kojem stupnju istočne dužine i sjeverne širine tako da su, tako reći, na jedan metar točno znali gdje se nalaze.

— Radio, aeroplan... plakali su brodolomci... Vidjet ćemo opet naše žene, naše majke, našu djecu... Jao mi sanjamo... Zar je to zbilja?... Tako su jecali ovi stari bradati mornari, a suze su im od ganuća curile niz kuštrave brade...

Bog neka blagoslovi velikog izumioca Nikolu Teslu... A čovječanstvo neka mu digne spomenik zahvalnosti visok do neba...

Nedugo zatim donijele su jedne londonske novine ovu vijest:

»Jučer su se iskrcali u našoj luci brodolomci s dosad nepoznatog pustog otoka, koga su oni nazvali »otokom izgubljenih brodova«. Bilo ih je 36. Spašeni su na taj način, što su brodolomci nasred otočića napravili malo uzletište za aeroplane. Aeroplani, koji su došli u pomoć spustili su se na uzletištu, ukrcali ih i odnijeli do prve luke. Četrnaest od ovih brodolomaca nije vidjelo svijeta više nego trideset godina. Bili su vanredno iznenađeni, kada su vidjeli silne promjene, koje su se u toku posljednjih 30 godina dogodile. Svoj spas zahvaljuju brzojavu bez žica. Oni predlažu da se otok na kom su proveli toliko nesretnih godina nazove imenom velikog izumitelja Nikole Tesle.«

er

Opća povijest

Kada je mladi princ Zemir naslijedio na perzijskom prijestolju svoga oca, dao je pozvati k sebi sve učenjake svoga kraljevstva i rekao im je:

— Moj učitelj doktor Zeb rekao mi je da bi vladari mnogo manje griješili, kad bi bolje poznavali povijest. Htio bih zato da proučim povijest naroda. Naređujem vam, da mi sastavite opću povijest čovječanstva i da ne propustite niti jedne zgode. Povijest mora biti potpuna.

Učenjaci su mu obećali da će ispuniti njegovu želju, otišli i prihvatili se posla. Nakon dvadeset godina vratili su se kralju. Za njima je išla duga karavana od dvadeset deva, od kojih je svaka nosila pet stotina debelih svezaka.

Vođa učenjaka bacio se na zemlju pred prijestoljem i rekao je:

— Veličanstvo! Učenjaci Vaše kraljevine sastavili su po Vašoj želji opću povijest čovječanstva, koja je napisana u 10 tisuća svezaka.

Kralj odvrati:

— Hvala Vam za trud, gospodo, ali ja imam i previše vladarskog posla, pa ne mogu sve to pročitati. Sastavite mi stoga samo kratak izvadak iz opće povijesti, a ostalo ćemo spremiti u državne arhive.

Ponovno su otišli učenjaci i ispisivali iz ogromnih svezaka najznačajnije događaje iz povijesti čovječanstva. Nakon daljnjih 20 godina vratiše se kralju i doniješe mu na trim devama 1500 svezaka.

— Veličanstvo, rekao je sada već sasvim stari predsjednik učenjaka, donijeli smo Vam novo djelo. Ništa što je vrijedno nijesmo izostavili.

— Vjerujem Vam — reče kralj — ali ja sam već prestar, te ne mogu sve to pročitati. Skratite povijest i požurite s radom.

Odoše učenjaci i dadoše se opet na posao. Za deset godina vratiše se s mladim slonom, koji je nosio 500 svezaka.

— Saželi smo ukratko sve što je najvažnije — rekoše učenjaci, ali im kralj koji je već bio sasvim star odgovori:

— Ja sam već pri kraju svojih snaga. Skraćujte, skraćujte što više možete pa mi čim prije donesite što kraću povijest čovječanstva, da barem prije nego što umrem saznam povijest čovječjega roda.

Pet godina je prošlo, a stari se jedan učenjak jedva dovuče do kraljeve smrtne postelje. U ruci mu je bila debela knjiga. Kralj ga pogleda i reče:

— Prekasno je! Ja ću umrijeti, a da ne ću upoznati povijest čovječanstva. I ova je knjiga predebela, pa je ne ću moći pročitati.

— Veličanstvo — odvrati mu na to stari učenjak, koji je također bio blizu smrti. Ja ću Vam sa tri riječi izreći čitavu povijest čovječanstva:

LJUDI SU SE RAĐALI, TRPJELI I UMIRALI.

U te tri riječi sadržana je sva povijest roda ljudskoga.

I tako je stari perzijski kralj konačno naučio opću povijest čovječanstva.

Francuski napisao: **Anatole France**
Preveo: **E. R.**

San male Pave

Mala Pava slatko spava
u sredini posteljice.
A kroz prozor pun joj mjesec
zagledava u očice.

I priča joj čudne priče
o dražesnoj djevojčici
koja pase paunove
po šarenoj livadici.

O kućici punoj sunca
iza sedam brežuljaka,
gdje kraljevna lijepa dvori
sedam dobrih patuljaka.

O mrkonji šumskom medi
i lukavoj teti liji,
o crnome mačku Marku
i nestašnom mišu Miji.

O jezeru po kom plove
male ptice zlatnih krila.
O planini nedoglednoj
gdje se krije carska vila.

Sve to sluša mala Pava
i u snu se glasno smije.
Zlatni danci, dječji sanci
carstvo svakom najmilije.

Gabrijel Cvitan

Novinari

Jeste li kada čuli za američki grad Peterville?

Netko je od vas čuo, a mnogi sigurno nijesu čuli.

Jeste li kada čuli što je to »novinarska patka«?

Mnogi su čuli, ali ih ima mnogo više među vama, koji ni toga nijesu nikada čuli.

Ljeti, kada sunce pripali, pa čovjeka nije volja ni misliti, a kamo li što poštena raditi, novinari moraju ipak svaki dan pisati novine. A nije to šala svaki dan nešto nova donijeti, nešto nova pronaći, što će zanimati čitatelje.

Zato i novinari često puta, kada baš ništa ne mogu pronaći, što bi moglo zanimati čitatelje počnu koješta izmišljavati ili, kako se ono kaže, od buhe naprave slona.

U tom su osobito vješti američki novinari. Zato kada u novinama čitamo, da se to i to dogodilo u Americi, moramo uvijek biti oprezni, osobito ako to zvuči nevjerojatno.

Evo prije par godina sve su američke novine pisale, da je u nekom jezeru vidjena prava pretpotopna neman. Na stotine tisuća ljudi dolazilo

je vlakom i automobilima do tog jezera, ali nitko nije nikada ništa vidio. Znači, da je to bila samo novinarska izmišljotina. Takve novinarske izmišljotine zovemo »novinarskim patkama«.

A sada da čujemo jednu novinarsku amerikanštinu.

Kako je nastao veliki amerikanski grad Peterville?

To je bilo prije kratkog vremena tek malo nepoznato selo. Sreo sam se nedavno s jednim američkim novinarom, koji je rodom baš iz Petervilla.

— Kako to da je taj mali gradić tako naglo postao velikim gradom? upitao sam tog Amerikanca.

— Veoma lako — odgovori mi on. Sagrađen je od laži.

— Od laži? začudim se ja. Kako je to moguće?

— Vrlo lako! Sagradio sam ga ja sam, ponosno mi odvrati amerikanski kolega.

— No čujete to je baš prava amerikanska »novinarska patka«, rečem ja.

Ali se Amerikanac nije dao. Zakleo se poštenom riječi da je tako, pa sam mu morao vjerovati.

— Peterville bilo je sasvim malo selo — započne pričati Amerikanac — a ja sam u njem živio zajedno sa svojim ocem, koji je bio dopisnik nekih newyorških novina. Svaki dan je morao svome listu javljati, što se je nova dogodilo u selu. Od uredništva je dobivao 50 para za svaki štampani redak, a to je bilo dosta malo, pa smo veoma skromno živjeli. On se je mučio, da što više toga napiše, da bi izišlo što više redaka, ali što je mogao kad novosti skoro nikakvih nije u selu bilo.

Ja sam tada išao još u školu, bio sam dobar đak i svoje sam zadaće znao veoma lijepo sastavljati.

Jednoga dana moj je otac obolio, pa je morao u krevet.

Što ćemo sada? Tko će pisati u novine?

— Prepusti ti to meni, oče — rekoh mu ja. Ja znam lijepo sastavljati zadaće i od sada ću, dok ti ne ozdraviš, ja slati svaki dan vijesti u novine.

Izađem iz kuće i prošećem se po selu, da vidim, gdje se što važna dogodilo, da bih mogao odmah poslati dopis o tome u novine. Kao ukleto nigdje nije bilo ništa. Nikakva se nesreća nije dogodila, nitko nije umro, ljudi su bili zdravi, učitelj je dolazio u školu, načelnik je također bio na svom mjestu, nikamo nije putovao. A ljudi su bili pošteni, nitko nije ništa ukrao, nitko nikoga orobio. Što da javim novinama?

Nema druge morat ću nešto izmisliti.

Zar da lažem?

Moj otac je uvijek govorio, da su novinari važni nosioci kulture i da se nikako ne smije pisati neistinite stvari.

A ipak toliko se neistinitih stvari svaki dan izreklo u mojoj najbližoj okolini.

Kad me dva dana ne bi bilo u školi moj me je učitelj obično dočekao riječima: Ta gdje si ti, zaboga, tako dugo? Već te čitavo stoljeće nije bilo u školi. A ja sam znao da to nije istina. Ili ovo: učitelj nam je pripovijedao o stonogi, a ja sam pošao da joj prebrojim noge i ustanovio sam, da učitelj nije govorio istinu jer ta njegova stonoga nema nego samo 14 nogu. Dakle učitelj se je zabunio samo za 86 nogu.

Kad sam vidio kako se na svijetu pripovijeda, ja sam počeo tako pisati i u novine. Brzojavio sam odmah uredništvu lista ovu vijest:

— U Petervillu pronađen je izvanredan primjerak stonoge, koja ima samo 14 nogu. Pučanstvo je veoma uznemireno, jer kaže da je to zao znak. Mnogo ljudi dolazi i pregledava tu čudnu životinju...

I još sam mnogo toga nadrobio o tom tobože rijetkom prirodnom čudu.

Sutradan je list kojemu sam postao dopisnikom objavio to »čudo prirode« iz Petervilla debelim slovima na prvoj stranici, a tu su vijest preštampale i sve druge novine.

I tako sam ja jednom zapravo istinitom vijesti zaradio svoju prvu novinarsku plaću.

Malo kasnije počeo sam izvaljivati sve krupnije i krupnije neistine. Što sam mogao kada drugih događaja nije bilo.

Tako sam poslao vijest, da su nepoznati razbojnici provalili u stan gospođe Smith i odnijeli joj 100.000 dolara. A ona, sirota, nije nikad imala u džepu ni 10 dolara, a kamo li sto hiljada. To je bio neobičan događaj za malo selo Peterville, pa su sve novine o tome donijele opširne članke. Isto sam tako pisao opširno kako su ti isti razbojnici orobili i ubili gospodina Browna, dočim se je on živ i zdrav mirno šetao po selu.

Zatim sam opisao veliku hrabrost naših vatrogasaca, koji da su uspjeli ugasiti golemi požar, koji je prijetio da će zahvatiti cijelo selo. A zapravo su vatrogasci spavali ko topovi, jer nikakvog požara nije bilo. Onda sam poslao u novine životopis našega načelnika, i u njemu sam ga prikazao kao velikog učenjaka, koji da je napisao više znanstvenih djela, a osobito jedno znamenito djelo o rupama u siru. A on se, jadnik, nije znao pravo ni potpisati.

Vijesti iz Petervilla postajale su sve zanimljivije i ostali urednici novina su se veoma srdili, što njihovi dopisnici o svemu tome nijesu ništa znali. Jednoga dana napisao sam da je u naše selo pao veliki meteor, koji

se je otkinuo od planeta Marsa. Na tom meteoru da su bili i nekoji ljudi s Marsa, koji da su odmah pobjegli u šumu, čim su pali na zemlju, bojeći se naših stražara. Iza toga sam javio da sam pronašao zlatnu žilu u bližnjoj planini, a potočić, koji je tekao kroz selo proglasio sam vanredno ljekovitim, od koga da ćelavi dobiju kosu, starci da se pomlade, bolesni da ozdravljuju i koješta drugo.

Novine su o Petervillu pisale svaki dan. Moje selo postalo je odjednom glasovito. Sa svih strana počeli su dolaziti stranci, neki su počeli istraživati planinu, da bi pronašli zlatnu žilu, drugi su se počeli kupati u onom našem smrdljivom potoku, a ma prava seoba naroda. Počelo se graditi hotele, sve su gostionice bile prepune, ljudi su dolazili, tražili i ispitivali gdje se nalaze sve te znamenitosti, a dobroćudni seljaci počeli su im pričati kojekakve bajke. I tako je malo selo Peterville odjednom postalo čitav grad, koji danas broji 100.000 stanovnika.

— Mnogo ste toga uradili, primjetim ja.

— Bio bih još mnogo više, odgovori mi Amerikanac, ali u to je moj otac ozdravio i ja više nijesam mogao pisati u novine. On je opet preuzeo svoju dužnost novinskog izvjestitelja. A on je bio ozbiljan i on je uvijek pisao samo istinu. Zato se Peterville nije više ni širio.

A ja vam kažem — završi Amerikanac — da sam ja ostao još samo godinu dana dopisnik onih newyorških novina da bi Peterville bio danas barem tako velik kao naš New-York. Bi, tako mi poštenja!

Kad se već kune poštenjem, bit će da je istina!

Uostalom, a tko nam jamči da i sve ovo nije tek jedna »novinarska patka«?

Amerikanci su neobični ljudi.

E. R.

Zlatkov kaputić

Mali Zlatko jučer dobi
nov kaputić,
Pa u igri na blatan ga
baci putić.
Al na večer okušao
mamin prutić,
Da se Zlatko sav stisnuo
u svoj kutić
I plačući rukom sez'o
— pod kaputić...

Šime Fučić

KLOK i JOŽIĆ

U Engleskoj i to u samom glavnom gradu Londonu živi još i danas stari jedan gospodin, mršav i dugačak skoro kao telefonski stup. Taj gospodin ima čudan običaj: nikud ne ide bez kišobrana! Njegov je kišobran postao već poslovičan i čitava je Evropa govorila o njemu. Kada se je prije dvije godine krojila sudbina Čeho-Slovačkoj, on je uzeo svoj kišobran, sjeo u aeroplan i odletio u München.

Malo kasnije nešto se je uzvrpoljila Italija, a naš stari gospodin pograbi brže bolje svoj kišobran pa bježi u Italiju, da i tamo svojim kišobranom pokuša nešto urediti. Talijanski staretinari zamolili su ga da bi im ostavio na uspomenu svoj kišobran i nuđali mu za nj velike svote, ali stari gospodin nije o tome htio ni čuti.

D U Ž N I C I !

MAJMUN KLOK ĆE UGINUTI, AKO NE POŠALJETE ODMAH PRETPLATU!

On je uvijek tvrdio da su se pod okriljem njegovog kišobrana skrojile sudbine mnogim narodima i državama, pa da ga on ne da, jer da ga treba za očuvanje Engleske. Kad Engleska dođe u opasnost on će i opet otvoriti nad njom svoj kišobran, pa onda nek pljušti koliko hoće, ona će biti sigurna...

I zato on nikada nije nikuda izlazio bez svog starog kišobrana, te ga je uvijek nosio sa sobom na sve sjednice, na sve sastanke i na sve svečanosti.

Sigurno nije potrebno da vam imenujemo toga gospodina. Svi znate da je to... no sad svejedno kako se zove...

*

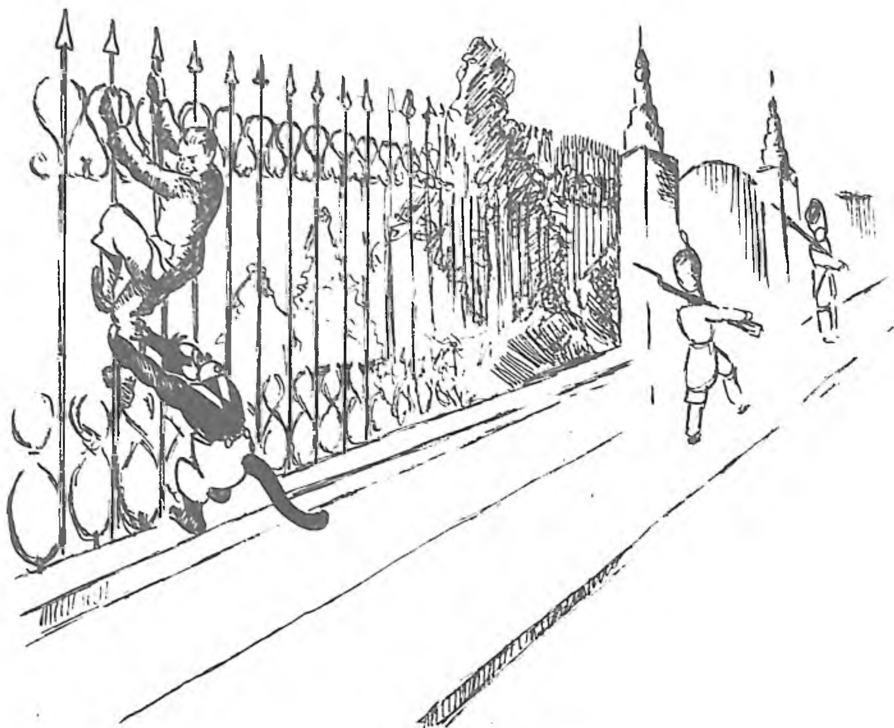
Kad su se ono Klok i Jožić zadnjiput iskrcali na jednoj mini u nekom norveškom fjordu, nakon što su se Nijemci razbježali priključili su se oni jednoj četi engleskih vojnika. Lutali su s njima po norveškim planinama, ali tada su Nijemcima došla pojačanja, pa udri desneo, udri

lijevo i Nijemci su Engleze pritisnuli o zid. A kako se je baš u to nešto spremalo na jugu, moji ti Englezi dođoše do zaključka da je najpametnije da se vrate na svoje brodove i da odu kući. Tako je naime odlučio glasoviti kišobran.

A naš Klok i Jožić što su drugo mogli nego da se priključe engleskim četama, ukrcaju se na brod i vrate se u Englesku pa ravno u London...

U Londonu, ogromnom gradu od 7 milijuna stanovnika, nitko se nije za njih pobrinuo. Lutali su gradom u mraku, jer danju je tamo magla, a noću su sva svijetla bila pogašena. Bojali su se napadaja iz zraka i osjećali su se veoma neprijatno.

— Dragi moj Klok, ovdje izgleda da nam ne će cvasti ruže. Ja sam došao do zaključka, da je dolje u Africi među divljacima i šumskom zvjeradi ipak mnogo ljepše i sigurnije.

Klok koji je mnogo toga razumio kimne glavom i pokunjen, žalosno podvine rep.

U trbuhu mu je cvililo. Cijeli dan nije ništa jeo, a Jožić nije imao u džepu niti jednog penca. Eh da je sada u prašumi. Odapeo bi hitac, ustrijelio kakvu pticu, naložio vatru i ispekao je na ražnju, a onda slatko legao spavati. Ali ovdje? Kuda da legne? Jedino među prosjake!

— Ne valja nam posao, druže, reče Kloku. Nešto valja da poduzmemo, pa kud puklo da puklo!

Baš su u tom času prolazili pokraj prekrasnog perivoja, koji je bio ograđen visokom ogradom. Na ulazu su stajali stražari s visokim krznenim šubarama, držeći puške na ramenima. Bili su krasno odjeveni. Puceta su im bila pozlaćena.

— To je uistinu baš gospodski dvor — šapne Jožić. I zaista usred perivoja dizala se veličanstvena palača, s velikim sjajno osvijetljenim pro-

zorima, koji su bili nešto zasjenjeni, ali se ipak kroz zastore vidjelo blještavilo zlatnih svjećnjaka u prostranim dvoranama.

— Buckinghamska palača, zamišljeno će Jožić. — Tu se kroji sudbina golemoga britanskoga carstva i cijeloga svijeta.

I zaista, te je večeri bila ovdje važna sjednica. Automobili su dolazili, sve bez trubljenja, davajući znakove jedino modrikastim reflektorima, zaustavljali su se pred vratima, a iz njih su izlazila sve neka suhonjava dugačka gospoda u frakovima i cilindrima. Bili su to predstavnici vlade. Straža im je s velikim poštovanjem odavala počast.

Klok i Jožić stadoše kraj ograde i promatrahu te visoke ličnosti.

Sve sami lordovi, ministri i narodni zastupnici. Posljednji je izišao iz automobila nekakav visoki suhonja. Pod pazuhom je držao kožnatu torbu za spise, a u ruci mu nekakav stari kišobran.

— Ha! Toga prepoznajem, iako ga nijesam nikada do sada vidio, promrmlja Jožić, a Klok se samo majmunski nakesi.

— Znadeš li što, druže Klok!? reče Jožić. A zašto ne bismo i mi prisustvovali toj historijskoj sjednici. Mi smo konačno dugi niz godina proveli u raznim engleskim kolonijama, bili smo na svim bojištima i u svim ratovima posljednjih deset godina, pa imamo već veliko iskustvo.

I u Kini smo bili i u Španiji, i u Abesiniji, a evo sada dolazimo baš iz Norveške. Znamo mnogo toga, što ni mnogi generali ne znaju. Hajde da se pridružimo ovim državnicima pa da im kažemo kakav dobar savjet.

Mi smo poznati svjetski putnici, engleske su novine o nama dosta pisale, i kada im se predstavimo, sigurno će nas lijepo primiti, saslušati i pogostiti....

Klok je bio s time sporazuman.

Otputiše se do ulaza, a Jožić se ukoči poput kakvog lorda i stane dostojanstveno ulaziti, a majmun za njim.

— Natrag! zagrmi stražar, skine pušku s ramena i najuri ih preko svih stepenica...

— Ne ide! Nema druge valja da se prokriomčarimo na drugi način — reče Jožić.

Krenu uz ogradu sve oko perivoja, a onda hop! preko ograde. Odšuljaju se kroz perivoj, pa na stražnja vrata u dvor.

Gospode Bože, koliko krasote je bilo u dvoru! Zidovi su bili od samoga mramora, stepenice su bile prekrivene skupocjenim sagovima, na sve strane pozlaćeni ukrasi, a ma nešto čega čovječje oko nije još vidjelo. Tu se je odrazivalo sve ono silno englesko bogatstvo i gospodstvo.

Iza jednih vrati čuo se je žamor. — Tu se sigurno održava sjednica — reče Jožić, pa ni ne pokucavši uđe, a Klok za njim.

Dvorana je bila prekrasna. Teški zastori visjeli su na prozorima, nasred dvorane bio je dugačak stol prekriven zelenim baršunom, a oko njega su na pozlaćenim naslonjačima sjedjela gospoda. Sa stropa su visjeli teški lusteri od suhoga zlata.

— Misters, ja sam glasoviti svjetski putnik Jožić, a ovo je moj vjerni pratilac majmun Klok — predstavi se Jožić. Došli smo da vam ponudimo svoje usluge...

Još nije pravo dorekao, a već skoči onaj dugački gospodin i stane galamiti.

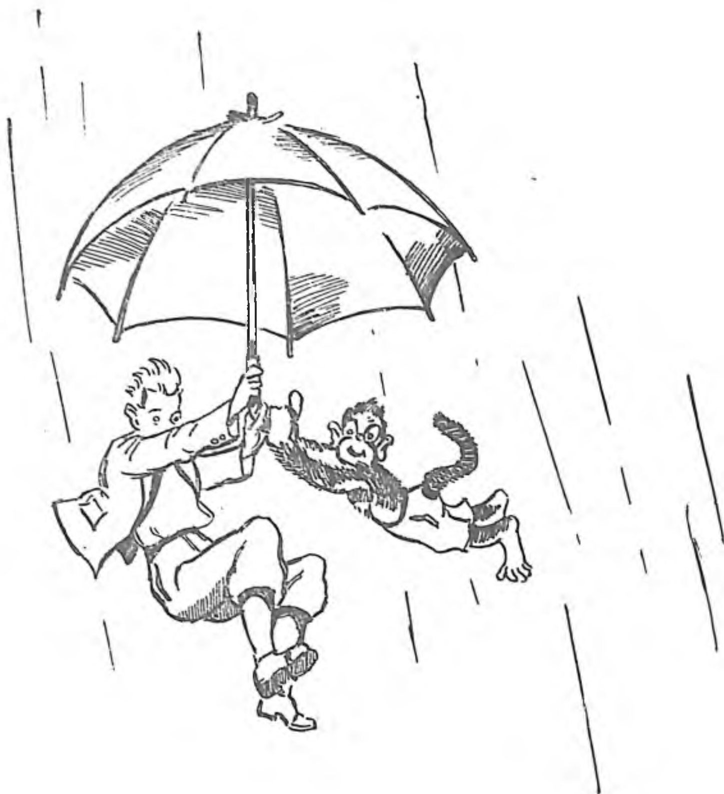
— Sjednica je tajna... kako ste mogli ući...

— Van s tim odrpancima...

— Zvonite slugama...

Ukočena gospoda su se uzvrpoljila. Zvonce je zazvonilo, a na vrata nahrupe sluge.

Jožić je vidio da je vrag šalu uzeo i da bi mogli izvući još i batina, pa je smatrao najpametnijim, da izgine. Da, ali kuda? Na vratima su sluge, koji će ga sigurno na stepenicama izdevetati. Najbolje je stoga da umakne kroz prozor. I ne časeći časa skoči k prozoru, dohvati nekakav kišobran, koji je bio kraj prozora, otvori prozor, otvori kišobran i skoči u dubinu. Klok je odmah shvatio situaciju pa je i on u tren oka bio za Jožićem i pravovremeno se jednom šapom uhvatio za držak kišobrana...

— Alarm! Alarm! Njemački padobranci! stali su vikati čuvari, kada su vidjeli kako se dvije sjene spuštaju s kišobranom u kraljevski vrt. Mislili su da su to njemački padobranci i od straha se razbježaše na sve strane. Dok je stigla straža Klok i Jožić su bili već daleko izvan perivoja...

— Jao moj kišobran! Jao moj historijski kišobran! vikao je u dvorani dugonja, ali kišobrana više nije bilo...

I u tom času, kao da je grom tresnuo među političare i državnike. Oborili su se na nesretnog dugonju i stali mu spočitavati što je sve skrivio njegov kišobran.

— Taj Tvoj nesretni kišobran skrivio je sve ovo! Nije obranio Austriju, nije spasio Česku, nije pružio pomoći Poljskoj, nije očuvao

Dansku i Norvešku, nije uspio da zadrži provalu Nijemaca u Nizozemsku i Belgiju... Dolje kišobran! Nećemo politike kišobrana...

I konac svega je bio da je te večeri pala engleska vlada... Dugonja je bez svoga kišobrana postao nemoćan...

Klok i Jožić hitali su mračnom ulicom na Wallstreetu. Jožić je nosio u ruci kišobran sve snujući gdje bi ga prodao, da zaradi barem par šilinga za komad kruha i za prenoćište...

Baš se je u tom času vraćao ulicom osamljeni neki prolaznik...

Videći jednoga dječaka s majmunom pomisli da je to kakav prosjak, pa se zaustavi da mu da par penca.

Ugledavši Jožićev kišobran raskolači oči:

— Pro Krista pane, co to je? Gdje si ti ukrao taj kišobran?? Ta to je kišobran predsjednika vlade!

Jožić pogleda neobičnog noćnog samca i prepozna ga.

— O pane Beneš! Što vi tu radite?

— Ti me poznaš? začudi se Beneš.

— Kako Vas ne bih poznavao? Ja sam Jožić, znate onaj od »Malog Istranina«, a ovo je moj majmun Klok. Zar se ne sjećate kako ste nam svojedobno bili pisali pismo?

— O ma ucta, pane! Pa kako ste došli do tog glasovitog kišobrana? Pričajte mi.

Jožić ispriča sve od početka do kraja. Beneš se je smijao da je sve odzvanjalo u noći.

— Znate li vi, kakvo ste veliko historijsko djelo učinili time, što ste odnijeli taj kišobran? Da toga kišobrana nije bilo, Česka bi još i danas opstojala, a i mnoge druge države također. Svjetska bi se povijest bila uputila sasvim drugim pravcem... Daj ga amo. Evo ti, sinko, 100 funti, ne nego evo ti 1000 funti... a da imam još bih ti i više dao. Nemaš pojma... uh, daj da te poljubim... kliktao je stari gospodin.

Pograbi kišobran prelomi ga na koljenu i stane ga trgati na komadiće. A onda izvadi nekoliko novčanica od 100 funti i dade ih Jožiću...

Jožić je sada bio obezbijeđen. 1000 funti to je oko 250.000 dinara to je čitav imetak. Odmah odoše u jedan hotel, presvukoše se, gospodski se navečeraše, uzeše lijepu sobu i odoše spavati.

A sutradan kada su se digli sve su engleske novine imale krupne naslove, kojima su objavljivale svijetu, da je pala stara vlada i da su na čelo došli novi ljudi.

Klok i Jožić odluče da odu iz Engleske. Iz luke je upravo odlazio jedan jugoslavenski parobrod u domovinu.

— Idemo kući, da se odmorimo, dosta nam je lutanja, dosta ratovanja, reče Jožić, a Klok mahne repom i kimne povlađujući glavom.

Ilustrirao: **Boško Kocmut** Napisao: **Ernest Radetić**

JAPANSKI PRIJESTOLONASLJEDNIK KAO UČENIK

Mali japanski prijestolonasljednik počeo je nedavno polaziti školu, koju pohađa jednako kao i njegovi vršnjaci.

Ova je slika snimljena 8. travnja o. g., kada je budući mikado prvi put stupio pred prag škole. On nosi istu uniformu, od istog sukna kao i ostali učenici. I na kapi ima istu značku — trešnjin list — a ne krizantemu, zlatom izvezenu, koju su carski prinčevi prije nosili.

ŠTO SE DOGODILO U SVIJETU U OVOJ ŠKOLSKOJ GODINI?

Od zadnjeg broja »Malog Istranina« mnogo se toga u svijetu promijenilo. Može se reći da se danas više toga dogodi za mjesec dana, nego što se je prije znalo dogoditi u 100 godina.

Napravit ćemo dakle kratak pregled događaja u posljednje vrijeme.

Današnja Njemačka pod vodstvom Adolfa Hitlera postavila je sebi za cilj da sve Nijemce okupi u jednu državu, a nakon toga da tim Nijemcima kao jednom od najjačih naroda svijeta osigura životni prostor na kom bi se oni mogli razvijati i udobno živjeti bez obzira na druge manje narode. Taj životni prostor za Nijemce nalazi se u prvom redu u srednjoj i istočnoj Evropi, ali on se prostire i druguda po svijetu. Velika Njemačka treba sirovine za svoju industriju a te se nalaze u afričkim i azijskim kolonijama. Te kolonije su međutim u rukama Engleza, a zatim Francuza, Belgijanaca, Nizozemaca i drugih nekih naroda. Isto su tako i svi morski putevi kojima se dolazi do tih kolonija u engleskim rukama, a Englezi na lijep način nikako ne će da prirodna bogatstva što ih uživaju i kojima oni gospodare predadu Nijemcima. Treba ih dakle oduzeti silom. I tako je počeo novi svjetski rat. Mnogo je Nijemaca živjelo u bivšoj Čehoslovačkoj državi, osobito

u Sudetima. Zato je Njemačka zaposjela Sudete, a da joj ne bi smetala Češka država, koja leži usred njemačkih krajeva, to je odlučila da zaposjedne i Češku. Tako je i Češka izgubila svoju samostalnost i došla pod njemačku zaštitu.

U Poljskoj je također u gradu Danzigu ili Gdanskom živjelo nešto Nijemaca. Osim toga Poljska je imala mnogo prirodnoga bogatstva, kojeg Nijemci nemaju. Da bi se dakle velikoj Njemačkoj osigurao životni prostor za njezinih skoro 100 milijuna Nijemaca trebalo je zaposjesti Poljsku. Na 1. rujna prošle godine Njemačka je navijestila Poljskoj rat i nakon 18 dana ogorčene borbe njoj je uspjelo Poljsku pregaziti i zaposjesti je. U zadnji čas javila se i Rusija, pa je u zajednici s Nijemcima razdijelila Poljsku. Rusija je uzela istočne, a Njemačka zapadne krajeve Poljske.

Rusija htijući sebi osigurati vojničke položaje na zapadnim svojim granicama iskoristila je ratno stanje, pa je redom počela osvajati male državice na svojim zapadnim granicama, te je tako uzela pod svoju zaštitu Litvu, Letoniju i Estoniju. Kada je htjela da preuzme zaštitu i Finske, Finska se je tome oduprla. I prem je to mala državica sa jedva 3 i pol milijuna stanovnika, ona se upustila u rat s ogromnom ruskom snagom. Junački se je odupirala nekoliko mjeseci, dok na koncu nije morala sklopiti s Rusijom mir i prepustiti joj jedan dio svoje zemlje s važnim vojničkim točkama, pomoću kojih si je Rusija osigurala svoj glavni grad Lenjingrad.

Engleska i Francuska bile su saveznice Poljske države i prema ugovoru morale su joj priskočiti u pomoć, kada je bila napadnuta od neprijatelja. Zato su one navijestile Njemačkoj rat, ali nijesu navalile na nju s vojskom, jer je njemačka vojska bila prejaka, a osim toga dobro oboružana i izvježbana, što na pr. engleska nije bila, jer Engleska redovite vojske do nedavno uopće nije imala, nego je vojsku služio samo onaj, koji se je dobrovoljno prijavljivao.

Zato su Engleska i Francuska odlučile da Njemačku opkole sa svih strana i ne propuštaju u nju ni živežnih namirnica, ni ratnog materijala. Kada Njemačka bude ovako izgladnjela i iznemogla onda će se s njom lako obračunati, mislili su Englezi.

Ali Njemačka nije htjela tako dugo čekati. Kad su joj Englezi svojim brodovljem pokušali spriječiti dovoz željeza iz Norveške, ona je jednostavno udarila na slabu i nenaoružanu Norvešku i za kratko ju vrijeme osvojila. Uz put je zaposjela i Dansku, koja je imala jedva nekih 10 tisuća vojnika. Saveznici, Francuzi i Englezi, pokušali su da Nijemce istjeraju iz Norveške, ali je već bilo prekasno. Nijemci su se tamo utvrdili i Englezi se nijesu mogli nigdje pravo ni iskrcati, zato su se povukli i prepustili Norvešku njenoj sudbini.

Malo zatim Nijemci su napravili još odlučniji potez. Oni naime nemaju vremena čekati. Oni nemaju od čega živjeti, ako ne dobiju čim prije hrane, sirovina, petroleja i drugog ratnog materijala. Englezi i Francuzi mogu čekati, ali Nijemci ne.

Zato Nijemci više nijesu htjeli birati sredstva. Jednoga dana početkom svibnja provalile su njemačke čete u Belgiju i Nizozemsku. Belgijanci i Nizozemci nijesu bili spremni. Vanredna snaga njemačke vojske i na kopnu i u zraku za kratko ih je vrijeme satrla. Nizozemci su imali oko 400 tisuća vojske, od koje su joj Nijemci za nekoliko dana pobili ravno 100 tisuća. Kada su vidjeli, da bi mo-

gli izginuti svi do zadnjeg čovjeka a da svejedno ne bi uspjeli odhrvati se premoćnijem protivniku, Nizozemci su se predali.

Belgijanci su se složili s Englezima i Francuzima, i junački su se borili, ali uzalud. Njemački oklopljeni automobili oboružani topovima i strojnim puškama probili su i englesku i francusku i belgijsku liniju, zgazili sve pred sobom, razdijelili vojsku na dva dijela i doprli sve do mora na Kanal La Manche. Belgijska vojska našavši se sa dvije strane opkoljena izgibala je u masama. Računa se da je za sama tri dana poginulo 100 tisuća Belgijanaca. Dakle prava ljudska klaonica. Belgijski kralj Leopold videći da će mu izginuti svi, predao se sa 400 tisuća vojnika. Englezi i Francuzi našli su se sada u škripcu. Nijemci su napadali sve žešće i sve bijesnije, pa saveznicima nije preostalo ništa drugo, nego da se što prije povuku na brodove i da prepuste cijelu Belgiju i jedan dio Francuske Nijemcima. I tako su sada Nijemci osvojili Nizozemsku, Belgiju i sjevernu Francusku i presjekli Englezima put na kopno.

Sav svijet čeka što će sada biti. Hoće li Nijemci udariti na Pariz i konačno skršiti Francusku a onda krenuti na Englesku ili će se najprije iskrcati na Englesko kopno i svim raspoloživim snagama slomiti Englesku i time njezino stoljetno svjetsko gospodstvo na svim morima i na svim kontinentima?

S druge strane Italija kao saveznica Njemačke sprema se da udari i ona na Francusku i Englesku. Ona hoće da Sredozemno more, kojim do sada gospodare Englezi, jer imaju u svojim rukama Suez i Gibraltar, dakle i ulaz i izlaz, bude njezino more.

Tako eto stoji danas položaj u svijetu, pa smo smatrali potrebnim da ga našim mladim čitateljima razumljivim jezikom prikažemo.

Uostalom dok na jesen u rujnu opet iziđemo s novim brojem, ako još ostanemo živi, možda će sve to biti iz temelja promijenjeno.

Janko nevaljanko i knjiga

**Malom Janku, nevaljanku,
kupila je majka
divnu knjigu, razbibrigu
punu priča, bajka.**

**Brzo Janko, nevaljanko
napravi joj uši,
rebra slomi, list izmreži,
korice poruši.**

**Zaplakala knjiga mala,
divna knjiga nova.
Iščezoše, odletješe
mnoga njena slova.**

**Što će ona i kako će
razmišljati stade.
Svakog dana nova rana,
nove trpi jade.**

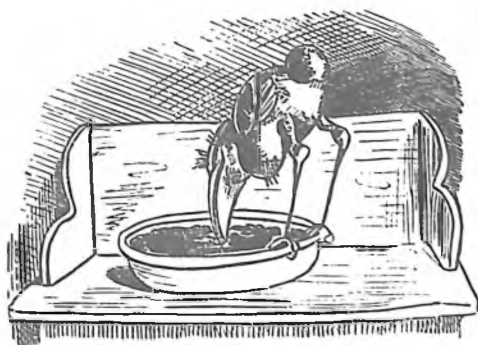
**Odluči se i pobjegne,
u svijet dalek kreće...
I nikad se više Janku
povratiti ne će.**

Gabrijel Cvitan

KAKO JE DOBRA STRINA STANA PRIPITOMILA GAVRANA

1

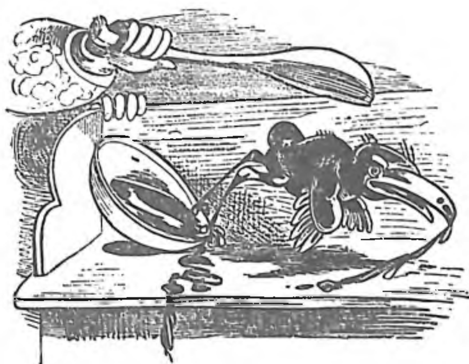
Crni gavran pekmez jede
Zdjelu gazi posred srijede

2

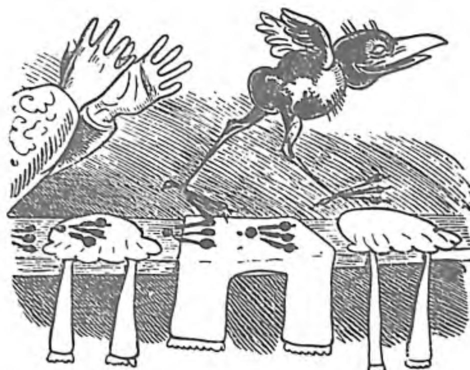
Naokolo sve poprska
Pekmez kljuca, kljunom hrska

3

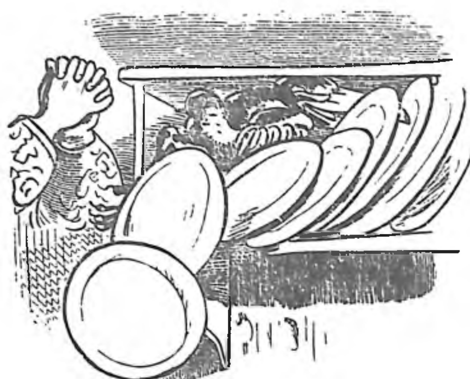
Rasrdi se strina Stana
Pa udari na gavrana

4

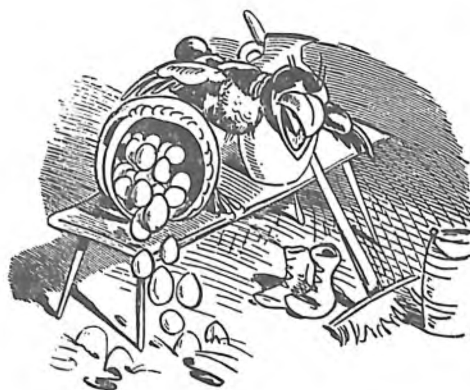
Preko rublja gavran gazi
Na tragove slabo pazi

5

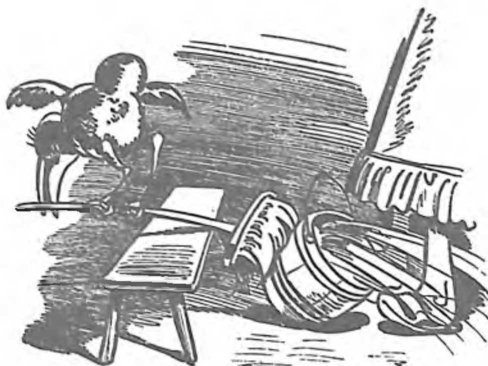
Iza suda skrit se htjede
A tanjuri na tlu sjede

6

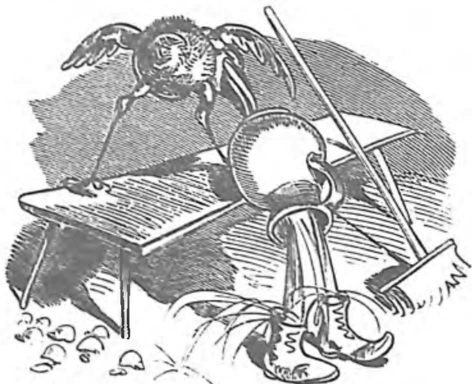
U smočnicu zatim bježi
Već koš jaja na tlu leži

7

Vrčić gura sve poprijeko
U cipele curi mlijeko

8

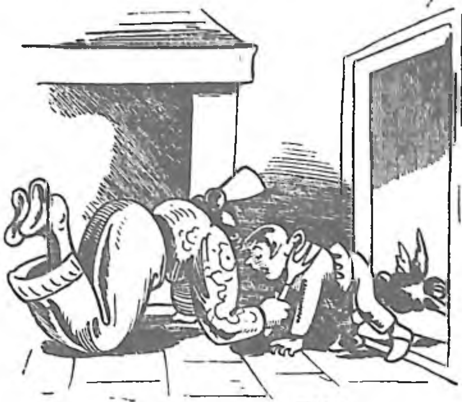
Tad na metlu staru stane
Poli nogu strine Stane

9

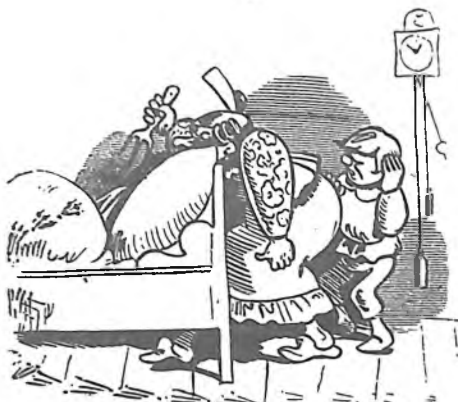
Al je strini svega dosta
Sad će probost svoga gosta

10

Poklizne se sve na suho
I probode dečku uho

11

Ura odbi ravno devet
a naš gavran leti u krevet

12

Ljut je i on, čupav, bos
Pa zagrize strini nos

Duhandžija Pajo

Malog Paju
Svi poznaju,
Al malo ko o njem znade,
Da u jednom džepu
Duhana imade...
Skupio je druge đake
Da im drsko zbori
Laži svakojake...
Pred njima se
Hvasta i kostruši;
Još se hvali
Pajo mali,
Kako cigaretu
Umije da puši:
»Eh, drugovi, ja umijem
Ko niko na svijetu
Ispušiti — al do kraja! —
Cijelu cigaretu. —
Da vidite
Što se dimi!
I veliki
Zavidjeli bi mi...
Ta kažem vam:
Ko tvornica pusta,
Iz koje se dižu
Oblačine dima gusta...«
Pajo smota cigaretu,
Pripali joj kraj,
Gutne dima dvaput, triput,
Ali onda... vaj!
»Tvornica« problijedi
I naceri lice,

Iskašlje se, klone,
Strese nemilice...
Grohotom se smiju đaci,
A »tvornica« čik odbaci
I ode teturajući,
Brže svojoj kući...

Šime Fučić

PITALICE

1. Dvoje se naganja jedan drugog nikada ne stiže. Što je to?

2. Hoda bez nogu, a bez korjena raste?

3. Došao k nama gospodičić u bijelom kaputiću. Kad smo ga svukli svi smo plakali! Što je to?

4. Nema noge, ima četiri roge. Vrti ga amo, vrti ga tamo, s mjesta ne ide nikamo. Što je to?

5. Čim ih je više, tima manje važe.

6. Svakoga vidi, samo sebe ne.

7. Nema ni početka ni svršetka, a bježi i naprijed i natrag.

(Odgovor vidi na str. 30)

Otac (nakon što je Jurića pošteno šibom natukao): Tako! Sada sam te kaznio, jer si bio neposlušan. Dobio si što te ide, da ti to ostane u pameti!

Jurić: Ali oče, pa moja pamet nije na onom mjestu po kojem si me ti tukao.

*

Učitelj: Dakle, kaži ti meni, Juriću, što vidimo nad sobom, kada smo vani u prirodi?

Jurić: Modro nebo! odgovori Jurić.

Učitelj: Dobro! Ali ako pada kiša?

Jurić: Kišobran, gospodine učitelju!

*

Otac: Upamti, sine moj, što tko nauči, to mu nitko ne može oduzeti.

Jurić: To je istina, oče, ali što tko ne nauči, to mu se još manje može oduzeti.

*

**TISKARU SE MORA ODMAH PLATITI.
DUŽNICI, NE OKLIJEVAJTE!
DOZNAČITE ODMAH DUŽNU PRETPLATU!**

Učitelj: Kaži mi Juriću jednu rečenicu u kojoj će doći pridjev »nov«. Na primjer: Otac mi je kupio novo odijelo.

Jurić: To nije istina, gospodine učitelju. Otac mi ga je htio kupiti, ali je bilo preskupo.

*

Jurić: Jučer nas je sjedjelo za stolom pet. Ja sam se prignuo pod stol, da prebrojim koliko nogu imamo, i što mislite nabrojio sam jedanaest nogu. Što velite, kako je to bilo moguće.

Franić: To je nemoguće. Ili vas je bilo šest za stolom, pa je jedan bio invalid, bez jedne noge, ili vas je bilo za stolom pet, pa je jedan imao tri noge.

Jurić: Nije ni jedno ni drugo: bilo nas je zaista samo pet ali sam se ja zabunio u brojenju.

*

Otac: Slušaš li ti pažljivo u školi, Juriću?

Jurić: Naravno, oče!

Otac: A što najpažljivije slušaš? Što te najviše zanima?

Jurić: Najviše pazim na kraju sata da čujem zvono.

*

U č i t e l j: Reci mi, Juriću, kako su se zvali ljudi, koji su u starom vijeku živjeli kraj rijeke Nila?

J u r i ć: Znam, gospodine učitelju. Zovemo ih mumije.

*

J u r i ć: Reci mi, mamice, legu li i krave jaja?

M a j k a: Ne. drago dijete!

J u r i ć: A kokoši?

M a j k a: Dakako! I golubovi i kanarinci također. Ukratko sve što leti leže jaja.

J u r i ć: I avijatičari također?

*

U č i t e l j: Danas smo trebali učiti o Alpama. No ja ću ih danas preskočiti.

J u r i ć: Joj, gospodine učitelju, pa Vi ste rekorder u skaknju.

*

KOLIKO SE DJECE IGRA NA OVOJ SLICI?

Pokažite prijateljima ovu sliku i kažite im, neka pogode koliko se djece na njoj igra.

(Da si još i preko praznika ne morate razbijati glavu, vama ćemo povjerljivo kazati, da ih ima 12. Evo ih: jedan pliva, drugi tjera obruč, treći vrti zvrk, četvrti lopaticom zgrće pijesak, peti vuče konjića, šesti strijelja u cilj, sedmi lovi ribe, osmi pušta zmaja, deveti baca loptu, deseti pušta jedrilicu, jedanaesta je djevojčica, koja preskakuje konopac, a dvanaesti? Gdje je dvanaesti? Eno ga na stablu. Vidi mu se jedna noga).

Naj . . .

Najraširenija bolest na svijetu je malarija. Od nje boluje 700 milijuna ljudi, dakle jedna trećina cijeloga čovječanstva.

Najveća radost za svakog učenika bit će, ako ga pretplatite na »Malog Istranina«.

Najveća brzina, koju je do sada postigao aeroplan je 920 km na sat, auto 575 km, motocikl 279 km, lokomotiva 265 km, a parobrod 85 km.

Najmanja općina u Evropi je općina Bitouchov u Češkoj, koja nema više nego 27 stanovnika. Općina je samostalna još od 1872 godine.

Najmanji fotografski aparat ima jedan engleski zračni pilot. Nosi ga na prstenu. Najveći fotografski aparat nalazi se u geografskom istitutu u Americi. Visok je 3 metra, a širok 1 metar.

Najteži pas je Bernardinac u Sommerfestu. Težak je 114 kg, a star je 13 mjeseci.

Najskuplji biser našli su urođenici na Filipinima. Stoji 45.000 dolara (oko 2 i pol milijuna dinara). Dugačak je 23 centimetra, širok 14 cm, a visok 15 cm.

Kako se množe miševi? Do sada se držalo da se od jednog para miševa može godišnje izleći 150 do 200 potomaka. Da je to daleko od istine dokazuju pokusi koji su nedavno vršeni u Vasarhelyu u Madžarskoj. Tamo su uhvatili jedan par poljskih miševa i dobro ga hranili. Taj je par miševa u roku od 11 mjeseci imao već tri pokoljenja s ukupno 1597 mužjaka i 960 ženka, dakle ukupno 2557 potomaka. Isto se tako strašnom brzinom kote i štakori. To su dakle najveći štetočine, koji ako ih se ne tamani pojedu godišnje na milijarde vrijednosti narodne imovine.

Kada su životinje u opasnosti... U jednom od posljednjih brojeva slovenskog lovačkog lista »Lovec« opisuje jedan lovac svoje doživljaje iz lovačkog života. Godine 1938 vozeći se na saonicama opazi kako jedan jastreb progoni malog češljugara. Siromašni češljugar, bježeći ispred jastreba zaleti se ravno na lovca i sjedne mu na ruku. I nikako se nije dao s rukava tako dugo, dok nije jastreb, koji je još neko vrijeme kružio oko saonica, odletio.

Drugom zgodom — priča taj lovac — bio sam u lovu na srne. Ustrijelio sam srnu, ali kako još nije bila mrtva, došao sam u blizinu i htio sam joj lovačkim nožem skratiti smrtnu borbu. Kada sam došao k njoj srna me je tužno pogledala i stala mi lizati ruku. Meni je od uzbuđenja pao nož iz ruke. Osjetio sam toliku samilost i pokajanje, kao da je meni netko nož rinuo u srce...

Tko je brži: lastavica ili aeroplan? Lani su u Turinu napravili pokus s lastavicama. Izvadili su iz gnijezda dvije mlade lastavice, koje su bile upravo spremne da odlete na jug, te su prema tome bile u naponu svoje snage. Spremili su ih u kutiju i odvezli ih vlakom u južnu Italiju. Tamo su otvorili krletke i pustili ih. Lastavice su se dignule najprije u vis nekih 200 metara, kratko su vrijeme kružile zrakom dok se nijesu snašle, a onda su svom brzinom odletjele natrag u Turin prema svome gnijezdu. U roku od 46 minuta preletjele su daljinu od 158 kilometara, što znači 218 kilometara na sat. To je brzina, koja i kod aeroplana znači lijep uspjeh, prem znamo, da današnji aeroplani prevale oko 500 kilometara na sat. Aeroplan je dakle ipak brži od lastavice.

Čuvajte oči! Oči su najosjetljiviji dio čovječjega tijela. Oči zahtijevaju brižnu njegu, a mi im zapravo posvećujemo najmanje pažnje. Ako te oči bole i ako teško gledaš, zatvori ih da se odmore. Pazi da imaš dovoljno svijetla. Čitanje u krevetu je veoma škodljivo. Ako si bio u tamnom prostoru nemoj odmah izaći u sjajno rasvjetljeni prostor, dok se lagano ne privikneš na tu naglu promjenu. Često su bolesti očiju posljedica navale krvi u glavu. U takvim slučajevima dobro je kupati noge u toploj kupelji, koja odvuče krv iz glave.

Tko ima slabe i boležljive oči, neka ih svako jutro umiva toplim čajem od kamilica, a odmah zatim mrzlom vodom.

Svježi zrak ne škodi nikada bolesnim očima, kako se to pogrešno misli. Čisti će zrak prije izliječiti bolesno oko nego li pokvareni zrak u sobi. Treba se jedino čuvati vjetra, prašine i prejakog sunčanog svijetla.

Češnjak kao lijek. Još od starijih grčkih vremena spominje se češnjak kao izvrstan lijek. Djelovanje i razvoj štetnih bakterija u crijevima spriječavalo se primjenom češnjaka. Bakterije gnjilenja izazivaju teške posljedice u crijevima, među ostalim i to da otrovne tvari koje nastaju uslijed raspadanja bjelančevine dospjevaju u krv.

Češnjak ima veoma korisno djelovanje na sadržaj crijeva, zato je oduvijek bio cijenjen kao pučki lijek: sprječava trulenje i uništava štetne bakterije u crijevima. On nadražuje i sluzokožu želuca što ima za posljedicu porast teka. No glavna mu je osobina uništavanje otrovnih odnosa u crijevima.

Liječenje češnjakom je veoma preporučljivo u svim slučajevima gdje se radi o nepravilnom djelovanju crijeva. To liječenje ne će nikad škoditi ako češnjak uzimamo istodobno sa nekuhanim mlijekom. Možemo češnjak uzimati i tako da ga razrežemo u tanke pločice koje ćemo preliti mlijekom i pustiti da tako ostane preko noći. Najbolje će biti da taj češnjak

sa mlijekom uzmemo u jutro natašte. Nakon što smo to uzeli treba s doručkom čekati jedan sat.

Osobito djelovanje koje izazivlje češnjak nije ustanovljeno ni kod kojeg drugog prirodnog lijeka u takovom opsegu. U sasvim kratko vrijeme nestaje pritiska i bolova u trbuhu i javlja se tek.

Manje je poznato da češnjak djeluje veoma ljekovito i kod jakog bronhijalnog katara i da pospješuje izbacivanje sluzi, što bolesniku odmah poboljšava položaj.

Nov lijek protiv srdobolje (griže). Na zasjedanju kongresa liječnika internista u Wiesbadenu profesor dr. Priege podnio je svoj izvještaj o novom veoma uspješnom liječenju srdobolje. Naglasio je da do sada ta bolest nije se mogla liječiti uspješno, pošto nije bio poznat njen bacil. Dr. Priege ga je međutim pronašao, a poslije duljeg istraživanja pronašao je i način radikalnog liječenja.

Česka himna »Kde domov muj« (Gdje je domak moj) prevedena je i pjeva se do sada na pedeset raznih jezika, među ostalim slovački, poljski, lužičko-srpski, hrvatski, slovenski, bugarski, ruski, francuski, talijanski, njemački, rumunjski, španjolski, portugalski, engleski, nizozemski, danski, norveški, švedski, arapski, perzijski, estonski letonski, litvanski, albanski, ciganski, irski, kineski, japanski, grčki, indijski, esperantski i t. d.

Đak dobio baštinu od 2 milijuna lira. Ovo zvuči zbilja kao priča. Jedan đak u Rimu pregledavao je knjige u jednoj knjižnici i tu se namjerio na jednu knjigu, čiji je pisac umro već prije 100 godina. On je knjigu sa zanimanjem pročitao od početka do konca. Veliko je njegovo iznenađenje bilo, kada je u knjizi na predzadnjoj stranici našao jedan papirić i u njemu obavijest pisca knjige, koji je molio čitatelja knjige neka pođe u neku odvjetničku pisarnu i nek se tamo pozove na redni broj 162 L, 1.

Đak je bio veoma znatiželjan, pa je uzeo taj papirić i pošao u spomenutu odvjetničku pisarnu. Taj je odvjetnik bio također već davno mrtav, ali je njegovu pisarnu preuzeo drugi jedan odvjetnik. On je odmah potražio stare knjige, našao u njima redni broj 162 L, 1 i imao je što vidjeti: Pisac knjige ostavio je baštinu od skoro dva milijuna lira onome tko nađe taj papirić.

ODGOVORI

1. Objed i večera. — 2. Mjesec na nebu. — 3. Luk. — 4. Vrata. — 5. Rupe u siru. — 6. Oko. — 7. Kotač.

Iz stranih zemalja

Što jedu Švedi? Švedani ne sole krumpir kao mi nego ga posipaju šećerom. Najglavnija im je hrana riba i sobovo meso. Ribu jedu pečenu, kuhanu, sušenu ili posoljenu s povrćem ili brašnom. Kruh jedu tvrdi, sušeni, lome ga i mrve, kao kod nas dvopek.

Čija je Afrika? Afrika ima 150 milijuna stanovnika, ali jedva 2 milijuna je od toga bijelaca. Najvećim dijelom Afrike gospodari Engleska. Ona ima u Africi oko jedanaest milijuna četvornih kilometara zemlje, na kojoj živi 65 milijuna stanovnika. Francuska ima nešto više zemlje u Africi i to 11 milijuna i 200 tisuća četvornih kilometara, ali na toj površini živi samo 38 milijuna stanovnika, jer je veći dio njenog afričkog posjeda pustinja. Italija ima 3,620.000 četvornih kilometara sa 14 milijuna stanovnika. Belgija ima u Africi 2,400.000 četvornih kilometara zemlje i 18 mil. stanovnika, a Portugal 2,100.000 četv. km sa 8 milijuna stanovnika. Španjolska ima 313.000 četv. km afričke zemlje, ali i to je pustinja, te na toj površini ne živi više nego 650.000 stanovnika.

Ogroman vodovod u Cirenaiki. Cirenaika je talijanska kolonija u sjevernoj Africi. Talijanska je vlada odlučila da tamo naseli 100.000 Tlijana, U vezi s time počela je graditi ogroman vodovod, da bi naseljenici imali zdrave pitke vodje, jer je Cirenaika u velikom dijelu pustinja. Vodovod će biti dugačak 120 kilometara, a gradi na njemu 3000 radnika.

Doživjela je 102 godine, a nikada nije bila bolesna. Ovih je dana umrla u Pragu 102-godišnja starica Marija Humpolakova. Imala je šestero djece, od kojih je sada na životu samo jedna kći, kojoj je sada 70 godina. Humpolakova nije u svom životu bila nikada bolesna, a sada je umrla od starosti.

Najbrža riba. Neki američki ribogojac je nakon dugogodišnjeg istraživanja ustanovio da je najbrža morska riba jastog. On plovi brzinom od 40 kilometara na sat, a može istom brzinom plivati nekoliko sati, a da se uopće ne umori. Od slatkovodnih riba je najbrža štuka, ali se ona s jastogom ne može uopće mjeriti, jer ona prevali samo 16 kilometara na sat.

Okamenjena šuma. U dolini Goder između Batuma i Ahabsiha u Georgiji nalazi se okamenjena šuma. Ta je šuma, izgleda, bila u pradavno doba pokrivena velikim masama pepela, koje su izbacivali okolni vulkani skupa sa lavom. Uslijed tisućgodišnjeg procesa uz djelovanje tropskih kiša i drugih kemičkih sastojina u pepelu, zakopana su se stabla okamenila i priroda ih je automatski preobrazila. Na taj način su se sačuvala u potpunom originalnom obliku ne samo debela stabla, nego i granje i lišće. Učenjaci su ustanovili da je šuma u Goderu sačuvala bilinske primjerke stare stotine tisuća godina. Sada se predpostavlja da se pod pepelom okamenjene šume nalaze dobro sačuvani ostaci predhistoričkih životinja.

ODGONETKE

ODGONETKE IZ BROJA 8:

Zagonetni češalj: Petar Svačić (Para, tama, ruka, vlak, četka, ćebe).

Ispunjaljka: Grčki pjesnik: SOFOKLO, grčki matematičar: ARHIMED (apis, ruho, half, isto, mrak, Emil, dušo).

Ispunjaljka: Zrinski (Zadar, Ratar, Ivana, Nalog, Smola, Krava, Irska).

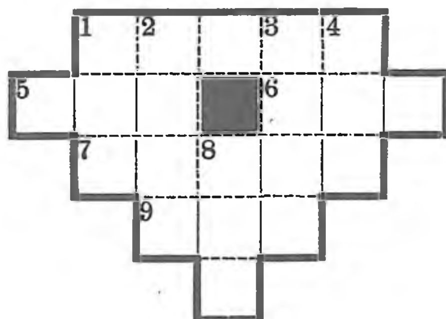
Ispravno su odgonetali: Josipa Grbac, Zagreb, Nehajska 27, — Aleksandar Jurjavčić, Krk — Slavko Kukolj, grad. škola, Ivanićgrad Drago Pilicar, Osijek, — Milan Plećaš, real. gimnaz. Sisak — Franjo Dobrodel, Visoko, konvikt — Nikola Kalšan, Visoko konvikt — Josip Bošnjak, Osijek III. bolnica — Wulz Branko, Visoko, konvikt — Milivoj Šodić, đak, Kostrena Sv. Lucija — Ivanka Draganić, Split, Borčićeva ul. 1 — Gustika Zajc, Brod na Savi— Gustav Šehter, Retfala, Štrosmajerova 128 — Mirko Engel, Osijek, Beogradska 8 — Mira Bauernfreund, Pleternica — Duško Turina, Kraljevica.

Nagrađeni: Josipa Grbac, Zagreb, Nehajska 27 — Aleksandar Jurjavčić, Krk — Pilicar Drago, Osijek, Strosmajerova 24 — Ivanka Draganić, Split, Borčićeva ul. 1

KRIŽALJKA

Vjekoslav Frlan (Kastav)

Okomito:

1 stijena
2 pojam kod kartanja, dobitak
3 domaća životinja, mužjak-predvodnik
4 gorostas
8 obratno od dana

Vodoravno:

1 ustanova
5 osjetilo
6 sredstvo za čišćenje
7 vel. srednjoevropska rijeka
9 glas

POSJETNICA

Zlatko Čubaković (Sisak)

KARLO BOSSI

Što je po zanimanju ovaj Talijan?

ZAGONETNI ČEŠALJ

Đorđe Šešerinac (Tompojevci)

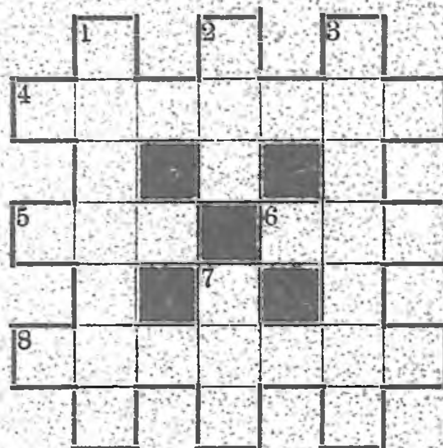

1 Pritoka Drave, — 2 Muško ime, — 3 Stari hrvatski grad na Kupi, — 4 Sprava za tucanje šećera — 5 Šivaći pribor, — 6 Žensko ime.

I—II Hrvatski ban, Istranin

KRIŽALJKA

Vjekoslav Frlan (Kastav)

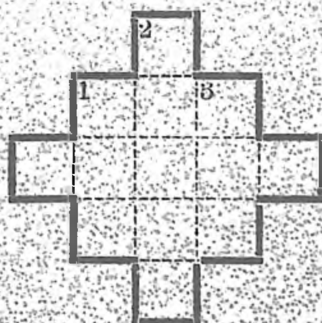

OKOMITO:
1 Istarski romanopisac
2 Snaga
3 Gradić u Dalmaciji
7 Vrsta športa

VODORAVNO:
4 Lijepo narodno ime
5 Pojava na vodi
6 Turski plemić
8 Narodno ime

ISPUNJALJKA

Mlikota Ante (Mostar)

1 sprat

2 vrst živadi (mužjak)

3 pokazna zamjenica

Okomito i vodoravno iste

ISPUNJALJKA

Vjekoslav Frlan (Kastav)

I

vrsta kave, grad u Arabiji

boginja iz narodne priče

odjeća

vrsta psa

pomorsko oružje

brazda na licu

žensko ime

velika azijska država

vremenska nepogoda, grad

II

I—II Pjesnik hrvatske himne

DVIJE POSJETNICE

Zlatko Čubaković (Sisak)

G. SOPIĆ

Odakle li je samo gosp. Sopić?

KVI. BRUNDO

Odakle je ovaj gospodin Kvirin Brundo?

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — a inostranstvo dvostruko.

Uredništvo i uprava nalaze se u Krajiškoj ulici br. 12.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Krajiška ulica 12. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26.

Za tiskaru odgovara: Petar Acinger, Zagreb, Radićeva 26

Poštarina plaćena u gotovu Pojedini broj stoji 1 dinar

MALI ISTRANIN

GOD. XII RUJAN 1940 BROJ 1

PET PLODOVA NA JEDNOM DRVETU. Na gospodarskoj izložbi u Kaliforniji dobio je neki voćar zlatnu kolajnu, jer mu je pošlo za rukom da na svoju bijelu šljivu nakalami još druga četiri ploda. Osim bijele šljive uspijeva na tom drvetu i modra šljiva, breskva, kajsija i badem. Povrh toga uspijeva od svakoga pojedinoga ploda i po nekoliko različnih suvrsta. To čudesno drvo nastalo je na taj način, što je voćar kroz nekoliko godina na mlado stablo kalamio pupove srodnih voćaka s tvrdom košticom.

DVA OČENAŠA NA KUKURUZNOM ZRNU. Nekom naredniku u Sarajevu uspjelo je na kukuruzno zrno napisati cijeli očenaš. Kad je za to doznao arhivski činovnik Dragoljub Brezančić, stao se vježbati u pisanju sitnih slova, i konačno mu se posrećilo, da je na kukuruznom zrnu napisao. cijela dva Očenaša. Zrno ima površinu od šest četvornih milimetara.

ULICA MILIJUNAŠA. U Londonu ima jedna ulica, u kojoj stanuju samo milijunaši. Nitko ne može stanovati u toj ulici tko nema u banci položeno najmanje 100.000 funti t. j. oko 240 milijuna dinara. Ulica se zove Kensington Palace Gardens. Ulica je s jedne i s druge strane zatvorena velikim željeznim vratima, na kojima stoji straža, koja propušta samo one posjetnike, koji se iskažu da idu poslovno u koju od milijunaških kuća, bilo da donose robu ili da dolaze kome u posjete. Prosjaci i siromasi nemaju uopće pristup u tu ulicu.

SREĆA DVAJU PROSJAKA. Dva siromašna Grka iselila se prije više godina u Egipat, gdje su živjeli od prosjačenja. Jednoga dana upozorio ih je neki njihov zemljak na vijest u novinama, koja je javljala da je u Americi umro neki bogati Grk, koji je sve svoje imanje ostavio svojim rođacima. Na svoje veliko iznenađenje ustanovili su da je to bio zapravo njihov stric. Požurili su se na grčko poslanstvo, koje im je zaista potvrdilo, da je to njihov stric i da oni imaju pravo na nasljedstvo. Za kratko vrijeme dobila su ta dva prosjaka imetak u vrijednosti od skoro dvije milijarde dinara.

25.000 PROSJAKA živi u kineskom gradu Paoting. Još prošle godine ti su ljudi bili imućni seljaci, ali su lanjske godine izgubili sve. Strašna poplava koja je lani uništila čitavu jednu kinesku pokrajinu upropastila je sve njihovo imanje tako da danas nemaju ništa nego žive od milostinje, koju im daju razni misionari i kineski crveni križ.

Poplave u Kini nijesu ništa neobična i mi smo u jednom od lanjskih brojeva našega lista donijeli opširan prikaz jedne takve goleme poplave Žute rijeke, koja često mijenja svoj tok i znade preplaviti područja, koja su velika kao cijela Banovina Hrvatska.

MALI ISTRANIN

GOD. XII RUJAN ŠK. GOD. 1940/41 BR. 1

Na početku XII. školske godine

Po dvanaesti put dolazimo evo u pohode svojim mladim prijateljima i čitateljima.

Po dvanaesti put, otkako izlazimo u Zagrebu, a računamo li k tome i one godine, dok smo još izlazili u Istri (u Malom Lošinju, Opatiji i Trstu) — a moramo ih računati — onda je ovo već po trideset i peti put, što uvijek iznova dolazimo pred našu djecu, da je zabavimo, poučimo i odgojimo u plemenitoj ljubavi prema rodu i domovini.

Trideset i pet godina radimo tako i oni koje smo odgojili kažu da smo dobro radili.

Danas u ovom sutonu civilizacije, u ovom mutnom i strašnom vrtlogu u kom se grči i izgiba Evropa, danas, kada se divljački ruši i uništava sve što su pokoljenja stoljećima gradila i izgradivala, može li biti ljepšeg i uzvišenijeg cilja nego li odgajati djecu svoju u ljubavi do vlastite zemlje, do vlastitog doma i domovine, do vlastitog naroda i njegove slobode, do svega, što je lijepo i plemenito, do svega, što su oci naši s toliko truda i žrtava stvorili?

Ulazimo u dvanaestu, odnosno trideset i petu godinu života.
Koracamo jasno zacrtanim putem.
I ne skrećemo s njega.
Odgajat ćemo i dalje mlada pokoljenja.
Vodi nas ljubav
Trostruka ljubav:
Ljubav k Bogu,
Ljubav k Narodu,
Ljubav k Domovini!

Ernest Radetić

Pavao Batinić

Moj školski drug Pavao Batinić bio je pravi nevaljalac.

Takovim smo ga svi mi smatrali, a tako je o njemu mislio i naš učitelj Ljutić.

»Čekaj samo, Batiniću, ja ću te batinom tako izbatinati, da ću ti već istjerati tvoju nevaljalštinu«, kazivao bi u po šale u po zbilje gospodin učitelj Ljutić i tom bi prilikom svaki put udario šibom po Batinićevoj klupi, a nekad i po Batinićevim dlanovima.

Batinić je sjedio u magarećoj klupi. Kad bi ga učitelj, uz buran smijeh čitavoga razreda, izgrdio, on bi uporno šutio. Domaće zadaće nije nikada izrađivao, a kad bi ga učitelj pozvao na red, uskraćivao bi svaki odgovor. Katkada bi za vrijeme obuke i zaspao. Nitko nije sjedio s njime u klupi, jer su svi saučenici smatrali Batinića nevaljalcem i kradljivcem, i to od onoga dana, kada su slučajno pronašli kod njega novu olovku, koja je drugome nestala. Drugom jednom prilikom nestala je nekome žemička s maslacem i svi su bili uvjereni, da ju nije mogao nitko drugi ukrasti nego Pavao Batinić. I od onda kadgod bi kome što nestalo uvijek je bio kriv Batinić.

Meni Pavao nije nikada učinio ništa na žao. Bio mi je čak dobar, pa mi je jednom prilikom donio od kuće veliku kuglu lema, kad je njegov otac koji je bio staklar, popravljao kod nas prozore. Kugla je bila tako velika, da sam od nje napravio čitav tunel ispod kojeg je onda jurio moj mali vlak.

Zato ja nijesam bio tako uvjeren da je on nevaljalac i kradljivac.

Jedne večeri primijetio sam da mi fali nožić. Bio je to posve nov nožić, lijep, s tri oštrice, obložen rogom s niklenom pločicom. Nitko u cijeloj školi nije imao takvog nožića.

Kuda mi je samo mogao nestati nožić? razmišljao sam i naposljetku se dosjetim: nožić je mogao uzeti samo Batinić. Ta tko bi drugi. Danas smo nas dvojica poslije obuke bili posljednji u razredu. Njemu se bio prekinuo remen od torbe za knjige, pa sam mu posudio svoj nožić, da bi mogao urezati novu rupicu u kožu.

— Da, jedino je Batinić mogao uzeti moj nožić! zaključio sam i cijelu sam noć sanjao o svom lijepom nožiću sa tri oštrice s koricama od rogovine i niklenom pločicom.

Kad je sutradan stupio Batinić u školu prvi sam bio kod njega:

— Slušaj ti, Batiniću, nijesi li ti jučer zabunom turio moj nožić u svoj džep?

Batinić turi obje ruke u džepove, pretraži ih, no ne nađe ništa.

— Ne, ne... ja ga nemam — reče i slegne ramenima kao da je time stvar za njega svršena.

Ali za mene stvar nije bila svršena. Bio sam tako žalostan da bih bio mogao tuliti od boli. Ljutilo me što podmuklom Batiniću nijesam mogao dokazati da je uzeo moj nožić.

— Molim te pogledaj još jednom, možda ga ipak negdje imaš — rekoh, a jedan moj drug čuvši to odmah priskoči:

— Je li ti što ukrao?

— Ne znam. Meni manjka nožić. Onaj moj lijepi nožić s tri oštrice i s koricama od jelenova roga — rekoh.

I za čas je cijeli razred zujao, da je Batinić meni ukrao nožić.

Kad je učitelj stupio u razred već je znao sve. Netko se je još pred vratima pobrinuo da mu ispriča, kako je meni Batinić ukrao nožić.

Odmah je Batinića pretražio od pete do glave i prevrnuo mu sve džepove, a zatim je pretražio i magareću klupu, no

uzalud. Nato izađe iz razreda i potajno, da nitko od nas ne zna, pošalje podvornika Batinićevim roditeljima, da bi oni kod kuće potražili moj nožić.

Podvornik se vratio, kad je obuka bila već skoro pri kraju. Podignute glave i zalizanih brkova stupio je pred učitelja Ljutića, zaškiljio malo prema Batiniću i rekao glasno da smo ga svi čuli:

— — Otac nije bio kod kuće, a maćeha nije ništa našla. No poručila je da ga ona često namlati, a danas da će zbog toga nožića pogotovo dobiti batina.

Prvi se puta dogodilo, da se učitelj Ljutić zabezeknuo. Ovaj put nije istukao Batinića, jer su ga i onako kod kuće čekale grdne batine.

Vidjeli smo da je učitelju teško i kao da žali Batinića, koji eto kako čusmo i kod kuće dobiva ljutih batina.

Sutradan Batinić nije došao u školu.

Učitelj Ljutić čim je stupio u razred prvo je pogledao u Batinićevu klupu. Nije rekao ništa, no mene je mučila grižnja savjesti. Zacijelo su ga roditelji kod kuće zbog moga nožića tako istukli, da ne može sjediti. Bilo mi je žao Batinića, ali nijesam zaboravljao ni svoj lijepi nožić. Da, bio je to uistinu krasan nožić, a k tome sasvim nov novcat...

Uto je netko zakucao na vratima.

Na vratima se pojavi neka stara žena, koja je stanovala u kolibi kraj kuće Batinićevih. Kazala je, da Pavao jučer poslije škole nije uopće došao kući, te da nitko ne zna gdje se nalazi.

Mi djeca smo čuli tek toliko, a nato je učitelj Ljutić izišao na hodnik i zatvorio za sobom vrata.

Kad je učitelj Ljutić opet ušao u razred održao nam je mali govor. Popeo se na podij, nakašljao se u neprilici i rekao:

— Naš dobri Pavao Batinić otišao je od nas. Kod kuće mu nije bilo dobro, pa je zato otišao u daleki svijet da potraži posla. Mi mu želimo svaku sreću! —

Od toga časa nije učitelj više spominjao Batinića. No mi smo u svojim dječjim dušama osjećali najdublje kajanje. — Uskoro smo doznali sve pojedinosti o Batinićevu životu. Jadni naš saučenik Pavao Batinić ne samo što je kod kuće morao raditi i pomagati svome ocu, nego je od oca, koji je često pio i od maćehe, koja ga nije voljela, dobivao više batina nego jela. Dječak nije imao vremena ni prilike da izrađuje svoje zadaće, jer je čak noću morao paziti na svoju malu braću...

Zato bi dolazio u školu neispavan, pa bi u toploj školskoj sobi i zadrijemao u klupi. A mi smo uvijek držali da je on lijen, da je nevaljalac.

Svi smo osjećali da smo svome drugu Batiniću nanijeli veliku krivicu. Ali sada je sve bilo prekasno. Nijesmo više mogli popraviti što smo mu skrivili. Ja sam se tješio time, da će mu sigurno u svijetu svagdje biti bolje nego kod kuće, pa neka je hvala Bogu i otišao. Od mene je ponio lijep nožić sa tri oštrice, obložen rogom i niklenom pločicom. Ja mu ga poklanjam i neka mu bude na radost. Time sam se tješio, kad bi me počela peći savjest da sam baš ja sa svojim nožićem krivac, što je Batinić pobjegao u svijet.

Ali jednoga dana nešto me ljuto ubolo u dno srca.

Kada sam isprašivao svoj ljetni kaputić, koji već dugo vremena nijesam nosio, ispade iz njega moj lijepi nožić...

Tu je dakle bio moj nožić. A ja sam, nevaljalac, osumnjičio Pavla Batinića. Zbog toga je jadni Pavle pobjegao u svijet ožigosan u očima učitelja, roditelja i saučenika kao tat i kradljivac.

Dobri moj Pavle Batiniću!

Nijesi ti bio nevaljalac. Ti si bio dobar, a svi smo mi bili pomalo nevaljalci...

Kaži tata

Dlagi tajko, tatice,
kupi meni hlacice!
Haljinicu vise nosit necu
to ti je za malu djecu.

A ja sam vec tako velik
sa ponosom mogu lec,
danas sam bas nehotice
slusio u sobi pec.

Micu sam za lep natezo,
a ti kazes: Sto je to?
Mamica mi placu dala,
to najvece bas je zlo!

Zato kupi meni hlace,
u njima cu velik bit,
kad me mama htjedne tuci,
pod klevet se necu sklit.

Nove hlace, naocali
metnut cu si kao ti.
Daj mi, tata, samo kazi,
gdje se kupe blkovi?

Čermak Ivica

Majčici

**Mila moja majčice
mrzle su mi ručice
mrzle su mi nožice!
Daj mi malo vatrice!**

**Lijepo ću te slušati
Lijepo ću ti pjevati
Oj majčice, dušice!**

Ivo Čič

Pero i maca

**Sjedi maca pa se gladi,
gleda Pera;
mili Bože, maca mala
što to smjera!
Ko da će mu nešto reći,
mače: mao!**

**ne bi l' i njoj Pero mali
papat dao.
— Dao bih ti, veli Pero,
al se bojim,
ogrepst ćeš me ko i bracu
šapam' svojim.**

Krsto Mihotić

Puškalica...

Kad bi lišće počelo opadati sa grana, bura bi ga kovitlala na gomile i slagala u zaklonjenim mjestima. Mnogo se je još junački držalo i nije se na prvo fijukanje bure htjelo odijeliti od grana. Lastavice su se u velikim jatima kupile po telefonskim žicama. Milo su cvrkutale i opraštale se sa svojim i našim zavičajem. Nama je bilo žao milih ptičica, koje se više neće vidjeti po našim kućama i stajama sve do drugog proljeća, a to znači kroz čitavu zimu i dosadnu kišovitu jesen.

Grožde se je bralo, a mnogi su ga već bili i obrali i seljaci su radosno prepričavali koliko je tko vina napravio. U velikim plotovima, ogradama i živicama, bilo je pokraj naših vrtova i njivica vrlo često i bazge. Ljeti su po njenom cvijeću zujali bumbari i pčelice, a sada na jesen

svako toliko otpao bi po koji list s grane. Od te bazge ili šipkovog trna pravili smo, mi djeca, na jesen »puškalice«. Srčiku bismo nekim šiljatim predmetom izvadili, cijev lijepo izgladili, a zatim od suhog drijena napravili štapić »puškalac«, koga bismo na kraju dobro otupili da može teže ulaziti u sredinu puškalice. Zatim smo od konopljene pređe, ili još češće od zrna smreke borovice pravili municiju. Ne pitajte kako. Vrlo lako. U pređu od konoplja pljunuli smo i napravili od nje čep.

Bila je to prava zračna puška, gdje bi zgusnuti zrak čep prilično daleko izbacio, a uz to bi dosta jako prasnulo. Od divlje je ruže bila bolja puškalica nego od bazge (zove) koja je mnogo mekša. Pucali smo tako, za lijepih jesenskih dana, povazdan. Stric Jure, ili kako smo ga mi djeca zvali »Barba« Jure sjedio je jednom pod zidom, pušio svoju zemljanu lulicu i nešto razmišljao. Netko od moga društva napunio je puškalicu, sakrio se za zidom i opalio. Pogodak je bio tako dobar da je barba

Juri lulica odletjela iz ustiju i razbila se na stotinu komadića. Mi smo se, dakako, razbježali kao vrapci na sve strane, dok je oko nas pljuštalo kamenje, i odzvanjale psovke i prijetnje barba Jurine.

Dakako da smo bili izgrđeni, ali naši su se roditelji ipak u potaji slatko smijali našoj šali, dok je barba Jure morao kupiti novu lulicu, jer mu je od stare ostao samo kamiš.

Prikodražan

Zmija i svraka

Sunčani, vrući ljetni dan. Teška omara pritisnula polje i šumu. Na povisokom grabriću čuče u gnijezdu sitni, bučoglavi svračići, pa od sparine i glada čipkaju »či, či, či!«

Podno grabića puzala tromo povelika zmija. Gladna je, pa zvjera zlim očima na sve strane, ne bi li gdjegod ukebala kakvog miša ili žabu, da utaži tešku glad.

Odjednom podiže glavu i zaustavi se. Njezin dobar sluh upozori je na čipkanje svračića. Proždrljivost njena prisili je da isplazi jezik i psikne, te si poželi par svračića, za kojima uvijek lakomo vreba.

Dosjeti se da bi se oni mogli nalaziti na grabriću. Podiže glavu, napne sluh i, zaista, uvjeri se, da su svračići na grabriću.

Priđe drvetu i stane po njemu plaziti. Popne se na rašlje. Stane. Osluhne i pogleda. Ha, sad vidi! Na gornjoj grani, između rašalja, gnijezdo, a iz njega vire sićušne glavice svračića rastvorenih kljunića. Zmija psikne još jednom. Isplazi jezik i stane oprezno, ali brzo i okretno plaziti do gnijezda.

Koliko bi udario dlanom o dlan eto je kod gnijezda. Nadvine se nad njega. Psikne, ispruži jezik, razjapi ralje i, sad će da proguta svoju najomiljeliju poslasticu. Kad li, u taj tren, doletje od nekale svraka-majka. Ispusti iz kljuna hranu za mladunčad i, koliko bi okom trenuo, navali na zmiju, te joj, kljunom, izbije jedno pa drugo oko.

Zmija osjeti strašan bol, trgne se, psikne i, stropošta se sa grabrića u zelenu travu.

Zapišti od bola i zajaukne: »Oslijepi me grdobo stara. Sada ću u mukama da liječim rane, a zatim da slijepa tumaram od kamena do kamena i od grma do grma, dok ne videći plijena, ne poginem od gladi. Zar te nije Boga strah?«

»Eh, proždrljivko«, odvrati joj svraka, »ne bilo te s cijelim rodom i porodom! Uvidaš sada svoju nesreću, a na tuđu nijesi pomišljala! Zar nije bolje da ti slijepa tumaraš, nego li da ja, majka, ginem sa tugom u srcu za svojom djecom,« odvrati svraka i odleti da ponovno nakupi hrane za svoju mladunčad.

Ljubo Brgić

Zvonko i njegov čamac

Mali Zvonko pušta čamac
u potočić mali,
zablještaše ko biseri
oko čamca vali.

Kud će krenut u daljine,
Zvonko živo snuje,
rastvorio kartu svijeta
pa osnove kuje.

Prije no što k moru stigne,
nosit će ga Sava,
kući ne će povratit se
baš kratkih rukava.

Ako li mu putem ne će
kakvo zlo da prijeti,
naranče će nebrojene
sekici donijeti.

U Kitaju, na tržištu,
gdjeno vlada graja,
za svog tatu kupit će
prve vrste čaja.

Sa Jave će poklon donijet
i za svoju baku,
kupit će joj kave, nek' je
pije veče svaku.

Za majku će donijeti
ukusnih banana,
a za djeda — to se znade —
finoga — duhana!

Bogumil Toni

KLOK i JOŽIĆ

— Halo! Halo! Podmornica na vidiku! javio je prvi časnik broda kapetanu, koji je upravo čas prije otišao u svoju kabinu da se malo odmori.

Kapetan je u dva skoka bio na kapetanskom mostu, pograbio dalekozor i uperio ga na pučinu.

Zaista u daljini se vidjela nekakva crna cijev, koja je izvirivala iz vode i ostavljala za sobom bijelu prugu.

Kapetan nije htio uznemirivati putnike, nego je još neko vrijeme čekao da vidi kojim će smjerom podmornica, jer to je uistinu bila podmornica, i čije li je narodnosti.

Podmornica je međutim plovila ravno prema brodu i kad je došla u stanovitu udaljenost najednom se počela dizati na površinu. Najprije periskop, pa paluba, koja se na suncu ljeskala poput trupine kakove goleme ribe.

U isto vrijeme zabrenčalo je u radiotelegrafskoj kabini. Telegrafista je pograbio doglasalo i javio kapetanu:

— Nepoznata podmornica daje nam pet minuta vremena. Nakon toga će torpedirati brod!

Kapetan je vidio, da je vrag šalu uzeo i dade znak za uzbunu.

Brodsko zvonce zazvoni, a putnici nagrnuše na polubu.

— Spuštajte čamce! Vadite pojase za spasavanje! zapovijedio je kapetan, a mornari su smjesta skočili na čamce i stali ih spuštati u more. Drugi su otvorili sanduke s pojasima za spasavanje i stali ih dijeliti putnicima.

— Najprije žene i djecu u čamce! Muškarcima pojase! grmio je kapetan, ne gubeći prisutnosti duha.

Bio je to stari morski vuk, koji je proživio mnogu oluju na svim oceanima. Ponosno je stajao na mostu, u jednoj ruci držeći dalekozor, u drugoj revolver.

Među putnicima je nastala panika! Kao bez glave stali su trčati s jedne strane palube na drugu, žene su lamale rukama i vriskale, a muškarci su uzrujano grabili pojase i vezivali ih.

Mornari, sve sami kršni Dalmatinci i Primorci, jedva su uspijevali podržavati red.

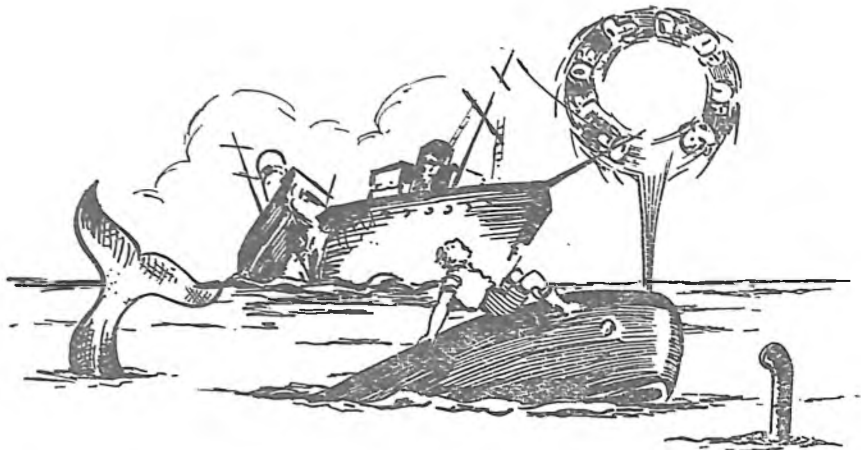
Klok i Jožić, koji su se također nalazili na brodu, jer su se, kako se sjećamo iz posljednjeg broja »Malog Istranina« u Londonu na nj ukrcali, bili su već spremni.

— Nemamo sreće pa Bog! reče Jožić! Možda baš mi nosimo nesreću svakom brodu na koji se ukrcamo!

Klok je zabrinuto mahnuo repom. I njemu se je dlaka nakostrušila pri pomisli na mrzlu kupelj, koja ga čeka.

— Kapetane, bacite nas dvojicu u more — reče Jožić kapetanu — pa će odmah sve biti dobro. Tako su jednom u starom vijeku i proroka Jonu bacili u more, pa se je more odmah umirilo. Ako se riješite nas odmah će biti sve dobro!

— Samo ti budi miran, nasmiješi se kapetan, ponosni Dubrovčanin, jer brod je bio kako znamo od Dubrovačke plovidbe, koji je plovio u domovinu — ja mislim, dok ste vi s nama, da ćemo se svi spasiti. Vi naime uvijek iz svake nevolje izvučete živu glavu!

— E pa, hvala Bogu, ako budemo mi uzrokom, da se putnici spase bit će nam osobito milo, zar ne Klok? reče Jožić spreman da svaki čas skoči u more.

Sve je išlo najvećom brzinom. Od straha pred cijevi kapetanovog revolvera, putnici, pa i oni najbezglaviji, su slijepo slušali njegove naredbe i za čas su sve žene i djeca bili u čamcima, koji su se na zapovijest spustili u more.

— A sada muškarci, skačite u more i plivajte prema kraju, reče kapetan. Za par minuta brod će biti torpediran, tako nam javljaju nepoznati »prijatelji«.

Stariji muškarci strpali su se u posljednje čamce, a oni mlađi počeli su skakati preko ograde naglavce u more, kao da su na kakvom kupalištu. Kapetan je skupio brodske papire i druge neke vrijedne stvari, zakovao ih žurno u jedan sanduk i posljednji se ukrcao na jedan čamac.

Par časaka nakon toga, začuje se kao neka mukla podmorska tutnjava i u pravcu od podmornice, koja je međutim zaronila, jurne prema

brodu kao neka blistava strijela. More se zapjenilo, a pod valovima jurnuo je kao bijela zmija izbačeni torpedo.

Brod se potrese, more se zamuti, hrsk! tresk! prasak! Komadi broda odletješe u zrak, a brod se za čas pretrgne po pola, kao da si ga presjekao. Učinak punog pogotka bio je strašan. Kotao u strojarnici rasprsnuo se uz groznu grmljavinu. More se uzburkalo kao da ga je napala vijavica.

Sva je sreća bila da je kapetan bio priseban. Tome se uostalom ne treba čuditi, jer su naši pomorci poznati na cijelom svijetu, kao vrijedni, pametni i hladnokrvni mornari. Jer da je izgubio glavu i da nije uspio zadržati, štono riječ, uzde u svojim rukama, bilo bi na stotine putnika u onoj panici izgubilo život i zaglavilo u strašnom vrtlogu, koji je nastao u valovima poslije eksplozije.

Tako su, zahvaljujući starom Dubrovčaninu, kapetanu, putnici, tko u čamcima, tko plivajući bili daleko poodmakli od virova.

Klok i Jožić grabili su valove i žurili se da što prije stignu na obalu koja na svu sreću nije bila baš previše udaljena.

Podmornica je međutim zaronila i nestala pod vodom u nepoznatom pravcu. Čak je i periskop povukla pod vodu da se ne bi znalo, gdje se nalazi i kuda je krenula.

Plivajući tako opaze Klok i Jožić najednom tek nekih desetak metara pred sobom sasvim mali otočić, kako se izdiže iz mora.

— Hajde, druže još samo dva tri tempa, pa ćemo sjesti da se odmorimo — reče veselo Jožić. Već je i njemu bilo dosta mrzle kupelji, pa se je veselio kako će se malo sunčati na čvrstom tlu.

Zagrabi jedamput, dvaput i evo ga već na otočiću. A Klok u tren oka za njim.

— Oho, kakovo je to ostrvce? začudi se Jožić kad je pipnuo to čudno tlo. Hrapavo, vlažno, a sklisko.

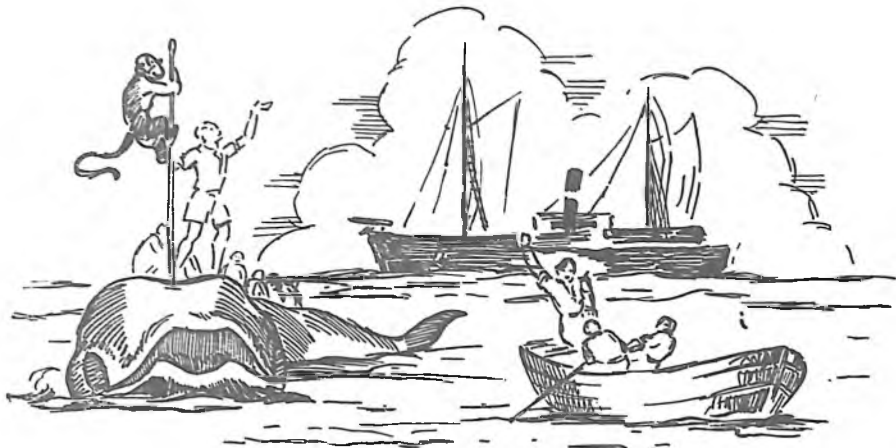
Tek što je to dorekao, najednom prsne iz jedne rupe toga čudnog otočića silan mlaz vode u vis. A ma ko kakav islandski gejzir. A kako je na nesreću Klok bio sjeo baš na rupu kroz koju je taj neobični vodoskok prskao vodu, baci ga mlaz u vis i jadni je Klok lebdio u zraku, vrteći se u mlazu zapjenjene vode kao vrtljak nekoliko minuta.

— Zaboga, pa to nije otok, nego leđa ogromnog kita — dosjeti se Jožić. Bio je to zaista ogromni jedan kit od pasmine grönlandskih kitova koji je zalutao ovamo čak do obale Francuske. Taj je čas isplivao na površinu da udahne svježeg zraka, a naši su pustolovi mislili da je to otočić.

Kit je baš prštao vodu, da poslije udahne zraka i to upravo u času, kad je Klok sjeo na njegovu nosnicu. Razumljivo je da ga je snaga vodenoga mlaza bacila u vis ko loptu. Bilo je smiješno, ali i žalosno gledati taj neobičan vrtuljak.

Klok je grčevito držao u ruci veslo, koje je odnio s broda, a kojim se je ispomagao kod plivanja, i to je bila njegova sreća. Jer u času kada je kit prestao štrcati vodu i udahnuo svježeg zraka, Klok se srušio ko vreća natrag na njega, a njegovo se veslo tolikom snagom zarinulo u kitovu nosnicu, da ju je zatvorilo kao najsavršeniji čep.

Strašna se ribetina uzvrpoljila ko pomamna. Bacala se, lomatajući repom okretala se na leđa i na trbuh, skočila je par metra u vis iz vode, ali sve joj je bilo uzalud. Veslo se tako duboko i tako čvrsto zabilo u

nosnicu, da se više nije dalo izvaditi. A Klok se držao grčevito za nj, znajući da ga čeka sigurna smrt ako ga pusti. Jer da ga je riburina dohvatila svojim repom jao si ga njemu. Ne bi bio nikada više krušaka jeo.

Još se je neko vrijeme riba trzala i grčila, a onda se smiri. Udušila se. Možete si sada zamisliti koliko je veselje zavladalo kod naših dvaju junaka kad su vidjeli kakvog su se plijena na ovako lak način domogli. Mrtva riba plivala je na površini, utaknuto veslo izgledalo je kao jarbol, a oni su se dva odmarali na njezinom hrbtu.

Nije prošlo dugo vremena a već se stali skupljati čamci za spasavanje koji su dolazili od obale. Veliko je bilo začuđenje ribara, kada su vidjeli toliku riburinu.

A Klok i Jožić slavodobitno su je dopremili u luku. Lučka kapetanija odmah je kupila od njih kita, jer to je vrlo skupocjena životinja. Kit znade dati po 20.000 kila masti, na stotine kila mesa, koža mu je izvrsna za remenje, od kosti se pravi kojekakvo oruđe, a ma sve od kita dade se upotrebiti.

— Jesam li ti ja rekao, prijatelju, da ti nosiš sreću a ne nesreću, reče kapetan Jožiću, kad ga je kasnije sreo u luci, kako broji šuštave banknote, koje je dobio za svoju lovinu.

— Zahvalite to, kapetane, ovome mom majmunu — reče Jožić — i njegovoj dosjetljivosti. Jer da on nije uzeo sa broda veslo, Bog zna kako bi ova pustolovina bila danas završila. To rekavši pogladi Kloka po gustoj dlaci, a Klok se veselo nakesi.

Dječje novine

Nova karta Evrope. Za vrijeme školskih praznika dogodile su se u Evropi opet velike promjene. Tako su male sjeverne državice Litva, Letonija i Estonska ušle u sklop Sovjetske Rusije i sada Rusija ima pred sobom otvoreno more na Baltiku.

Isto je tako Rusija zatražila od Rumunjske da joj preda pokrajinu Besarabiju, koja je prije svjetskoga rata pripadala Rusiji. Rumunjska je popustila i predala je Besarabiju Rusiji.

Bugarska je također zatražila od Rumunjske da joj preda pokrajinu Dobrudžu, koja je nekada bila bugarska pokrajina i u kojoj žive u većini Bugari. Između Rumunjske i Bugarske došlo je do sporazuma pa će skorih dana Bugarska opet dobiti svoju staru pokrajinu Dobrudžu, koja je nekad bila koljevka bugarske države.

Madžari su također postavili Rumunjskoj zahtjev da im vrati Erdelj i Sedmogradsku, koju je Rumunjska zaposjela nakon svjetskog rata. Rumunjska se je neko vrijeme nećkala da te pokrajine vrati Madžarskoj, jer da u tim pokrajinama živi većina rumunjskoga pučanstva.

Kad se nijesu mogle nagoditi zatražile su od Njemačke i Italije, da one sude i da one odrede, što ima komu pripasti. Prije nekoliko dana bio je u Beču sastanak rumunjskih, madžarskih, talijanskih i njemačkih ministara. Na tom je sastanku prihvaćeno riješenje Njemačke i Italije, prema kojemu ima Rumunjska da vrati Madžarskoj zemlje u veličini od 45.000 četvornih kilometara, gdje živi uz Madžare preko 1 milijun Rumunja. Tako sada živi u Madžarskoj oko 600.000 Slovaka, preko 1 mil. Rumunja, te velik broj Ukrajinaca.

Rat na zapadu, između Nijemaca i Engleza i Francuza za vrijeme školskih praznika se nastavio. Francuska je bila od Nijemaca potučena i Francuska je zatražila od Njemačke mir, jer je međutim i Italija ušla u rat na strani Njemačke. Njemačka je zaposjela sjevernu i zapadnu Francusku, kako bi mogla odanle bolje vršiti napadaje na Englesku.

I sada se vodi rat između Njemačke i Italije s jedne strane i Engleske s druge strane. Englezi su se na svom otoku učvrstili, a Nijemci

ih napadaju svaki dan s tisućama svojih aeroplana iz kojih bacaju na stotine tisuća kilograma razornih bombi.

Italija opet napada Englesku na Sredozemnom moru i u njezinim kolonijama u Africi. Sada se vodi rat na život i smrt i svijet sa zebnjom čeka, kako će se ta strašna borba završiti.

U našoj državi ostalo je sve po starom. Prošle godine na dan 26. kolovoza osnovana je banovina Hrvatska i sad je sav narod prionuo da ju što bolje izgradi, kako bi nakon dugogodišnjih borba mirnije i sređenije živio. Držeći se sasvim po strani od velikih evropskih sukoba mi smo uspjeli sačuvati mir, tako da narod nije morao ići ginuti po bojnim poljanama, nego se je mogao posvetiti obrađivanju svoje zemlje i obavljanju svojih poslova. Kako se pak danas u Evropi uslijed rata potroši mnogo više živeža i drugog materijala nego što ga se izradi, to je mnogih stvari ponestalo, pa ih se teže dobije, uslijed čega im je i cijena poskočila.

Tako eto stoje danas prilike u Evropi, pa je dobro da ih i naši mladi čitatelji upoznaju.

KOJA JE ŽIVOTINJA NAJJAČA? Neki prirodoslovac nedavno je riješio pitanje koja je životinja najjača. Nije to ni slon, ni vol, ni bik, ni lav, nego kukac jelenjak. On teži 14 grama, ali svojim kliještima može dići teret od 1580 grama. Kad bismo mi ljudi bili isto toliko jaki mogao bi čovjek koji teži 75 kilograma dignuti teret od 8400 kilograma.

OD DRVETA DO NOVINA. Da bi se ustanovilo vrijeme, koje je potrebno, da se živo drvo pretvori u štampane novine, napravila je neka tvornica papira ovaj pokus. U 7.45 ujutro dala je posjeći tri drveta i smjesta ih otpremiti u tvornicu papira. Kružna pila razrezala ih je na komade, s kojih su skinuli koru i sasjekli ih. Tako pripravljeno drvo otpremili su u brusionicu. Nakon kratkoga vremena došla je tekuća materija u stroj za miješanje. U 9.30 sati predali su prve arke papira, a u deset sati bio je već odštampan prvi broj novina.

KOLIKO VRIJEDI JEDNO PTIČJE GNIJEZDO? Nije dosta da se samo veselimo krasnom pjevanju ptica. Ptice moramo cijeniti i kao veoma korisne životinjice, pa ih moramo čuvati, brinuti se za nje zimi i štititi ih od drugih grabežljivaca a naročito od zlih i pokvarenih dječaka, koji im tamane mlade, razbijaju jaja i ruše gnijezda.

Da nema ptica naše bi voće i povrće bilo uskoro sasvim uništeno. Kukci, crvi i gusjenice i razni drugi štetočine uništili bi svu muku mar-

nih seljaka i radnika. Dokazano je da jedan par sjenica potamani u jednoj godini dana preko 75.000 kukaca i gusjenica, koje bi snesle najmanje 120 milijuna jajašca. Kroz četiri sedmice, kada sjenice hrane mlade u gnijezdu pojedu one 4800 gusjenica. 4800 gusjenica uništilo bi 400 kilograma voća. Računamo li da jedan kilogram dobrih jabuka, krušaka ili bresaka stoji danas 10 dinara znači da nam samo jedno gnijezdo sjenica donosi korist od 4000 dinara.

Štitite ptice, hranite ih zimi mrvicama i ne dajte da ove toliko korisne životinjice uginu od zime i glada!

»GROB KULTURE«. U jednoj kamenoj stijeni kraj grada Atalanta u Sjedinjenim državama sjeverne Amerike izduben je duboki otvor u koji su smješteno sve kulturne tekovine današnjeg doba. Tako su unutra spremljene slike, fotografije, filmovi, knjige, instrumenti i najbolja djela iz današnje književnosti. Nato je grob zatvoren i zapečaćen i ne će se smjeti otvoriti do godine 8113. Na taj način hoće Amerikanci da budućim pokoljenjima pokažu na kojem se stepenu kulture nalazilo čovječanstvo godine 1940. Kad bi tako bili radili stari narodi još prije Krista mi bismo mnogo bolje poznavali život i kulturu starih naroda.

MRAVI IZJELI ČOVJEKA. Jedan misionar, imenom Bogossi, pješačio je u okolici Matade u Africi u društvu svog urođeničkog sluge. Imao je da posjeti poglavicu nekog plemena. Putem je naišao na jedno stablo i — ne misleći ništa — udario svojim štapom po njemu. Istom sada je vidio, da to i nije nikakvo stablo, nego mravinjak strašnih mrava termita. Njegov je sluga odmah počeo bježati čim su se pojavili prvi termiti, razbješnjeli razaranjem svog doma. Navalili su na misionara, koji je također kušao da se spasi bijegom. No već su stotine i hiljade termita visjele na njemu i kad su izjeli ti strašni mravi njegove haljine, oborili su se na njega samoga. Misionar je našao groznu smrt izjeden do kostiju od tih strašnih kukaca.

HITAC U ŽICU. U nekom urođeničkom selu nedaleko gradića Beire u Portugalskoj istočnoj Africi počinjao je jedan lav mnogo štete napadajući stoku. Konačno je jedan mladi crnac imenom Mofoke postavio zamku od žice u koju se je lav uhvatio. Sav radostan pohrlio je nato mladi crnac s puškom da lava uhvaćenog u zamku ustrijeli. S njime je pošlo skoro cijelo selo. Došavši u blizinu nacilja Mofoke pušku i opali. I pogodio je. Ali ne lava nego žicu, koja ga je stezala... Lav se otkinuo i jurnuo ravno na crnca, kojega je u posljednji čas spasio njegov brat, ubivši lava hicem iz svoje puške. Ipak je Mofoke zadobio od lavljih pandža dosta teške ozlijede.

Juričev kutić

Učitelj je zadao učenicima zadaću: »Moj pohod kod bake«. Učenici se dali na pisanje marljivo opisujući svoj pohod baci. Samo je Jurić u tren oka bio gotov sa zadaćom i nije prošlo ni pet minuta već je predao zadaćnicu učitelju. Učitelj se začudi, pa ne mogav vjerovati, da je Jurić tako brzo mogao napisati zadaću pogleda i ima što vidjeti. Jurić je napisao zadaću ovako:

Jučer sam pošao u pohode svojoj baci, ali je nijesam našao kod kuće, pa sam se vratio kući.

+++++

Došao o Uskrsu Jurićev stric u pohode Jurićevim roditeljima.

— No, kako ti se sviđa knjiga, koju sam ti o Božiću poklonio? upita Jurića.

— Nijesam ju još pročitao, jer mi je majka rekla da je ne smijem otvoriti dok ne operem ruke.

+++++

Jurić je stajao na prozoru i s kanticom za polijevanje cvijeća štrcao vodu na prolaznike.

— Šta to radiš, nesretniče, stane ga grditi majka. Zar ti nijesam rekla da se lijepo igraš, a ti ovako!

— Pa ja se lijepo igram. Igram se kišeJ

+++++

Bila je ljuta zima. U kući se mnogo govorilo o tome, kako je živa pala nisko ispod ništice i kako je to zlo.

Bilo je baš nekako o prvom polječu, pa je Jurić donio kući školski izvještaj.

— Sramota! Sve jedan, dva i tri! prekori ga otac.

— Ništa zato, oče, glavno da je iznad ništice — odgovori Jurić.

+++++

Došla k Jurićevima Jurićeva tetka. Jurić se upravo vraćao iz škole, veselo fućkajući.

— Baš me veseli da tako rado polaziš školu, reče tetka.

— O ne, ja školu ne polazim rado, nego se rado iz nje vraćam, odgovori Jurić.

+++++

Kad ciganin prodaje konja. Došao ciganin na sajam jašeći na starom svom kljusetu.

— Što tražiš za to kljuse? — upita ga drugi ciganin.

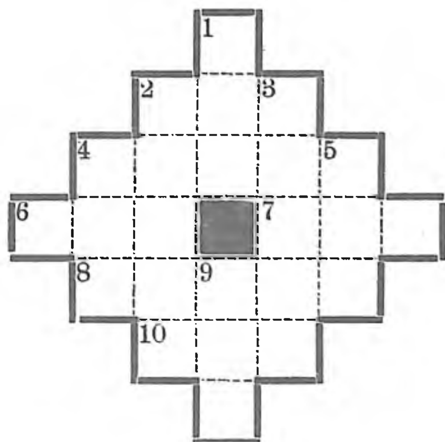
— Hiljadu dinara i ni pare manje! — odgovori cigo.

— Dat ću ti pedeset dinara! — reče kupac.

— Evo ti ga! Za onih pišivih 950 dinara nije vrijedno da se cijenkamo. Vodi ga! — Sjaše s konja i proda ga za 50 dinara.

Zagonetke

KRIŽALJKA
(Vlado Perković, Krk)

Okomito:
1 Dva komada, — 2 Nije debeo, 3 Mongolsko pleme, — 4 Perzijski kralj, — 5 staja za ovce, — 9 isto kao br. 5.

Vodoravno:
2 Kradljivac, — 4 mjera za zlato, 6 stara biskupija u Dalmaciji, — 7 ratno oružje, — 8 zemljoradnik, — 10 zbor pjevača.

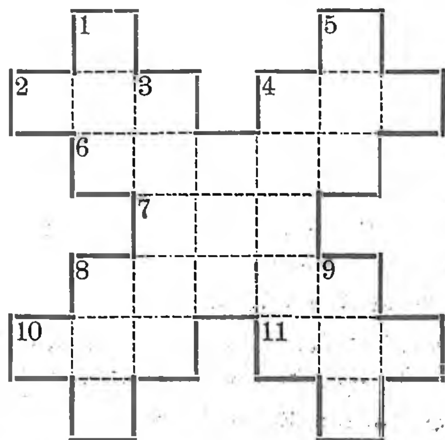
ZAGONETNA POSJETNICA

S. OBLIKAR

OS.

Zanimanje?

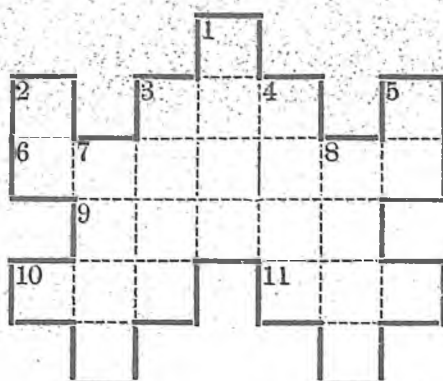
KRIŽALJKA
(Vlado Perković, Krk)

Okomito:
1 drži na krstu, — 3 teret (u Primorju magarac), — 4 mjera za zlato, — 8 glas, — 9 određeno vrijeme.

Vodoravno:
2 ugao, — 4 konjski korak, — 6 vlažan, nije suh, — 7 vrtlog u vodi, — 8 mongolsko pleme, — 10 staja za ovce, — 11 ratno oružje.

KRIŽALJKA
(Vlado Perković, Krk)

Okomito:

1 Ime (pišemo njime), — 2 Lična zamjenica, — 3 novčanik, torbica, — 4 živi u vodi, — 5 Pokazna zamjenica, — 7 ogromna voda, — 8 žensko ime.

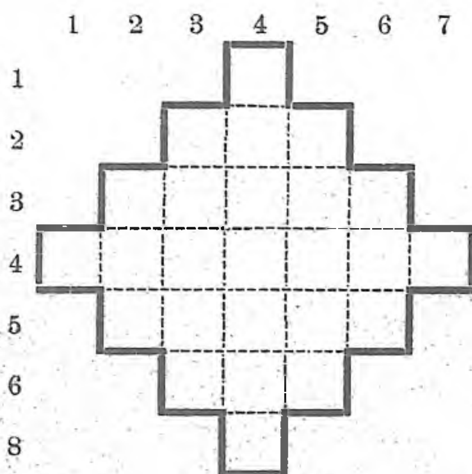
Vodoravno:

3 pas, — 6 kontinent (novi svijet), — 9 lice, — 10 papiga, — 11 otac (slovenski)

ZAGONETNA POSJETNICA

Odakle je?

Okomito i vodoravno isto

2 sprat, — 3 mjera za zlato, — 4 glasovito staro grčko bojište, — 5 mongolsko pleme, — 6 staja za ovce.

»Mali Istranin« izlazi jedampnt mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — a inostranstvo dvostruko.

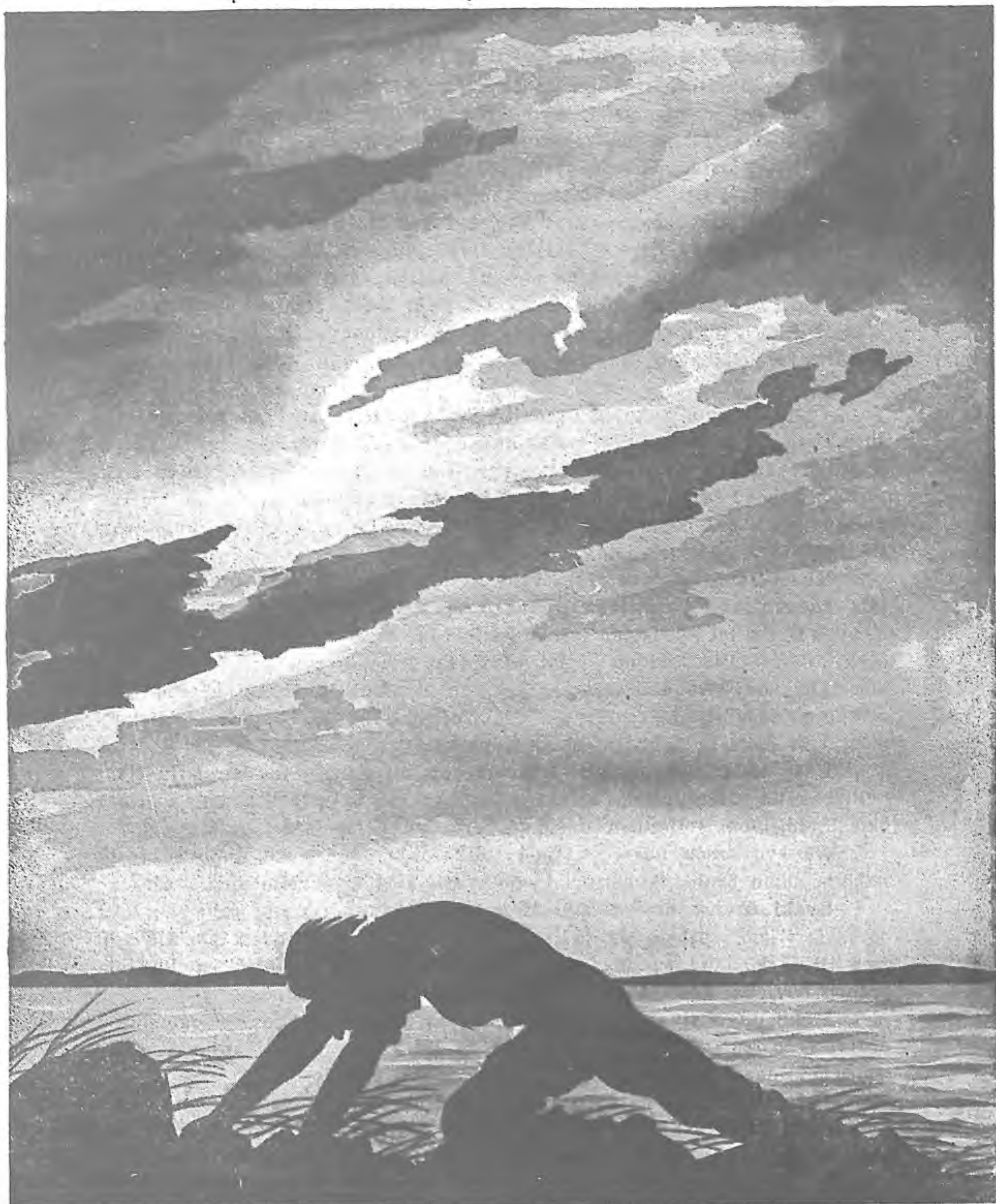
Uredništvo i uprava nalaze se u Krajiškoj ulici br. 12.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Krajiška ulica 12. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26

Za tiskaru odgovara: Petar Acinger, Zagreb, Radićeva 26

Poštarina plaćena u gotovu. Pojedini broj stoji 1 dinar

Mali rodoljub

GOD. XII LISTOPAD 1940 BROJ 2

MIKROKOZMOS I MAKROKOZMOS. Znate li što znače ove dvije riječi? Ne znate! Korjen im je iz grčkoga jezika. Kozmos znači grčki svijet, mikron znači malen, a makron velik. Prema tome mikrokozmos znači malen svijet, a makrokozmos velik svijet.

Prirodoslovci nazivaju svijet što ga vidimo, životinje, zvijezde, svemir i sve drugo oko nas makrokozmosom. Ali osim toga velikoga svijeta postoji i mikrokozmos, mali svijet. I kao što u makrokozmosu to jest u ovom velikom vidljivom svijetu žive ljudi, velike i manje životinje, koje se međusobno uništavaju, bore i proždiru, tako isto živi na milijune živih bića i u mikrokozmosu. Čovjek si ne može ni zamisliti, koliko živih bića, koliko sitnih životinjica, koje se međusobno kolju i proždiru, ima na primjer u sićušnoj kapljici vode, koja sačinjava jedan maleni svijet za sebe.

Često čitamo, kako je ovaj ili onaj zaražen bakcilom sušice ili tifusa, kako mu se upalila rana, kako je netko dobio tetanus i slično. A što je zapravo na stvari? Sitne, prostim okom sasvim nevidljive životinjice, koje su se nalazile u pljuvački bolesnog čovjeka ili u zrnu prašine, dospjele su u naš organizam, u našu krv, tamo se stale kotiti i uništavati sićušno tkivo našega tijela.

Ti mikrobi, kako se znanstveno nazivaju te malene životinjice, kojih ima na milijune i milijune u svakoj kapljici, u svakom zrnu prašine, u svakoj čestici nečistoga zraka, izlučuju često žestoke otrove. Ti su otrovi često tako jaki da si mi to jedva možemo zamisliti. Na primjer otrov bakcila tetanusa tako je jak, da desetmilijunti dio grama toga otrova može ubiti miša, a jedan gram otrova, što ga izlučuje taj bakcil, mogao bi smjesta usmrtiti 10 milijuna miševa.

Učenjaci i liječnici, koji mikroskopom ili sitnozorom istražuju život ovih bakcila pričaju, kako se razne vrsti takvih bakcila u ovom za prosto oko nevidljivom svijetu, međusobno bore, kolju, izjedaju i uništavaju.

Na svu sreću naše je tijelo toliko jako, da se od djelovanja tih bakcila samo brani, izlučujući i ono tvari, koje te bakcile uništavaju.

Svaki čovjek nosi u sebi 17 komada sapuna. Mast, koju sadržava čovječje tijelo, dostaje, da se iz nje napravi oko šest tuceta običnih svijeća ili 17 komada sapuna za pranje. Lijepak koji se nalazi u kostima jednog čovjeka, dostajao bi za $2^1/_3$ kg stolarskog ljepila.

Kako dugo žive neke ptice? Od svih ptica najdulje živi labud. On doživi i do 300 godina. Orlovi dožive do 103 godine, a pelikani nešto više od 60 godina. I papiga može živjeti preko 100 godina.

Pet dana i pet noći na oceanu. U Zagreb je doputovalo šest hrvatskih pomoraca, koji su se nalazili na grčkom parobrodu »Santa Margareta«, koji je torpediran na Atlantskom oceanu. Jedan je čamac za spasavanje nestao, dok su u drugom čamcu ovi naši pomorci izdržali pet dana i pet noći, dok ih nijesu spasili.

Mali rodoljub

GOD. XII LISTOPAD ŠK. GOD. 1940/41 BR. 2

Sirene

Kada se je kapetan Lovro Rubinić vratio na Sušak sa posadom postradalog broda »Oceania« sve su novine pisale o stradanjima hrabrih naših pomoraca.

Nije to šala naći se nasred dalekog oceana, nekoliko dana vožnje udaljen od najbližeg kopna, na brodu koji se pretvorio u živu baklju.

— To mi je već treći brodolom, što sam ga evo u nepunih pet godina doživio — tužio se kapetan Rubinić svome prijatelju Miculiniću, profesoru prirodopisa na jednoj našoj srednjoj školi. — Bojim se da me više ni jedno društvo ne će htjeti primiti za kapetana na svoj brod, kad sam evo već tri broda slavno spremio na morsko dno.

— Do tri puta Bog pomaže! tješio ga profesor. — Tri si brodoloma doživio i sada je gotovo. Ti možeš odsada biti siguran, da ti se više nikakva nesreća na moru ne će dogoditi.

— Znači dakle, da ću umrijeti na suhom. To baš ne bi bila junačka smrt za starog morskog vuka, kao što sam ja.

— Znaš li kako umiru takvi stari mornari? smijao se profesor Miculinić. Dožive stotinu brodoloma, tisuću puta izbjegnu smrtnoj opasnosti na moru, bore se s valovima cijelog života i uvijek ih pobjeđuju. A onda, kad se vrate na kopno poskliznu se na koru od naranče, padnu nauznak, ljosnu onesviješteni u kakvu plitku mlaku kraj ceste i u njoj se udave.

— O nedaj mi Bože takve nejunačke smrti. Onda je ipak ljepše smiriti se u beskonačnim modrim dubinama kakvog oceana.

— Nego pričaj, kako je to bilo s »Oceaniom«? Od čega se zapalila? Kako ste se spasili?

— Bilo je točno podne — započe pričati kapetan Rubinić. Stajao sam na kapetanskom mostu i izračunavao sam točku na kojoj se nalazimo. Bili smo nekoliko stupanja ispod ekvatora, stotinjak milja udaljeni od republike Ekvador u srednjoj Americi. Vraćali smo se iz Južne Amerike, gdje smo ukrcali tovar žita za Evropu.

Vrućina je bila strašna. Daske na kapetanskom mostu bile su tako užarene da su palile tabane. Ocean je bio beskonačan i pust. Ni ćuha vjetrića!

S mornara je curio znoj kao s iscijeđenih spužava. Glavinjali su po palubi omamljeni od vrućine. Ložači oko stroja padali su u nesvijest pa smo ih nekoliko puta polijevali vodom.

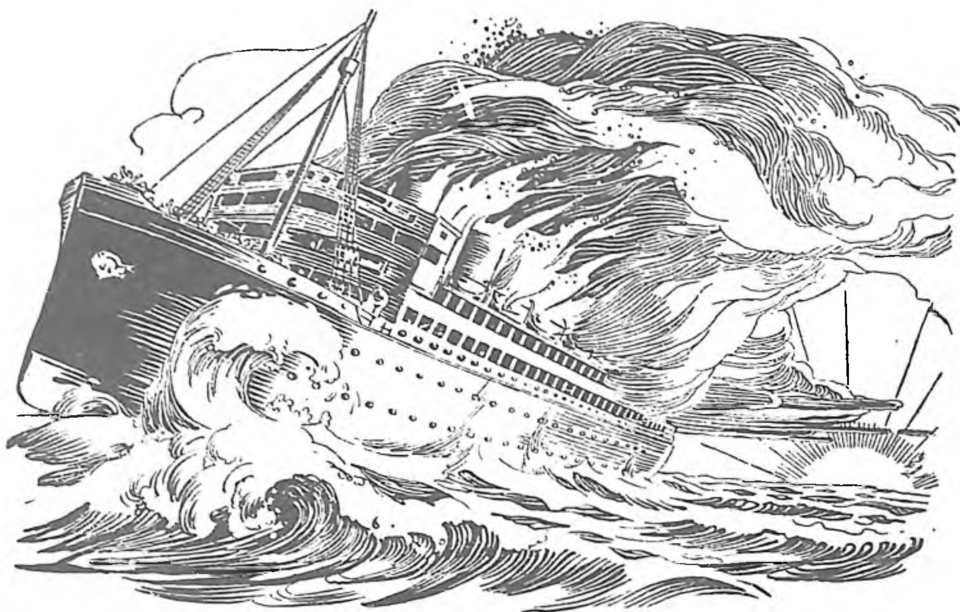
Stojeći na mostu pomno sam promatrao obzorje. U današnje ratno vrijeme nikad ne znaš gdje te nesreća čeka. Podmornice i ratni brodovi zaraćenih država vrebaju na svaki brod. Najednom ti se pojave tamo gdje si ih najmanje očekivao, zaustavljaju te, pretražuju i već prema tome kakve si sreće, ili te puste ili te jednostavno torpediraju, ako im se pričini da voziš nešto što bi njihovom neprijatelju moglo biti od koristi.

Potjerao sam brod punom parom, želeći da već jednom izađem iz ekvatorskih voda, jer je vrućina bila neizdrživa pa da čim prije prođem kroz Panamski kanal a odanle kroz Atlantik u Evropu.

Najednom dotrči stari božme iz podpalublja sav zaprepašten.

— Vatra — klikne. — Netko je podmetnuo požar.

Zaista već sam u južnoameričkoj luci, u kojoj smo tovarili žito opazio nekoliko sumnjivih lica, koja su se vrzla oko broda. Bili su to sigurno neprijateljski uhode, koji su nanjušili da mi kanimo odvesti žito u državu, koja je s njihovom domovinom zaraćena pa su podmetnuli nekakvu pa-

tronu, koja se je evo u određeno vrijeme zapalila i čija je vatra strahovitom žestinom razarala sve.

Dao sam odmah znak za uzbunu. Mornari su priskočili sisaljkama i stali gasiti svom snagom. Vrijedni su naši momci za čas oživjeli i ko lavovi se mučili unatoč strahovite žege.

Sve je bilo uzalud. Vatra se rasplamtjela tolikom žestinom, da smo morali napustiti brod. Oko 5 sati popodne spustili smo čamce, koji su već bili svi crni od dima, i otisnuli se od broda.

Uskoro je pala noć. Tamno je bilo kao u rogu. Sve oko nas crno kao najcrnije crnilo. Na stotine milja nigdje u blizini kopna. Užasan je to osjećaj, profesore dragi!

Najednom nam se svima naježila kosa od straha. Zamisli, ja nijesam nikada bio praznovjeran, ali u tom sam času povjerovao u sablasti i mračne tajanstvene sile. Iz mora oko nas začujemo neku svirku.

— Tko to svira, Gospode Bože! Kao neka crnačka glazbala, neki bubnjići, što li! Sve je to sviralo, zujalo, cvililo i pjevalo u zboru. A nigdje žive duše.

Nijesu li to glasovi mrtvih duša potonulih mornara?

Pred zoru naiđosmo na nekakvo kamenito otočje. Sam kamen, bez travke, bez zelenog busena, bez ikakvog živog bića. A tajanstvene sviraljke oko nas još su uvijek svirale, podvodni zborovi još su uvijek pjevali.

Istom kad se je sunce diglo, u samu zoru iz mora tajanstveni su glasovi prestali.

Proživjeli smo strašnu noć. Ja sam isprva mislio da samo ja čujem tu glazbu, no kad su se počeli glasati i drugi mornari i u čudu se okretati da vide, odakle dolaze ti neobični zvuci, zabrinuo sam se.

Ipak su to možda bile duše utopljenika...

*

Kapetan Lovro je završio svoje pričanje. Profesor prirodopisa se na čas zamislio.

— Ha! Gdje ste se to iskrcali? Uz obale republike Ekvador? Čekaj, čekaj, čekaj! Sad mi je sinulo, odakle je dolazila ta glazba. To su pjevale sirene!

— Sirene? Pola ribe, pola djevojke? Pa zar ti vjeruješ u njih? začudio se kapetan.

— Kakve ribe-djevojke! nasmija se profesor. Ljudi misle da su sve ribe nijeme, a to ne stoji. Znameniti prirodopisac Oufroy de Thoron dokazuje da riba istrix, zatim riba bubanj i sirena koje žive uz kamenite obale Ekvadora daju od sebe stanovite glasove, koji su jako nalik na čovječje pjevanje.

Vi ste se nalazili baš kraj Ekvadora. Sigurno je tamo bilo čitavo jato tih riba, koje su sastavile pravi pravcati pjevački zbor. A zanimljivo je da one pjevaju samo noću i to od zalaza do izlaza sunca. Sirena, to ti je ribica, dugačka 20 do 30 centimetara, bijele je boje, sa plavkastim mrljama. Riba bubanj zna se napuhnuti i svira ko mijeh. Iako živi pet do šest metara ispod površine njezin se glas lijepo čuje na površini. To ti je eto bio taj neobični zbor pjevača usred oceana, od koga se je vama kosa nakostrušila.

A što je najzanimljivije one pjevaju samo po noći od zalaza do izlaza sunca.

— Do bijesa nasmijao se kapetan Lovro — vidim da pravi pomorac mora biti ne samo dobar poznavalac morskih strujanja i vjetrova, nego da bi morao marljivo učiti i prirodopis životinjstva.

Pomorac

Naše bogatstvo

Jednom se neki čovjek tužio: Sudbina je zaista nepravedna. Jednome daje i kruha i kolača, a drugi gladuje. Jednome daje bogatstvo, a meni puko siromaštvo. Kako da živim na tom svijetu ovako bos i gol, ovako siromašan?

Slušao je to neki starac, pa mu reče: »Zar ti misliš da si uistinu tako siromašan, kašto govoriš? Zar ti Bog nije dao mladost i zdravlje?«

— To je istina, — odgovori mladić — ali što da započnem sa svojom snagom i mladošću?

»Bi li dao da ti odsječem ruku za tisuću zlatnika?« upita ga starac.

— Bome ne bih!

»A bi li htio da te oslijepim za deset tisuća zlatnika?«

— Jesi li poludio, starče? Ne bih dao jednog oka ni za čitav imetak!

»No, pa čemu se onda tužiš? Ne vidiš li da ti je Bog dosudio golemo bogatstvo? Pođi i budi mu zato zahvalan.«

L. N. Tolstoj

Prvi put u školi

Dok sam još bio u prvom razredu, išao je sa mnom u školu Ivica Sučić. Prvih dana vodila ga je u školu majka. Morala je ići s njim čak u razred. Dovela bi ga do klupe, a Ivica ju je držao grčevito za ruku kao kliještima. Kad je odlazila plakao je ko ljuta godina. Prvi dan, čim je ona izišla iz razreda, potrčao je za njom i nije htio ni za Boga da ostane bez nje u razredu. Jedva jedvice uspjelo je nagovoriti ga da drugi dan ostane sam u klupi.

Gospodin učitelj mu je pokazao lijepu slikovnicu, obećao je da će pričati priče, ali sve to nije ništa pomoglo. Ivica je plakao i neprestano ponavljao: »Ja idem k mamici, ja idem kući k mamici!«

Konačno se gospodin učitelj nečemu dosjeti. Izvadi iz ladice stola prekrasnu žutu krušku, te pođe prema Ivici.

Druga djeca su mljaskala ustima: »Ta mora da je slatka i sočna!«

Ivica je na čas prestao plakati i zagledao se u veliku krušku.

»Hoćeš li je?« upita ga učitelj.

Ivica se nasmiješi i kimne glavom.

»Ako ti je dadem ne ćeš više plakati?«

Ivica odmahne glavom. Dobio je krušku i odmah utisnuo u nju svoje zubiće. Slatki mu se sok cijedio po bradi.

U posljednjoj klupi sjedio je Franjo Rožić, koji je ponavljao razred. Kad je on vidio, kako je Ivica dobio krušku naslonio je glavu na klupu i počeo se pretvarati kao da plače. Učitelj poviče: »Što je tebi Franjo? Što tamo radiš?«

»On plače«, rekli su drugovi.

»A zašto?«

Nekoliko časaka bilo je sve tiho, a nato se digne Franjin susjed i objasni:

»Molim, Franjo je rekao, da bi i on htio zaslužiti krušku plačem, kao i Ivica.«

Svi smo se počeli smijati. I gospodin učitelj se je smijao, ali Franji nije dao krušku. Dao ju je Dragecu Novaku, koji je bio veoma otvoren dječak, te se nije nimalo bojao u školi, nego nam je svima lijepo otpjevao nekoliko pjesmica.

Vrabac

**Mali vrapčić dolje, gore
Pjeva pjesmu: »Živ, živ, živ«!
Ta čemu me svatko goni
Kad mu nisam ništa kriv.**

**Kada dođem tu na prozor
Da si nađem malo kruha
Već na mene oko baca
Jedna mačka, grdna, suha.**

**Kad iz škole djeca mala
Ka kućama svojim pođu
Pod dudovo drvo moje
Brzim skokom odmah dođu.**

**Jedan cilja, da me zgodi
Da mu padnem na put siv,
Ja odletim dalje od njih
I zapjevam svoj: Živ, živ, živ«!**

Tomić Josip

Naš puran

**Gledo puran kako
jastreb leti lako,
pa on tako htio
živad sakupio,
neka sada vide,
kako junak ide,
da poleti smjelo,
a nad cijelo selo.
Na bunar je sio,
krila raširio,
pa poskoči lako
i poleti tako,
u vis se ne vinu
već vam u dubinu
bunara sad prhnu,
strmoglavce srnu
i u vodu pade,
odakle ga vade,
pa uz smijeh i graju
pobježe u staju.**

Ljubo Brgić

KLOK i JOŽIĆ

Dandanas nije lako putovati. Pogotovo je teško putovati po moru. Čitavo je more posuto minama, pa nikad ne znaš, gdje ćeš o koju udariti i odletjeti u zrak, sve bez krila. A ako ti uspije da se proguraš kroz minska polja, tko ti može jamčiti, da te ne će negdje iznenadno zaskočiti kakva neprijateljska podmornica, izroniti iz mora poput sablasti, odapeti smrtonosni torpedo i poslati čitav brod s teretom i putnicima na morsko dno.

Kako je i Jožiću i Kloku oduvijek bila mila na ramenu glava nijesu se usudili poći ponovno na more. Brod, koji ih je imao odvesti dobio je istina od Engleza »navicert« to jest dozvolu da slobodno vozi kroz Sredozemno more, ali takav navicert nije dobio od Nijemaca i Talijana, pa se prema tome moglo lako dogoditi, da se jednoga dana i putnici i mornari nađu u utrobama morskih pasa.

I tako su naša dva junaka zaključila da za sada, dok se prilike malo ne poboljšaju, ostanu na obali u malom francuskom gradiću Douarnenexu u Bretagni.

Novaca su imali, jer su digli lijepe pare za ogromnog kita, što ga je Klok veslom udavio, pa su mogli pristojno živjeti.

Svakog su dana šetali obalom, po krasnom perivoju, čitali novine. razgovarali s ribarima, išli nekad s njima na ribarenje, a nekad s lovcima na šljuke i sasvim ugodno provodili vrijeme.

Svi su ih u gradiću voljeli, tek je nekakvo staro čangrizalo neprestano prigovaralo majmunu.

— Tko je to vidio? mrmljao je stari poreznik, (jer taj je čovjek bio porezni činovnik, a vi znate da takove ljude mnogi ne vole ni vidjeti) — tko je kada vidio, da kršteno čeljade ide s majmunom, spava s njime u istoj sobi i jede s njime za istim stolom? žestio se.

Njegovo neprijateljstvo osjećao je Klok na svakom koraku. Kadgod bi, šetajući gradom, sreli tog poreznika, svaki put je dolazilo do sukoba među njima. Stari bi poreznik, tobože nehotice, uvijek stao Kloku na rep.

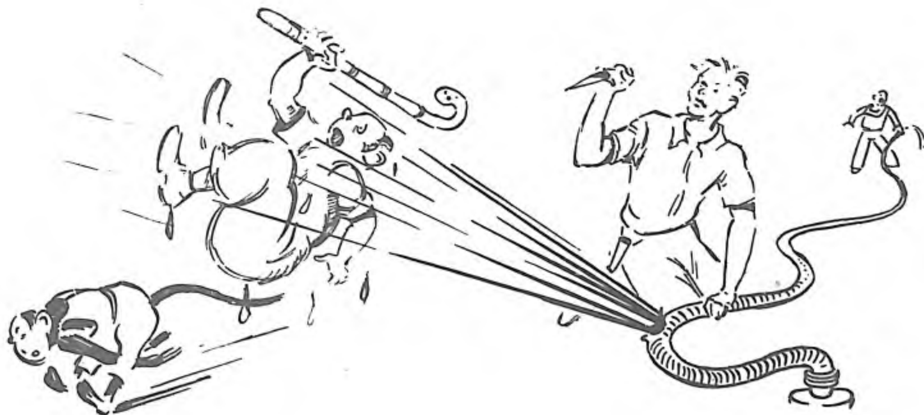
Klok je nekoliko puta stisnuo zube, ali je u svojoj majmunskoj glavi konačno odlučio, da se osveti.

Kada su tako Klok i Jožić opet jednoga dana šetali perivojem, naiđu i opet na starog poreznika, a on i opet tobože slučajno, stane Kloku na rep. Klok zacvili a Jožić se okrene, pa jer mu je već bilo dosta tog zanovjetanja, skoči na poreznika, da s njime konačno obračuna. Poreznik je bio na to spreman, pa je žurno dignuo batinu i baš da će Jožića po glavi, al da! u jednom se času sruši na zemlju kao gromom ošinut.

Što je bilo? Klok, videći što to staro čangrizalo sprema Jožiću, zapleto mu repom noge i moj ti se stari sruši ko vreća na zemlju, i to baš kraj cijevi, kojom je vrtlar taj čas polijevao cvijeće.

Što bi okom trenuo Jožić se predomisli. Ne će on da udari na starijega od sebe, ali će da ga ipak nauči pameti i ohladi mu vruću glavu. Pograbi stoga nož i zareže gumenu cijev, a voda štrene mlazom i polije staroga da je sav pokisnuo ko miš.

Drugi šetaoci držali su se za trbuhe od smijeha, gledajući kako se ono staro poresko čangrizalo trese i stepava kao psetance kad padne u vodu.

Mrmljao je stari i rogoborio, prijetio i psovao, ali kad je vidio, kako ga svi ismijavaju i vesele se, što je pokisnuo, pobere se i kihajući sve u šesnaest otklipsa kući . . .

Skupocjeni cvijet

Dvije djevojčice, Ružica i Marica, išle su u grad. Svaka je od njih nosila na leđima teško breme. Ružica je cijelim putem uzdisala i ljutila se, što mora toliko nositi. Marica se naprotiv smijala i veselo pjevala.

— Kako se možeš smijati? Tvoje je breme isto tako teško kao i moje, pa se pod njim znojiš još i više nego ja.

Marica joj reče:

— Lako je meni sve to! Ja nosim cvijet, koji mi olakšva svako breme, da ga jedva osjećam.

— A kakav je to čudotvorni cvijet? upita začuđeno Ružica.

— Taj se cvijet zove »strpljivost«! odgovori Marica.

J. Čap

Gljive

Šećem šumom. Pod suncem osvjetljenim zelenim bukvama, pod borovima, pod tužnim jelama i ozbiljnim smrekama, po mahovini, po iglicama i lišću, čas preko zelenih livada, čas kroz bujad i paprat. Miris jesenje vlage dopire iz zemlje. Utihnuo je zuj pčelica po ocvjetalim cvjetovima. Po šumi probija novo cvijeće, čudno cvijeće iz tamne noći i vlage, iz vlage mahovinom obrasle zemlje. Sto boja, sto lica, cvijet do cvijeta: cvijeće šume i kasne jeseni: gljive... Jedne su tečna hrana, druge otrov i smrt. Tko da ih razlikuje? Ne beri ih, dijete, ako ih ne znaš razlikovati!

To je poučna sličica i možeš ju i zaboraviti. Ali njeno značenje ne smiješ zaboraviti nikada. Poput gljiva niču danas knjige. Svako ih jutro izbacuju tiskarski strojevi na stotine u izloge dućana. Lijepe su i šarene, ko gljive u šumi. Ali prečesto one najslikovitije, najšarenije i najljepše knjige otrov su i smrt. Možda su baš one knjige, koje te najviše privlače, otrovne.

Dijete moje! Čuvaj se otrova, ne čitaj loših knjiga!

Ivan Pregelj

Konjanik

Bratac Gašo kolac jaši,
Oko njega sve se praši.

Jato gusaka na paši
Pred njim bježi, njeg se plaši.

Ali jedan se ne straši:
Bundaš — ko i svi Bundaši.

Zaletje se — ne promaši:
Gašinih se hlača maši.

A konjanik namah sjaši,
U grdnoj se nađe kaši...

Da ne bude bruke Gaši,
Majčica mu krpu saši.

Šime Fučić

ZVIJEZDA SVETIH TRIJU KRALJA

Svi se sjećamo sjajne zvijezde, koja je navijestila rođenje Isusovo i koja je vodila Sveta Tri Kralja u Betlehem.

Eto tu zvijezdu imamo prilike da ove godine i mi vidimo. Do kraja ovoga mjeseca možemo je vidjeti svake noći. Kakova je to zvijezda?

To su zapravo dvije zvijezde i to planeti Jupiter i Saturn. Ta dva velika planeta svake 260. godine dolaze u takav položaj prema zemlji da nam se oba zajedno pokažu kao jedna velika zvijezda s divnim i prekrasnim sjajem.

Prije dvije tisuće godina baš u dan, kad se Isus rodio te su zvijezde došle također u takav položaj, pa se je sav tadašnji svijet zbog toga uzbunio, smatrajući ih nekom novom sjajnom zvijezdom. Budući da su ove dvije zvijezde u sastavu zviježđa zvanog »ribe«, koje su zviježđe stari istočnjački zvjezdoznanci smatrali zaštitnicima Sirije i Palestine, to su tri mudraca ugledavši tu sjajnu zvijezdu bili uvjereni, da ona označuje jedan veliki događaj, koji se morao zbiti u Siriji ili Palestini. I krenuli su zato jedan iz Indije, drugi iz Egipta, a treći iz Grčke prema Palestini. Sveto Pismo kaže, da su se sreli u Betlehemu, gdje su se poklonili Isusu.

I tako se zvijezde Saturn i Jupiter svakih 260 godina sastanu tako da izgledaju kao jedna jedina blistava zvijezda. Zadnjiput su se sastali godine 1680, te je i onda ova pojava izazvala u svijetu veliko uzbuđenje. Ove godine vidjela su se ta dva velika planeta kao jedna sama velika zvijezda dne 15. kolovoza, a ponovno će se vidjeti u mjesecu listopadu ove godine i u mjesecu veljači 1941. Nakon toga se razilaze i više ih se ne će vidjeti zajedno punih 260 godina.

Ova sjajna nebeska pojava bit će nam utoliko bajnija i čudesnija, ako pokušamo shvatiti neizmjernu udaljenost ovih događaja. Udaljenost Jupitra od Zemlje kreće se između 600 i 950 mil. km, a udaljenost između Saturna i Zemlje 1200 i 1650 mil. km. Oba su planeta kod najvećeg njihovog približenja još uvijek jedan od drugog udaljeni oko 750 milijuna kilometara, te se na svojoj putanji oko Sunca kreću sa 2500 milijuna kilometara daljne udaljenosti. Iz te neizmjerne daljine sjat će nam zvijezda mudraca s istoka kao onih noći, kad su mudraci krenuli u Betlehem, da vide novorođenog Spasitelja svijeta...

Hoće li koji komet naletjeti na Zemlju? Već dva puta projurili su ogromni kometi tik kraj Zemlje. Godine 1861. pojavio se ogromni komet. Krajem lipnja projurio je kraj Zemlje, a da nikome nije pala ni vlas s glave. U mnogim se mjestima opažala laka svjetlost slična aureoli. Godine 1901. pojavio se Halleyev komet, za koji se govorilo, da će sve ubiti svojim plinovitim slojem. Ni ovaj puta nije se ništa dogodilo! Zemlja je prošla kroz područje Halleyevog kometa, a da nije došlo ni do najmanjeg potresa. Pa i drugi susreti Zemlje s kometima ne bi imali nikakvih težih posljedica.

STOGODIŠNJICA PRVE POŠTANSKE MARKE

Ove godine se sav kulturni svijet spominje prve poštanske marke. Prije toga je pitanje otpreme pošte bilo veoma zakučasto i komplicirano. Poštarina se je plaćala u gotovom i to kod predaje pisma ,na svakoj državnoj granici i kasnije kod primanja pisma. Bilo je tu grdnog obračunavanja, pa je sve išlo veoma sporo i nesigurno.

Prije sto godina sklopljen je među raznim državama sporazum, prema kojemu je pošiljač pisma prilijepio na pismo malu markicu, za koju bi platio stanovitu svotu i pismo je onda bez brige bez obračunavanja putovalo.

To je bio u povijesti pošte velik događaj, zato su sve države s velikim oduševljenjem pozdravile onoga, koji je došao na takovu zaista veliku misao. Javio se Englez Sir Rowland Hill, koji da je godine 1837 predložio da se postupak s odašiljanjem pisama pojednostavi, a godine 1839, da je čak predložio, da se uvedu poštanske marke.

Međutim se u to javio Slovenac Lovro Košir, zamjenik državnog računovođe u Beču, rodom iz Škofje Loke, koji je dokazao da je on davno prije toga Engleza i to još 1835. godine preporučao Englezu Galway-u da bi se uvele poštanske marke. Slijedeće godine on je poslao austrijskoj vladi i poštanskoj upravi prijedlog, da se u Austriji uvedu poštanske marke. Više poštansko ravnateljstvo u Leipzigu je na zahtjev austrijskoga ministarstva financija potvrdilo, da je zaista Košir godine 1836. podnio prijedlog da se uvedu poštanske marke. Prema tome je prvi izumitelj poštanske marke ne Englez Rowland Hill, nego Slovenac Lovrenc Košir.

MALA RAČUNSKA PRIČA

Živio siromašan otac sa tri sina. Jednoga dana pozove ih i preda im 90 jaja da ih u gradu prodadu. Starijemu dade 50 jaja, srednjemu 30 jaja, a najmlađemu 10 jaja.

»Evo primili ste jaja — reče — a sad ih prodajte. Ali zapamtite: svatko mora jaja prodati pod istu cijenu i svatko mora donijeti istu svotu novaca!«

Dječaci odoše. Dugo su razbijali glavu, kako da riješe taj zadatak. Na koncu su ga ipak riješili: svaki je svoja jaja prodao po istoj cijeni i svaki je donio kući istu svotu novaca.

Kako to?

(Da se previše ne mučite pogledajte na str. 30).

Oči u kukaca. Mnogi kukci imaju neobično oštre oči, koje im omogućuju da gledaju na sve strane. Oni nemaju jednu pokretnu zjenicu kao čovjek, nego imaju veoma mnogo sitnih zjenica, pomoću kojih vide na sve strane. Jedno od najvećih čuda prirode, jest oko kukca libele (vodeni konjic ili konjska smrt) toga najvećeg razbojnika među kukcima. Njezino je oko sastavljeno iz ništa manje nego 28.000 posebnih očiju!

Jeste li čuli za pticu »kiwi«? Kiwi se zove čudnovata ptica, koja nema krila, premda ima pravu ptičju fizionomiju, ptičje noge i ptičji kljun. Ona živi u Novoj Zelandiji, ali kako joj je meso neobično tečno, urođenici je hvataju, tako da je gotovo izumrla. Ta ona svojim progoniteljima ne može odletjeti. Ptica nema ni repa. Kad mirno stoji i uvuče glavu, slična je kugli.

KAKO ĆEMO SE RIJEŠITI ŽOHARA? Žohari, Švabe, Rusi i kako li se sve ne zovu te gadne životinjice, koje se uvlače u naše stanove i kuhinje rodom su iz Azije. Dovukle su se u Evropu istom u 18. stoljeću i to na trgovačkim brodovima. Čini se da im ovdje zrak veoma prija, jer su se veoma raširile i danas su prava pokora mnoge domaćice.

Kako da ih se riješimo i potamanimo ih?

Žohari su veoma lakomi, stalno gladuju i jedu sve do čega dođu. Zato je najbolje dobro spremiti hranu. Mrvice, otpaci od jela, masne krpe, sve je to za njih poslastica i ako je samo namirišu već ih je puna kuća. Svaka se mrvica mora iz kuhinje odstraniti a pod u kuhinji uvijek čisto oprati. Ipak žohari najvole slatke stvari. Dobro je stoga uzeti prah od šećera i pomiješati ga sa razmrvljenom sadrom te tom prašinom posipati prostor kamo žohari dolaze. U noći žohari progutaju taj slatkiš, a od toga su veoma žedni. Zato je dobro postaviti u blizinu plitke posude s vodom. Tu se oni bace na svježu vodu. Od vode skruti se u njihovim želucima sadra i oni pogibaju. Ova su dva sredstva vrlo uspješna. Ono sa sadrom djeluje najsigurnije.

Najskupocjenije krzno. Najskupocjenije krzno daje malena životinjica, koja živi u južnoameričkim planinama Andama, u visini od 5000 metara. Ta se zvjerčica zove činčila. Jedan par činčila prodaje se danas po 500 dolara ili u našem novcu oko 30.000 dinara. Činčilu uzgajaju danas u farmama, pa možemo zamisliti koliki imetak predstavlja jedna farma činčila. Za jedan kaput od činčila-krzna ptrebno je 140 kožica, jer je činčila mala životinjica, nešto malo veća od našega miša. Takav plašt stoji dakle 35.000 dolara ili u dinarima: oko 2,500.000.— dinara. Plašteve od pravog činčilinog krzna nose danas samo kraljevne i kraljice ili američke milijunašice. Računa se da na čitavom svijetu ima samo oko 100 žena, koje imaju kapute od činčilina krzna. Činčila se dade teško uhvatiti,

a i veoma se teško privikne da živi u farmi. U Sjedinjenim državama američkim ima samo 12 bogatih gospođa, koje imaju kapute od činčilina krzna. Zamislite, koliko bi se sirotinjskih porodica prehranilo samo od jednog krzna.

Najdublji rovovi na svijetu. Najdublji rov u ugljenokopu je: Henriette (čitaj: Anrijet) u Belgiji; dubok je 1200 metara. Za njim slijedi rov Westfallen u Njemačkoj, dubok 1087 metara, zatim rov Šalamoun u ugljenokopu u Moravskoj Ostravi u Češkoj. Najdublji rov u rudniku zlata je dubok čak 2000 metara, a nalazi se u Australiji u rudokopu Viktorija. Rov u rudniku mjedi najdublji je u Americi i ima 1493 metra. U Americi je i najdublji petrolejski rov i to u Pensilvaniji. Dubok je 2000 metara.

500-godišnjica štampe. — Ove godine navršilo se ravno pola tisućljeća, kako je učinjen jedan od najvećih izuma u povijesti čovječanstva. To je otkriće štampe. Izumitelj štampe bio je Nijemac Johann Gutenberg, koji je osnovao prvu štampariju u gradu Mainzu (čit.: Majncu). Dotada knjige su se pisale rukom. Kako je to bio mučan i dugotrajan posao, razumije se, da su knjige bile vrlo skupe, pa su rijetki bili oni, koji su ih mogli sebi nabaviti. Izumom štampe knjige su znatno pojeftinile, pa su se tako i misli, što su ih one sadržavale, mogle širiti mnogo brže nego prije. Knjigâ je sada bilo kudikamo više, pa se zato i prosvijećenost stala mnogo dizati.

Iz Njemačke se štamparsko umijeće brzo raširilo po cijeloj Evropi. Najprije se pojavilo u Italiji, gdje su štampane i prve hrvatske knjige, zatim u Francuskoj, Švicarskoj, Engleskoj, Španiji, Švedskoj, Danskoj, Portugalu i t. d.

U Hrvatskoj osnovana je prva štamparija god. 1494. u gradu Senju. Zanimljivo je da znamo i za imena prvih naših štampara. To su Blaž Boranić i Grgur Senjanin.

Duraluminij. Svi mi znamo, da je aluminij najlakša kovina, ali je i slabo upotrebiva, jer nema potrebne čvrstoće, pa se lako savija. Inžiniri su si dugo razbijali glavu, kako bi mogli aluminij tako preraditi, da postane čvrst i otporan, ali da ipak ostane lagan. Isprva su s njime miješali druge čvrste kovine, ali to nije dovelo do nikakvog rezultata. Ta nova slitina postajala je to čvršća, što joj je više bilo dodavano druge koje kovine, ali je uslijed toga postajala i teža, pa se nije postiglo ono što se željelo. Konačno je prije nekoliko godina inžinir kemije Alfred Wilm iz Berlina pronašao postupak, kako će aluminij postati tvrd i čvrst, a uz to

ipak ostati lak. On je uzeo 94.4 posto čistog aluminija, 4.2 posto bakra, 0.5 posto magnezija, 0.6 posto mangana i 0.3 posto silicija. Tu je slitinu ugrijao na 500 stupanja vrućine i naglo ju ohladio. Od toga je postao tako zvani duraluminij, koji se upotrebljava za aeroplane i stupove i druge neke strojeve. Ta je kovina tako lagana, da je možemo dignuti sa dva prsta, a ona ipak može podnesti opterećenje od 40.000 do 50.000 kilograma.

Kovina aluminij dobiva se iz rudače bauxit, koje imade u našoj državi a osobito u Dalmaciji veoma mnogo, te se izvozi u velikim količinama u inozemstvo.

Odakle potječe mjera za zlato »karat«? Poznato je, da se zlato i drago kamenje važe na karate. No rijetko će kome biti poznato porijeklo te riječi, kao i njezino pravo značenje. Riječ »karat« je arapskog porijekla i izvedena je iz riječi »kirat«. Tim imenom nazivlju Arapi sjemenje jedne vrsti krušnog drveta, a to sjeme — u osušenom stanju — imade svojstvo, da uvijek ima istu težinu. Arapi su se dakle tom malom, ali točnom mjerom služili kad su vagali zlato i od njih je to mjerenje.

Iz stranih zemalja

SVAKI DAN KIŠA. U Paragvaju blizu brazilijanske granice, gdje se rijeka Parana ulijeva u Ocean, ima jedna zona, u kojoj neprestano pada kiša, pa čak i onda, kad je nebo vedro. Međutim se tu zapravo i ne radi o pravoj kiši, nego o kapima vode, koje stalan vjetar donosi s vodopada Guayra, koji je nekoliko kilometara udaljen od spomenute »kišne zone«.

Pronađeno 35 novih otoka. Jedna grupa ruskih učenjaka pronašla je u Sjevernom ledenom moru, u t. zv. Nordenskjöldovu moru 35 malih otoka, koji dosad nijesu bili zabilježeni ni na kojoj geografskoj karti. Vijest o tome donijeli su ruski geolozi, koji su se ovih dana vratili brodom »Sjever« u Arhangelsk.

Na grobu svoga oca. Neobičan je slučaj htio, da je jedan njemački vojnik nalazeći se nedavno na bojištu u Flandriji, našao grob svoga oca. U jednom malom flandrijskom selu bilo je uređeno vojničko groblje na kom su za vrijeme rata bili pokopani zajedno i francuski i njemački vojnici, koji su tamo pali. Kada su sada ponovno Nijemci zauzeli Flandriju odlučili su da grobove u svjetskom ratu palih njemačkih vojnika urede. Tako je i taj vojnik dobio nalog da s nekoliko drugova uredi malo seosko groblje. Čisteći jedan križ neobično se iznenadio, kada je na njem opazio tablicu sa svojim prezimenom.

Sada se je istom sjetio, da je prije 25 godina njegov otac poginuo na bojištu u Flandriji i to baš u tom mjestancu.

Vojnik nije imao vremena, da se dugo zadržava u tom selu, jer je morao s četama dalje. Ali odlazeći on je ipak uzeo šaku zemlje s groba svoga oca, spremio je u vrećicu i nosio na prsima.

Društvo najstarijeg plemstva. U Nankingu je osnovano društvo, u koje se mogu upisati samo najstarije plemićke obitelji svijeta. Uvjet je za pristup taj, da svaki kandidat mora dokazati, da mu je porodica stara bar dvije tisuće godina... Ipak ima društvo već 180 članova, a njegov je predsjednik jedan kitajski oficir, koji je dokazao, da su njegovi pretci živjeli već prije 2.800 godina...

I u Njemačkoj se mnogo pažnje posvećuje rodoslovlju. Tako tamo svaki učenik mora sastaviti rodoslovlje svoje obitelji barem do svog pradjeda. U tu svrhu svaki đak dobiva arak papira nazvan »Ahnentafel« t. j. knjigu svojih predaka. U tom arku točno su naznačeni podaci o njegovom ocu i majci, o djedovima i bakama s očeve i majčine strane, kada su rođeni i kad su umrli, čim su se bavili i od kakve su bolesti umrli, koliko su djece imali i odakle potječu. Takva tablica veoma je zanimljiva, pa ne bi bilo loše, kad bi je i naši đaci uredno vodili.

Kako su se igrala djeca prije tisuću godina? Prie jednu, dvije i tri tisuće godina, djeca su se igrala upravo tako kao i danas. U starim iskopinama u Perziji, Egiptu i Grčkoj, našli su istraživači dječje igračke, koje su sasvim iste, kao i one, kojima se igraju današnja djeca. Djevojčice su imale lutkice od pečene gline, a dječaci male ovčice i vojnike, trubljice, zviždaljke, obruče i zmajeve.

Čak su pronađene i lopte, samo ne od gume, nego od kože ili od krpa. Mnogo se je toga od tada promijenilo, ali djeca se evo igraju i danas kao i stara egipatska, grčka i perzijska djeca. Jedino što danas naša djeca imaju osim toga još i automobile, aeroplane i parobrode.

Dvanaestgodišnji dječak akrobata na aeroplanu. Nad jednim amerikanskim uzletištem dignuo se nedavno jedan aeroplan, koji je počeo praviti u zraku takove akrobacije, da se je svima kosa ježila od straha. Bacao se naglavce, okretao u zraku i pravio takove vratolomne lupinge, da su se sletjeli svi avijatičari, koji su se nalazili u blizini. A što je bilo najčudnovatije, nitko se nije mogao sjetiti, tko bi to mogao biti u aeroplanu. Kad se je konačno aeroplan spustio iznenađenje je njihovo bilo još veće, kad su vidjeli, da je iz aeroplana izišao jedan dvanaestgodišnji dječak. To je bio Edward Sommer, sin jednog američkog vojnog letača. Kad su mu počeli spočitavati, zašto se je izlagao tolikoj pogibelji on im je samo odgovorio: »Možete li što prigovoriti mome letu?« Morali su priznati, da je letio bez prigovora. Otac ga je povukao za uha, ali se je ipak s njime ponosio, pogotovo jer sada o njemu piše čitava amerikanska štampa.

RJEŠENJE MALE RAČUNSKE PRIČE

Svaki je od troje braće donio kući po 10.— dinara. Prvi je prodao 49 komada jaja 7 komada za jedan dinar, a 1 jaje za 3 dinara. Drugi je prodao 28 jaja, 7 komada za jedan dinar, a 2 jaja po 3 dinara. Treći je prodao 7 jaja za jedan dinar, 3 jaja po 3 dinara. Dakle: prvi 7+3=10; drugi 4+6=10; treći 1+9=10.

Dječje novine

Progledao slijepac. Enver Babić iz Travnika, rodio se slijep na oba oka. U posljednje vrijeme počele su ga još i boljeti oči, što je jako zabrinjavalo njegove roditelje, te su sa dječakom otišli liječnicima, ali mu ovi nijesu mogli ni ublažiti bolove, a kamo li učiniti da progleda. Roditelji su međutim čuli za pok. hrvatskog omladinca đaka Petra Barbarića, koji je umro u isusovačkom samostanu u Travniku, na glasu kao svetac, pa premda su muslimani, otišli su na grob Petra Barbarića, gdje su se zavjetovali. S njegovog groba uzeli su malo zemlje i mazali oči dječaku. Dječak je nakon 15 dana progledao. U cijelome kraju ovaj se događaj opširno komentira i pripisuje moćima Petra Barbarića.

Slavni postolar. Jedan od najslavnijih postolara živio je prije nekoliko stotina godina u Njemačkoj. To je bio Hans Sachs, koji se je više proslavio kao pjesnik, nego kao postolar. Napisao je 298 igrokaza, 1700 pripovijedaka i 4275 basna, a skoro sve u stihovima.

Juričev kutić

Poslao otac Jurića s velikim jednim paketom na poštu. Pošta je bila na brijegu i Jurić se sav oznojio noseći teški paket. Na po puta je sustao i nije mogao dalje.

Uto mu pristupi jedan gospodin i pomogne mu ponijeti paket. Paket je imao skoro 20 kila pa se i gospodin pošteno namučio i oznojio.

— A molim te, što je mislio tvoj otac, kad te je poslao s tolikim teretom na poštu? upita Jurića dotični gospodin.

— Moj otac je rekao: pođi samo... naći će se već kakva budala, koja će ti pomoći — odgovori Jurić.

+++++

M a j k a: Nijesam li ti kazala, da moraš oprati ruke prije nego sjedneš k stolu?

J u r i ć · Pa čiste su mi. Nijesam njima dirao ništa nego pismo koje je stiglo od strica.

M a j k a : Baš su pisma najopasnija. Zamisli kroz koliko je ruku pismo prošlo. Na njemu se sleglo na milijune klica zaraznih bolesti, osobito sušice.

J u r i ć : Ne boj se majko, zar ne vidiš, da je stric na pismo prilijepio marku protiv tuberkuloze?

+++++

U č i t e l j: Reci mi, Juriću, koliko je treći dio jedne polovice?

J u r i ć: Ne znam, gospodine, ali mislim, da ne će biti baš mnogo!

+++++

F r a n i ć: Oho, Juriću, kakva je to galama bila jučer kod vas, kad si se vratio iz škole?

J u r i ć: Ah ništa! To je moj otac samo isprašivao moj zimski kaput.

F r a n i ć: A čemu si onda ti tako jako vikao?

J u r i ć: Što ćeš, nisam dospio da ga svučem.

+++++

J u r i ć: Gospodine učitelju, moja sestra je oboljela od šarlaha.

U č i t e l j: Idi smjesta kući i ne dolazi u školu, dok ona ne ozdravi. Znadeš li, da je šarlah priljepčiva bolest i da bi ti mogao zaraziti cijelu školu? Odmah da si pošao kući!

J u r i ć se diže, pokupi knjige i ode. Kad je bio već na vratima upita ga učitelj: A koliko je dana već bolesna tvoja sestra?

J u r i ć: Ne znam, gospodine učitelju. Ona je već prije tri mjeseca otišla k stricu na selo, ali sada nam je stric pisao, da je ona tamo oboljela.

+++++

Učitelj je tumačio djeci razlomke, što je to jedna petina, što jedna četvrtina, što jedna desetina i tako dalje.

»Pazite, djeco« — rekao je — »ako ja razrežem jedan krumpir na dva jednaka dijela, to su dvije polovine. Ako ga razrežem na četiri jednaka dijela, to su četiri četvrtine. A sad mi kaži, Juriću, ako razdijelim svaku četvrtinu na dva jednaka dijela, zatim svak od tih dijelova opet na dva jednaka dijela, što će to biti?«

J u r i ć: »To će onda, gospodine učitelju, biti krumpirova šalata«, odgovori Jurić.

+++++

Znate li . . .

— da naše uši imaju 12.000 do 30 hiljada titrajućih živaca?

— da čovječji kostur ima 208 kostiju?

— da naše tijelo sadržava 5—6 litara krvi?

— da količina krvi, koja prolazi dnevno kroz naša pluća, iznosi 10 tisuća litara?

— da ljudsko srce važe 300 grama?

— da to isto srce načini godišnje gotovo dva i po milijuna kucaja?

— da dnevno proizvodimo litru sline?

— da odrastao čovjek potroši dnevno 18.864 litara zraka?

— da bi kola, koja bi išla brzinom od 100 km na sat, stigla na sunce za 170 godina?

ODGONETKE

IZ BROJA 1

1. **Križaljka** Okomito: 1. Par — 2. Tanak — 3. Tatar — 4. Kir — 5. Tor — 9. Tor
   Vodoravno: 2. Tat — 4. Karat — 6. Nin — 7. Top — 8. Ratar — 10. Kor
2. **Zagonetna posjetnica:** Soboslikar
3. **Križaljka** Okomito: 1. Kum — 3. Tovar — 4. Karat — 5. Par — 8. Ton — 9. Rok
   Vodoravno: 2. Kut — 4. Kas — 6. Mokar — 7. Vir — 8. Tatar — 10. Tor. — 11. Top
4. **Križaljka** Okomito: 1. Pero — 2. Ja — 3. Kesa — 4. Riba — 5. Ta — 7. More — 8. Kata
   Vodoravno: 3. Ker — 6. Amerika — 9. Osoba — 10. Ara — 11. Ata
5. **Zagonetna posjetnica:** Daruvar
6. **Križaljka** Vodoravno i okomito: 2. Kat — 3. Karat — 4. Maraton — 5. Tatar — 6. Tor

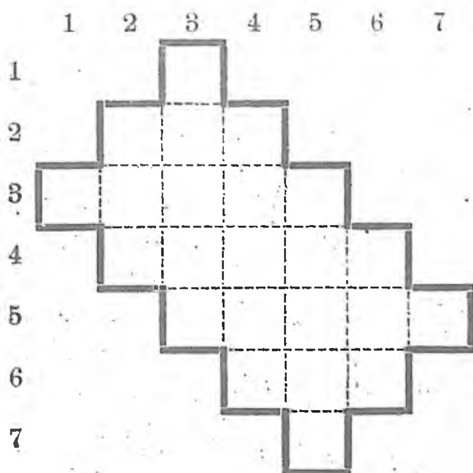
Ispravno su odgonetali: Stjepan Jakoblić, gimnazijalac, Osijek — Darda; Ivica Kauzlarić, Ivanićgrad; Ivo Vlahinić, Krk; Franjo Dobrodel, Visoko; Dragomir Uglešić, Krk; Nikica Kalšan, Visoko; Josip Tomić, Petrinja; Teodor Uršičić, Kraljevica; Gustav Sehter, Retfala; Nikola Jurjević Skorša, Lumbarda.

Nagrađeni: Teodor Uršičić, Kraljevica; Nikola Jurjević Skorin, Lumbarda.

KRIŽALJKA

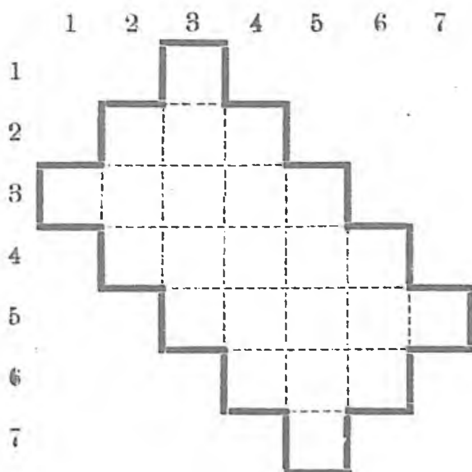
(Mirko Matica, Krk)

2 rijeka u Egiptu, — 3 rijeka u Srbiji, — 4 vrst brave, — 5 pijetao, — 6 zvuk.

Vodoravno i okomito isto.

KRIŽALJKA
(Mirko Matica, Krk)

2 oružje, — 3 grad na Jadranu, 4 vatra, — 5 liječnik, vidar, — 6 nije mir.

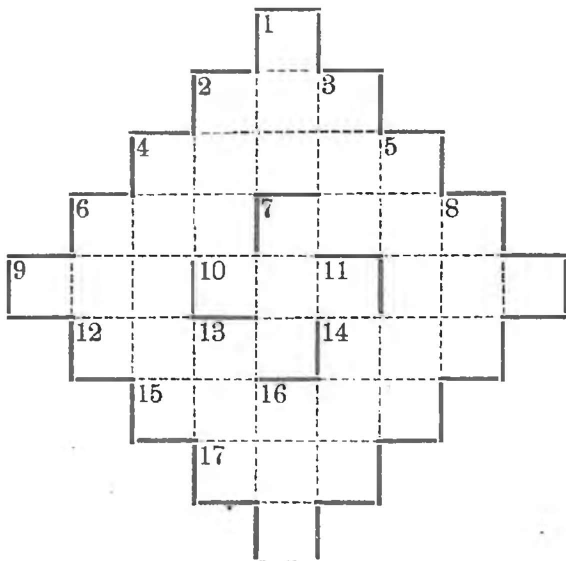
Vodoravno i okomito isto.

ZAGONETNA POSJETNICA
(Ivan Mazek, Petrinja)

TINA M. SIRALIN

Koji list najradije čita Tina?

KRIŽALJKA
(Vjekoslav Frlan, Kastav)

Okomito:

1 znoj, — 2 najpotrebniji elemenat, — 3 kuća, — 4 prenoćište, — 5 seljak, — 6 strpljiv prorok, — 7 žensko ime, - 8 šahovski potez, 11 grčki junak (neranjive pete), — 13 drži dijete na krstu, — 16 skup pčela.

Vodoravno:

2 jedinica u vojsci, — 4 gradić u Boci Kotorskoj, — 6 desinfekciono sredstvo, — 7 muslimanski svećenik, — 9 glas, — 10 tata (slovenski) 12 majka očeva ili majčina, 14 konj, — 15 glasonoša, 17 naziv u muzici.

»Mali rodoljub« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko.

Uredništvo i uprava nalaze se u Krajiškoj ulici br. 12.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: **Ernest Radetić, Zagreb, Krajiška ulica 12. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26.**

Za tiskaru odgovara: **Petar Acinger, Zagreb, Radićeva 26.**

Poštarina plaćena u gotovu.

Pojedini broj stoji 1 dinar

Mali rodoljub

GOD. XII **STUDENI 1940** **BROJ 3**

Savjestan službenik. Nedavno su nakon četrdeset godina savjesne službe umirovili željezničkog činovnika Moraina. Njegov ga je šef na rastanku pohvalio i rekao mu, da li ima kakvu naročitu želju, koju bi mu društvo moglo ispuniti. »Gospodo moja,« izjavio je Morain nakon kratkog oklijevanja dirnuto, »mene bi veselio željeznički vagon, koji se više ne upotrebljava. Ja bih na svome komadiću zemljišta mogao stanovati u njemu, pa bi me uvijek podsjećao na moje lijepe godine službovanja.« Tu su mu želju ispunili.

Nakon nekoga vremena posjetio je neki drugi željezničar svoga prijatelja, umirovljenoga činovnika. Već je na putu padala kiša, a kad je posjetilac stigao, kiša je već lijevala. Čovjek je zakucao. Iz staroga vagona iziđe činovnikova žena. »Moj muž? On sjedi iza kola!« glasio je neobičan odgovor. Posjetilac je obišao oko kola, i zaista, stari je Morain ovdje sjedio na najvećoj kiši. Preko sebe prebacio je staru vreću i mrko gledao pred sebe, odbijajući velike oblake dima iz svoje lule. »Čovječe, zašto ne ideš unutra?« pozdravi ga prijatelj. »Zašto! Zašto!« progunđa korektni penzionirac. »Zar ne vidiš, da su mi poslali vagon za nepušače?«

Jaja stara trista godina — najveća poslastica. Za Kitajce je najveća delikatesa, kad na gozbama imućnih slojeva iznesu jaja — stara trista godina. Jaja su se čuvala u zemlji, tako da su izvana postala sasma crna. Takve gozbe traju uostalom vrlo dugo. Kao signal, da je gozba završena serviraju se čaj i riža.

Prosjak podiže sirotište. Ovih dana umro je u Lisabonu, u Portugalu, od staračke iznemoglosti neki prosjak. Kad su pretražili njegove stvari, ustanovilo se, da je u jednoj lisabonskoj banci imao uložen velik imetak. Međutim je iznenađenje bilo još veće, kad su našli oporuku staroga prosjaka, prema kojoj se sav njegov imetak ima upotrebiti za gradnju sirotišta.

Naranče spasile novac. Kad su poslije nekoga velikog požara u Lisabonu u Portugalu čistili garište, napravili su neobično otkriće. Kad su došli u prostoriju, u kojoj se nalazila čelična blagajna, ustanovili su, da je papirnati novac kao i svi vrijednosni papiri potpuno izgorio. Kad su papiri došli u dodir sa zrakom, raspali su se kao prašina. Nije ni čudo, da su s velikim i opravdanim strahom pristupili otvaranju treće blagajne, jer je upravo ova sadržavala velike količine papirnatog novca. No kad su je otvorili, opazili su činovnici na svoje najveće čuđenje, da je sadržaj blagajne netaknut. Stajali su pred zagonetkom, koju su riješile tek dvije male neznatne smanjene kuglice.

Ustanovilo se, da su to naranče, koje je ovamo spremio činovnik, koji je imao posla s blagajnom, da ih idućeg jutra slasno pojede za zajutrak. Strahovita vrućina, koja je nastala uslijed požara, uništila je činovniku — ljubitelju voćnog zajutarka njegove naranče, ali su one pri tom razvile toliku vlagu, da su sačuvale papire od uništenja.

Mali rodoljub

GOD. XII STUDENI ŠK. GOD. 1940 41 BR. 3

Viktor Car Emin

navršio je 70 godina

Jeste li ikada čuli za Viktora Cara Emina?

Vi, najmlađi čitatelji naši, slabije ga poznate. Ali ga zato to bolje poznaju stari čitatelji našega lista, jer mu je on bio dugo godina urednikom. I moramo priznati, da mu je baš on pronio slavu i ime diljem hrvatskih zemalja.

Dok mu je on bio urednikom, a to je bilo od godine 1909 pa sve do 1929 dakle ravnih 20 godina, list je bio tako dobro uređen, da se nijedan drugi omladinski list nije mogao s njime takmičiti. Zato se list bio tako proširio po svim hrvatskim zemljama, da ga je svako dijete poznalo i zavolilo ga, pa ga se nekadašnji njegovi čitatelji još i danas rado sjećaju, a priča i pričica u njemu ni do danas nijesu zaboravili.

Na sam dan Svih Svetih ove godine navršio je Viktor Car Emin 70 g. života.

Oni koji ga ne poznaju misle, da je to neki sijedi, oronuli starac, koji se jedva može vući, a kamo li da bi još mogao što i napisati. O, kako li se varaju. Car Emin još i danas neumorno radi, piše poletno i zanosno, živeći na Sušaku u svojoj kućici okruženoj lovorom, čempresima i džbunovima cvijeća. I svakog dana gleda naše drago more, koje čas šumi i šapće, čas grmi i udara o klisure podno njegove kuće. Gleda lovorove šume na podnožju starice Učke i nizove bijelih kućica, koje se složiše u krasan gjerdan uz istarsku obalu na zapadu...

Gleda svoje rodno selo Kraj pod Učkom, u kojem je prije 70 godina ugledao svijetlo ovoga svijeta, i piše, piše neumorno, bez stanke, sve u jednom dahu, o tom dragom kraju, o Učki, o moru, o mornarima i pomorcima, o starim kapetanima, o svim onim našim dobrim ljudima. I baš na sam dan svoje sedamdesetgodišnjice izdao je svoje najnovije djelo, veliki roman iz hrvatske povijesti, koji se zove »Suor Aurora Veronika«. U tom djelu obrađuje posljednje dane posljednjeg izdanka velike hrvatske porodice Zrinjskih...

Viktor Car Emin počeo je pisati godine 1888. Od toga dana, dakle pune 52 godine, on neprestano piše. Napisao je na stotine prekrasnih pripovijesti, krasnih romana i nekoliko drama, koje su se s velikim uspjehom prikazivale u kazalištu. Zauzelo bi nam previše prostora, kada bismo ovdje nanizali naslove svih njegovih djela. Spomenut ćemo samo nekoje: »Pusto ognjište«, »Usahlo vrelo«, »Nove borbe«, »Iza plime«, »Između dva ognjišta«, »Pod sumnjom«, »Presječeni puti«, »Vitez mora«, »Starci«, »Bez ljubavi«, »Kontesa Nina«, »U mraku«, pa drame: »Zimsko sunce«, »Vicencica«, »Oče budi volja Tvoja«, »Na mrtvoj straži« i još veoma mnogo drugih vanredno lijepih pripovijesti.

Njegov rad za djecu bio je također veoma velik. Kad samo zamislimo da je uređivao »Mladi Istranin« odnosno »Mladi Hrvat« kroz 20 godina razumjet ćemo, koliko je kroz to vrijeme krasnih stvari mogao napisati za djecu. I napisao ih je! Svi čitatelji su se čudili, kada su jedamput vidjeli pod kakvom lijepom pričom potpis: Barba Tončić, drugi put: Barba Šime, treći put: Lujo Dorčić, četvrti put ne znam ni sam kako, a zapravo je sve to bio jedan te isti pisac, naš Viktor Car Emin. Tko se ne sjeća bolnih pripovijesti »Pod jarmom«, zatim komedije »Nevidljvi Jurić«, pa duhovitih »Zgoda majmuna Floka«? Sve je to izišlo spod Careva pera.

Viktor Car Emin je jedan od tvoraca ovoga našega lista. On mu je i danas još suradnik i mi se time ponosimo.

Prigodom sedamdesete godišnjice života, želeći da ga Bog poživi još dugi niz godina uvijek ovako radišna, čila i zdrava, mi mu od srca čestitamo ovaj svečani god!

Jesenska

Sunce se je umorilo
— dugi ljetni puti —
pa slabije sada grije,
zato lišće žuti.

I ptice su odletjele
gdje su vrući dani,
gdje se ljulja gusjenica
na zelenoj grani.

Sa sjevera ržu vjetri
ko pomamni àti.
Prepao se stari medo,
traži gdje će spati.

»Ide zima — tužno šapće
srna pokraj rijeke —
moram djeci pripremiti
čarapice meke«.

Gabrijel Cvitan

Materinji jezik

Ljepša od zvuka najljepše pjesme, ljepša od šarenila boja najljepše nošnje je slatka materinska riječ.

Sretno je dijete, kada prvi put stane na vlastite noge, ali je još neizmjerno sretnije, kada prvi put može progovoriti i svojom vlastitom riječju kazati majci svoje želje i svoje unutrašnje osjećaje. Tim časom otvoren je djetetu put u zajednicu porodice, društva i naroda.

Materinji jezik je najviša naravna i kulturna vrijednota. On je u najužoj vezi s narodom i njegovim razvojem. Tokom stoljeća narodni se je jezik iz priprostog čavrljanja razvio do najsavršenijeg instrumenta narodne duše. U pojedinim riječima sažet je tisućgodišnji duševni razvoj naroda, u njima se odrazuje tisućljetna povijest njegova, iz njih govori rodna gruda zemlje i prirode.

Razumljivo je zato, da se svaki narod grčevito bori za svoj materinski jezik, jer zna da je to jedini uvjet njegovog opstanka, da je to krv njegovog narodnog tijela. Oduzmeš li jednom narodu njegov materinski jezik osudio si ga na smrt. Ako koji narod izgubi svoju narodnu nošnju, ako izgubi svoje narodne običaje, on može još uvijek živjeti kao poseban i svijestan narod. Ali ako izgubi materinski jezik, onda je narod umro.

Jadni su oni narodi, kojima se oduzima njihov materinski jezik. Jadniji nego najzapuštenije crnačko pleme.

Ljubimo zato svoj materinji jezik, gajimo ga, uživajmo u njemu i njegovim ljepotama, ne dajmo da nam ga se zatre.

»Ljubi, rode, jezik preko svega, u njem živi umiri za njega!«

Tri majke

Ja sam malen, ali znadem
Tri majčice da imadem.
Tri majčice sve tri mile
Život su mi obavile.

Prva me je porodila
Slatkim mlijekom zadojila;
Vodila me za ručicu,
Sterala mi posteljicu.

Druga mati svakog sina
To je draga Domovina,
Od djedova gruda sveta
Čuvana kroz tisuć ljeta.

Treća stoji na nebesi
Otkud raj se zvijezda krijesi.
S molbom srce k Njojzi bije
Da mi čuva prve dvije.

Gabrijel Cvitan

VLADIMIR NAZOR:

U pazinskom kaštelu

Vladimir Nazor, danas najveći pjesnik na slavenskom jugu, bio je prije mogo godina jedan od najmarljivijih suradnika našega lista. U ono je doba napisao nekoliko izvrsnih povjesnih pripovijesti i crtica.

Ova pripovijest je samo odlomak iz jednog njegovog velikog romana u kom je prikazan težak život istarskih kmetova prije 350 godina.

Jedne večeri mjeseca prosinca god. 1598. šetao se nadvojvodin komesar Josip Rabatta amo tamo po slabo rasvijetljenoj sobi u pazinskom kaštelu. Bio je uzrujan i nemiran.

Rabatta je htio, da iskoči iz kože od bijesa i ljutine. On, koji je željeznom rukom znao da prigne, pritisne i skuči zanesene pristaše luteranske vjere u Kranjskoj, on, vješti nadvojvodin poklisar u Rimu, poznati prijašnji namjesnik u Goričkoj, on, priznati državnik bistre glave i željezne šake, nije nikako mogao da skrši tvrdoglavost kmetova pazinske grofovije. Poslaše ga u Istru, da razvidi s pazinskim plemićem Ivanom Milošićem, da li su temeljite tužbe i prosvjedi kmetova proti novom urbaru. Rabatta ne samo što dodje do uvjerenja, da nameti, desetine i porezi ne bijahu nipošto pretjerani, nego odluči pače, da popuni rečeni urbar novim dodacima. Po njegovu mnijenju kmeti su još uvijek malo plaćali, i on je svakako htio, da tim dodacima ugodno iznenadi nadvojvodu Ferdinanda pri svom povratku u Gradac. Minuo je i peti dan, što komesar neprestano vijeća sa županima i podžupanima sviju sela pazinske grofovije i što iziskuje od njih, da potpišu nove ugovore i obveze, a kmeti ko stanac kamen — ne će, pa ne će. Težaci su pače zahtjevali, da se umanje dotadašnji tereti. Kroz zatvorena vrata Rabatta je mogao čuti, kako župani još raspravljaju u bližnjoj sobi, iz koje je bio najednom pobjegao, da ne pukne od ljutine.

Vrata se otvoriše i kančelir Fabricij Rapicio udje u sobu.

— Dakle? zapita ga komesar stavši najedared.

— Sve badava, velemožni! Odgovaraju: »Ne možemo; i tako smo već upropašćeni.« Sve badava!

— Prokleta paščad! klikne Rabatta, crven ko rak. Za deset dana je Božić, a na Mlado ljeto moram svakako biti u Gracu. Pokušat ću još jednom; ne uspijem li, vidjet ćete, što sam kadar uraditi. Sakupite u to sve pandure dolje u dvorištu.

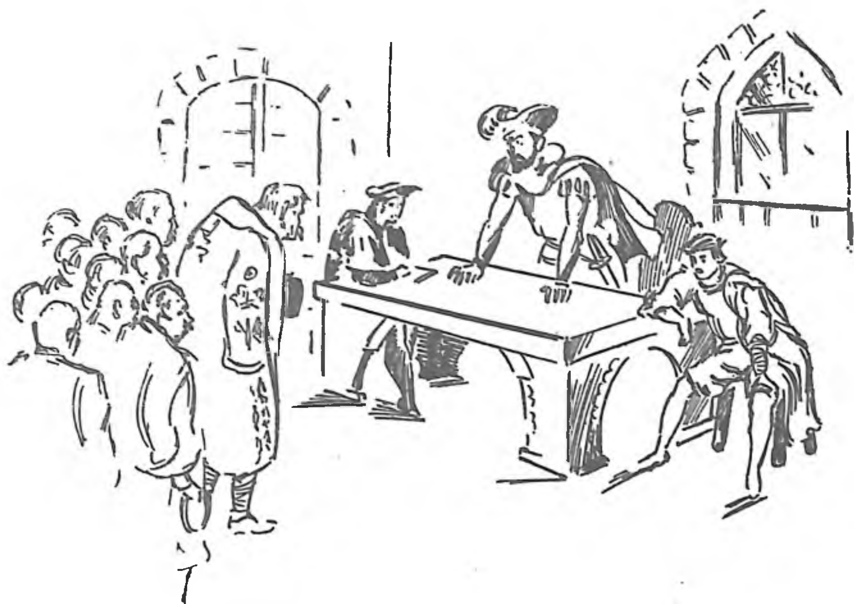
Rabatta udje naglo u bližnju sobu.

Kmeti su ispunjavali skoro cijelu dvoranu. Pokrajinski sudac Franjo Bagni stajao je uz plemića Milošića za dugim

stolom, punim odluka, dopisa i ugovora, i nagovarao težake, kriješteći hrapavim glasom i mašući dugim mršavim rukama, da potpišu. Pisar i gastaldo stajahu malo dalje iza stola.

Kad Rabatta udje, vikar dovrši i preda mu mjesto. Rabatta ostane na nogama, podupre se pruženim rukama o sto, raširiv prste, koji su te sjećali na orlove noge. Govorio je jakim glasom i lošim jezikom.

— U ime našeg presvijetlog gospodara Ferdinanda, po milosti Božjoj nadvojvode austrijskog, vojvode burgunškog, grofa tirolskog i goričkog, ja njegov ponizni sluga Josip Rabatta, pozivljem vas župane i podžupane Mošćenica, Beršeca, Zamaska, Lindara, Boruta, Berma, Dragućа, Tinjana, Grdosela (i komesar spomene jedno tridesetak imena gradića, sela i selaca), da potpišete u ime vaših mješćana nove ugovore i nove

obveze, koje vam već razjasnismo i protumačismo. Ugledajte se u župane Pazina, Lavrana, Pićna i Žminja, koji se već odazvaše našoj želji i potpisaše rečene ugovore. Mi smo obašli vaše njive, pašnjake, vrtove i sela, te se uvjerismo, da je zemlja podatna i rodna, da su sela napučena i zdrava, da obilujete drvljem, blagom, žitom i vinom. Bez ikakvog se prava tužite na poreze i desetine novog urbara. Pravedno je, pače i pošteno s vaše strane, da doprinesete još više i pokažete na taj način, da ste zahvalni presvijetlom gospodaru, što dade tu lijepu i plodnu zemlju upravo vama, koji ste se većinom preselili u Istru, bježeći pred okrutnim Turčinom. Kako vam već protumačismo, nove obveze nisu teške; vi biste mogli i dvostruko plaćati svome gospodaru. Potpišite dakle i dokažite, da ste vjerni, pokorni i zahvalni podanici našeg gospodara, nadvojvode Ferdinanda.

Mrtav muk zavlada u dvorani.

— Velemožni gospodine, ozva se najednom župan lindarski, iskusan stari kmet, koji bijaše glavni govornik težaka, a i razumijevao se ponajbolje u sve te zapletene ugovore. — Velemožni gospodine, dopustite nam još jedanput, da se povratimo u naša sela i da pozovemo dvanajstije na sastanak. Vijećat ćemo po selima. Neka težaci sami odluče. Mi ćemo se do tri dana povratiti u Pazin.

— Tako! tako! dobro je! klicahu kmeti, i sve je zujalo u dvorani kao u velikoj košnici.

Rabatta izgubi svoj dostojanstveni mir i stade vikati, tresući crnom, šiljastom bradicom.

— Ne puštam vas više iz kaštela, dok se ne odlučite. Cijeli mjesec dana vijećate po selima. Ove večeri moramo biti na čistu. Ostavit ću vas same i povratit ću se kasnije, da čujem, što ste odlučili. Kazat ćete mi jasno, hoćete li odmah potpisati ili ne. Pazite samo, što radite. Sjetite se, da će u Gracu doznati za svaku vašu riječ i da ću sutra otputovati.

Župan lindarski stupi pred stol i poče da govori, gladeći sijede vlasi na zatiljku i postavljajući često na prsa ožuljelu ruku, u kojoj je držao kapu.

— Gospodine, govorio je polako i mirno, ti nam sve veliš, da su ti novi nameti stvar od ništa, da ih ne ćemo ni osjetiti. Mi smo pošli k jednom plovanu i s njim sve izračunali. Gospodin nam plovan reče, a drugi su nam pismeni ljudi to potvrdili, da ćemo sada mi kmeti plaćati 1121 fiorin više nego prije. 570 fiorina morat ćemo više dati u gotovu novcu, a ostalo u vinu, zobi, žitu i ovcama. Osim toga dužni smo kao i do sada rabotati za pazinskog kapetana i nositi mu darove. Otkuda će jadni kmet steći taj silan novac, kad nema niti čim da se prehrani? Mi ne vjerujemo, da naš gospodar Ferdinando nalaže, neka nam se tako sve otimlje. Ti pusti darovi ne idu u Gradac. Pitate na primjer od kmetova u Bermu dvanaest kokoši na Božić, dvadeset i četiri na Jakovljevo, četiri ovna na dan Svete Jele i stopedeset jaja na Vazam. A tko će sve to pojesti? Nadvojvoda ili kapetanovi žbiri? Tko jede one silne kolače, što ih Trvižani moraju nositi u Pazin? Tko je posjekao nama Lindarcima lijepu šumu Presiku? Ne samo, što ne ćemo potpisati nove obveze, nego tražimo, da se ukine porez na vino i lični porez, koji je udaren i na sluge.

— Pobjegnut ćemo svi k Mlečiću, zaviče neko.

— Rabote nam ne dopuštaju obradjivati naše njive!

— Konobe i dvorišta ostaše nam pusta: sve nam se otimlje u ime darova.

— Propadosmo! Sirotinja smo! Nećemo da znamo za nov urbar!

— Pustite nas jadne živjeti!

(Nastavit će se)

Oporuka

Na ognjište je bačen naramak drva.

Kad je plamen liznuo drvo progovorio je:

»Otpilili su te, rascijepali su te i oduzeli ti svu snagu. Porušilo si se i trunulo na vlažnoj zemlji. Sagnjit ćeš, ne oslobodim li te ja od muka. Kaži mi zato odmah svoju posljednju želju!«

Drvo je u vatri zacvililo i reklo:

»Evo moje posljednje volje, evo moje oporuke: Pepeo ostavljam zemlji od koje sam postalo. Mnogo sam dobra primilo od nje. Moj dim pak neka se digne nebu pod oblake, da ih još jednom pozdravi i zahvali im za sve one kaplje blage kišice, što su je spuštali na moje lišće i na rasušenu zemlju.«

»A kome si namijenilo svoju toplinu?« upita plamen.

»Toplinu sam primilo od sunca, koje s tolikom ljubavlju obasjava i grije svijet i podržava na njemu sav život. Neka zato moja toplina ogrije sve stvari i sva bića oko mene, da bar na čas osjete dah sunca Božjega.«

Tako se je i dogodilo.

Vatra je planula, drvo se pretvorilo u hrpu pepela, koji su ljudi kasnije prosuli po njivi. Dim se je dignuo i nestao pod oblacima, a toplina je ogrijala ubogo bolesno dijete, koje se je stiskalo uz peć.

Medvjed i ciganin

Nekomu se medvjedu prohtjelo
Rogovima da uljepša čelo
Pa doziva majstora cigana
Koj zna činit djela izabrana:
— Gospodine majstore cigane!
Ti znaš činit stvari izabrane
Napravi mi rogove velike
Da mi budu dika nad sve dike.
Cigan majstor varalica stara
Medvjedu ti ovo progovara:
— Dobro, medo, moj junački sine
Napravit ću ja tebi rožine
Al ušesa daj odrezat prije
Jer prostora za rogove nije.
I pusti vam medvjed, luda glava,
Da mu cigo uši odrezava.
Da rogove dobi namišljene
podnaša vam muke baš paklene
Kad mu majstor uši odrezao
Kući svojoj brzo potekao

Pa donese dva volovska roga
Bradvu, čavle i oruđa mnoga:
Medvjed ti ga gleda zapanjeno
I ciganu kaže prestrašeno:
— Što će tebi toliko oruđe
Meći roge, pusti posle tuđe!
Cigan veli: Metnut ću ti roge,
Ali treba činit stvari mnoge,
Tući, pilit, čavle zabijati
Pa će čvrsto rogi pristajati!
— Ne, majstore, ako znaš za boga,
Ne meći mi nijednoga roga.
Već sam onda zubine stiskao
Kada si mi ušesa rezao
A da roge zabijaš u glavu
Onda bih ja svirao tu pravu!

PUSTI, BRATE, LUDE OHOLIJE
BUDI ŠTO SI, TUĐE LJEPŠE NIJE!

Dr. Matko Laginja

KLOK i JOŽIĆ

O lijepa, o draga, o slatka slobodo,
dare u kom sva blaga Višnji nam Bog je do!
Sva srebra, sva zlata, svi ljudski životi
ne mogu bit plata tvoj čistoj ljepoti!

Tako je zapjevao Jožić, kada je s palube parobroda ugledao golemi kip slobode, što se koči u obliku svjetionika na ulazu u newyoršku luku.

Jer Klok i Jožić napustili su Evropu i krenuli u Ameriku.

— Tko bi još izdržao u Evropi? srdio se Jožić. — Tu ne čuješ ništa drugo nego štektanje strojnih pušaka i gruvanje topova, ne vidiš ništa do li ruševine sela i gradova, požare na sve strane, ljude koji umiru na bijegu od zime, gladi i bolesti, mrtve i ranjene vojnike, a ma ništa lijepa, dobra i plemenita. Nigdje sretna i zadovoljna lica, svagdje strah i trepet, užas i smrt!

Idemo mi u Ameriku, zemlju slobode!

Tako je rekao Jožić, uzeo svoga majmuna Kloka, ukrcao se na jedan amerikanski parobrod i otplovio u Ameriku.

I sada su eto u Newyorku.

Međutim baš onih dana kada su oni prispjeli bila je i Amerika u nekom čudnom grozničavom raspoloženju.

— Pa zar je cijeli svijet poludio? mislio je Jožić, gledajući svađe i rasprave na ulici.

Ljudi su se skupljali, živo razgovarali, vikali, pravdali se, pjevali, klicali, zviždali, psovali, a ma jednom riječju: ludi, pa ludi!

A što je zapravo bilo?

Birali su novog predsjednika Sjedinjenih američkih država.

Hvala Bogu, tamo nije bilo krvavih glava. Ljudi su se prepirali i dokazivali jedan drugome, kako bi bio bolji ovaj nego onaj, ali tučnjava i pucanja, požara i rušenja kuća nije bilo.

Moglo bi se reći, da je bilo veselo kao na sajmu.

Svatko je mogao vikati što je htio, braniti koga je htio i napadati koga je htio.

To se je Jožiću veoma svidjelo.

— Eh nema ti ga do amerikanske slobode — znao je uzdahnuti, sjetivši se one lude stare Evrope u kojoj se ljudi kolju i ubijaju, ko divlje zvijeri.

Ona neograničena sloboda u Americi blažila mu je dušu. I sav opojen njome bacio se i on zajedno sa svojim majmunom u onaj vrtlog. Išli su ulicama velikoga grada, vikali čas: Živio Roosevelt! čas: Dolje Roosevelt! zatim opet: Živio Wilkie ili: Dolje Wilkie!, s nekima se svađali i prepirali, s drugima se grlili i ljubili, ama, kažem, kao na vašaru!

I da bi sve bilo što veselije zamijesili su jednu zgodnu šalu:

Jožić je napisao dvije tablice. Jednu je objesio majmunu na rep, a drugu je nataknuo na štap i majmun ju je nosio po gradu. S jedne strane tablice pisalo je: Živio Roosevelt, a s druge strane: Dolje Roose-

velt. Na drugoj tablici je bilo obrnuto: Živio Wilkie i Dolje Wilkie! To su naime bila imena dvaju kandidata koji su se natjecali za mjesto predsjednika Sjedinjenih država američkih.

Ljudi, videći majmuna kako nosi ulicama tablice, oduševljeno su pljeskali priznajući da je to vrlo duhovita reklama i propaganda za izbore. A naš Klok svijestan svoje vrijednosti pravio je takove vragolije, da je bilo milina gledati ga. Čas bi skočio kome na ramena, čas bi se vješto popeo na uličnu svjetiljku ili se objesio o kakvu reklamnu tablu nad kojim dućanom, jednom riječju: kao u cirkusu.

Međutim kad su prolaznici stali čitati natpise na tablicama nastala je uzbuna. Oni koji su čitali jednu stranu tablice pljeskali bi i odobravali, a oni koji su čitali drugu stranu počeli bi se mrgoditi i prosvjedovati.

Došlo je zbog toga među raznim skupinama do rječkanja. Jedni su bili za majmuna, drugi protiv i tako je nastala čitava gungula. Bilo je zviždanja i fućkanja, pljeskanja i odobravanja u isto vrijeme, i u istoj skupini. Nitko nije znao što je zapravo na stvari, i kako se ono kaže: ni tko pije ni tko plaća. Bilo je baš veselo.

Međutim kad je rječkanje zauzelo više maha, i kad je već prijetilo da bi se netko mogao oboriti na majmuna, smatrao je Klok da je najpametnije da podbrusi pete, pa bjež i skači između mnoštva sa onim svojim tablicama. Bilo je gužve i uzbune, bilo smijeha i veselja na pretek!

— Eh zlatne li slobode! govorio je Jožić. Da si takvu šalu napravio u Evropi, već bi davno visio obješen na prvoj svjetiljci, rekao je Jožić Kloku, kad su se malo zatim našli u jednom baru, da žedni popiju svaki po jednu limunadu.

Inače im je u Newyorku bilo lijepo. Naišli su odmah na neke naše sunarodnjake, koji su ih srdačno primili i od sada će ostati neko vrijeme u Americi, dok se prilike u ovoj pobenavljeloj Evropi ne srede.

Iz stranih zemalja

Pozdrav kod raznih naroda. Zna se kako se kod nas, pa i kod svih ostalih civilizovanih naroda na svijetu ljudi pozdravljaju, kada se susretnu na ulici. Međutim, kod nekih naroda su pozdravi nešto sasvim drugo nego kod nas. Na primjer na andamanskom otočju, u Bengalskom zalivu, pozdrav se pretvara u pravu radost. Znanci se kod susreta grle, smiju, pjevaju i skaču, uvjeravajući jedan drugoga o sreći zbog njihovog susreta.

U sjeverozapadnoj Rodeziji (Afrika) pada se kod pozdrava na koljena, a kraj toga se pliešće rukama i udara po bokovima, te glasno viče od ushita.

Na obali Konga postoji »mali pozdrav«, koji se sastoji u običnom pljeskanju rukama, i »veliki pozdrav« gdje se i međusobno udaraju po bedrima i smiju jedno drugome u lice. Nije to kod plemena u Kongu nimalo neobično i neuljudno.

Tibetanac, na primjer u ime pozdrava isplazi jezik a ako želi nekoga naročito počastiti pozdravom, stavi oba dlana iza ušiju!

Na Oceaniji ljube se kod pozdrava nosevima, a na New Zeelandu se ljudi pozdravljaju tužnim tuljenjem i zavijanjem, koje katkada traje i do četvrt sata, nakon čega se brzo i veselo udare nosom o nos.

Pleme Todi, u Prednjoj Aziji gotovo da već i pretjeruje u pozdravima, jer tamo mlađi pred starijim pada u prašinu i stavlja stopalo starijega na svoju glavu.

Miroljubivi dvoboj. Može li se zamisliti divniji život od života bez policije i bez lopova? Takav je život kod Laponaca, jer su u Laponiji lopovi posve nepoznata pojava. Međutim kod Laponaca nema mnogo svađa i tučnjava, pa ako između gdjekojih dođe do kakvih nesuglasica, rješavaju oni svoje sporove na jedinstveno miroljubiv način. Oni ih naime rješavaju pjesmom. Kad tko osjeti, da mu je nešto učinjeno na žao, spjeva on protiv svoga protivnika pjesmicu rugalicu, koju onda pjeva u velikom krugu slušatelja. Protivnik odgovori na isti način pred istom publikom, a autor najbolje pjesme ostaje pobjednik, dok njegov protivnik biva ismijan.

Trljanje ruku. Kod nas je trljanje ruku znak užitka i zadovoljstva zbog uspjelog pothvata. U Koreji se naprotiv trljaju ruke u znak molbe, kada se želi molbu pojačati i naglasiti gestikulacijom.

Jedete li rado mrkve? Liječnici su istraživali pojedine vrste povrća, pa su ustanovili, da od svega povrća mrkva ima najviše vitamina A. To je onaj vitamin, koji se nalazi u svježem gorskom zraku. Prema tome slabunjava djeca, osobito gradska, ako hoće da ojačaju, neka jedu što više mrkve i to sirove.

Jabuka kao lijek. Nekada su liječnici preporučivali djeci, koja su oboljela od crijevnog katara (proljeva) strogu dijetu: čaj, sluzavu ječmenu juhu, prepečeni kruh, a voća nipošto ne! Da je tkogod tako bolesnom djetetu ponudio voće smatralo bi se da ga je htio time upropastiti. To je i pravo. Jer crijevno oboljenje dolazi redovito od voća *ali samo od nečistog i nezrelog voća.*

Danas se i crijevni katar liječi drukčije. Liječnici preporučaju danas djeci, koja su oboljela od crijevnog katara, fino strugane jabuke. One moraju biti dobro oprane i onda oljuštene. Učinak takovih jabuka je upravo čudesan. Sasvim je svejedno da li je taj katar nastao od pokvarenog jela, zaraze, prehlade ili dizenterije, ovako priređene sirove jabuke svakako pomažu.

Oboljelom djetetu daje se već prema dobi djeteta pol kilograma do najviše jednog kilograma na dan. Jabuke se sitno razrežu u finu kašu i razdijele na pet obroka. Ne treba posebno naglašavati da sve suđe i pribor, kojim se ta jabučna kaša priređuje moraju biti sasvim čisti. Kao piće uz jabuke daje se obično čaj, po mogućnosti bez šećera.

Neki, koji preporučuju ovo sredstvo kažu da ovakovim liječenjem proljev kod djece već za dva dana prestaje, a isto tako i groznica, koja takovu pojavu redovito prati. Drži se da katar umiruje taninska kiselina, koja je sadržana u jabukama. Ipak je u svakom slučaju najbolje pozvati i liječnika da ustanovi, koji je pravi uzrok crijevnog katara, jer nijednu bolest ne valja liječiti, osobito kod djece, sam na svoju ruku.

Vitamini. Čovječjem su tijelu potrebne, da bi moglo ispravno raditi, razne tvari, kojih ako nema, počinje propadati. Te tvari, koje su u većim ili manjim količinama sadržane u hrani, zovu se vitamini. Liječnici su tim tvarima već prema njihovom djelovanju dali razne nazive. Tako postoji vitamin A, vitamin B, vitamin C, vitamin D i tako dalje. Ako netko jede jednoličnu, uvijek istu hranu, u kojoj ima samo jedna vrst vitamina, može oboljeti, zato je potrebno da hrana bude raznolika. Mornari na dalekim morima, koji se silom prilika moraju hraniti samo jednom vrstom hrane, često obole od skorbuta.

Vitamina A, koji je potreban naročito djeci koja su slabokrvna i boležljiva, imade najviše u biljkama i voću, u jajima, mlijeku, maslacu, siru, sardinama, a osobito u jetrima ribe zvane bakalar. Od bakalarevih jetara pravi se i tzv. riblje ulje, koje se daje djeci i koje je vanredno zdravo i korisno baš stoga što je u njemu sadržano nobično mnogo vitamina A,

Vitamina B ima mnogo u svježem povrću, salatama, voću, mesu i mekinjama od žitarica.

Vitamina C ima u svježem kupusu, kelju, karfiolu, zatim u limunima i narančama, orasima i lješnjacima. Osobito mnogo vitamina C ima paprika.

Djeci koja se hrane sterilizovanim mlijekom i koja su dobila skorbut potrebno je dati soka od limuna ili naranča i ona će odmah ozdraviti.

Starost drveća. Neki učenjaci pozabavili su se nedavno pitanjem, kako dugo žive različne vrste drveća, pa su došli do zanimljivih zaključaka. Tako su ustanovili, da drveće, koje raste u obliku džbunova, doživi dosta veliku starost. Magnolije dožive starost do 100 godina, bodljikave palme do 120 godina, a mirte do 156 godina. Čokot loze može živjeti do 140 godina. Bršljan kod Monpeliera u Francuskoj ima 440 godina, a »ti-

sućugodišnja ruža« u Hildesheimu najmanje 400 godina. Jele, ciprese i omorike mogu doživjeti starost 300 do 400 godina. Rekord u pogledu starosti postiglo je bjelogorično drveće. — Ovdje su došli do ovih rezultata: bukva i lipa doživljuju starost do 900 godina, hrast 1.000 do 1.500, tisa 2.000 do 3.000, kesten 2.000 godina. Među egzotičnim vrstama drveća, koje ne rastu u našim krajevima, procijenili su da mamutovac u Kaliforniji može doživjeti starost do 4.000 godina, a australski eukaliptus, koji zna dostići visinu do 150 metara, dapače do 6.000 godina. Istu starost može dostići i vodena cipresa u Meksiku, kojoj opseg debla iznosi 33 metra.

Drveće, iz kojeg teče vino i šampanjac. Na otoku Borneo ima u ogromnim šumama jedna vrsta drva, koja ima kod ogranaka oveće udubine; kad padne kiša, sabire se kišnica u tim udubinama. Stajanjem se u toj vodi sabiru sokovi iz drveta, pa prelaze u alkoholno vrenje. Za nekoliko dana iza kiše polaze urođenici u šume i traže to drveće, da se napiju provrele kišnice. Pričaju putopisci, da ima ta voda toliku opojnu snagu, da se može čovjek od nje opiti. Znade se, da ima i u Indiji jedna vrsta sočne palme, u koju je dovoljno zabosti (u deblo) cijev; za neko vrijeme kapat će iz cijevi alkoholičan sok, koji se može piti. U Meksiku ima sočnih kaktusa, kojih sok se može direktno iz biljke piti. Poznate su neke palme, koje daju također alkoholna pića.

Razno

Umro viški borac. U Makarskoj je umro 93-godišnji Mijo Madonić, koji je kao mladić g. 1866. sudjelovao u slavnoj bitki kod Visa. Od svih je bio voljen i poštovan. S njime je po svoj prilici umro posljednji borac iz te bitke.

Jakost mrava. Već smo se više puta čudili silnoj snazi i brzini mrava. Tako su promatrali jednoga mrava, koji je vukao teret šezdeset puta teži od njegove vlastite težine! To bi bilo, kao kad bi čovjek vukao teret od četiri i po tone (4.500 kg). Jedan je drugi mrav nosio mrtvog pauka, koji je bio dva puta tako velik kao on sam, i to gore na jedno drvo. Pri tom je postigao brzinu od 60 centimetara u minuti.

U Africi ima mravljih gradnji, koje su visoke šest do dvanaest centimetara. Kad bi ljudi prema svojoj veličini gradili tako visoke zgrade, morali bi graditi nebodere, koji bi bili visoki kao Mount Everest, dakle preko 8000 metara!

Kako je velik kit? Kada se kit rodi težak je samo 2.000 kg, i mati ga hrani do njegova 7. mjeseca. Do tog vremena on je već težak 24.000 kg. Kada je već sami taj mladi kit sposoban rađati nove kitove, dugačak je kojih 23 metra i težak od prilike 77.000 kg. Najveći kit, koji je ikada izmjeren i izvagan, bio je dugačak 27 metara i težak 122.000 kg.

Toliko je teško 36 slonova.

Spomenuti kit sadržavao je slijedeće: 56.000 kg slanine, 22.600 kg nogu, dotično kostiju, 1.226 kg pluća, 3.158 kg jezika, dok je naprotiv imao samo 1.563 kg crijeva. Srce mu je vagalo 637 kg, a jetra 936 kg, a želudac, ispražnjen, 416 kg.

Dječje novine

U posljednjih mjesec dana mnogo se je toga u svijetu dogodilo. Danas se nekako i suviše brzo živi, pa se i događaji redaju takovom brzinom, da nas svakog jutra kad se dignemo ponešto iznenadi.

Rat između Grčke i Italije. Posljednjih dana mjeseca listopada navijestila je kraljevina Italija Grčkoj rat. Rat je nastao zbog toga, što je Grčka svoje luke prepuštala engleskim ratnim brodovima, koji su se u njima opskrbljivali hranom i gorivom, a zatim napadali talijansko brodovlje i talijanske luke. Italija je zatražila od Grčke da i njoj prepusti neke svoje luke, ali kad je to Grčka odbila došlo je do sukoba. Talijanske su čete prešle granicu Grčke i na albansko-grčkoj granici došlo je do žestokih borba.

Bombardiranje Bitolja. Jugoslavija je na svaki način htjela da ostane izvan ratnog sukoba, pa je i nakon što je rat prenesen na Balkan dala ponovnu izjavu, da ona ne ulazi u rat, ali traži da se njezine granice ne diraju.

Ali kako se borbe između talijanskih četa s jedne strane, a grčkih i engleskih s druge strane vode u neposrednoj blizini naše granice, tek nekoliko kilometara od Bitolja, to je jedna od zaraćenih aeroplanskih eskadra zalutala na naše zemljište i sasula kišu bomba na grad Bitolj.

Nitko nije očekivao, da će i naša zemlja biti napadnuta, pa je narod mirno šetao gradom. Najednom su počele praskati bombe, koje su rušile kuće i zgrade, a poginulo je i nekoliko nedužnih ljudi, muškaraca, žena i djece. Među ostalima poginuo je i otac našeg pretplatnika Žarka Varla, kapetan Maksimilijan Varl, pa malome Žarku i ovom prigodom izričemo iskreno naše saučešće.

Naša vlada je odmah nakon toga prosvjedovala u Rimu, Ateni i Londonu protiv takovih zaplotnjačkih napadaja i izjavila je, da će u buduće svaki strani aeroplan, koji bi pokušao preći na našu zemlju bez oklijevanja topovima oboriti.

U Rumunjskoj je bio strahovit potres, koji je u noći između 10. i 11. studenoga pokopao među ruševinama na stotine nedužnih građana. U samom jednom hotelu izvadili su ispod ruševina preko 200 ljudi, koji su se ugušili. Šteta što ju je prouzročio taj potres, kakovog svijet ne pamti nanio je goleme štete, koje se nikad ne će moći nadoknaditi.

Isti taj potres osjetio se je i u Beogradu i u Sofiji, ali je na sreću njegov udarac u tim gradovima bio mnogo lakši tako da je šteta bila neznatna.

U Americi su bili izbori predsjednika. Sjedinjene Države Amerike su, kako znamo, republika, sastavljena od 48 malih državica, kojoj je na čelu predsjednik, koga narod bira svake četvrte godine. Običaj je da jedan predsjednik biva biran samo jedamput, a najviše dvaput. Prema tome do sada nijedan predsjednik

nije bio na čelu države dulje od 8 godina.

Ove godine dogodila se jedna iznimka, koja se u povijesti Sjedinjenih država američkih nije još nikada dogodila. Sadašnji predsjednik Franklin Roosevelt (čitaj Ruzvelt) izabran je i po treći put, pa će prema tome on biti predsjednik još četiri godine dakle u svemu, ako doživi, dvanaest godina.

Mora da je Roosevelt zbilja vrijedan čovjek i da ga Amerikanci mnogo vole, kada su ga evo već po treći put izabrali za svog predsjednika. A kažu da je zaista mnogo dobra uradio osobito u korist radništva.

Rat u Evropi traje dalje. Nijemci navaljuju na London i spuštaju na stotine tisuća kilograma razornih bombi, kuće se ruše, skladišta gore, ljudi pogibaju. Sada su Nijemcima priskočili u pomoć i talijanski aeroplani, koji također napadaju glavni grad Engleske. Englezi pokušavaju uzvraćati koliko mogu, pa se i oni zalijetaju nad Berlin i nad razne talijanske gradove, ali u mnogo manjoj mjeri.

U Rumunjskoj je, kako znamo, kralj Karol morao napustiti zemlju, pa se iselio u Portugal. Na prijestolju ga je naslijedio njegov sin 20-godišnji kralj Mihajlo. Dok je kralj Karol bio prijatelj Engleske, sadašnja je vlada naklonjena Njemačkoj i Italiji. Rumunjska je sve bez rata, izgubila u posljednje vrijeme mnoge pokrajine, koje je dobila nakon posljednjeg svjetskog rata. Tako je morala najprije prepustiti Rusiji Besarabiju, malo zatim Madžarskoj Transilvaniju, a Bugarskoj južnu Dobrudžu. Rumunjska je sada ostala sasvim mala državica, kakova je bila još prije svjetskoga rata.

Granice se u Evropi, kako vidimo, i suviše brzo mijenjaju.

Pretjerane žrtve. Stari Grci i Rimljani prinosili su svojim bogovima često neobično skupocjene žrtve. Već je Homer pjevao o jednoj žrtvi Poseidonu, kojom prilikom je žrtvovan 81 vô. Otmjeni Grci su često na svečanostima zaruka i rođenja djece žrtvovali po nekoliko stotina goveda. Bogati grad Sirakuza žrtvovao je u jednoj jedinoj žrtvi ništa manje nego 450 krava muzara. A kad je na rimsko prijestolje stupio car Kaligula, žrtvovano je u znak radosti i u znak zahvalnosti bogovima 160.000 domaćih životinja sviju vrsta. Poganski bogovi, dakle, nijesu gladovali...

Budi pošten! Neka gospođa iz Lepoglave izgubila je u vlaku, vraćajući se iz Zagreba, novčanicu od 1000 dinara. Kad je stigla kući, dobila je doznačnicom svoj novac. U popratnom joj pismu javlja činovnik Gabrijel Horvatić iz Zagreba, da je on našao novac i da joj ga vraća, premda je bez posla, tako da nema ni što jesti. Osjećaj je poštenja međutim nadvladao.

To je đak. Posebna komisija sveučilišnih profesora pozabavila se ovih dana s mladim Giorgiom Fernandezom, koji ide tek u drugi razred pučke škole u argentinskom gradu Rosariju. Mali je Giorgio pravo matematičko čudovište. Bez ikakvog naprezanja rješava najzamršenije zadatke, a u glavi sračunava takve račune, za koje bi i najsposobniji matematičar trebao nekoliko dana rada na papiru. Pri tom se argentinsko čudo od djeteta gotovo ni jedamput nije zabunilo. Učenjačka je komisija predložila djetetovim roditeljima, da joj prepusti dalji odgoj i izobrazbu maloga Giorgija. Roditelji se dosada međutim još nijesu odlučili za ovaj korak.

Juričev kutić

Majka: Ubogi Franić! Slomio je nogu! Pa kako se to moglo dogoditi?
Jurić: Veoma lako! Vidiš li one stepenice?
Majka: Vidim!
Jurić: Ti ih vidiš, a Franić ih nije vidio i zato je slomio nogu!

...:...

Za stolom se govorilo o grižnji savjesti. Otac je dokazivao, kako svakog valjanog čovjeka peče savjest, ako počini kakovo nezgodno djelo, i kako grižnja savjesti nije ništa drugo nego duševno pokajanje.

— Jesi li se ti ikada kajao zbog kakvog nezgodnog djela, što si ga počinio? pitao je otac Jurića.

— Jesam!

— E, tako valja! To znači da ćeš biti valjan čovjek! A što je to bilo?

— Bilo je to ovog ljeta — raspriča se Jurić. — Pred našom kućom bijahu kola puna dinja. Nikoga nije bilo u blizini, a mene spopala napast da jednu odnesem. Popustio sam napasti. Pograbio sam jednu dinju i pobjegao. Ali tek što sam u nju zagrizao spopalo me teško kajanje.

— Aha, eto to je bila grižnja savjesti, upadne otac. — A onda? Onda si ju odnio natrag?

— Jesam — odvrati Jurić. Odnio sam ju žurno natrag, položio dinju na kola i .... pograbio brže bolje drugu zreliju i veću, pa odmaglio....

...:...

— Ovo naše selo je najpoštenije selo u čitavoj Hrvatskoj — pričao je Jurić nekom strancu. Slušajte što se dogodilo!

— A što? znatiželjno će stranac.

— Vidite li onu uličnu svjetiljku tamo? Eto! Jednog ljeta došla je amo na ljetovanje neka bogata strankinja. Jedne večeri objesila je na svjetiljku skupocjenu bisernu ogrlicu. Sutradan kad se je vratila, našla ju je na istome mjestu. Nitko ju nije ukrao.

— Što? Ta je li moguće? Ogrlica je još uvijek bila tamo?

— Ne! Ogrlica ne, nego svjetiljka je ujutro još uvijek bila tamo!

...:...

Učitelj tumači djeci kako se zovu pojedini komadi odjeće. Odjeća za noge zove se čarapa, odjeća za zaštitu prsiju zove se prsluk, za pokrivanje glave zove se kapa ili šešir. I tako su došli do rukavica. Učitelj, htijući vidjeti slušaju li đaci pažljivo, obrati se Juriću:

— Hajde, Juriću, kaži mi, kako zovemo odjeću, koja nam štiti ruke?

— To su žepovi! odgovori spremno Jurić!

...:...

ODGONETKE

IZ BR. 2.

1. Križaljka: Nil, Timok, Lokot, Kokot, Ton

2. Križaljka: Top, Kotor, Požar, Ranar, Rat

3. Posjetnica: Mali Istranin

4. Križaljka: Okomito: 1. pot — 2. voda — 3. dom — 4. konak — 5. ratar — 6. Job — 7. Ita — 8. mat — 11. Ahil — 13. kum — 16. roj

Vodoravno: 2. vod — 4. Kotor — 6. jod — 7. imam — 9. ton — 10. ata — 12. baka — 14. hat — 15. kurir — 17. mol

Ispravno su odgonetali: Marijan Matković, Krk — Sergije Turk, Krk — Juraj Kombor, Krk — Dragomir Uglešić, Krk — Teodor Blažina, Kraljevica — Josip Bošnjak, Osijek, bolnica — Franjo Dobrodel, Visoko — Nikica Kalšan, Visoko — Slavko Cezner, Visoko — Ivo Vlahinić, Krk — Teodor Ursičić, Kraljevica — Vladimir Gotier, Bakarac — Josip Tomić, Petrinja — Duško Turina, Kraljevica — Emil Jurković, Brod Moravice. —

Nagrađen: Vladimir Gotier, Bakarac

ISPUNJALJKA
(Josip Bošnjak, Osijek)

				žensko ime
				neodređena zamjenica
				dio pokućstva
				mirne ćudi
				država u Aziji
				otok u Aziji

U deblje obrubljenim poljima: Veliki hrvatski ban i istarski borac.

REBUS
(Ivan Mazek, Petrinja)

BINA BINA BINA

ČETIRI MAGIČNA KVADRATA

(Josip Bošnjak, Osijek)

I

II

III

IV

Vodoravno i okomito isto.

I kvadrat	II kvadrat	III kvadrat	IV kvadrat
lokva	pozornica	tvrđava	nebeska hrana
mjera za papir	muško ime	zmija	prvi čovjek
poljodjelsko oruđe	žensko ime	izbacuje vulkan	želje
stara mjera	ljetopis	mužar	konac molitve

MALO RAČUNA

Zrakom letjela dva jata gusaka, jedno nad drugim. Gornje jato sa više, a donje sa manje gusaka. Odjednom poviču gornje: »Ako od vas dođu dvije gore, bilo bi nas polovicu više od vas.«

Drugima, iz donjeg jata, nepravo je to. »Ako od vas dođu dvije dolje, bit će nas jednako,« povikaše donje.

Koliko ima gore, a koliko dolje gusaka?

»Mali rodoljub« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko.

Uredništvo i uprava nalaze se u Krajiškoj ulici br. 12.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Krajiška ulica 12. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26.

Za tiskaru odgovara: Petar Acinger, Zagreb, Radićeva 26.

Poštarina plaćena u gotovu. Pojedini broj stoji 1 dinar

Mali rodoljub

GOD. XII PROSINAC 1940 BROJ 4

Sretan Božić i Novu Godinu 1941!

želi svim svojim čitateljima, pretplatnicima i povjerenicima

uredništvo „MALOG RODOLJUBA„

Razno

MOŽEMO LI BROJITI DO MILIJARDE? Počnemo li brojiti od jedan do sto, ići će nam to dosta brzo, a trajat će — po prilici jednu minutu. Brojimo li dalje ići će to sporije, jer moramo brojiti i stotine. Brojenje bi bilo jednostavno, kada bismo brojili neprestano samo od jedan do sto. Zato moramo izgovarati čitavu brojku: dakle stojedan, sto dva, dvjestadeset, dvjesta jedanaest i t. d. Razni jezični akrobati mogu i do dvjesta nabrojiti za jednu minutu, ali od dvjesta do trista trebamo već 2 minute, a za prvu tisuću više nego četvrt sata.

Za jedan sat nabrojimo do 4 tisuće, ali do 40 tisuća trebamo 20 sati. Da nabrojimo 400 tisuća trebamo 400 sati, a za 4 milijuna 8000 sati. To je bome dugotrajan i naporan posao.

Dokazano je, da bi za brojenje do jedne milijarde trebali ništa manje nego 600 godina, a to je kako vidimo nemoguće. Prema tome bolje je da se na taj posao ni ne odvažujemo.

ČOVJEK S PROVIDNIM TIJELOM. Kada se sjetimo koliko je naš organizam kompliciran i kako čudesno funkcionira, neće nam izgledati čudnovato što priroda u izvjesnim slučajevima pravi pogreške i šale na račun nekih ljudi.

Tako je neki Hsaj Hsuan, iz Jutijena„ u Kini bio rođen sa providnim mesom. Kosti i organi njegova tijela mogli su se potpuno jasno vidjeti kroz kožu i meso. Hsaj je bio odličan đak i dobio je titulu Ču Jena. Započeo je činovničku karijeru, ali je upleten u neku zavjeru, bio osuđen na smrt. U zatvoru je nastavio studije i spokojno je čitao jednu knjigu kada su došli da ga odvedu na stratište. U posljednjem trenutku je pomilovan i kasnije čak proglašen za sveca. Ploča s njegovim imenom postavljena je 1572 godine u Konfucijevu hramu, u Kini.

PTICA KOJA BROJI LIŠĆE. U velikim šumama Kanade živi ptica koja na granama drveća skače od lista do lista, tako da izgleda kao da broji lišće na drveću. Zato su Indijanci, koji sve vole nazivati dugačkim imenima, tu pticu nazvali »ona broji lišće«. Inače oni tu pticu mnogo cijene, pa kod njih čak postoji i zakon, koji brani ubijanje takvih ptica.

KUĆE KOJE PLIVAJU. Na jezeru Haut kon Zisenacha u Njemačkoj događaju se čudne stvari. Nasred jezera nalazi se otočić, na kom se nalazi seljačka kuća, staja i čitavo jedno malo seljačko gospodarstvo.

Ovih dana, najednom se otočić otkinuo od dna i počeo plivati po jezeru. Otočić je velik otprilike jedno jutro, obrastao je grmljem, a vjetrovi ga sada tjeraju amo i tamo, pa bludi po vodi kao brod na valovima.

Dugo je godina otočić mirno i nepomično stajao nasred vode a na njemu su izrasla i velika stabla, čije je korijenje zašlo duboko u zemlju. Stabla su visoka do 35 metara. Ta stabla služe kao jedra na brodu. Vjetar duva u njih, a ona onda tjeraju cijeli otok. Vlasnik kuće i imanja pokušava na sve načine, da otočić ustali na jednom mjestu, ali mu to do sada nije uspjelo. Kad vjetar jače zapuhne otok se stane gibati, ko čamac na vodi.

Mali rodoljub

GOD. XII PROSINAC ŠK. GOD. 1940 41 BR. 4

Božićna priča

U dalekoj zemlji, na samo je Badnje veče umirao mudar i dobar kralj. Umirao je, ali nije mogao umrijeti. Gledao je u božićno drvce na stolu, a teške misli rojile mu se glavom. Tri sina ima, sva su trojica dobri i razumni, sva su trojica hrabri junaci. Kome da prepusti kraljevstvo?

Koji je od njih najvrijedniji? Gleda kralj u svijećice na boru, gleda u anđela, koji se njiše na vrhu drvca. I učini mu se, da mu je anđeo udahnuo sretnu misao. Podigne glavu i prošapće:

— Nek dođu k meni moji sinovi!

Dvorjanici i velikaši odmaknu se od kraljeve postelje, a tri kraljeva sina pristupe k njoj.

Dugo ih je promatrao stari kralj, dok im na koncu ne reče:

— Večeras je Badnje veče. Pođite u grad među narod, da vidite je li sve u redu među njima. Ako gdje nije onako, kako mora biti, učinite tako da bude dobro. Nato se vratite da mi kažete. Onome, koji bude najvrijedniji prepustit ću kraljevstvo.

Tri se kraljevića poklone kralju i odu. Dvorjanici i velikaši su se čudili, ali nijesu rekli ništa. Sjedili su oko božićnog drvca i čekali dok se kraljevići ne vrate.

Dugo su čekali. Svijećice na boru su skoro sasvim dogorjele, kad se vratio prvi kraljević. On stupi k očevoj postelji i reče:

— Hodao sam gradom i gledao kroz prozore. Prozori bogatih bili su rasvijetljeni, prozori siromašnih bili su tamni. Vidio sam da to nije pravo. Zato sam kupio svakome siromahu božićno drvce, dao ih i kititi i darovao sam svakom siromahu po jedno, pa su tako sada svi prozori u gradu rasvijetljeni, a bogati i siromašni sjede sretni i veseli oko božićnih drvca. Kad su čuli tko sam rekli su da sam dobar i blag.

Kralj je zadovoljno kimnuo sijedom glavom. Skoro u istom trenu uniđe u sobu drugi sin, pokloni se kralju i stane pričati:

— Dragi oče i kralju! Učinio sam, što si rekao. Cijeli sam grad obišao. Konačno sam ušao u jednu gostionu. Tamo su se ljudi svađali. Malo je falilo, da se ne potuku. Stupio sam među njih i rekao: »Mir s vama! Pođite kući i ljubav neka vlada među vama!« Kad su ljudi saznali, tko sam, rekli su: Taj je kraljević miroljubiv. Ako postane kralj, živjet ćemo uvijek u miru!

Kralj je zadovoljno kimnuo glavom i pogledao na vrata, na koja je baš ulazio najmlađi sin. Bio je u neprilici. Sjeo je na postelju do oca i zamolio ga:

— Opro ti mi oče i kralju! Nijesam stigao da pođem među ljude i da vidim kako žive. Na putu sam našao malenog dječaka, koji je ležao u snijegu. Čitav je dan prosjačio, pa se je umorio, legao na snijeg i zaspao. Bio je sav promrzao. Dignuo sam ga i odnio u prvu kuću. Dugo sam se brinuo oko njega, da ga opet privedem u život. Kad je došao k svijesti uzeo sam ga i doveo u dvor. Sada je dolje među kuharima. Gladan je i izmučen. Sve je to trajalo tako dugo, da nijesam dospio poći među ljude i nijesam mogao izvršiti, što si želio.«

— Hm, odgovori kralj. — A što su kazali ljudi, kad su čuli što si uradio?

— Ljudi? začudi se mali kraljević. — Što bi rekli, kad nitko nije znao ni tko sam ni što sam!

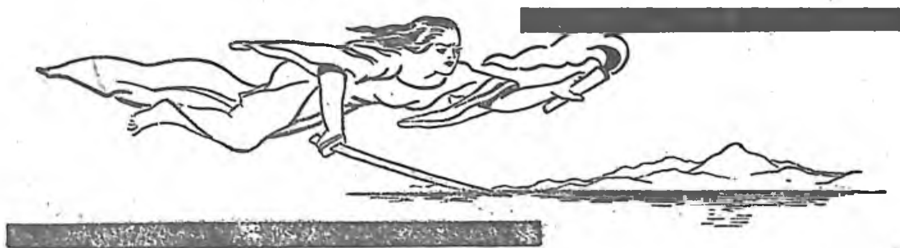
Kralj se teškom mukom pridigne na postelji i pokazujući na najmlađeg kraljevića reče:

— Objavite cijelom kraljevstvu, da je najmlađi kraljević moj nasljednik. On je najvrijedniji! On ima plemenito srce, a uz to je čedan!

I legao je kralj i umro.

Svi su dvorjanici i velikaši kleknuli i molili. Svijećice na božićnom drvcu su se jedna za drugom gasile, ali je kroz prozor već probijalo svijetlo novog, ljepšeg dana...

Josip Ribičić

Dolazi Božić

Stari, dobri znanac Božić dolazi.
Njegov glasnik sniježak gorom prolazi,
kiti sestre jelke, braću borove
i unosi radost u sve domove.
A s radošću nosi muke, mučice
u sirotne naše tihe kućice,
u kojima žive gladna dječica,
bez božićnjeg drvca i b ez svjećica.
O, vi, koji u slastima plivate,
koji svega u obilju imate,
sjetite se ove jadne dječice,
pripravite njima malo srećice.
Obrišite suzu bar za jedan dan
Mali Isus će vam biti zahvalan.

Gabrijel Cvitan

Oj konjiću, moj bijeli konjiću...

Čujte, prijatelji, pripovijest o bijelom konjiću.

Ili bolje: čujte istiniti događaj, jer sve što ću vam ovdje ispričati, od riječi je do riječi čista i gola istina...

Bilo je Badnje veče. Pod borom su bile jaslice, soba je bila sva u jednom sjaju, stotinu svijećica titralo je i poigravalo, kada je u sobu ušao Pipo. Zapravo se on nije zvao Pipo, nego smo ga tako mi od milja zvali. Bile su mu tek tri godine.

Kad je utrčao u sobu sav je drhtao od uzbuđenja: pod borom su bili darovi, što ih je donio mali Isus. Među ostalim tu je bio lijepi drveni bijelac. Uspravno je stajao, tvrd kao čelik. Dva staklena oka sjala su mu posebnom nekom vatrom. Kožnate uši stršile su mu u vis, nozdrve su bile raširene, zubi se bijelili, a griva je ponosno padala niz uspravljeni vrat.

Pipo je s nesigurnošću hodao oko konja. Straga je visio bujan rep. Na leđima mu sedlo, sa svake strane po jedan stremen, a blistave lakirane uzde, bile su napete. Zaista nijedan pustinjski šeik nije nikad jahao na ljepšem konju...

Pipo se je odmah sprijateljio sa životinjom. Popeo se na konja, metnuo noge u stremen, primio u ruke uzde i počeo se njihati. Isprva lagano i nesigurno, a kasnije sve jače i brže. Živio! Išlo je sjajno! Dječaku se je lice sjalo od sreće. Klicao je od radosti i vikao: gore — dolje, gore — dolje!

Nenadano je zaustavio konja. Nekud se zamislio.

— Tata, odakle je došao taj konj? Iz neba sigurno nije pao, jer bi se bio razbio.

Što da mu kažem? Kako će ova mala trogodišnja glavica, koju smo napunili pričama o djetetu Isusu, o Božiću, koji nosi darove, o anđelima krilatim i zlatokosim, kako će ona shvatiti odakle je došao konjić.

Uvijek sam znao izmišljati priče, pa sam u tren oka izmislio jednu.

— Konjić ti je ,dijete moje, iz dalekih strana! Čak tamo odnekale, gdje Sava izvire...

— Onda se je dovezao na splavi?

— Jest na splavi — prihvatim ja spremno misao.

— A gdje mu je otac?

— I otac mu je gore na pašnjacima uz izvore Save. I on je bijel kao ovaj naš bijelac.

— I djed njegov također?

— Jest! I djed i baka! Svi su bili vatreni bijelci. A pradjed njegov bio je najljepši konj u čitavoj carevini. I car sam došao je da ga pogleda i htjede ga kupiti. Ali ga seljak nije dao. Što mu je srebrnih talira davao car. Ali ga vlasnik seljak ipak nije htio dati.

— Dobro je uradio, da ga nije dao — zadovoljno će dječak. Od toga časa još ga je s većom ljubavlju motrio, gladio i milovao.

— A znade li naš bijelko rzati?

— Ne zna. Premlad je još — rekoh ja. Morat ćemo ga tek naučiti. I ja pokušam da ržem, ali mi nikako nije išlo.

— Morat ćemo najprije mi sami naučiti rzati — primijeti dječak.

Drugoga dana Pipo je već junački jahao. Trećeg dana već se i prevrnuo zajedno s konjem.

Višeput sam ga promatrao iz prikrajka, kako jaši. Lice mu je gorjelo, a oči su mu bile uprte nekud u daljinu. Srce mu je poigravalo, vidjelo se to na svakoj njegovoj kretnji. Bogzna kuda je jurio taj šutljivi dječak u tim časovima? U kakve bajne krajeve? Možda je gledao blistave gradove od samoga kristala, možda je ratovao s Indijancima i tjerao stada divljih bizona.

Jedamput kad nije bilo nikoga kod kuće i ja sam sam zajahao na konjića i pokušao sam da poletim u mašti u daleki svijet poput ovog malog dječaka...

Jedne večeri turnuo mu je u zube komadić kruha. Htio ga je nahraniti. A ja sam, da ga razveselim svaku večer oprezno izvadio kruh i pazio da ga sutradan ne nađe u konjevim zubima. Ujutro je bilo silnoga veselja. Dječak je bio uvjeren, da je konjić pojeo kruh. Pipo je bio sretan i sav je sjao od radosti.

U kući je nastao novi red. Svake večeri, kad je dječak odlazio u krevet najprije je poljubio majku, pa mene, a onda i konjića. A onda je prisilio i nas, da se međusobno poljubimo, a zatim sam morao i ja poljubiti bijeloga konjića. Priznajem, to je bila prva životinja koju sam u svom životu poljubio.

Godine su prolazile. Dječak je rastao, i pomalo zaboravljao na konja. Druge su ga stvari zabavljale. Gutao je knjige i priče. Počeo je ići u školu, pa u gimnaziju. Gradio je aeroplane, ratne lađe, od kocaka je gradio luke i tvrđave, mostove i čitave gradove.

Godine i godine ležao je bijelac na tavanu. Izgledalo je da je njegova sudbina zapečaćena. Bio je bez repa i bez grive, bez staklenih očiju i bez uha.

Jednoga dana došao je stari susjed i zamolio da mu damo konjića. Dali smo ga bez grižnje savjesti, sretni da smo ga se mogli riješiti.

Stari ga je susjed obnovio, nekom je živom konju odrezao škarama rep i pričvrstio ga našem bijelcu. Obojio ga je lijepom smeđom bojom i darovao ga svome unučiću. I opet je konj ponosno jezdio, i opet je usrećio jednoga dječaka.

A kada je i taj dječak odrastao, konjić je prešao u druge ruke. Opet su ga popravili, opet su mu utisnuli staklene oči, opet su ga obojili drugom bojom. Čas je bio bijelac, čas vranac, čas lisac, a na koncu čak i sasvim plav.

Jednoga dana i opet sam sreo toga konjića. Na livadi su se igrala djeca. Jedan je od njih jahao na našem konjiću, koji je sada bio sav oguljen. Niti je imao repa, niti grive, niti očiju, a ni zlatnih kopita, kao nekoć.

— Što to radite? upitao sam djecu.

— Igramo se svečanog ulaska Isusovog u Jerusolim. Miško je Isus, pa jaši na magarcu.

I tako se dakle naš nekadašnji ponosni bijelac pretvorio u magarca.

Kratko nakon toga vidio sam ga rascijepana na ognjištu. Djeca su njime grijala ozeble ručice...

O moj konjiću, moj bijeli konjiću...

Koliko si sreće priredio u svom životu. Jedanaestero djeće jašilo je na tebi. Jedanaestero zdravih ,živih dječaka jezdilo je na tebi u nepoznate krajeve. Jedanaest srdaca bilo je sretno i ushićeno zibajuć se na tvojim leđima...

Moj konjiću, moj bijeli konjiću...

VLADIMIR NAZOR:

U pazinskom kaštelu

(Nastavak)

Kmeti su vikali i mahali rukama, uzrujani i ljutiti. Rabatta je sjedio mirno za stolom i gledao u gomilu čudnim posmijehom na usnama. Zibao je pero izmedju kažiprsta i srednjaka desne ruke, poduprte laktom o stol.

— Istina je, proslijedi župan, netom se ta bura stiša, istina je, gospodine da je zemlja rodna, ali mi na njoj radimo i radimo, a drugi vrši i trga. Mijesimo pogaču svojim brašnom, a ostajemo bez zalogaja. Punimo bačvu svojim vinom, a sami uzdišemo za jednim gutljajem. U nekim selima zapustiše kmeti rad; baciše motiku u plot, plug u kut dvorišta, a branu prelomiše. »Zašto da se mučimo i kinimo, kad moramo jednako gladovati?« kliču ojadjeni i idu daleko u svijet. Kapetani nas psuju i vrijedjaju; gastaldi, žbiri i panduri globe nas bez prestanka, šibaju nas i bacaju u tamnice. Ne, gospodine, ne potpisujemo novih obveza! Tražimo pače, da nam dignete nove poreze na vino i na lov, da nam ukinete travarinu i lični porez i da nas pustite prodavati i kupovati kmeštine po našoj volji. Recite pazinskom kapetanu, da postupa s nama kao s ljudima, da nas ne muči tolikim rabotama i da nas ne robi prisiljenim darovima.

Tako je govorio stari župan.

Rabatta ga mirno slušaše na veliko čudo plemića Milošića, kančelira Rapicia i vikara Bagnia. Kmeti su muče gledali u župana, slušali ga pozorno i čudili se tolikoj odvažnosti.

— Župane, odgovori Rabatta, tvoje su se riječi mene kosnule. Imadete pravo, dobri ljudi, bit će bolje da podjete još jedanput u vaša sela i da vijećate sa težacima. Ja ću opet u Gradac ka gospodaru; kazat ću mu sve ono, što taj vrijedni starac sada reče, pa ću onda odmah natrag u Pazin. Tad ću vas opet pozvati, i nadam se, da ću vam javiti koju veselu vijest.

Kmeti se uskomešaše na taj nenadani odgovor. Godile su im te lijepe riječi. Dadahu se gospodarevoj milosti.

— Bog te pomogao, gospodine, reče komesaru neki župan. Milostiv si ti čovjek. Dobro je, da gospodar jedanput dozna za naše jade i nevolje.

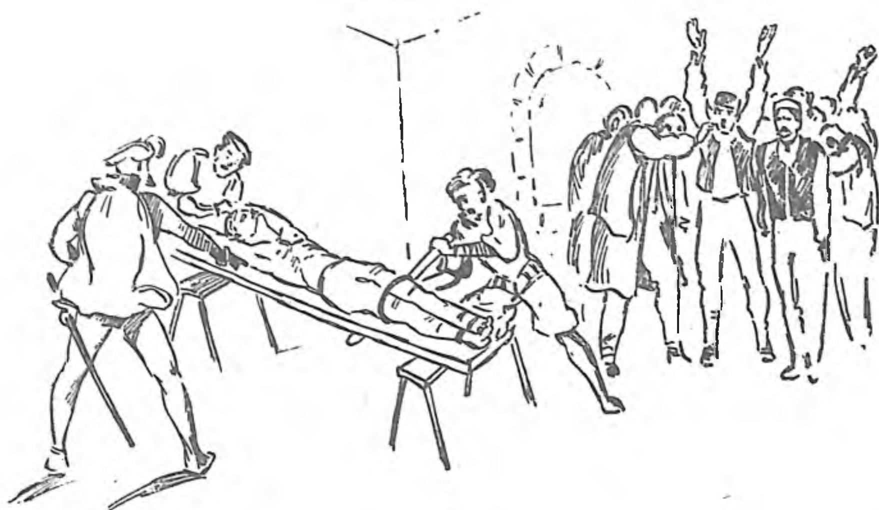
— Dobri ljudi! zaviče najednom komesar, kao da se nečega sjetio. Za deset je dana Božić, a mi ćemo se netom kasnije vidjeti. Ne ću da se danas povratite praznih ruku u vaša sela. Dat ću svakome malen dar u ime našeg gospodara. Hoćete li?

— Pa zašto ne bi? klicahu kmeti.

— Pa nek se i to čudo jednom dogodi! pošali se neko.

— E dobro! vikne Rabatta. Podjite sa mnom dolje u spremišta i neka svaki uzme ono, što može sam da ponese. Ej, vi mladji, nek ste mi prvi! Vi ćete se najviše nakrcati. Natrag starci! Vi ćete sa mnom.

— Živio! živio! klicahu težaci.

— Ej, gastalde, vikaše komesar, stisnut u gomili, povedi mladje naprijed! Znaš, u one dvije sobe! Gospodine kančelire, vi ćete povesti ovu hrpu ovdje onim drugim hodnikom. Naprijed, ljudi! Polako po stubama, a kad stignemo, neka svaki grabi i nosi, što ga volja. Samo se nemojte potući. Ne vičite tako! Hu veselja!

Kmeti se tiskahu oko gastalda i Rabatte; gurahu se prama vratima, što su vodila u podrume, šaleći se kao luda djeca prije dijeljenja darova.

— Podjimo ravno kući! Što će vam njegovi darovi? Ukrao vam svinju, pa vas dariva butinom. Podjimo kući! Ja ne idem dolje. Idimo! nagovarao je lindarski župan svoje drugove.

Al se starac nadje doskora sam samcat u onoj dvorani. Slušao je, kako kmeti viču i buče, silazeći tamnim stubama u duboke podrume. Najedared začu daleke poklike i ugušenu lupu teških gvozdenih vratiju. Nasta muk. Počeka još trenutak i pomisli, da seljaci izlaze iz kaštela kroz koja vrata dolje

u dvorištu. Podje ka glavnom izlazu dvorane, al nadje ga zatvorena. »Stignut ću ih,« pomisli župan i sidje u taman hodnik. Teturao je u mraku silazeći po kamenim stubama. Nadje se u drugom tijesnom hodniku i krenu naprijed. Na dnu hodnika ozivala se vika i lupa.

— Rabatto, izdajice! Zatvorio si nas! orio se na desnoj strani glas Marka Gortana, beramskog župana.

Jaki udarci o gvozdena vrata odjekivahu hodnikom.

— Rabatto, da si proklet! Otvori! vikaše i lupaše netko na lijevoj strani.

— Gospodine, pusti me samo za jedan dan, za ovu noć, pa ću ti se povratiti. Mati mi je na umoru. Usliši me, Rabatto! Povratit ću se, obećajem, klicao je netko iz treće sobe.

— Potpiši prije, lopove! začu se od nekuda komesarev glas.

Na dnu hodnika pokaza se Rabatta i nekoliko žbira. Promatrali su redom zatvorena vrata. Gledahu, da li su teški mandali pravo položeni, lokoti na svome mjestu i brave zatvorene.

Župan se okrenu i udari natrag. Tražio je kakav izlaz. Pipao je zidove, prisluškitvao i buljio u tamu. Nabasa na stube, kojima se prije spusti u tamnice. Slabo svijetlo dopiraše od nekuda do onih stepenica. Župan se poče brzo penjati, kad ga netko zgrabi i povali. Začu zviždak, netko dotrči i starac ugleda u svijetlu fenjera Rabattu, gastalda i nekoliko žbira.

— Oh, ti si, govorniče, naruga mu se komesar. Skoro da mi pobježe najmilija ptica; ona, što znade lijepo pjevati.

— Nemoj ga tako stiskati, reče Rabatta panduru. Starac je slab; junak je samo na jeziku. Čuj, gastalde, daj tom seoskom Salamunu sobicu napose; dolikuje mu. Obadji hodnik i postavi dobru stražu.

Rabatta se uspe uza stube, a žbiri povedoše naprijed župana; otvoriše mala gvozdena vrata, gurnuše rukom i nogom starca u tmicu i spustiše opet teški mandal.

*

Dva dana kasnije udje Rabatta s Milošićem, kančelirom i vikarom u dvoranu, i počeše vijećati, što da učine.

— Gospodo, govorio im Rabatta, kmeti su u tamnici postali još tvrdokorniji. Moramo se latiti još strože mjere. Ja ne idem u Gradac bez potpisanih ugovora.

— Pa što ćemo? upita Milošić. Ne možemo ih ubiti.

— Nemojte ih samo braniti! Za to vas nadvojvoda ne postavi za komesara u ovom poslu.

— Nemojte mi spominjati nadvojvodu, uzruja se plemić. On nas ne imenova komesarima, da bi popunili urbar, nego da ga obavijestimo, da li su opravdane kmetove tužbe. Po mome mišljenju mi nemamo niti prava, da sklapamo te nove ugovore. Pa kakvi ugovori!

(Svršit će se)

Kruh

Pet se je kudravih glavica okupilo oko stola.... Branko i Zvonko, Milica i Jasna i najmlađi Milivoj. Dobili su zdjelu mlijeka, a majka je upravo izvadila iz peći kruh. Bili su to lijepi, okrugli, mirisni hljebčići.

Svakome je djetetu otkinula komad kruha i dala mu ga u ruke. Djeca su zagrizla, ali su počela mrštiti čelo.

— Fuj, taj crni kruh! — prvi će Zvonko.

— A k tome je i slabo pečen, — namrgodi se Milica.

— Ni prosjak ga ne bi jeo — pridruži se Branko.

— Na! Neka ga jede pas! reče Milivoj i baci ga na pod.

— O vi nezahvalnici jedni! Stid vas bilo — rasrdi se majka i prilijepi redom svakom po jednu zaušnicu. — Ne znate li vi, koliki grijeh počinjate? Pokajite se i da mi nikad više takova što nijeste napravili.

Ne znate vi, koliko je truda i muke uloženo, dok ste došli do tog komadića hljeba. Čujte:

Od sjetve do brašna dalek je i mučan put...

Najprije je seljak zaorao zemlju. Znoj mu je oblijevao lice, a na rukama su mu pucali žuljevi, dok je pritiskao ručice od pluga. Drugi je za njim sijao, oprezno i mudro, da ne bi negdje bilo previše a drugdje premalo. Nije to samo tako lako, kako si ljudi zamišljaju. A kad je žito niknulo i zazelenile se njive na desetke je ruku pljevilo kukolj i čupalo škodljive trave, da bi stabljike žita mogle nesmetano rasti i dozoriti. Mučan je to i trudan posao stajati tako cijeli dan na suncu, prignut da ti se već ukoče leđa.

Zatim je došla žetva. Sunce je palilo, žeteoci su se kupali u znoju, prašni od zemlje, izgrebeni od oštrih vlati. A onda je trebalo žito mlatiti, da bi se odijelilo zrnje od slame. Po cijeli su dan žuljave ruke vitlale cijepovima i udarale, udarale. Punile su se vreće i vozile u mlin.

Ni mlinarev posao nije lak. Tvrd je njegov rad, iako je mekano brašno, što ga on melje. Dan na dan prenosi teške vreće, prašan i skoro gluh od neprestanog drndanja mlinskih kotača.

Vidite li, djeco, koliko je truda uloženo, dok se brašno samljelo. A zatim brašno putuje, najprije k veletrgovcu, zatim u seoske dućane, gdje ga i mi kupujemo, da bih ja mogla zamijesiti hljeb.

Da konačno spomenem i vašeg oca, koji trpi, muči se i trudi, da bi vama svima mogao pribaviti taj komad crnoga kruha....

Taj komad kruha, plod je znoja i truda, muke i žuljeva mnogih i mnogih ljudi...

Tako je rekla majka, a djeca su prignula glave i pozorno slušala...

Milivoj, sve onako mali, razumio je majku. Prignuo se, pobrao kruh, poljubio ga i nastavio ga jesti, kao da je najsladi kolač

Radoslav Kovač:

Mudrost vladanja

U davna vremena vladao je daleko tamo na istoku car Amanah. Za njega pričaju da je ujedinio mnogobrojna nesložna plemena i osnovao državu, kojoj se kasnije divio cio svijet. Pod stare dane povukao se u samoću, a na prijestolju ga je naslijedio jedinac sin Perzijah. Narod se teška srca oprostio od starog vladara, a s ljubavlju dočekao njegovog nasljednika, jer se nadao da će biti dostojan svojeg slavnog oca. No ljuto se prevario. Mladi vladar nije ni u čemu ličio svojemu mudrome ocu. Bio je ohol, surov i nepristupačan. Okružio se četom ljutih ratnika pa niko ni da dospije pred njegovo svijetlo lice. Otjerao je stare, iskusne doglavnike i o svemu odlučivao posve sam. Što bi smislio, to bi i učinio, pa ma ga i glave stajalo, a kako je bio mlad i neiskusan, nagao i silovit, učinio bi više zla no dobra. Teško onome ko bi se usudio da ga na to upozori. Taj bi trunuo u carskim tamnicama da nikada više ne ugleda sjaja sunca ni mjeseca. Takovim postupcima izgubio je i ono malo preostalih prijatelja, a neprijatelja bivalo iz dana u dan sve više. Njegovi neprijatelji osiliše toliko da mu ugroziše carsko prijestolje, pa i isti život. U toj nevolji sjetio se Perzijah svojeg starog oca, pa pohrli k njemu da u njega zaište savjet. Baci mu se pred noge i zavapi:

»Oče, pomozi! Nauči me mudrosti vladanja! Reci mi zašto su tebe svi voljeli, a mene svi mrze; zašto tebe još i danas svi blagoslivlju, a mene svi proklinju! Zar se promijenio narod?«

»Sinko moj!« otac će mu blagim glasom. »Sam si kriv svemu zlu. Zaboravio si da si ti radi naroda, a ne narod radi tebe. Ja sam njemu služio, a ti si zahtjevao da on tebi služi. Ja sam mu bio otac i majka, a ti din-dušmanin. Budi onakav kakav sam mu ja bio, pa će te narod opet zavoljeti!«

Sin posluša oca. Učini kako mu je otac svjetovao. Narod je ubrzo zaboravio sve nepravde, koje mu je bio nanio mladi vladar, zavoljo ga, te ga još i danas s ljubavlju spominje.

KLOK i JOŽIĆ

Mi smo ovaj put zbilja ponosni na naša dva junaka. Od njih nam, istina, nije stiglo uobičajeno pismo, u kom bi nam javili svoje doživljaje, kako to čine inače redovito svaki mjesec, no zato su nam dopale u ruke amerikanske novine iz New Yorka, koje su na prvoj stranici donijele debelim slovima razne senzacije. Evo nekoliko takovih naslova (dakako u hrvatskom prijevodu!):

»Jedan dječak i jedan majmun zarobili čitavu posadu neprijateljske podmornice« — »Konačno dolijala gusarska podmornica, koja je potapljala brodove na Atlantiku« — »Državni predsjednik primio u posebnu audijenciju glasovitog mladog junaka Jožića i njegovog vjernog druga Kloka« — »Buran život dvaju mladih pustolova«.

Iz ovih nekoliko naslova odmah smo razabrali što se dogodilo. Nego čujmo, kako to opisuju amerikanske novine:

U Ameriku su doputovala iz Evrope dva neobična druga. To je neki mladi Istranin imenom Jožić, a s njime i njegov drug, inače veoma zgodan majmun, po imenu Klok. Prigodom dolaska izjavili su, da su umakli iz Evrope, po kojoj prašte bombe i gruvaju topovi, jer da žele, nakon brojnih pustolovina, proživjeti nekoliko mjeseci u miru.

Prošlih dana posudili su od jednog svog zemljaka čamac i krenuli na otvoreno more na ribarenje.

Prigodom jednog takvog ribarenja doživjeli su neobičnu pustolovinu, u kojoj su se ponijeli kao veoma dosjetljivi i hrabri junaci.

Poznato je — pišu dalje amerikanske novine — da danas više ni amerikanske vode nijesu sigurne. Razni brodovi zaraćenih država, koje kupuju u Americi živežne namirnice i oružje, imaju sto neprilika s podmornicama i ratnim brodovima svojih neprijatelja, koji krstare po Atlanskom oceanu i torpediraju trgovačke brodove.

Uslijed toga se trgovački brodovi skupljaju u konvoje, pa se usuđuju isploviti samo u pratnji dobro oboružanih krstaša. Međutim ni to nije sigurno. Neprijateljske podmornice znadu napasti i čitave konvoje, pa su tako na stotine brodova krcatih oružjem i živežem poslale na morsko dno.

Amerikanske su vlasti proti tome nemoćne.

Osobito je na zlu glasu neka tajanstvena podmornica, koju do sada nije nikako uspjevalo otkriti.

Sada je međutim zahvaljujući ovoj dvojici junaka, dječaku Jožiću i njegovom majmunu Kloku, i ta tajanstvena podmornica dolijala.

Evo kako opisuje događaj dječak Jožić — kažu dalje amerikanske novine:

»Prije dva dana već smo ranom zorom isplovili na duboko more. Iz iskustva znamo, da tamo imade krupnih dobrih riba. Zora je pucala, hladni je povjetarac ćarlijao, a nas se dvojica zavalila u čamac, bacili povraze i čekali da koja ribica zagrize.

Najednom čujemo nekakav šum. Moj se majmun uznemirio. Bojao se da nije možda kakav morski pas, ili druga kakva morska neman. Priznajem da sam se i ja zabrinuo. Bože moj! može se lako dogoditi, da takva grdosija ošine repom naš čamac, prevrne ga, a nas lijepo smjesti u svoju utrobu.

— Klok! na oprez! kliknem ja, dohvatim veslo, uspravim se u čamcu i sve čekam, da odalamim psa po glavi, ako bi se iz vode pojavio. Majmun je držao u ruci šiljak, spreman i on, da kao iskusni borac s morskim psima, nacilja ravno u pasje oko!

Kad li najednom ugledamo, kako se iz mora lagano izdiže neka čudna blještava čelična trupina.

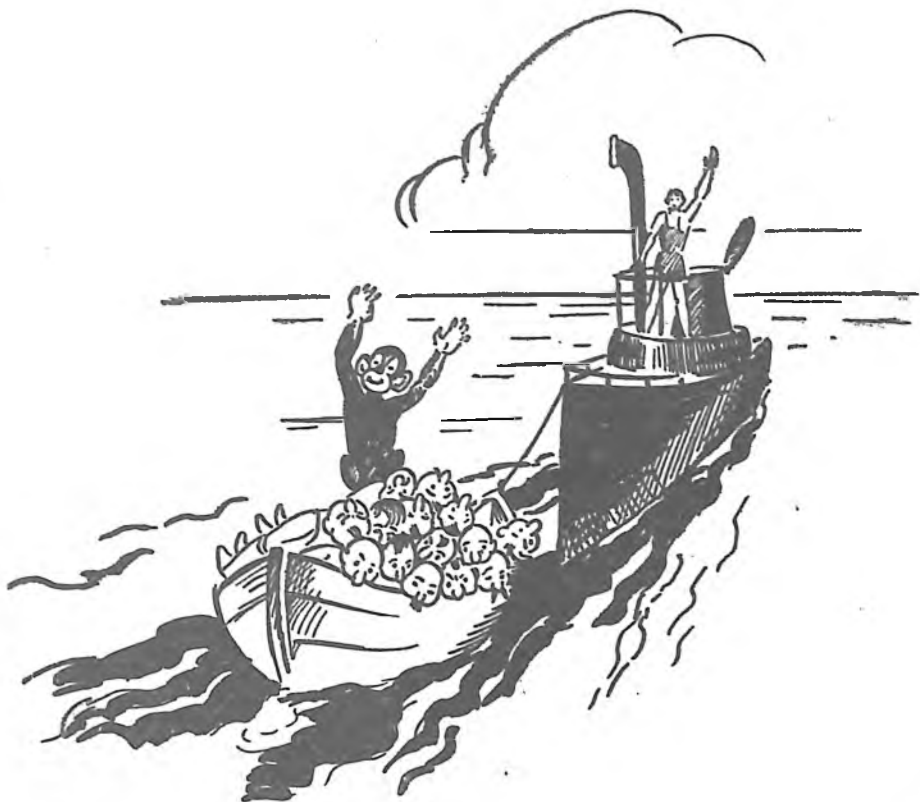
— Ha! tu smo, pomislim. Podmornica je to! Znao sam odmah da nije amerikanska, jer je imala na mostu, koji se pojavio na površini sasvim druge oznake. A osim toga čitao sam i u novinama o sablasnoj podmornici, koja upropaštava u amerikanskim vodama na stotine tisuća tona brodovlja.

U jednom sam trenu smislio, što imam da činim. Približim se čamcem sasvim blizu poklopcu, koji se na palubi podmornice stao dizati. Poklopac se otvori, a kroza nj proviri glava jednog mornara.

— Čekaj gusaru, opametit ću ja tebe — protisnem kroz zube i opalim ga veslom po glavi, da se je odmah, ni ne pisnuvši, kao vreća svalio u

mora. A moj Klok videći ga kako grca onesviješten vodu, ispruži svoj rep, zakvati ga kao lasom oko vrata i izvuče ga u čamac. Na svu sreću imali smo u čamcu dosta konopa i on ga je vješto ali čvrsto svezao konopom.

Odmah zatim pojavi se druga glava. A ja opet: kvrc! veslom po glavi. I druga je glava zavonila kao bundeva i on se prevalio u more, a Klok hvataj ga opet repom kao lasom. I njega je brže bolje svezao. Zatim trećeg, pa četvrtog i tako redom. I tako smo za čas naslagali u svom čamcu dvadesetak momaka neprijateljske posade. Izgledali su ko pokisli snopovi.

Onda sam preuzeo ja komandu podmornice. Privezali smo naš čamac ja podmornicu, Klok je kao Cerber čuvao svezane mornare, i čim bi se koji pokušao osloboditi, a on ti njega kvrc! veslom po glavi i odmah je bio miran.

Za kratko smo uplovili u luku. Na stotine ljudi gledalo je sa začuđenjem što se to zbiva: vidjeli su neku stranu podmornicu kako vuče čamac u kom su ležali svezani strani mornari, a nad njim kao kakav vrhovni vojskovoda stoji raskoračen majmun, držeći u ruci veslo kao kakvo vladarsko žezlo. Čim smo ušli u luku, ja sam odmah javio lučkom zapovjedništvu što se dogodilo, a dalje znate kako je bilo — završio je svoju pripovijest mladi Istranin Jožić, koji je danas u Americi junak dana.

Zbilja je taj junačina sa svojim majmunom zavrijedio, da ga se bogato nagradi. Sam predsjednik države zainteresirao se za nj, pa ga pzvao u audijenciju. Kažu da postoji ozbiljna namjera ministarstva vojske, da ga se primi u američku ratnu mornaricu, da mu se dade visoko odlikovanje i visoki čin u vojsci. Tek se još ne zna, hoće li to mladić htjeti primiti.

Tako je eto završila posljednja pustolovina Jožića i Kloka. Što će dalje s njima biti u Americi čut ćemo drugi mjesec dok nam stigne nova pošta, a možda nam međutim dođe i autentični izvještaj našega suradnika i dopisnika, mladog Jožića...

Gladna ptičica

Na prozorak kuca gladna ptica mala
Vani ljuta zima. bura rušit stala,
Ko da veli ptica: oj dječice blaga
Pustite i mene preko vašeg praga,
Bit ću dobra, mirna, led me kruti svlada,
Otvorite, djeco, umrijet ću od glada!

... I dječica dobra otvaraju krila
Od prozorka malog — uđe ptica mila,
Sve mrvice jede i po kući leta
Vesela i harna za dječicom šeta...
Uto zima prođe i proljeće granu
I prolista gora, novo sunce svanu.
Skutrila se ptica, sirotica jadna
Košto zimus ono, kad je bila gladna
I ne jede više, i više ne skače,
Već za svojim lugom, za zelenim plače, —
— Pa dječica dobra — otvoriše vrata
Letnu ptica sretna ispod sunca zlata.

Rikard Katalinić Jeretov

PITALICE

1. Bijela bačva bez obruča, u njem dvije vrste vina. Što je to?
2. Korice ima, nož nije, listove ima drvo nije.
3. Oj, čudna je to stvar: ne jede nikada, a ipak je uvijek sito!
4. Na stablu ima gnijezdo, skače s grane na granu, a ptica nije. Što je to?
5. Ima jednu nogu i jedno oko, kamo skoči rupu izdube. Što je to?
6. Rogove ima koza nije, travu pase, ovca nije, sedlo nosi konj nije?
7. Na troja vrata ulazimo, a samo na jedna izlazimo.
8. Što raste bez korjena?

(Odgovori na str. 63)

Iz stranih zemalja

30 TISUĆA GODINA STARE SLIKE pronašli su ove godine u jednoj špilji u Montignacu u Francuskoj. Stijene te špilje sve su pokrivene slikama i crtežima za koje je francuski istraživač starina profesor Abbe Breuil utvrdio, da su stare preko 20 do 30 tisuća godina. Slike prikazuju razne vrsti sjevernih jelena i bivola, za koje je ustanovljeno, da su sa kugle zemaljske izginuli prije nekoliko desetaka tisuća godina. U toj su špilji, kako se po svemu vidi stanovali ljudi iz kamenoga doba. Već je pračovjek imao, kako vidimo, mnogo smisla za umjetnost, kad je svoje špilje ukrašivao slikama.

RIBOLOV U KREVETU. Gradić Pisek u južnoj Českoj je pravi raj za ribiće. Rječica Otava, koja protiče kroz gradić, ima veoma mnogo riba, a osim toga je pecanje u njoj vrlo udobno. Na pr. u Ribarskoj ulici leže kuće sasvim uz rječicu, tako da ljudi kroz prozor spuste udicu i pecaju ribu. Vrhunac udobnosti postigao je međutim neki građanin, koji je legao u krevet, čitao knjigu i pustio udicu kroz prozor. Za kratko riba je zagrizla, a on je lijepo izvukao udicu i na njoj lijepu ribu, sve onako ležeći u krevetu.

Priroda

KORNJAČA MOŽE DUGO POSTITI. Glasovita transsibirska željeznica Vladivostok—Moskva ukrcala je pred kratko vrijeme neobičnoga putnika: gorostasnu kornjaču, tešku 150 kilograma.

Ravnateljstvo zoološkoga vrta u Moskvi, kome je životinja namijenjena, morat će međutim riješiti zamršeno pitanje: kornjača naime već osamnaest dana uporno odbija svaku hranu.

Međutim ta činjenica ne smije previše zabrinuti obzirom na to, da vrsta gmazova kojima pripada spomenuta kornjača može dugo izdržati, a da ne okusi hranu. Tako je jedna velika kornjača, koja je smještena u bivšem carskom muzeju u Lenjingradu već sedam godina bez hrane.

ODGOVORI

1. Jaje
2. Knjiga
3. Sito
4. Vjeverica
5. Igla
6. Puž
7. Košulja
8. Čovjek

Jednoga dana pregledavao je učitelj učenicima u školi ruke, da li su im čiste i umivene. Svatko je morao postaviti ruke na klupu. Jurić je brže bolje obrisao o hlače svoju lijevu ruku i pružio je učitelju. Ruka je bila sva crna i zamazana.

— To je strašno! reče učitelj. Zavrijeđuješ da ti odrapim deset šiba po ruci. Međutim ako mi pronađeš u razredu još jednu ruku, koja bi bila zamazanija od tvoje, ne ću te kazniti.

Jurić se nasmije i brže bolje ispruži svoju desnu ruku. Ta je bila tako zamazana, da bi bilo zbilja teško naći još zamazaniju.

Kad je učitelj vidio dovitljivost Jurićevu, u prvi se čas malo zbunio, ali je uskoro i sam skupa s cijelim razredom prasnuo u smijeh i tako je Jurić izmakao kazni.

...::...

Jurić je pričao svojim drugovima: Sinoć sam se pokazao pravim junakom. Tek što smo legli, začujemo zavijanje bijesnog psa oko naše kuće. Ja skočim iz kreveta, dohvatim očevu pušku, istrčim na ulicu i u košulji ustrijelim psa.

A Franić će na to: Sve to razumijem, samo ne razumijem, kako si mogao ustrijeliti psa u košulji. Kako je pas došao u košulju?

...::...

— Tko je danas razbio staklo na prozoru? upita majka Jurića.

— Tome je kriva Jelka — reče Jurić — jer je odmakla glavu, kada sam joj ja bacio loptu u glavu.

*

Poslala majka preko školskih praznika Jurića k teti na selo. Na odlasku mu zaprijeti: — Slušaj, Juriću! Ne budeš li kod tete dobar i poslušan, pisat ću joj nek te zatvori s kokošima u kokošinjac!

Jurić: Slaba joj korist od toga. Ja joj svejedno ne ću nesti jaja.

*

Jurić: Moj stric daje tisućama ljudi prilike, da se najedu.

Franić: Zar tvoj stric ima tako veliku tvornicu da zaposluje toliko ljudi?

Jurić: Ali ne! Moj je stric zvonar!

*

Jurić: Tata, naš je učitelj jako pobožan čovjek.

Otac: Po čem to zaključuješ?

Jurić: Kadgod me što upita, a ja odgovorim, on sklopi ruke i reče: Oh Bože. Bože!

*

Jurić: Kad ja počnem čitati »Malog Istranina«, ne mogu prestati. Toliko me zanima da zaboravim na sve.

Franić: Čekaj! Nemoj ga još početi čitati, da ne bi zaboravio da si mi od jučer dužan jedan dinar.

ODGONETKE

ODGONETKE IZ BR. 3

1. Ispunjaljka: Mara, itko, stol, blag, Kina, Java = Matko Laginja.
2. Rebus: Tribina.
3. Četiri magična kvadrata: I. Bara, arak, ralo, akov, II. Bina, Ivan, Nada, anal, III. kula, udav, lava, avan, IV. Mana, Adam, Nade, amen.
4. Malo računa: gore 14, dolje 10.

Ispravno su odgonetali: Milan Kaić, Visoko — Slavko Cezner, Visoko — Nikica Kalšan, Visoko — Vladimir Gotier, Bakarac — Ivica Pavlek, Daruvar — Božidar Ahel, Sv. Jakov Šiljevica — Dragomir Uglešić, Krk — Stojan Deprato, Gospić — Ivan Mazek, Petrinja. — Nagrađen: **Ivan Mazek, Petrinja.**

ISPUNJALJKA

(Vladimir Gotier, Bakarac)

I

ž. ime
brdo kraj Beograda
domaća životinja
potrebno svakom
II taksena marka
slavenski bog
nije debeo
žena kojoj je umro muž
III kćerina kći
kemijski elemenat
vrst nahlade
komparativ pridjeva

IV

I - II - III - IV = Dubrovački pisac

ISPUNJALKA

(B. Mirilović, Sisak)

I

1) njime se upravlja auto

2) Popajeva žena

3) Pomoćnik mašinovođe

4) Tako se prije zvala Velika Kapela

5) Brdo kraj Beograda

II

I i II Ruska rijeka

ISPUNJALKA

(Gustav Sehter, Retfala)

I

1. Hrana
2. Sredstvo za uspavljivanje
3. Na drvetu je
4. Naziv u kemiji
5. Mjesto u Sibiru
6. Muško ime
7. Pisar

II

I—II. Hrvatski narodni junak iz god. 1848.

ZAGONETNA POSJETNICA

(Vladimir Gotier, Bakarac)

Ive Nik. Car
C.

Odakle je?

Dr. Gabeo

Odakle je?

»Mali rodoljub« izlazi jedampnt mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko.

Uredništvo i uprava nalaze se u Krajiškoj ulici br. 12.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Krajiška ulica 12. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26.

Za tiskaru odgovara: Petar Acinger, Zagreb, Radićeva 26.